

T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KORE SAVAŞI VE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI DÖNEMİNDE DİYARBAKIR
KAMUOYU ŞEHİT VE GAZİLERİ**

Erkan NAZLI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Doç. Dr. Şahin YEDEK

TUNCELİ-2024

T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KORE SAVAŞI VE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI DÖNEMİNDE DİYARBAKIR
KAMUOYU ŞEHİT VE GAZİLERİ**

Erkan NAZLI
200170032

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Doç. Dr. Şahin YEDEK

TUNCELİ -2024

T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KORE SAVAŞI VE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI DÖNEMİNDE DİYARBAKIR
KAMUOYU ŞEHİT VE GAZİLERİ**

Erkan NAZLI
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI

Bu tez 15/ 01/ 2024 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından **oybirliği** ile kabul edilmiştir.

İmza:.....

İmza:.....

İmza:.....

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES
(Munzur Üniversitesi)

Doç. Dr. Şahin YEDEK
(Munzur Üniversitesi)

Doç. Dr. Mevlüt YÜKSEL
(Munzur Üniversitesi)

BAŞKAN

DANIŞMAN

ÜYE

Bu tez, Enstitümüz Tarih Anabilim Dalı'nda hazırlanmıştır.

Doç. Dr. Murat KORUNUR
Enstitü Müdürü
İmza ve Mühür

NOT: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirilerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu”ndaki hükümlere tabidir.

15/01//2024

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu, çalışmamın; hazırlık veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Erkan NAZLI

Doç. Dr. Şahin YEDEK

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmamı, çok kıymetli hocam, sayın Doç. Dr. Şahin YEDEK danışmanlığında yaptım. Bu tezi hazırlama aşamasında, emeği geçen çok kıymetli hocama, vermiş olduğu her türlü destekten, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşarak, bana duyduğu güvenden ötürü, her aradığımda telefonu açıp ya da bana dönüş yapan hocama, göstermiş olduğu samimiyetten ve sabırdan dolayı, kendisine sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Ayrıca çalışmalarım sırasında, güler yüzünü hiç eksiltmeyen, kaynaklara yönelmeme yardımcı ve destek olan, değerli hocam, Doç. Dr. Orhan ÖRS'e sonsuz teşekkür ederim.

Tez çalışmamda ve hayatımda, maddi ve manevi desteklerini benden hiç esirgemeyen, daima yanımda olan sevgili eşim Serap NAZLI'ya ve biricik kızlarım Almira ve Ecem Ilgın NAZLI'ya sonsuz teşekkür ederim.

Erkan NAZLI

Tunceli / 2024

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	I
TEŞEKKÜR.....	II
TABLOLAR LİSTESİ	IV
KISALTMALAR LİSTESİ	V
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
1. GİRİŞ.....	1
2. KORE SAVAŞI VE TÜRKİYE’NİN SAVAŞA KATILMASI	7
2.1. Türk Askerinin Katıldığı Muharebeler	19
2.1.1. Wawon çatışmaları	21
2.1.2. Sinim-ni muharebeleri	23
2.1.3. Kaechon muharebeleri	25
2.1.4. Kanuri muharebeleri	27
2.2. Kore Savaşı’nda Diyarbakır Kamuoyu Şehit ve Gazileri.....	29
2.2.1. Kore Savaşı’nda Diyarbakır şehit ve gazileri	42
3. KIBRIS BARIŞ HÂREKATI, DİYARBAKIR KAMUOYU, ŞEHİT VE	
GAZİLERİ	47
3.1.1. Kıbrıs Sorununun ortaya çıkışı	49
3.1.2. Kıbrıs Sorununun uluslararası sorun haline gelmesi	51
3.2. Zürih ve 2. Londra Antlaşmaları	53
3.3. Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Kurulması	55
3.4. Anlaşmazlıklar ve Türk-Rum Mücadeleleri	56
3.4.1. Akritas Planı	57
3.4.2. Kanlı Noel olayları	58
3.4.3. Türkiye’nin müdahale fikri ve Johnson Mektubu	60
3.4.4. Rumların Geçitkale ve Boğaziçi’ne saldırmaları	61
3.6. Kıbrıs Barış Harekâtında Diyarbakır Kamuoyu, Şehit ve Gazileri	67
3.6.1. Kıbrıs Sorununun Diyarbakır kamuoyuna yansımaları.....	68
3.6.2. Kıbrıs Barış Harekâtında Diyarbakırlı şehit ve gaziler	85
4. SONUÇ	97
5, KAYNAKLAR.....	99
EKLER	109

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Kore Savaşı'na Katılan Diyarbakırlı Askerler	44
Tablo 2.2. Kore Savaşı'na Katılan Diyarbakırlı Şehit Askerler (URL-1)	45
Tablo 4.1. Kıbrıs Savaşı'na Katılan Diyarbakırlı Askerler	86
Tablo 4.2. Kıbrıs Savaşı'na Katılan Diyarbakırlı Şehit Askerler.....	96

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKEL	: Emekçi Halkın İlerici Partisi
AT	: Avrupa Topluluğu
B.C.A.	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
DP	: Demokrat Parti
ENOSİS	: Kıbrıs'ı Yunanistan'a Bağlamak İsteyen Düşünce
EOKA	: Ethniki Organosi Kiprion Agoniston
GAP	: Güneydoğu Anadolu Kalkınma Projesi
GKB	: Genel Kurmay Başkanlığı
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KTFD	: Kıbrıs Türk Federe Devleti
MC	: Milletler Cemiyeti
NATO	: North Atlantic Treaty Organisation (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
P.	: Piyade
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği
Tb.	: Tabur
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMT	: Türk Mukavemet Teşkilatı
Tug.	: Tugay
vb.	: Ve benzeri

ÖZET

Japonya'nın Ağustos 1945'te teslim olup II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte yeni bir dünya düzeni ortaya çıkmıştır. Uluslararası çatışmaları engellemek ve iş birliklerini geliştirmek amacıyla Birleşmiş Milletler kurulmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği) ve ABD (Amerika Birleşik Devletleri) arasında yaşanan soğuk savaştır. Bu savaşların en önemli olanı, Kore yarımadasında meydana gelen Kore Savaşı'dır. Bu savaşın meydana gelmesinin nedeni yarımada'nın stratejik konumu olmuştur.

Stratejik konumundan dolayı yarımada birçok devlet tarafından işgal edilmiştir. Bu devletlerden biri de Japonya olmuştur. Japonya'nın işgalinde olan Kore yarımadası II. Dünya Savaşı'ndan sonra 38. enlem ile ikiye ayrılmıştır. Kuzeyi SSCB, güneyi ise ABD'nin himayesinde kalmıştır. SSCB'nin bu dönemdeki emperyalist tavrı, diğer dünya devletlerini askeri, siyasi ve ekonomik açıdan işbirliğine götürmüştür. Bunun sonucunda birçok örgüt kurulmuştur. Ekonomik, askeri ve savunma amaçlı antlaşmalar yapılmıştır. Bu antlaşmalardan en önemlisi NATO'dur. (Kuzey Atlantik Savunma Paketi) Dünya devletleri arasında sömürge ve hammadde arayışı başlamıştır. Sömürge ve hammadde arayışına giren devletler, sürekli gelişmekte olan ülkeleri bu doğrultuda kullanmak istemişlerdir. Türkiye jeopolitik konumundan dolayı çok önemli bir yere sahiptir. SSCB sıcak denizlere inmek için sürekli Türkiye'ye baskı uygulamıştır. SSCB baskısından kurtulmak ve NATO'ya girebilmek için Türkiye, Birleşmiş Milletlerin çağrısına uyarak Güney Kore'ye asker gönderme kararı almıştır. Türk askerinin Kore Savaşı'nda göstermiş olduğu başarı bütün dünya devletlerinin dikkatini çekmiştir. Bu durum Türkiye'nin NATO'ya katılmasında etkili olmuştur. 17 Ekim 1951'de imzalanan protokol ile Türkiye NATO'ya üye olmuştur.

Kore Savaşı'ndan sonra, Türkiye'nin uğraştığı en önemli sorun, Kıbrıs sorunu olmuştur. Akdeniz havzasında yer alan Kıbrıs, petrol ve doğalgaz gibi yer altı zenginlikler açısından hayati önem arz etmektedir. Jeopolitik öneminden dolayı Rumlar adada sürekli olaylar çıkarmışlardır. 1955 ve 1974 yılları arasında Rumlar birçok mezalim politikaları sergilemişlerdir. Rumların Kıbrıs adasında Türklere karşı giriştikleri katliamlar sonucunda Türkiye uluslararası hukuktan doğan haklarını kullanarak, adadaki soydaşlarının can ve mal güvenliğini sağlamak için 1974 yılında Kıbrıs'a iki defa askerî harekât yapmıştır. Bunun sonucunda adada iki devlet hâkimiyeti ortaya çıkmıştır. Bu harekât ile ilgili 1950 ve 1974 yılları arasında Diyarbakır basınında birçok habere yer verilmiştir. 1974 yılında Diyarbakır'da yirmiye yakın gazete yayınlanmakta idi. Bunlardan bazıları şunlardır: Diyarbakır İç Kale, Şark Postası, Diyarbakır Gazetesi, Diyarbakır Sesi, Demokrasiye Güven, Gayret, Ümmid, Yeni Şark Postası, Yeni Diyarbakır Sesi, Yeni Yurt, Demokrat Yeni Yurt, Demokrat Kale, Sesleniş ve Ufuk. Bu gazetelerin çoğu pazar günleri hariç haftanın her günü yayımlanmıştır.

Bu çalışmamızın hazırlanmasında başta Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nde yer alan ana kaynaklar, TBMM Kütüphanesi'nde yer alan Tutanak Dergileri, Milli Kütüphanesi'nde bulunan süreli yayınlar, araştırma ve inceleme eserlerinden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Diyarbakır, Kore, Kıbrıs, Diyarbakır Basını, Gaziler, Şehitler,

ABSTRACT

Diyarbakır Public Opinion Of Martyrs And Veterans During The Korean War And Cyprus Peace Operation

Japan's surrender in August 1945 and World War II. With the end of World War II, a new world order emerged. The United Nations was established to support international conflicts and bring together cooperation. II. It is the cold war between the USSR (Union of Soviet Socialist Republics) and the USA (United States of America) after World War II. The most important of these wars is the Korean War, which broke out on the Korean peninsula. The reason why this war occurred was the location of the reconstruction of the peninsula.

Due to its strategic location, it has been occupied by many states. One of these states was Japan. The Korean peninsula, which was occupied by Japan during World War II. After World War II, it could be divided by the 38th parallel. The north was under the protection of the USSR and the south was under the protection of the USA. The imperialist attitude of the USSR in this period was based on cooperation with other world states in military, political and economic terms. As a result, many organizations were established. It is made of components for economic, military and defense purposes. The most important of these agreements is NATO. (North Atlantic Defense Pact) The search for colonies and raw materials began among the world states. States that sought colonies and raw materials, and constantly developing countries, wanted to use them in this direction. One of this diversity was Türkiye. Turkey is subject to constant occupation by other states due to its geopolitical location. During this period, the USSR pursued the greatest imperialist policy. The war began when North Korea attacked South Korea in June 1950. In order to join NATO, Turkey followed the instructions of the United Nations and took advantage of this event, and a ceremony was held to send soldiers to South Korea. The success of the Turkish soldier in the Korean War attracted the attention of all states of the world. This situation was effective in Turkey joining NATO. Türkiye became a member of NATO with the protocol signed on October 17, 1951.

After the Korean War, one of the important problems that Turkey dealt with was the Cyprus problem. Cyprus, which was left to England in 1878 with a treaty of the Ottoman Empire, became a problem that continued until it decayed. It is of vital importance in terms of underground riches such as oil and natural gas in the Mediterranean basin. All of these are extremely important problems for Cyprus and Türkiye. Between 1955 and 1974, the Greeks carried out many atrocity policies. As a result of the massacres carried out by the Greek Cypriots against the Turkish Cypriots, Turkey, using its rights arising from international law, carried out military operations against Cyprus twice in 1974 to ensure the loss of life and property of its compatriots on the island. As a result, two state domination emerged on the island. This is the ideal solution for the island of Cyprus. There were many news about this operation in the Diyarbakır press between 1950 and 1974. It is known that by 1974, nearly twenty newspapers were published in Diyarbakır. Some of these are: Diyarbakır İç Kale, Şark Postası, Diyarbakır Newspaper, Diyarbakır Voice, Trust in Democracy, Gayret, Ümmid, Yeni Şark Postası, Yeni Diyarbakır Voice, Yeni Yurt, Demokrat Yeni Yurt, Demokrat Kale, Sesleniş and Ufuk. Most of these newspapers are available every day of the week except Sundays.

In the preparation of this study, the main sources in the Presidential Republic Archive, Minutes Journals in the Grand National Assembly of Turkey Library, periodicals in the Ankara National Library, research and analysis were used.

Key Words: Diyarbakır, Korea, Cyprus, Diyarbakır Press, Veterans, Martyrs,

1. GİRİŞ

Kore yarımadasının güneyinde yer alan Güney Kore adıyla bilinen Kore Cumhuriyeti, 1910 yılından itibaren Japonya'nın sömürgesi olan eski Kore Krallığı topraklarının II. Dünya Savaşı'ndan sonra ikiye bölünmesiyle kurulmuştur. (15 Ağustos, 1948), (TDV, 2002: 198). Uzakdoğu'nun tam ortasında bir yarımada olması nedeniyle, oldukça önemli bir konuma sahiptir. Kore Yarımada'sı II.Dünya Savaşı'ndan sonra büyük devletlerin dikkatini çekmiştir. Asya Kıtası ve diğer uzakdoğu devletleri arasında bir köprü vaziyeti görmektedir. Bu konumu ile de, tarih boyunca sürekli işgale uğramıştır. II. Dünya Savaşı, insanlık tarihi açısından büyük felaketlere yol açmıştır. Bu savaş sonucunda milyonlarca insan hayatını kaybetmiş, devletlerarası güç dengeleri değişmiş ve yeni güç blokları ortaya çıkmıştır. Avrupa ve Asya kıtası açısından büyük değişimlere yol açmıştır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği¹ ve Amerika Birleşik Devletleri gibi güçlü rakiplerin ortaya çıkması, dünyada yeni savaşların meydana gelmesine neden olmuştur. (Erkan, 2009: 1-2). Bundan dolayı büyük devletler yeni stratejik bölgelere yönelmiş, hammadde ve sömürge arayışına girmişlerdir.

Türkiye'nin de üye olduğu uluslararası barışı sağlamakla görevli olan Milletler Cemiyeti² barışı sağlamada yetersiz kalmıştır. Milletler Cemiyeti kurulması fikrini ortaya atan Amerika, MC'nin tüzüğünü kendi kongresinde muhalefetten dolayı onaylatamamıştır. Bundan dolayı da MC'ye üye olmamıştır(Kocaoğlu,2020:88-89). Özellikle Japonya'nın Mançurya'ya, İtalya'nın Habeşistan'a saldırılarında çözüm üretememesi, MC'nin prestijini zedelemiştir. SSCB'nin Mançurya'yı Çin'e bırakmasından sonra SSCB ile Çin arasında ilişkiler düzelmiş, iki devlet güçlü bir duruma gelmiştir. Sovyet Rusya ve Çin bundan sonra yenilmesi imkânsız 700 milyonluk bir kuvvet haline gelmiştir (Artuç,1990:28-29). Bu dostluk doğrultusunda iki devlet arasında 14 Şubat 1950'de Moskova'da 30 yıllık bir antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşma ile SSCB, Çin'e ekonomik yönden beş yıl yardım yapmayı kabul etmiştir(Sipahi, 2007:25). Bu gelişmeler karşısında gittikçe güçlenen SSCB karşısında, ABD kendi çıkarlarını korumak için bir takım girişimlerde bulunmuş, siyasal ve ekonomik çıkarları kaybetmemek için planlar yapmıştır (Özateş, 2010:4).

¹ Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği adı ile bilinen SSCB,25 Aralık 1991 yılında Gorbaçov'un başkanlık görevinden istifa etmesinden sonra, bu cumhuriyet altındaki devletlerin bağımsızlıklarını ilan etmesi ile dağılmıştır. Böylece SSCB tarih boyunca sürdürdüğü ömrünü tamamlamıştır. Bu dağılmayla dünyada yeni oluşumlar başlayacaktı (Armaoğlu, 2020:715-716).

² Milletler Cemiyeti I. Dünya Savaşı sonunda imzalanan Versailles Barış Antlaşması'nın 10 Ocak 1920 tarihinde yürürlüğe girmesi kurulmuştur. (Zor, 2012:22).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, ABD ve SSCB Kore yarımadasından askerlerini çekmemişlerdir. SSCB'de, Çin'de komünist rejimin iktidara gelmesini beklemiştir. Çin'de, 1949 yılında komünist rejim iktidara gelince, SSCB Asya kıtasında gittikçe güçlenmiştir. SSCB'ye göre ABD ile mücadele etmenin zamanı gelmiştir (Armaoğlu, 2020:346). İki devlet arasındaki güç gösterisi günümüze kadar devam edecektir.

Türkiye güvenlik endişesinden dolayı 1950 yılında NATO'ya³ katılmak için ilk müracatını yapmış, fakat red edilmiştir. Kuzey Kore güçlerinin 25 Haziran 1950 tarihinde, Güney Kore'ye saldırıya geçmesiyle savaş patlak vermiştir. Tokyo'dan gelen haberlerde Kore cephesinde çetin çatışmaların devam ettiği yönünde olmuştur. ABD hava kuvvetlerinin komünistlere birçok kayıp verdiği belirtilmiştir. Bu cephede İngiliz birlikleri de ABD birliklerine destek vermiştir (Diyarbakır, İçkale 6 Eylül 1950:1). Çinli birliklerin adaya çıkarma yapmasıyla savaş daha geniş alana yayılmıştır. Güney Kore devletine karşı yapılmış olan bu hareket başarılı olduğu takdirde komünizm bütün dünyayı etkisi altına alacağı düşünülmüştür (Diyarbakır İçkale,5 Temmuz 1950:2). Uzakdoğu'da patlak veren bu savaş, Birleşmiş Milletler dahil büyük ve küçük devletleri ilgilendiren bir önem kazanmıştır. Bütün dünya devletlerini ilgilendirdiği gibi Türkiye'yi de ciddi şekilde ilgilendirmiştir (Diyarbakır İçkale,10 Temmuz 1950:1) Kore Savaşı'nın çetin geçmesi sonucunda komünistlerin kaybı 80.000 kişiye ulaşmıştır (Diyarbakır, İçkale, 6 Eylül 1950,Çarşamba). Tokyo'dan gelen haberlerde Kore cephesinde çetin çatışmaların devam ettiği yönünde haberler olduğu bildirilmiştir.

Türkiye, Güney Kore'ye yardım için Birleşmiş Milletlerin yardım çağrısını memnuniyetle karşılamış ve Kore Savaşı'na 4500 kişilik bir askeri kuvvet göndermiştir (Gönlübol ve ark., 1996:228). Türkiye'nin çeşitli illerinden silah altına alınan askerler, hızlıca Ankara'ya, oradan da İskenderun'a sevk edilmişlerdir. İzmir ve civarından

³ Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO-North Atlantic Treaty Organization) siyasi, askeri alanda uluslararası bir örgütlenmedir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batılı devletler ile Sovyetler Birliği arasındaki çekişmelerin ve anlaşmazlıkların artması üzerine, bazı Batı Avrupa ülkeleri, Kanada ve ABD bir araya gelerek, 1949 yılında kısaca NATO olarak anılan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nü oluşturdular. Esas itibarıyla askeri bir nitelik taşıyan örgütün, kuruluş antlaşmasına göre üyelerden herhangi birisine karşı girişilecek askeri bir saldırı örgütün tüm üyelerine yapılmış sayılacaktı.1966 yılında Fransa üyeliğini sürdürmekle beraber örgütün askeri kanadından çekildi. 1974'de Kıbrıs'ta meydana gelen kriz sonrasında da Yunanistan benzer bir duruma girdi ama 1980 yılında yeniden eski statüsüne döndü.1983 Mayıs'ta İspanya örgüte üye oldu. Örgütün başlıca organları: a) On altı ülkenin üye olduğu temsilcilerinden meydana gelen ve örgütün yetkili sorumlularının ele alındığı Kuzey Atlantik Konseyi b)Örgütün en üst düzey askeri organı olan Savunma Planlama Komitesi c) On iki üye ülkenin katıldığı Nükleer Planlama Grubu d) Sekreteryası. Merkezi Belçika'nın başkenti Brüksel'de olan örgütün on altı üyesi bulunmaktadır Örgütün üyeleri: Belçika Kanada Danimarka,Fransa,Federal Alman Cumhuriyeti,Yunanistan,İzlanda,İtalya,Lüksemburg,Hollanda,Norveç,Porto kiz,İspanya,Türkiye,Birleşik Krallık ve ABD. Bu ülkelerden meydana gelen örgüt günümüzde de varlığını sürdürmektedir (Değer,1993:355).

tertiplen kitalar da Ankara'ya hareket etmiştir. Kore Savaşı için BM emrine verilen Türk savaş kuvvetlerine mensup erlerin sağlık kontrolleri başlamış, Milli Savunma Bakanlığı borç verme komisyonu savaşıacak subayların ailelerine uzun vadeli krediler sunmuştur. (Diyarbakır İçkale,6 Eylül 1950,Çarşamba) 25 Eylül 1950'de İskenderun'dan, yolculuğa başlayan askerler, 19 Ekim 1950'de Kore'ye varmışlardır⁴. Kore'de Türk Tugayı'na, Amerikalı General Douglas MacArthur tarafından "Kuzey Yıldızı" adı verilmiş ve ABD-Türk askerinin omuz omuza çarpışması iki ülkenin ilişkilerinin gelişmesine neden olmuştur (Çınar,2014:69-70). Türk askerine Kore'de savunma görevi verilmiş, kahramanca birçok cephede savaşmış ve BM kuvvetlerine üstün katkılar sağlamıştır. Girdiği çatışmaların en önemlisi Kanuri Muharebeleri'dir. (Üzmez,2006:106). Türkiye bu savaşta birçok şehit vermiştir. Savaş Haziran 1950 yılında başlayıp, Temmuz 1953 yılında imzalanan mütareke ile bitmiştir. Bunun dönem içinde Türkiye NATO'ya üye olmuştur. Türkiye Kore Savaşı'nda göstermiş olduğu başarıdan dolayı, uluslararası alanda da büyük prestij kazanmıştır.

Kıbrıs Sorunu ise Türkiye için Kore Savaşı'ndan daha önem arz etmektedir. Kıbrıs bulunduğu konum itibari ile çok önemli bir yere sahiptir. Kıbrıs, Türkiye'nin güneyinde yer alan Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır. Türkiye'ye olan uzaklığı, Anamur Burnu'ndan 65 km'dir. Adanın yüzölçümü 9.283 km²'dir. Kıbrıs eskiden Anadolu'nun bir parçası konumda iken, tektonik olaylarla Anadolu'dan ayrılan bir kara parçası haline gelmiştir (Kuzu, 2011:41). Kıbrıs⁵, Malta ve Girit adaları ile aynı sırada yer alıp Akdeniz'in kapısı konumundadırlar. Akdeniz havzası iki ana bölümden oluşmaktadır. Cebelitarık ile Malta arası bir bölüm, ikinci bölüm ise Kıbrıs bölgesi olarak Doğu Akdeniz'de yer almaktadır (Armaoğlu,2018:212-213). Kıbrıs'ın Süveyş Kanalı ve Kızıldeniz ile olan bağlantısından dolayı, tarih boyunca birçok devlet tarafından işgal edilmiştir. Ada, özellikle Anadolu,

⁴ Demokrat Parti'nin Kore'ye asker gönderme kararı üzerine, TSK da 3 Ağustos 1950 de 4500 kişilik bir savaş birliği hazırlandı. Erlerin 1929 doğumlu ve gönüllülerin tercih edilmesi, işlemlerin 20 Ağustos 1950'ye kadar tamamlanması istendi. Tugay 19-20 Eylül 1950 tarihinde 259 subay,18 askeri memur,4 sivil memur 395 astsubay ve 4414 er olmak üzere toplam 5090 kişilik bir tugayla İskenderun'a hareket etti. Tugayı Kore'ye ulaştırmak için BM adına üçü personel ikisi araç ve gereçler için toplam 5 gemi ABD tarafından hazırlanmıştı. İlk katile 25 Eylül, ikinci katile 26 Eylül, üçüncü katile 29 Eylül, araç gereçler ise 30 Eylül ve 2 Ekim'de yola çıktılar. Yolculukta ABD silahlarıyla eğitim yapıldı.18-19-20 Ekim 1950 'de Pusan eteklerine ulaşan birlikler, Taegu şehrinde 20 gün kaldı. Türk askeri dağlarda gizlenen ve fırsat buldukça saldıran çeteleri arayıp temizlemek yol ile köprülerin güvenliğini sağlamak ile görevlendirildi (Yaman, 2005:231-245).

⁵ Kıbrıs adası, Türkiye'nin güneyinde Mersin Taşucu kıyısına 40 mil, Mısır'a 285 mil, Suriye'ye 107 mil, Girit adasına 372 mil, İsrail'e 242 mil, Lübnan'a 105 mil, Yunanistan'a ise 685 mil mesafededir. Yüzölçümü 9283 km² olan Kıbrıs, Akdeniz'de Sicilya ve Sardunya'dan sonra üçüncü büyük adadır. Kıbrıs ismini Latince bakır demek olan "Coprur"dan almıştır (Çopur, 2019:9).

Mısır, Suriye ve Doğu Akdeniz ticaret yolları açısından önemli bir yere sahiptir. Mısırlılar, Akalar, Asurlular, Persler, Fenikeliler, Cenevizliler, Araplar, Romalılar, Fransızlar, Venedikliler, Osmanlılar ve İngilizler Kıbrıs'ta hâkimiyet sürmüşlerdir(Yılmaz,2017:87). 1571'de II. Selim döneminde Kıbrıs adası Osmanlı Devleti tarafından fethedilmiş ve 1878 yılına kadar Türk hakimiyetinde kalmıştır.

Kıbrıs, 1977-1878 Osmanlı- Rus Savaşında Rus tehdidine karşı İngilizler ve Osmanlılar arasında yapılan bir gizli anlaşma ile İngilizlere kiralanmıştır (Arı, 2020:435). Bu tarihten sonra Kıbrıs sorunu günümüze kadar gündemi meşgul etmiştir. Yunanistan ve Kıbrıs'taki Rumlar, Ada'nın Yunanistan'a bağlanması için var gücüyle çalışmışlardır. Bu İngilizlerin çıkarlarını zedeleyeceğinden, İngilizler bu isteklere aldırış etmemişler (Akşin, 2015:415). 1950 yılından sonra Kıbrıs Sorunu yeni bir boyut kazanmıştır. İlk olarak İngilizlere karşı başlayan EOKA⁶ tehdidi, daha sonra Türklere yönelmiştir. Bu giderek şiddetlenmiş ve Türkler de buna karşı önlemler almaya başlamış ve Türk Mukâvemet Teşkilatı'nı⁷ kurmuşlardır (Keser,2012:256). Bu teşkilat yeni kurulduğundan olanakları sınırlıydı. Bu teşkilat ile Türklerin mücadeleye girişmesi, Kıbrıs'ta Türklerde milli mücadele bilincini geliştirmiş ve Rumları korkutmuştur. Bu dönemde çatışmalar da şiddetlenmiştir. Rumlarda yeterince silah varken Türk vatandaşlarında ise olanaklar kısıtlıydı. Türkler artan saldırıları protesto etmek için 28 Ocak 1958'de miting düzenlemiş, İngilizler kalabalığa makineli tüfeklerle müdahale etmişlerdir. Bu olaydan sonra Türkler Kıbrıs'ta İngilizler ile sık sık karşı karşıya gelmişlerdir (Kundakçı,2020:97). Rum baskıları sonucunda Türkiye Ada'ya müdahale etmek istemiş ve bu müdahale kararı karşısında ABD engeli ile karşılaşmıştır. Batılı devletler ise, Türkiye'yi başta NATO'ya almakla kendilerine mahkûm ettiklerini düşünmüşlerdir. Kıbrıs sorunu çıkınca ve Türkiye'nin bu

⁶ Yunanistan'ın büyük desteğiyle 1955 yılları başlarında örgütlenen EOKA(Ethniki Organosis Kibriyon Agoniston) terör örgütünün siyasi lideri Makarios, askeri lideri ise Yunanistan'ın iç savaşında da görev almış olan ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra örgütü tam anlamıyla kuran George Grivas'tır. Bu örgütün temel amacı Kıbrıs adasını Yunanistan ile birleştirmek yani büyük Megali İdea'yı gerçekleştirmektir. Aslında EOKA'dan önce Kıbrıs'ı Yunanistan ile birleştirip Enosis hedefine ulaştırmak için uğraşan birçok örgüt vardır. Ama bunların içinde en geniş alana yayılan ve birçok kanlı eylem gerçekleştiren EOKA terör örgütüdür. EOKA'nın asıl amacı ise Enosis'e içten bağlı olmayan Kıbrıs Rumlarını şiddet yoluyla susturmak, Kıbrıs'taki iki toplumun arasını açmak, İngiltere'nin adada kaba kuvvete başvurmalarını sağlamak ve Kıbrıs'ı dünya gündeminde tutarak İngilizleri dünya kamuoyu önünde zor durumda bırakmaktır. Zamanla bu terör örgütü genç, asker, polis, yaşlı demeden herkesin kâbusu olacaktır. Bunların görevi suikast düzenlemek, bomba atmak ve pusu kurmaktır. Bu örgüt 1970 yılına kadar Kıbrıs Türklerine, İngilizlere ve Rum tarafından olmayan birçok insanlara suikastlar düzenlemiştir (Keser,2006:167).

⁷ EOKA terör örgütü Kıbrıs'ta Türklere karşı saldırılarına başlayınca, Türk gençleri gizli direnme örgütleri kurarlar.31 Ağustos 1957 de dört Türk gencinin bir evde şehit olmasıyla, Kıbrıs'ta büyük bir karmaşa ortaya çıkar.26 Kasım 1957'de Türk Mukâvemat Teşkilatı kurulur. Bu teşkilatın amacı Kıbrıs'taki Türkleri Rumlara karşı örgütlemek, adadaki Türklerin haklarını savunmaktır (İzmen,2008:85-86).

sorun karşısında sessiz kalamayacağını anladıkları için Rum tarafını tutup, Rum lider Makarios'u desteklemişlerdir. Türkiye'ye ise Kıbrıs sorunu karşısında sürekli bahaneler bulup destekten kaçınmışlardır (Dinç,2022:255). ABD başkanı Lyndon Baines Johnson'un⁸ 5 Haziran 1964 tarihinde Başbakan İsmet İnönü'ye yazdığı bir mektupta, Kıbrıs'a müdahale edilmemesi yönünde görüşler bildirilmiştir. Türkiye'ye verilen silahların amacı dışında kullanılmaması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Türkiye'nin NATO'nun bir üyesi olması, ABD ile olan ilişkilerinde, dengeli bir siyaset izlemesine neden olmuştur. ABD, Rusya'nın Türkiye'ye saldırması durumunda NATO'nun Türkiye'yi savunmayacağını vurgulamıştır. ABD'nin Kıbrıs sorununa karşı olan bu siyaseti Türkiye-ABD ilişkilerinin yanı sıra, Türk dış politikasında önemli değişmelere neden olmuştur (Çiftçi, 2010: 275). Yunanistan ise hiçbir zaman Megali İdea⁹ politikalarından vazgeçmemiştir. Bu politikalar doğrultusunda hareket ederek, Ada'daki Türklere Rumlar aracılığıyla baskı uygulamıştır. 1963 ve 1964 yıllarında Rumlar, Türklere karşı yeni katliamlara girişmişler. 1967'de ise ikinci buhran yaşanmıştı. Rumların yol açtığı şiddet olayları daha da artmıştır (Taçlıcalı,2004:42). 1974 olayları ise artık bardağı taşıran son damla olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti 1960 yılında Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında imzalanan Garanti Antlaşması'nın kendisine verdiği yetkiye dayanarak 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs Adası'na müdahalede bulunmuştur. İlk müdahaleden bir sonuç elde edilmediğinden, ikinci bir müdahale kaçınılmaz olmuştur. Ada'nın yaklaşık 1/3'i Türk tarafının kontrolüne girmiştir. Sonraki gelişmelere paralel olarak, 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti, 15 Kasım 1983'te de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulmuştur.

⁸ Lyndon Baines Johnson ABD'nin 36.başkanıdır. Johnson yazdığı bu mektupla, Türkiye'nin adaya askeri müdahale düşüncesinden uzun süre vazgeçmesine yol açmıştı. ABD'nin bu yanlı tutumu Türkiye'de ABD karşıtı güçlerin oluşmasına neden oldu. Türkiye ise NATO ve ABD ile olan ilişkilerinden dolayı, Kıbrıs'a müdahale etmeyi göze alamamıştı. Ayrıca Truman Doktrini'ni uygulamak amacıyla Türkiye ile ABD arasında imzalanan 12 Temmuz 1947 tarihli "Yardım Antlaşması uyarınca, Türkiye'ye bu antlaşma ile verilmiş olan silahları başka bir amaçla kullanamayacaktı. Ayrıca herhangi bir ülkenin Türkiye'ye saldırması durumunda NATO, Türkiye'yi savunmayacaktı (Tuncer,2012:78).

⁹ Megali İdea ve Enosis politikaları, Yunanistan'ın günümüzde bile vazgeçmediği politikalar. Büyük ideal, büyük fikir ve büyük Yunanistan anlamına gelmektedir. Bu fikir 1791 yılında Yunan milliyetçileri tarafından ortaya atılmıştır. Bu fikre göre 1453 tarihinde Fatih Sultan Mehmet tarafından ele geçirilen İstanbul geri alınacaktır. Bu bölgede bulunan adalar, Kıbrıs, Anadolu ve İskenderiye'ye kadar olan topraklar büyük Helen İmparatorluğu'dur. Bu toprakların geri alınması ile büyük Yunanistan kurulacaktı ve rüya gerçek olacaktı. Bu imparatorluğun başkenti ise İstanbul olacaktı. Yunanlılar daima bu hayalle yaşayacaklardı. Bu ideaya göre dört önemli Osmanlı şehri Yanya, Selanik, İstanbul ve Trabzon mutlaka alınmalıdır. Yunanistan bu fikrini gerçekleştirmek için sıcak çatışmaya giremezdi. Çünkü hem ordusu, hem de nüfusu bizden az idi. Bu ideolojisini ancak Türkiye'nin zayıf noktasından ve psikolojik olaylardan faydalanarak yapabildi. Tarih boyunca Türkiye'nin zararına olan bütün olayları desteklemiş ve gizli silah yardımıyla bulunmuştur (Oktay,2015:51-52).

Kıbrıs'ta meydana gelen olaylarda, Türkiye oldukça hassas davranmıştır. Diyarbakır halkı da gelişmeleri yakından takip etmiştir. Rumlar'ın yaptığı şiddet olaylarına sessiz kalmamış, Kıbrıs'ta Rumlar tarafından yapılan zulümler Diyarbakır'da sert bir şekilde kınanmıştır. Bu zulümler o dönem Diyarbakırda yayınlanan gazeteler ve dergiler sayesinde Diyarbakır halkına duyurulmuştur.¹⁰ 1974 yılında birçok gazete ve dergi yayınlanmıştır. Gazeteler genelde günlük çıkarılırken¹¹, iki günde bir ya da hafta sonu yayınlanan gazeteler de olmuştur. 6 Temmuz 1973'te Çanakkale, Zonguldak, Uşak, Diyarbakır ve Hakkari'de olmak üzere yurdun bir çok yerinde mitingler düzenlenmiştir (Çakmak, 2011:14-15). Kıbrıs Savaşı başladığı zaman birçok gönüllü Diyarbakır Askerlik şubelerinde savaşa gitmek için kuyruklar oluşturmuştur. Bu dönemde ve sonrasında Diyarbakır'da bazı cadde, mahalle ve okula Kıbrıs'a ait "Kıbrıs Caddesi, Kıbrıs Apartmanı, Girne Caddesi, Lefkoşe Sokak" vb. isimler verilmiştir. Diyarbakır'dan Kıbrıs Barış Harekâtı'na 535 asker katılmıştır. Bu askerlerden 5'i şehit düşmüş, 530'u ise gazi olarak yurda dönmüştür (Tandoğan, 2016:92).

¹⁰ Kıbrıs'ta Rumlar bir Türk köyüne baskın verdiler: Mandıra Köyü sakinlerinin verdikleri kayıp hakkında açıklama yapılmazken, aynı köy geçen hafta 4 şehit vermiştir. Mandıra Köyü'ne şafak vakti baskın yapan EOKA çeteleri birçok yeri dinamitlemişler. Can ve mal kaybına neden olmuşlardır. Baskın çok ani olduğundan ve dinamit kullanıldığından zararın çok olduğu tahmin edilmektedir. Çetelerin çekilmesinden sonra hükümet tarafı hemen haberdar edilmiş, köye asker sevk edilmiştir. Hükümet köyde meydana gelen bu olayı kapatmış, ölü ve yaralıları hakkında açıklama yapmamışlardır. (Gayret 31 Aralık 1957:1)

¹¹ Bu gazetelerden bazıları günlük, haftalık ve aylık yayınlanıyorlardı. Günlük basılan gazeteler sadece Pazar günü basılmıyordu. Bu gazetelerden bazıları şunlardır: Yeni Şark Postası, Gayreti, Diyarbakır İç Kale, Şark Postası, Diyarbakır Sesi, Ümmid, Demokrasiye Güven, Demokrat Kale, Ufuk, Yeni Yurt, Demokrat Yeni Yurt, Sesleniş, Diyarbakır Sesi, Yeni Diyarbakır Sesi

2. KORE SAVAŞI VE TÜRKİYE’NİN SAVAŞA KATILMASI

1945-1947 yıllarında SSCB’nin bir yandan Türkiye’nin Doğu Anadolu topraklarını resmen istemesi ve boğazlara yerleşme konusundaki isteklerini resmen açıklaması, Türkiye’yi Milli Mücadele’den sonra en kritik aşamaya sokmuştur. SSCB’nin Türkiye’den toprak istemesi, eski çıkarları doğrultusunda politikalar yürütmesi ve Montrö Bogazlar Sözleşmesi’nin maddelerini gözden geçirmek istemesi, Türkiye’yi panik havasına sokmuştur¹². Türkiye’nin bu dönemde bir savaşı kaldırarak gücü yoktu. SSCB tarafından 7 Ağustos’ta Türkiye’ye verilen notaya karşılık, Türkiye 22 Ağustos 1946’da karşı bir nota ile cevap vermiştir. Bu nota ile Sovyet Rusya’nın boğazlar üzerinde iddia ettiği tezler çürütülerek, istekler bağımsızlığımıza aykırı bulunmuştur. Bu davranışı, Türkiye’nin SSCB’nin tehditlerine karşı açık bir meydan okuma olmuştur (Armaoğlu,2020:326). Dönemin başarılı diplomasi trafiği ile uluslararası alanda yalnız kalmamak için, İngiltere ve Almanya ile yardımlaşma, saldırmazlık ve iş birliği antlaşması imzalamış, SSCB ile meydana gelebilecek bir savaşa hazır olmak istemiştir. Türkiye, II. Dünya Savaşı sırasında tarafsız bir siyaset izleyerek, savaşın meydana getireceği zor durumlardan kurtulmuş ama uluslararası alanda yalnız kalmıştı. Batılı devletlerin Türkiye’yi savaşa sokmak için yaptıkları baskılara karşılık, verdikleri sözleri yerine getirmemeleri Türkiye’nin savaş dışı kalmasını sağlamıştır. Bu da siyasi bir başarı öyküsü oluşturmuştur (Haşimi, 2014:16).

1947 yılında ABD, Avrupa için bir güvenlik planına sahip olamamış, İngiltere ve Fransa, Amerika’yı da içine alan Batı Avrupa devletleri arasında bir federasyon oluşturmaya çalışmıştır. İngiltere’nin bundaki amacı SSCB’ye bir gözdağı vermektir (Ekici, Baharçipek 2016:153-154). ABD’nin Avrupa’nın savunmasında yer alacağı

¹² Türk-Rusya münasebetlerinin bu gergin durumu 1946 yılının yazına kadar devam etmiştir. Bu yıldan sonra yeniden şiddetini artırarak yeni boyut kazanmıştır. Potsdam kararlarına uygun olarak Sovyetler boğazlar hakkındaki kararlarını ve görüşlerini Türk tarafına 7 Ağustos 1946’da verdikleri bir nota ile açıkladılar. Bu notada şunlar belirtilmiştir. Türkiye’nin II. Dünya Savaşı sırasında boğazlardaki yetkilerini kötüye kullandıklarını iddia ediyorlardı. Yeni şartların ise şöyle olacağını savunuyorlardı.1) Ticaret gemilerinin barışta ve savaşta tam geçiş serbestisine sahip olması 2)Karadeniz’e kıyısı olan devletlerin savaş gemilerine her zaman geçiş serbestisi tanınması 3) Karadeniz’e kıyısı olmayan devletlerin savaş gemileri için, istisnai bazı durumlar dışında herhangi bir durumda, sulh veya savaş sırasında geçiş yasağı konması 4) Bu yeni antlaşmayı yalnızca boğazlara kıyısı olan devletler tarafından düzenlenmesi 5) Bu ticaret serbestliği ve boğazların güvenliğini sadece Türkiye ve Rusya’nın yapmasını öngörüyordu. Bu isteklerle Rusya boğazlardaki kontrolü ele geçirmek için resmen isteklerini açıklıyordu. Türk hükümeti bu notaya 22 Ağustos 1946 yılında bir nota ile cevap vererek bu iddiaları çürütüyordu. Zaten bunun kabul edilmesi imkânsızdı. Sovyet Rusya’nın 24 Eylül’deki notası üzerine, Amerika ve İngiltere 9 Ekim’de Sovyetlere verdikleri nota ile Potsdam kararlarına göre tarafların Türk hükümetine ancak birer nota vererek görüşlerini bildireceklerini, tartışma ile bu sorunun giderilemeyeceğini ve boğazlar savunmasının tek sorumlusunun Türkiye kalması gerektiğini savunmuşlardır. Böylece bu tartışmada burada bitmiştir (Armaoğlu,2020:324-325).

kesinleşince bu ittifakın bir an önce kurulması için çalışmalara başlamış ve 4 Nisan 1949'da antlaşma imzalanarak NATO kurulmuştur. Batılı ülkeler NATO'ya üye olmakla kendilerini SSCB tehlikesine karşı güvence altına almak istemişlerdir. ABD, SSCB'nin yayılmasını durdurmak için, Avrupa ülkeleriyle bir askeri işbirliğine gitme gereği duymuş ve Kuzey Atlantik Antlaşması (NATO) 4 Nisan 1949'da imzalanmıştır.

Türkiye kendisine yakın ve güçlü müttefik olarak ABD'yi görmüştür. ABD bu yıllarda, kıtasına çekilmeyi ve Rusay'yı kendisine bir tehdit olarak görmemiştir. Türkiye ile SSCB arasında, II.Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan çatışma hali ABD'yi endişelendirmiş, ABD'yi Türkiye'yi desteklemeye mecbur kılmıştır. Türkiye bulunduğu konum itibarı ile SSCB'nin yayılamacı politikasına engel olabilecek bir konumda olmuştur. SSCB Türkiye'yi işgal ettiği zaman, kolay bir şekilde sıcak denizlere inebilecektir. SSCB'nin böyle hareket etmesi Amerika'nın işine gelmemiştir. Amerika politikasını değiştirerek, Türkiye'yi destekleme kararı almıştır (Demirtaş,2019:206). 1950 yılının başında ABD'nin dikkatini doğuya çevirmesi, Türkiye'nin Kore savaşında göstermiş olduğu üstün başarı Türkiye'nin jeopolitik konumu yüzünden, NATO'ya üye olmasında büyük önem taşımıştır (Ekici,Baharçiçek 2016:149). Türkiye yukarıda saydığımız bu nedenlerden dolayı NATO'ya üye olmak istemiştir. Yaptığı ilk müracaat isteğini, İngiltere ve ABD Türkiye'ye bir memorandum vererek, üye ülkelerin sadece Kuzey Atlantik Bölgesi ülkelerinden meydana gelebileceğini söyleyerek reddetmişlerdir (Güven, 2007:71).

CHP iktidarının seçimleri kaybetmesiyle Türkiye'de iktidara DP gelmişti. DP'nin ilk ciddi sınavı Kore Savaşı'na katılıp katılmamakla ilgili vereceği karar olmuştur. DP'de CHP iktidarının siyasetini yürüterek NATO'ya üye olmak istemiş ve çıkan Kore Savaşı buna zemin hazırlamıştır. DP Türkiye'nin Nato'ya üyeliğini hem güvenlik bakımından, hem de batılı devletlerle iyi ilişkiler geliştirmek için gerekli olarak görmüştür (Üzmez, 2006:38). Türkiye, BM şartına bağlılığını her zaman dile getirmiş ve daima barıştan yana olmuştur¹³.Türkiye NATO'ya üye olamamasından dolayı, 25 Haziran 1950 tarihinde BM daveti ile Kore'ye bir tugay asker göndermeyi kabul etmiştir. Kore Savaşı'na ABD'den sonra asker gönderen ikinci ülke olmuştur. Türk tugayı, BM emrinde görev yapmıştır

¹³ Birleşmiş Milletlerin Kore Harekâtı ile ilgili sorulan sorulara, başbakanın verdiği cevaplar Türk Devleti'nin BM kararlarına ne kadar bağlı olduğunu göstermiştir. Türkiye her zaman BM şartına bağlılığını göstermiş ve barıştan yana olmuştur. Bundan dolayı, BM üye her devletin BM'nin çağrısına uyması gerektiğini söylemiştir. Birleşmiş Milletlere üye devletler arasında dayanışma olduğu sürece, dünyada barışın olacağına değinmiştir. Türkiye her barışsever memleket gibi, bundan böyle karşılıklı anlayış zihniyetinin hâkim olmasını ve barışa ulaşılmasını arzu ve ümit etmektedir (BCA, 30.1.0.0.5-26-29).

(TBMM Tutanak Dergisi B.15 C.1 1950:87-88). Dönemin başbakanı Adnan Menderes. BM üye olan devletler arasında dayanışma olduğu sürece, barışın devam edeceğini dile getirmiştir¹⁴ (BCA, 30.1.0.0.5.26.29).

ABD bu örgüte katılan devletlere askeri ve maddi yardımlarda bulunmuştur (Özçelik,2017:18). Türkiye uluslararası alanda yalnız kalmak istememiştir. Buna paralel olarak Türk askeri daha yola çıkmadan, hükümet NATO'ya üyelik isteğini yenilemiştir (Azman, 2019:13). Türkiye'nin bu talebi tekrar reddedilmiştir. Kore Savaşı'nda Türk askerinin üstün başarıları ve ABD'nin diğer üye ülkeleri de ikna etmesi ile Türkiye NATO'ya 1952 yılında üye olmuştur. Türkiye ve Yunanistan'ın katılmasıyla üye sayısı 16'ya yükselmiştir (Temur, 2019:69). ABD başkanı Truman¹⁵ 1947'de Türkiye ve Yunanistan'ı da içine alan ekonomik yardım paketini onaylamıştır. ABD Türkiye'ye verdiği sözlerin çoğunu tutmamıştır¹⁶. Yardımların da çoğu Yunanistan'a verilmiştir. Soğuk Savaş Dönemi'nde Türkiye, bir yandan Rusya'dan gelebilecek tehlikeye karşı kendini güvence altına almak, öte yandan da uluslararası alanda kendini yalnız hissetmemek için bir ittifakın içine dahil olmak istemiştir. ABD'de Türkiye gibi gelişmekte olan devletleri kendi çıkarları doğrultusunda SSCB'ye karşı desteklemiştir. Türkiye'nin de bu dönemde diğer devletlere yönelik uygulamaya soktuğu iki önemli stratejisi vardı: SSCB tehlikesine karşı askeri yönden güçlenmek ve güçlü devletlerin yanında olmak (Demirtaş,2019:204-205). ABD Dış İşleri Bakanı Byrnes'in anılarında, 1946 sonbaharında ABD'nin Türkiye'ye askeri yardım yapmayacağını ancak az da olsa ekonomik yardım olabileceğini söylemiştir (Değer,1993:27). ABD, yardım ettiği ülkeler

¹⁴ İstanbul milletvekili Mükerrrem Sarol ve yedi arkadaşının Birleşmiş Milletler emrine Kore'ye silahlı kuvvetler gönderilmesi hususunda hükümet tarafından verilen yetkinin onanmasına dair verilen önerenin sonucunda; 487 üyeden 351 oy verenlerden 311 kabul,39 red,1 çekimser,119 oya katılmayanlar şeklinde sonuçlanmıştır (TBMM, Tutanak Dergisi B.17 C.2 11.12.1950).

¹⁵ Soğuk savaş döneminde SSCB tehdidi ile karşı karşıya kalan Türkiye ve Yunanistan'a 400 milyon dolarlık askeri yardımı öngören Truman Doktrini (1947) ve arkasından savaş sırasında tahrip olan ve ekonomik sıkıntı içinde bulunan Avrupa ülkelerine yönelik olarak yine aynı yıl içinde gündeme gelen Marshall Planı Türkiye'nin de dâhil olduğu ABD ekonomik yardım programı devreye sokulmuştur. Aynı amaçla bu dönemde 1949'da ABD'nin önderliğinde NATO kurulmuştur. Aslında yardımlar bir nebze de olsa muhtaç olan ülkelere yararı olsa da, burada önemli olan ABD'nin kendi çıkarları doğrultusunda ülkelere direktifler vermesidir (Arı,2009:169).

¹⁶ Bu tez çok güçlüdür. O dönemde Türkiye Stalin ile baş başa bırakılmıştır. ABD bizi kimin elinden nasıl kurtaracaktı? Rus baskısı bu dönemlerde çok ağırdı fakat savaşılacaksa 1945 ve 1946 yıllarında varılabilirdi. Rusya işgali altında bulunan İran'da bile 1946 askerlerini geri çekmek zorunda kaldı. Rusya'nın bizden isteklerini silah kuvvetiyle almayı tasarladıklarına dair herhangi bir delil yoktu. Rusya baskısını savaşa kadar götürseydi, Türkiye yalnız başına da kalsa savaşa girecekti ve 1945'teki durumlarına bakılacak olursa, ne müttefiki İngiltere ne de ABD yardımına koşmayacaktı (Değer,1993:173-174).

üzerinde siyasi ve ekonomi alanında tam bir denetim sağlamak istemiştir¹⁷. Türkiye II. Dünya Savaşı sırasında ve savaş sonrasında Avrupa arenasında meydana gelen boşluklardan yararlanan ve bütün ağırlığını Türkiye üzerinde hissettiren Sovyet emperyalizmine karşı güvenliğini sağlama endişesi duymuştur (Armaoğlu,2020:324). Türkiye Batıda kurulan askeri, siyasi, ve ekonomik ittifaklara dahil olmaya çalışmıştır. Özellikle Menderes zamanında BM ilkelerine bağlı kalarak, diğer devletlerle ilişkilerini güçlendirmeye çalışmıştır (Aksoy,2019:5). Türkiye'nin içinde bulunduğu zor durum, onu bu politikayı izlemeye mecbur etmiştir. Üye olacağı NATO ile kendisini dış tehlikelere karşı daha güvenli hissetmiştir.

Türkiye'de 1950 yılında yapılan seçimlerde, 27 yıllık tek parti iktidarını CHP iktidarından devralan DP seçilmişti. Demokrat Parti seçimleri kazanmadan önce halk tarafından destek görmek için ve kendi lehine bir kamuoyu oluşturmak için, basını aktif olarak kullanmış ve birçok gazete ve derginin çıkmasına katkıda bulunmuştur. Halkın gönlünü kazanmak ve oy toplayabilmek için “*demokrasi*” havası oluşturmak adına basını bir araç olarak görmüştür. Halkın desteğinin sağlanmasında basının desteği ve rolü oldukça önemli olmuştur.¹⁸ Hatta CHP yanlısı yayın yapan gazete ve dergilere üye olan DP yanlısı kişiler de vardır. Bunun sonucunda ülkede birçok dergi ve gazete yayınlanmıştır (Çakır ve ark. 2017:260). 14 Mayıs seçimlerini kazanan Demokrat Parti hemen bir kanun hazırlayarak meclise sunmuş ve basın özgürlüğünü savunmuştu. DP yanlıları da, partinin iş başına geldikten sonra basının sorunlarının çözüleceği kanısı ağır basmıştır. 1950 de çıkarılan basın kanunu, liberal bir kanun olmuştur. 1950 genel seçimleri sonunda, seçimle bir iktidarın yerine olaysız olarak başka bir iktidarın geçmesi, Türk demokrasi tarihinde önemli bir gelişme olmuştur. 14 Mayıs 1950'de ilk defa gizli oy açık tasnif usulü bir genel seçim yapıldı. Seçimler olaysız ve sakin geçti¹⁹. Demokrat Parti büyük umutlarla başa gelmişti. TBMM tarafından cumhurbaşkanı seçilen Celal Bayar, Dp genel başkanlığından istifa ederek yerine Adnan Menderes seçilmiştir. Refik Koraltan da TBMM başkanı

¹⁷ Madde 2: Türkiye Hükümeti yapılan yardımı tahsis edilmiş bulunduğu gayeler uğrunda kullanacaktır. Bu yardımı ve askeri malzemeleri nasıl kullanacağına dair rapor sunacaktır. Madde 3: Türkiye Hükümeti ile Birleşik Devletler Hükümeti, Türk ve Birleşik Devletler Milletlerine bu antlaşma gereğince yapılan yardım hususunda tam bilgi temini için iş birliği yapacaklardır. Bu nedenle iki memleketin güvenliği tehlikede olduğu takdirde iki devlette basın yoluyla duyurular yapacaklardır (Değer,1993:177-178).

¹⁸ Demokrat Parti döneminin önde gelen başlıca gazeteleri şunlardır: Akşam, Cumhuriyet, Hürriyet, Tercüman, Milliyet, Kudret, Ulus, Vatan, Yeni İstanbul, Yeni Sabah ve Zafer gazeteleridir. Zafer Gazetesi 30 Nisan 1949'da Demokrat Parti yayın organı olarak çıkmıştır. Demokrat Parti bütün propagandaları bu gazete aracılığıyla yapmaktaydı. Halkın Demokrat Partiye oy vermesinde büyük rol oynamıştır (İşler, Analı,2015:87).

¹⁹ 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinde Demokrat Parti oyların %55,2 oy alarak 416 tane milletvekili çıkarmıştır. Yani 4.391.694 oy almıştır (BCA, 30.1.0.0.52.312.4).

seçilmiştir. Dp bütün gücünü iktisadi kalkınmaya vermiştir. Dış devletlerden alınan yardımlar ile yollar ve köprüler yapılmıştır. Traktör ithalatının artmasıyla ekilebilir alanlar ve üretim artmıştır. 1945'te traktör sayısı 1000 iken, 1955'te bu sayı 40.000 olmuştur. 1950-1953 yılları arasında tarımsal sektörde büyüme %10'nun üzerinde gerçekleşmiştir. Türkiye tarımda daha sonra hiçbir zaman böyle bir kalkınma sağlayamamıştır (Bingöl,2004:134).

DP iktidara geldikten sonra karşılaştığı uluslararası ilk sorun, Kore Savaşı olmuştur. Bu sorun karşısında aceleyle hareket ederek Kore Savaşı'na asker göndermiştir. BM Kore Savaşı'nın dünya düzenini bozacağını düşündüğünden üyelerini acil toplantıya çağırmıştır. DP Türkiye'nin NATO'ya üye olmamasını büyük eksiklik olarak gördüğünden dolayı Birleşmiş Milletlerin çağrısına uyarak Kore Savaşı'na katılma kararı almıştır. (Yıldız, Doğramacı, 2014: 550). CHP döneminde Türkiye'nin NATO'ya üyelik başvurusu olmuş, fakat kabul edilmemiştir (Kahraman, 2020:1376-1377). Kore Savaşı'nın çıkması ile dünyada hammadde ve tarımsal ürünlerin tedariğinde dair sıkıntılar yaşanmıştır. Türkiye'de Kore Savaşı'na tepkiler büyürken, BM, Kore Savaşı'nın çıkması üzerine savaşa asker gönderme kararı alarak üye ülkelere bildirmiştir. Türkiye'de bunu memnuniyetle karşılamıştır. Anadolu'dan da hükümetin Kore Savaşı ile ilgili kararlarını tasvip eden birçok telgraflar çekilmiştir²⁰ (Sarıçoban, 2020:1773-1774).

Asya kıtasının stratejik bir bölgesi konumunda olan Kore Yarımadası, Asya'nın doğu ucunda Çin ile Japon adaları arasında yer almaktaydı. 33. ve 43. Kuzey enlemleri arasında bulunan Kore yarımadası Türkiye ile yaklaşık aynı enlemde bulunuyordu. Güney Kore 49 milyon nüfusa sahipken, Kuzey Kore ise 23 milyon nüfusa sahipti. Kore yarımadasının yaklaşık %70'i dağlık arazilere sahipken, Adanın kuzeyi soğuk, güneyi ise sıcak bir iklime sahipti(Çolakoğlu,2008:12). II. Dünya Savaşı'ndan sonra ada halkı birde olsa, ideolojileri farklı olan kuzey ve güney diye iki bölgeye ayrılmıştır. 1950 yılından sonra Kuzey Kore'de ve Güney Kore'de iç savaş belirtileri meydana gelmiştir. Halkın ekonomik sıkıntıda olması ve çiftçilerin içinde bulunduğu zor durumları neden göstererek bir takım iç karışıklıklar baş göstermiştir. İki devlet bu dönemden sonra birliklerini tamamlamak için çeşitli arayışlara girmişlerdir. Kuzey Kore Hükümeti savaş yoluyla birliğini sağlamaya dönük bir strateji geliştirmiştir. Kuzey, Demokratik Kore Halk Cumhuriyeti, güney ise Kore Cumhuriyeti olmuştur. ABD, İngiltere, SSCB ve Çin 1943'te

²⁰ Anadolu'da Demokrat Parti teşkilatlarından; Urfa, Çekirge, Turhal, Gölpazarı, Pınarhisar, Kayseri, Akçaabat, Evreşe, Tokat, Trabzon, Zonguldak, Lüleburgaz, Kastamonu, Salihli, Karabük, Maden, Tekirdağ, Görele, Antakya ve Ankara'dan destek telgrafları gelmiştir(BCA,30.1.0.0,17.98.34).

yaptıkları bir toplantıda bağımsız bir Kore Devleti'nin kurulmasında anlaşmışlarsa da, ABD ve SSCB ayrıntılarda anlaşamamışlardır. Polonya'da hükümetin kurulması SSCB ve ABD'nin çekişmesine neden olmuştur. Güç dengesinin değiştiği, Polonya meselesinde kendisini açıkça ortaya koymuştur²¹. Kore Savaşı yıllarında, Çin iç kargaşadan yeni çıkmış, ülkedeki güç dengeleri değişmiştir. Mao Zedong liderliğinde yeni komünist bir rejim kurulmuştur. Ülkenin ismi de Çin Halk Cumhuriyeti olarak değişmiştir. SSCB, batılı ülkelere cephe alarak komünist rejimi yaymaya çalışmışlardır. Komünist rejimin kurulmasını istediği ülkelerin başında da Kore gelmektedir. Kore'de Çin Devleti karşısı kurulacak bir rejimin kendisi için büyük bir tehlike oluşturacağını düşünmüştür (Karaca ve ark. 2020:1144). 1949'dan itibaren komünistlerin Çin'deki zaferlerinin ve ABD'nin güneyden çekilmesinin kendi planları yararına olduğunu dikkate alarak savaşa hazırlanmışlar. Güney Kore Hükümeti de kuzeye doğru bir yayılmacı siyaset gütmüştür. 1950 ilkbaharında Kuzey ve Güney arasındaki düşmanlık her zamankinden daha fazla tırmanmıştır. Kuzey Kore ülke topraklarının tam işgali sloganıyla savaşa hazırlanırken, Güney Kore ise kuzeye doğru ilerleyerek anti-komünizm siyasetine güç vermiştir. İki devlet arasındaki çekişmeler birbirine hakaret edecek derecesine varmıştır. Birbirlerinin aleyhinde broşürler dağıtmaya başlamışlar. 38. enlemin çevresindeki çatışmalar daha da şiddetlenmiştir (Kore Tarihi, 2014:285). Bu çekişmeler gittikçe yerini savaşa bırakmıştır.

Kuzey Kore 25 Haziran'da taarruza geçtikten sonra, Birleşmiş Milletler çeşitli devletler ile bu savaşa yardım gönderme kararı almıştır. Bazı devletler malzeme yardımında bulunurken, asker yardımında nadir bulunan devletlerden biri de Türkiye olmuştur (Bolat, 2019: 39). Pazar sabahı Kuzey Kore ordusunun 38. enlemi geçerek Güney Kore topraklarına girmesiyle resmen savaş başlamıştır.²² Savaşı başlatan taraf Kuzey Kore olmuştur. Basında Güney Kore'nin 38. enlemi geçerek kuzeye doğru ilerlediği yönünde haberler yapılarak halk aldatılmıştır.²³ Çok çetin çatışmalar yaşanmıştır (Artuç, 1990: 32-33). Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye saldırması, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak

²¹ SSCB'nin kurduğu komünist Lublin Hükümeti ve ABD'nin isteği ile İngiltere'de mülteci konumunda bulunan hükümet arasında koalisyon kurulması sağlanarak olaylar kısa bir süreliğine dinse de, devletler arasında güç dengesi kendini belli etmiştir (TUNÇ, 2019:16).

²² 25 Haziran 1950'de Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye saldırması ile başlayan savaş, Avrupa ve Dünya güvenliğine karşı SSCB'nin sadece siyasi değil askeri bir tehdit olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu da Avrupa'da karşı güçleri kışkırtarak Avrupa'da güvenliği tehlikeye düşürmüştür (Doğan,2005:73).

²³ Kuzey Kore ordusu güneye doğru hızla ilerlerken,6 saat sonra saat 11'de Kuzey Kore Hükümeti'nin başkent Pyongyang'da yayınlanan resmi tebliği; Güney Koreli birliklerin 38.enlemi kuzeye geçip hudut tecavüzünde bulunduklarını ileri sürerek, Güney Kore'ye harp ilan edildiğini bildirmekteydi. Yani Kuzey Kore harbi başlatmıştı ama sebep Güney Kore'ydi. Aslında böyle bir bahaneye inanan kimse olmayacaktı. BM genel sekreteri bu savaşın BM açılan bir savaş olduğunu savunuyordu (Artuç,1990:32-33).

üzere dünya kamuoyunda öfkeye, Batı ittifakının hareketlenmesine ve soğuk savaşın ilk ciddi sıcak çatışmaya dönüşmesine yol açmıştır. Bu olay Kuzey Kore saldırısı karşısında ABD ve Birleşmiş Milletler'i harekete geçirmiştir. Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Antlaşması hükümleri gereğince, Birleşmiş Milletlere üye devlet askerlerinden oluşan ancak asıl yükü Amerika Birleşik Devletleri askerlerinin çektiği bir kuvvet oluşturulmuştur (Armaoğlu, 2020:347). ABD başkanı Truman'da hemen Washington'da BM güvenlik konseyini olağanüstü toplantıya çağırıştır. Truman'ın isteği üzerine Trygve Lie aynı gün 25 Haziran saat 14.00'da Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyini olağanüstü toplantıya çağırıştır²⁴. Bu toplantıda Güney Kore'ye yardım kararı çıkmıştır. BM'ye üye tüm devletler bu kararı uygulamıştır. Amerikalı ve diğer müttefik askerlerin Kore Yarımadası'na gelmesi ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin de savaşa dâhil olması ile dünya neredeyse bir üçüncü dünya savaşının eşiğine gelmiştir. Başlangıçta Amerika'nın savaşa boşuna girdiğini söyleyenler çoğunlukta, daha sonra Çin kuvvetlerinin savaşa girmesiyle Amerika'nın savaşa girmesini destekleyenlerinin oranı artmıştır. Çin komünist birlikleri Kore savaşında BM birliklerini durdurmak için bütün hazırlıklarını tamamlamıştır. Çinli askerlerin savaşa katılmasıyla BM kuvvetlerinin savaş yükü oldukça artmıştır (Ordu,2008:57-58). Çinliler 26 Kasım 1950'de BM askerlerine karşı taarruza geçmiş, savaşın gidişatı BM askerlerin aleyhine doğru gelişmiştir. Tockhon'un kuşatılması üzerine 9. ve 8. orduların sağ ve sol yanları açılmış ve bu orduların kuşatılması tehlikesi ile karşı karşıya kalınmıştır. Türk Tugayı'nın görevi 9. orduyu korumak olmuştur. Bu görevi de başarı ile yerine getirmiştir. Böylece BM kuvvetleri ciddi kayıplar vermekten kurtulmuştur (İtik,2019:57-58).

Savaş başlangıçta çok çetin geçmiştir. Kuzey zayıflığının 50.000 olduğu ve birçok kayıplarının olduğu vurgulanmıştır. (Diyarbakır, İçkale,4 Ağustos 1950:1). Kore'den alınan haberlerde mücadelenin bütün şiddetle devam ettiği yönünde olmuştur. Amerika'nın Kore Harekâtı'nda zafere ulaşmıncaya kadar devam edeceği vurgulanmıştır (Diyarbakır, İçkale, 4 Ağustos 1950:1). Kuzey Kore Ordusu başlangıçta başarılar kazansa da, 28

²⁴ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi lehte (Çin, Küba, Ekvador, Mısır, Fransa, Hindistan, Norveç, İngiltere, ABD) 1 çekimser (Yugoslavya) oy kullanmışlardır. Bu toplantıdan çıkan sonuca göre; çarpışmalar derhal duracak ve Kuzey Kore silahlı kuvvetleri 38.enleme çekilecekti. Güvenlik Konseyi ayrıca Birleşmiş Milletler üyelerinin bu karara yardımcı olmalarını ve Kuzey Kore'ye yardımdan kaçınmalarını istemiştir. Konseyin beş daimî delegeinden biri olan ve veto hakkı bulunan Sovyet Rusya temsilcisi bu toplantıda yoktu. Rusya Milliyetçi Çin yerine, Komünist Çin 'in güvenlik konseyine kabul edilmesine kadar Güvenlik Konseyi toplantılarına katılamayacağını ve protesto edeceğini bildirmişti. Bunu altı aya kadar sürdürdü. Aslında Sovyet Rusya toplantıda olsa bile bu kararı veto edeceği için, ABD'nin de bu kararı tanımayacağı için savaş tekrar çıkacaktı. Konseyin beş daimî üyesinin kararları veto etme hakkı vardı (Artuç,1990:33).

Eylül'de BM orduları Seul'u geri almıştır. Savaşın başlarında Kuzey Kore ordusu büyük kayıplar vererek 8 Ekim'de 38. paralel aşılarak geri çekilmiştir. Bunu takiben başkent Pyongyang BM ordularının eline geçmiştir. Çin komşusunun işgaline kayıtsız kalamayacağını beyan etmiştir. Çin askerleri ile ABD askerlerinin karşı karşıya gelmesinden dolayı, Çin kuvvetlerinin kuşatma harekâtını önleme görevi aynı gün bölgeye ulaşan Türk Tugayı'na verilmiştir. BM ordusu önce Pyongyang sonra Seul'a kadar gerilemiştir. Bu gerileme BM ordularını sarsmıştır. Yenilgiler karşısında, basında ABD'nin Kore'deki hareketi iyi yönetmediği konusunda haberler çıkmıştır. Bu olay diğer devletlerin ABD'ye karşı tepkisine yol açmıştır²⁵. Çin saldırıları devam ederken, BM orduları 38. paralelin üstüne yerleşmiştir. Çarpışmalar bu aşamadan sonra mevzi savaşına dönmüştür. İki taraf içinde artık barış kaçınılmaz hale gelmiştir (Yaman,2005:233). Savaşın ortaya çıkmasının en büyük nedeni büyük devletlerin siyasi ve ekonomik emelleri ile toplumları birbirlerine kışkırtmaları olmuştur.

Kore'de daha önce yaşanan olaylar yüzünden Birleşmiş Milletler tarafından bir Kore Komisyonu kurulmuştur. Kore'deki durumla ilgili bütün kararlar bu komisyonda alınmıştır.²⁶ Türkiye'nin, Kore Cumhuriyeti Hükümetini tanıması daha önce olmuştur (BCA 30,18,1,2,120,57,16).²⁷ Türkiye'de Menderes Hükümeti, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne göndermiş olduğu iyi niyet mektubunda, Kore'ye milis gücü göndermek için bir dernek kurduklarını ve daha ilk günden bu derneğe 3000 kişinin müracaat ettiğini bildirmiştir. Başbakan Menderes'in Kore'ye asker gönderilmesi ile yaptığı basın toplantısı Amerika medyasında geniş yankı uyandırmıştır²⁸. 25 Temmuz 1950'de alınan bir kararla, Türkiye Genel Kurmay Başkanlığı Kore'ye gönderilmek üzere Türk askeri gücünü, 1 tugay seviyesinde ve 241. Piyade Alayı'nın emrinde olacak şekilde

²⁵ Zafer Gazetesinde Kore'deki harekâtın iyi yönetilmediğini söyleyen France Presse ajansının Ankara muhabiri tarafından çekilen telgraf; Türk askeri uzmanları tarafından Kore'deki savaşın kötü idare edildiği Amerika askerlerinin harp etmeyi bilmedikleri vurgulanmaktadır. Türk askeri taraflarının da bu düşüncelerini ABD tarafları ile paylaşmışlardır. Geliştirilen askeri taktiklerle birçok zaferler kazanılmıştır (BCA,30.1.0.0. 102.630.11).

²⁶ Birleşmiş Milletler Kore Komisyonu'nda Hükümetimizi Kasım Gülek'in temsil etmesi: Üye seçilmiş olduğumuz Birleşmiş Milletler Kore Komisyonu'nda Hükümetimi temsil etmek üzere Seyhan milletvekili Kasım Gülek'in katılması, Dışişleri Bakanlığı'nın 16/12/1949 tarihli ve 56492/491 sayılı yazısı üzerine bakanlar kurulunca 16/12/1949 tarihinde kararlaştırılmıştır (BCA,030,18-1-2,121,90,18).

²⁷ Kore Cumhuriyeti Hükümeti'nin tanınması Dış işleri Bakanlığı'nın 11.8.1949 tarihli ve 47425/334 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 11/8/1949 tarihinde kararlaştırılmıştır (BCA,030,18,1,2,120,57,16).

²⁸ Türk Kara Kuvvetleri'nin Kore Savaşı'na katılması; Mr. Fulbright, bay başkan birkaç gün evvel Türkiye Kore Savaşı'na katılmak üzere 4500 kişilik tam teçhizatlı bir kuvvet göndermeyi teklif etmiştir. Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'in bir basın demecini tutanağa geçirilmesi oy birliği ile kabul edilmiştir (BCA,030-1-0-0, 102,630,9).

düzenlenmiştir²⁹. Askeri birlikte; 259 subay, 18 askeri memur, 4 sivil memur, 395 astsubay, 4414 erbaş ve er olmak üzere toplamda 5090 kişiden oluşmuştur. Sonradan bu birliğe 6 imam eklenmiştir³⁰. Bu birliğin bir diğer özelliği de gidecek askerlerin 1928 ve 1929 doğumlu olmalarıdır (Atalay,2017:19-20). Türk askerine Güney Kore’de komuta etmesi için Tuğgeneral Tahsin Yazıcı³¹ komutan olarak atanmıştır (BCA,30.11.1.0 216.30.6). Türk askeri Kore’de BM emrinde savaşıyordu. Türk askerini Güney Kore’ye götürmek için, üçü personel, ikisi araçlar için toplam beş gemi BM adına Amerika tarafından hazır bekletilmiştir. İlk kafil 25 Eylül, ikinci kafil 26 Eylül, üçüncü kafil 29 Eylül, araç gereçler için gelen gemiler ise, 30 Eylül ve Ekim’in ilk haftasında yola çıkmıştır. Türk askeri ABD silahlarıyla eğitim yapmıştır. Askerleri taşıyan gemiler, 20 Ekim’de Pusan Limanı’na ulaşmıştır. Burada iki hafta kaldıktan sonra askerlere, dağlarda gizlenen ve fırsat buldukça saldıran çeteleri temizleme görevi verilmiştir. Yol ve köprülerin güvenliğini sağlamakta, Türk askerinin görevi olmuştur. Bu görevleri yerine getirmede askerlerin gayet başarılı olduğu görülmüştür(Yaman,2005:239).

Türkiye Millî Mücadele’den sonra çok iyi denge politikası yürüterek, çıkan savaşlardan uzak kalmıştır. Türkiye’nin amacı kendini güçlü bir ittifak içine alarak dış tehditler karşısında güvenliğini sağlamaktır. Türkiye bu savaşta birçok askerini şehit vermiştir. Kore’de kaybolan birçok askeri de olmuştur. Kore Savaşı, yukarıda saydığımız devletlerarası çıkar çatışmasından öteye gidememiştir. Kore Savaşı’nın bir dünya savaşına dönüşme ihtimali de zayıf kalmıştır³². Çok çetin mücadelelere sahne olan savaşta, Türk askerleri büyük kahramanlıklar göstermiştir. Kore Savaşı 1953 yılında imzalanan

²⁹ Kore’ye gidecek birliğe Tuğgeneral Tahsin Yazıcı’nın komuta etmesine karar verildi. Milli Savunma Bakanlığı’nın 17/8/1950 tarih ve 143872 sayılı tezkereyle karar çıkarılmıştır (BCA,30,11,1,0 216,30,6).

³⁰ Kore Türk Silahlı Kuvvetleri emrinde çalıştırılacak 6 imam kadrosunun onayı (BCA,30.18.1.2. 125.40.9.).

³¹ Tuğgeneral Tahsin Yazıcı, 1892’de Makedonya’nın Manastır ilinde doğdu.1912’de Kara Harp Okulu’nu bitirdi. I. Dünya Savaşı’nda Gelibolu’da Çanakkale Cephesi’nde tümen komutanı olarak görev yaptı. Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu’ya geçerek çok sayıda cephelerde savaşarak üstün başarılar kazanmıştır.1949’da Tuğgeneralliğe yükseldi.25 Temmuz 1950 yılında BM emrinde Güney Kore’de savaşan Türk askerlerinin komutanı olarak görev yaptı.5090 kişilik Türk askeri birliğinin başında Ekim’in ikinci haftası Kore’ye gitti. Birliğimiz kendini doğruca ateş hattının içinde buldu. Pusan, Suwan, Kumhwa, Elco kesimlerinde meydana gelen çatışmalarda üstün başarılar kazandı. Bir gecede 352 kişinin yaralandığı ve 78 kişinin şehit olduğu Kanuri Savaşı’nda 8.Amerikan Ordusu yok olmaktan kurtuldu. Kasım 1951’de Türkiye’ye döndü ve 1952’de emekliye ayrıldı. X ve XI. Demokrat Parti İstanbul Milletvekili olarak meclise girdi. Demokrat Parti iktidarına karşı yapılan darbe sonucunda yargılanarak, Yassıada’da 5 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Daha sonra çıkan bir af kanunu ile serbest bırakıldı.1970 yılında Ankara’da vefat etti (Atalay,2017:20).

³² Büyük devletlerin elini ateşe sokmaları için yeterli bir sebep olmadığı, Amerika’nın özellikle Uzakdoğu’da, düşmanlık ve macerayı kabul edemeyeceği, Sovyetlerin amacının ise savaşmak değil, milletleri daimî bir savaş huzursuzluğu içinde bırakmak olduğu ileri sürüldü, savaş psikolojik bir çatışma olacaktı. Bölgedeki silahlanma yarışında Sovyet Rusya, ABD’ye göre daha başarılı olmuş ve emellerine ulaşmıştı. ABD’nin Kore muharebesinde elini çabuk tutup ordumuzu modernize etmesi ve büyük başarılar kazanmamız savaşta dengeler açısından önemliydi (Yaman,2005:234).

Panmunjom Mütarekesi ile son bulmuştur. Üç yıl süren bu savaşta taraflar birbirlerine üstünlük sağlayamamıştır (Armaoğlu, 2020:347).

27 Haziran 1950'de Güvenlik Konseyi, SSCB'nin tüm engelleme tavrına rağmen toplanmıştır. BM'ye üye devletleri Kore Savaşı'na yardım etmek için çağrıda bulunmuştur. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin yardım talebini ilk kabul eden ülkelerden biri Türkiye olmuştur. Kore Savaşı'na yardımda bulunacak olan diğer 15 ülke, sembolik olarak az sayıda asker gönderirken, Türkiye tugay seviyesinde katılmayı kabul edip askerlerini de ayrıca ABD ordusunun komutasına vermeyi kabul etmiştir. Kore'de daha önce yaşanan olaylar yüzünden Birleşmiş Milletler tarafından bir Kore Komisyonu kurulmuştur. Kore'deki durumla ilgili bütün kararlar bu komisyonda alınmıştır.³³

Türkiye'nin, Kore Cumhuriyeti Hükümetini tanıması daha önce olmuştur (BCA 30,18,1,2,120,57,16).³⁴ Türkiye'de Menderes Hükümeti, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne göndermiş olduğu iyi niyet mektubunda, Kore'ye milis gücü göndermek için bir dernek kurduklarını ve daha ilk günden bu derneğe 3000 kişinin müracaat ettiğini bildirmiştir. Başbakan Menderes'in Kore'ye asker gönderilmesi ile yaptığı basın toplantısı Amerika medyasında geniş yankı uyandırmıştır³⁵. 25 Temmuz 1950'de alınan bir kararla, Türkiye Genel Kurmay Başkanlığı Kore'ye gönderilmek üzere Türk askeri gücünü, 1 tugay seviyesinde ve 241. Piyade Alayı'nın emrinde olacak şekilde düzenlenmiştir³⁶. Askeri birlikte; 259 subay, 18 askeri memur, 4 sivil memur, 395 astsubay, 4414 erbaş ve er olmak üzere toplamda 5090 kişiden oluşmuştur. Sonradan bu birliğe 6 imam eklenmiştir³⁷. Bu birliğin bir diğer özelliği de gidecek askerlerin 1928 ve 1929 doğumlu olmalarıdır (Atalay,2017:19-20). Türk askerine Güney Kore'de komuta etmesi için Tuğgeneral Tahsin Yazıcı³⁸ komutan olarak atanmıştır (BCA,30.11.1.0 216.30.6). Türk askeri Kore'de BM

³³ Birleşmiş Milletler Kore Komisyonu'nda Hükümetimizi Kasım Gülek'in temsil etmesi: Üye seçilmiş olduğumuz Birleşmiş Milletler Kore Komisyonu'nda Hükümetimi temsil etmek üzere Seyhan milletvekili Kasım Gülek'in katılması, Dışişleri Bakanlığı'nın 16/12/1949 tarihli ve 56492/491 sayılı yazısı üzerine bakanlar kurulunca 16/12/1949 tarihinde kararlaştırılmıştır(BCA,030,18-1-2,121,90,18).

³⁴ Kore Cumhuriyeti Hükümeti'nin tanınması Dış işleri Bakanlığı'nın 11.8.1949 tarihli ve 47425/334 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 11/8/1949 tarihinde kararlaştırılmıştır (BCA,030,18,1,2,120,57,16).

³⁵ Türk Kara Kuvvetleri'nin Kore Savaşı'na katılması; Mr. Fulbright, bay başkan birkaç gün evvel Türkiye Kore Savaşı'na katılmak üzere 4500 kişilik tam teçhizatlı bir kuvvet göndermeyi teklif etmiştir. Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'in bir basın demecini tutanağa geçirilmesi oy birliği ile kabul edilmiştir (BCA,030-1-0-0, 102,630,9).

³⁶ Kore'ye gidecek birliğe Tuğgeneral Tahsin Yazıcı'nın komuta etmesine karar verildi. Milli Savunma Bakanlığı'nın 17/8/1950 tarih ve 143872 sayılı tezkeresiyle karar çıkarılmıştır (BCA,30,11,1,0 216,30,6).

³⁷ Kore Türk Silahlı Kuvvetleri emrinde çalıştırılacak 6 imam kadrosunun onayı (BCA,30.18.1.2. 125.40.9.).

³⁸ Tuğgeneral Tahsin Yazıcı, 1892'de Makedonya'nın Manastır ilinde doğdu.1912'de Kara Harp Okulu'nu bitirdi. I. Dünya Savaşı'nda Gelibolu'da Çanakkale Cephesi'nde tümen komutanı olarak görev yaptı. Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'ya geçerek çok sayıda cephelerde savaşarak üstün başarılar kazanmıştır.1949'da Tuğgeneralliğe yükseldi.25 Temmuz 1950 yılında BM emrinde Güney Kore'de savaşan

emrinde savaşıyordu. Türk askerini Güney Kore'ye götürmek için, üçü personel, ikisi araçlar için toplam beş gemi BM adına Amerika tarafından hazır bekletilmiştir. İlk katile 25 Eylül 1950, ikinci katile 26 Eylül 1950, üçüncü katile 29 Eylül 1950, araç gereçler için gelen gemiler ise, 30 Eylül 1950 ve 1950 Ekim'inin ilk haftasında yola çıkmıştır. Türk askeri ABD silahlarıyla eğitim yapmıştır. Askerleri taşıyan gemiler, 20 Ekim'de Pusan Limanı'na ulaşmıştır. Aynı gemilerle hareket edilmediği için birlikler birbirlerini bu limanda beklemişlerdir. Bu bekleme sırasında askerleri sürekli çalışmalar yaparak her türlü tehlikeye karşı hazır halde bekletilmiştir. Birer gün arayla Türk birliklerinin hepsi bu limanda toplanmıştır. Buradan trenlerle Taegu'ya hareket etmişlerdir. Bu bölgede Japonların boşaltmış olduğu kışlaya yerleşmişler. ABD komutanlarının da belirttiği gibi düşmana karşı en hazır olan birlik Türk askerleri olmuştur. Türk askerleri sürekli ABD ordusu tarafından verilen silahlarla talimgâh yapmışlar. Türk askerlerinin Güney Kore halkıyla sıcak ilişkiler kurması burada gerçekleşmiştir. Güney Kore halkı Türk askerlerini bıyıklarından ve üniformalarındaki ay-yıldızdan tanımışlar. Türk askerlerinin buradaki ihtiyaçlarının çoğunu da kendileri karşılamışlar. Askerler tarafından Kore'de İslam Cemiyeti'nin girişimi ile mescit yapılması isteği Türk hükümetine iletilmiş ve bu istekleri kabul edilmiştir. Kore İslam Cemiyeti başkanı Kim Yoo Too tarafından Başbakan Adnan Menderes'e bir mektup yazılmıştır (BCA 30.1.0.0/20.09.1956). Burada iki hafta kaldıktan sonra askerlere, dağlarda gizlenen ve fırsat buldukça saldıran çeteleri temizleme görevi verilmiştir. Yol ve köprülerin güvenliğini sağlamakta, Türk askerinin görevi olmuştur. Bu görevleri yerine getirmede askerlerin gayet başarılı olduğu görülmüştür(Yaman,2005:239).

Türkiye'nin bu tavrı SSCB tarafından tepki ile karşılanmıştır. SSCB'nin etkisi ile Bulgaristan, bu ülkede yaşayan Türkleri göçe zorlamıştır. Türkiye'ye 37.351 aile ve onların oluşturduğu 154.393 kişi göç etmiştir. Bu göç hareketleri, Türkiye'nin aleyhine gelişen gelişmeler olmuştur. SSCB, Türkiye'den karşılanması imkânsız isteklerde bulunmuştur. Boğazlar üzerinde yeni haklar iddia etmiştir. Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'nda boğazlar konusunda kötü kararlar verdiğini ve diğer ülkelere ayrıcalıklar tanıdığını savunmuştur. Bundan dolayı da, Kars ve Ardahan'ı kendisine verilmesini talep

Türk askerlerinin komutanı olarak görev yaptı.5090 kişilik Türk askeri birliğinin başında Ekim'in ikinci haftası Kore'ye gitti. Birliğimiz kendini doğrudan ateş hattının içinde buldu. Pusan, Suan, Kumhwa, Elco kesimlerinde meydana gelen çatışmalarda üstün başarılar kazandı. Bir gecede 352 kişinin yaralandığı ve 78 kişinin şehit olduğu Kanuri Savaşı'nda 8.Amerikan Ordusu yok olmaktan kurtuldu. Kasım 1951'de Türkiye'ye döndü ve 1952'de emekliye ayrıldı. X ve XI. Demokrat Parti İstanbul Milletvekili olarak meclise girdi. Demokrat Parti iktidarına karşı yapılan darbe sonucunda yargılanarak, Yassıada'da 5 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Daha sonra çıkan bir af kanunu ile serbest bırakıldı.1970 yılında Ankara'da vefat etti (Atalay,2017:20).

ederek, Türkiye sınırına asker göndermeye başlamıştır. Türkiye de buna karşı önlemler almıştır (Atalay,2017:18-19). II. Dünya Savaşı'na Türkiye katılmamasına rağmen, savaşın dünyada yarattığı ekonomik kriz Türkiye'yi de çok etkilemiştir. Bundan dolayı da hükümet ekonomik krize karşı birtakım önlemler almıştır³⁹. Bu önlemler diğer devletlerden alınan maddi yardımlarla olmuştur. Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Konseyi'ne girme teşebbüsleri ve Kore'ye askeri yardım kararı ABD kamuoyunda geniş yankı uyandırmıştır (BCA 30,1,0,0-102,630,8). ABD kamuoyu da bu karardan memnuniyetlerini bildirmişlerdir⁴⁰. Kore Savaşı'nın başlaması tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de panik havası yaratmıştır. Seçimi yeni kazanmış Demokrat Parti hükümetinin dış işleri başkanı Fuat Köprülü 30 Haziran 1950'de mecliste yaptığı bir konuşma ile, bu saldırının tüm dünyadaki barışı tehdit eden bir durum olduğunu söylemiş ve hükümetin asker gönderme kararını desteklemiştir (Erlevent,2014:22-23). Askeri birlik gönderme kararının TBMM ve siyasi parti rızaları alınmadan karar verilmesi, CHP ve Millet Partisi gibi siyasi partilerin tepkilerine neden olmuştur. Siyasi partilerle görüşülmemesinin büyük bir eksiklik olduğu, Meclisten onay alınmayarak, daha büyük bir hata yapıldığı vurgulanmıştır. Türk askerinin sadece Türkiye Devleti'nin sınırlarını korumakla yükümlü olduğu ve yurtdışına asker göndermek için mutlaka meclisin onayının alınmasının gerektiği savunulmuştur. Bu, hükümetinin büyük bir eksikliği olmuştur (Yaman,2005:235). Buna rağmen dönemin dışişleri bakanı Fuat Köprülü mecliste verdiği bir demeç ile milletvekillerini Kore Savaşı ile bilgilendirmesi ve bu savaşa Türk askerinin niçin katıldığı açıkça anlatılmıştır (TBMM TD.15 B.C.1 30.11.1950). Hükümetin bu kararına destekleyenler de olmuştur. Demokrat Parti teşkilatlarından birçok telgraflar çekilerek hükümetin politikasını desteklemişlerdir. Diğer partilerden de destek mesajları gelmiştir⁴¹. Asker gönderirken Meclis'e danışılmadan, deniz aşırı ve savaş için asker göndermesi gibi önemli bir kararın sadece hükümet tarafından alınmış olması, muhalefeti üzmüştür. CHP lideri İsmet İnönü,

³⁹ Savaşın başlamasıyla dönemin hükümeti (Refik Saydam) bir takım ekonomik önlemler almak zorunda kaldı. Bu amaçla ilk olarak Milli Koruma Kanunu kabul edildi (26 Ocak 1940). Bu kanunla hükümet ekonomide ürünlere el koymak hatta zorunlu çalışma yükümlülüğü gibi hemen hemen sınırsız yetkiye sahip hâle gelmişti. Kanuna göre üreticiler 500 kilo üzerindeki tahıl ürünlerini TMO ne teslim edeceklerdi. Bu uygulamayla halk karneyle kısıtlı miktarda yiyecek alabiliyordu. Bu uygulama sağlıklı işlemedi. Halk büyük zorluklarla karşılaştı. Karaborsacılık ekonomiye damgasını vurdu (Demirtaş,2019:188).

⁴⁰ Türk Hükümetinin Kore'ye askeri yardım kararının Birleşik Amerika'daki yankıları ve Birleşmiş Milletler Konseyi'ne girmek hususundaki teşebbüslerimizden bahseden New York haberler bürosundan alınan yazıda; askeri yardımın ABD 'de büyük yankılar uyandırmıştır. ABD'deki büyük gazeteler haberi birinci sayfalarında duyurmuşlardır. Gazetelerde Türkiye'den sonra İngiltere, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın da Kore'ye asker göndereceklerine değinmişlerdir (BCA,30,1,0,0,102,630,8).

⁴¹ Milli Kalkınma Partisi başkanı Halit Aksu'yun hükümetin Kore politikası ile ilgili radyo konuşması mecliste büyük yankı uyandırmıştır. Dünyada barışını sağlamak için elinden geleni yapan kahraman askerlerimize büyük destek sağlanmıştır. Askerlerimize başarılar dilemişlerdir (BCA,30,1,0,0,17,98,49).

gönderilecek asker sayısını çok bulmuş ve NATO ülkeleri bile asker göndermemişken Türkiye'nin bu kadar acele davranmasına anlam verememiştir (Artuç,1990:109).Halk hükümetin aldığı bu karara ne kadar karşı çıkmışsa da sonradan Kore'ye gitmek için binlerce vatandaş destek vermiştir. Kore için özel olarak seçilmiş Türk birliklerinin hazırlıklarına devam edilmiştir. Başlangıçta 4500 kişilik olarak belirtilen asker sayısı, sonradan artırılarak, 5090 kişiye çıkartılmıştır. Hükümet ilk olarak meclis onayını almasa da, daha sonra bu konuyu meclise getirmiş ve BM emrine Kore'ye gidecek olan askerlerin savaş hükümlerinin hangilerinin uygulanabileceği hakkında bakanlar kurulunun uygun gördüğü karar suretine dair başbakanlık tezkeresi çıkartılmıştır (TBMM Tutanak Dergisi 1950:86-88).

Bütün bu gelişmelere paralel olarak Türkiye ve SSCB ilişkilerinde gerginlikler artmıştır. İki devlet arasında karşılıklı notalar gidip gelince, başlangıçta Türkiye'ye uzak kalan Amerika ve İngiltere, Türkiye'ye olan tavırlarını değiştirerek, SSCB'ye karşı ortak karar almış, Türkiye'ye yardım etmeye karar vermiştir. Avrupa devletlerinden İngiltere ve Fransa gibi önde gelen ülkeler, Amerika'yı da aralarına alarak, Rusya'ya karşı yeni bir oluşum içine girmeye çalışmışlar. Rusya'nın artık batıya karşı tehdit oluşturamayacağını ve daha da ilerleyemeyeceğini bildirmeleri gerekiyordu. NATO'nun kurulması böylece gerçekleşmiştir (Baharçiçek ve Ekici,2016:153). 12 Mart 1947'de ABD başkanı Truman'ın yaptığı bir açıklama ile Amerika'nın askeri, siyasi ve ekonomik olarak Türkiye'yi kesin destekleyeceğini söylemiştir. Bu doğrultuda iki devlet arasında bir antlaşma imzalamıştır (Akşin,2000:211). ABD konuyu BM taşımış ve BM'de aldığı kararla üye ülkelerden, Güney Kore Devleti'ne ne şekil yardımda bulunabileceklerini beyan etmelerini istemiştir. Birçok devlet para, erzak ve sağlık malzemesi gönderebileceklerini iletmışlerdir. Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik durumdan dolayı maddi yardımda bulunamamıştır. Bu sebepten dolayı asker göndermek zorunda kalmıştır. Türkiye'nin NATO'ya üye olma isteği, bu savaşa katılmasını bir nedeni gibi görünmüştür (Gül, 2014:873). Kore Savaşı Türkiye açısından uluslararası kamuoyunda bir dönüm noktası olmuştur. Bu savaş ile Türkiye'nin prestiji artmıştır.

2.1. Türk Askerinin Katıldığı Muharebeler

Türkiye'nin savaşa katılacağını beyan etmesi savaşın başlamasından bir ay sonra, yani 25 Temmuz 1950'de olmuştur. BM emrine Kore'ye gidecek olan Türk Silahlı

Kuvvetleri mensuplarına kanunlarda yazılı harp hali hükümleri bir daha açıkça belirtilmiştir⁴². Türk hükümetinin Kore'ye asker göndermesi kararı üzerine, Türk Silahlı Kuvvetleri 3 Ağustos 1950'de 4500⁴³ kişilik bir birliğin hazırlanması için çalışmalara başlamıştır. Bu birlik bir tugaydan oluşmuştur. Erlerin gönüllülerden seçilmesine özen gösterilerek, bu doğrultuda Kore Birliği kurulmuştur. Bütün masrafları yolluk ve aylıkları Devlet tarafından karşılanan, ABD silah ve araç-gereçleriyle donatılan Kore Türk Askeri Birliği, 20 Ekim'de BM 9. Kolordu komutanlığı emrine verilmiştir.

Başlangıçta hava yolu ile Kore'ye gönderilecek olan Türk askeri birlikleri sonradan karar değiştirilerek deniz yolu ile gitmelerine karar verilmiştir. Bu durum memnuniyetsizlik yaratmıştır. Kore'nin uzak olduğu düşünülürse, Türk askerlerinin yolda yorgun bir şekilde savaşa katılacağı vurgulanmıştır. Deniz yolu ile Kore'ye gidecek olan Türk askerlerinin nakil işlemleri, Amerikan deniz kuvvetlerine verilmiştir. Kore savaşı için hazırlanan Türk askeri birlikleri hızlı bir şekilde Ankara'dan, İskenderun'a hareket etmişler. Burada toplanan Türk askerleri hazırlıklarını tamamladıktan sonra gruplar halinde Kore'ye nakilleri sağlanmıştır. Ankara'dan İskenderun'a gelen Türk askerlerini uğurlamaya binlerce kişi gelmiştir. Trenin geçtiği bütün duraklarda Türk askerlerine müthiş bir sevgi seli gösterilmiştir. Hediyeler ve çiçek vermek isteyen Türk halkı Türk askerlerine büyük bir moral kaynağı olmuştur. Uzun bir aradan sonra tekrar savaşacak olan Türk askerleri, Kurtuluş savaşından sonra ilk defa birlik niteliğinde bir savaşta yer almıştır. Eylül ayının ikinci haftasında toplanan Türk askerleri İskenderun'da, Amerikan savaş gemisi olan Mac Rea adlı gemiye Piyade Yarbay Natık Poyrazoğlu komutasında 1800 kişilik ilk grup hareket etmiştir. İkinci grup ise 2500 kişilik asker ile Albay Celal Dora komutasında Amerikan savaş gemisi General W. Haan ile yola çıkmıştır. Türk askerlerine komuta eden General Tahsin Yazıcı bu gruptaydı. Üçüncü grubun gitmesi biraz zaman almıştır. Türk askerlerini taşıyacak geminin gecikmesi ile Eylül'ün son haftasında ancak gidilebilmiştir. Üçüncü grupta 700 kişilik bir askeri birlik vardı. Bu kafileyi taşıyan gemi

⁴² Birleşmiş Milletler emrinde Kore'ye gidecek olan Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarına kanunlarda yazılı harp hali hükümlerinin uygulanmasına karar verilmiştir. Askeri ceza kanunumuzda yazılı harp hükümleri, Türk ceza kanunumuzda yazılı harp hali harp zamanı ve harp esnasında tabiriyle yazılı ceza hükümleri, askeri yargılama usulü kanununda yazılı seferde uygulanacak hükümler, subayların ailelerine 800 sayılı kanunun 8. Maddesi gereğince birer emir eri verilmesi, 1776 sayılı kanuna göre kuvvetli er verilmesi gibi hükümleri içeriyordu (BCA, 30.18.1.2, 123, 77, 17).

⁴³ 25 Temmuz 1950'de alınan kararla, Türkiye Genel Kurmay Başkanlığı Kore'ye gönderilmek üzere, Türk askeri gücünü: 1 Tugay seviyesinde ve 241 piyade alayının emrinde olarak, Tuğgeneral Tahsin Yazıcı'nın komutasına verdi. Askeri birliğin personel sayısı ise; 259 subay, 18 askeri memur, 4 sivil memur, 395 astsubay, 4414 er ve erbaş, olmak üzere toplam 5090 kişiden oluşmaktaydı. Tuğgeneral Tahsin Yazıcı'nın komuta ettiği Türk Ordusu'nun başkanı Kurmay Yarbay Selahattin Tokay'dı (Atalay, 2017:20).

Private Johnson adlı gemiydi. Türk askerlerine Yarbay Tahsin Kurtay komuta etmiştir (Artuç,1990:113).

Ortalama bir ay süren bir yolculuktan sonra Türk askeri Kore'ye ulaşmış, bandolar eşliğinde Pusan Limanında bir grup halk, ABD ve Güney Koreli askerler karşılamışlardır (Elmas, 2004:51). Pusan Limanı'ndan Taegu'ya geçen ve orada hazırlıklarını devam ettiren Türk ordusu burada asayişi sağlamakla görevlendirilmiştir (Peker,2020:20). Gemilerle Kore'ye gelen Türk Tugay'ının bir hafta dinlenilmesi için zaman verilmiştir. Bu mümkün olmamıştır. Türk askerinden çetelerle baş etmesini, yol ve köprü güvenliğinin sağlanması istenmiştir. (Ülgen,2007:204). BM emrine Kore'ye gönderilmiş olan Türk Silahlı Kuvvetlerine mensup askerlerin hakları ile ilgili bir karar da yayınlanmıştır. Bu karar doğrultusunda askerlerinin bütün ihtiyaçları karşılanmıştır (BCA,30.18.1.2.124.92.7). Askerinin tecrübeli olmasından dolayı BM kuvvetlerine oldukça zaman kazandırmıştır. BM, Kore'de her birliğe bir isim vermiştir. Türk Tugayına ise "North Star" yani "Kutup Yıldızı" ismi verilmiştir (Demir, 2018:27). 10 Kasım 1950 tarihinde kuzeye intikal ederek, Chongdan bölgesinde BM emrindeki 8. tümenin emrine girmesi söylenmiştir. Tugaya Seul'un kuzeybatısının güvenliğinin sağlanması görevi verilmiştir (İtik,2019:56). Türk askeri savaşın kaderini dört defa değiştirmiştir. Özellikle 30 Kasım 1950 tarihinde, uzun süren çatışmalarda Kuzey Kore ve Çin kuvvetlerini dağıtmış, BM ve Amerikan askerlerini korumuştur (Sesören,2017:67). BM askerlerine zaman kazandırmıştır. Türk askeri Kore'de birçok cephede savaşmıştır. Türk Tugay'ının savaştığı muharebelerin başlıcaları şunlardır: Wawon , Sihhim-mi, Kaechon ve Kanuri Muharebeleri.

2.1.1. Wawon çatışmaları

Türk Tugayı dilini, âdetini bilmediği, Kuzey Kore'nin uzak dağ köyünde kendi haline terk edilmiş, kaderi ile baş başa bırakılmıştır. ABD askerleri ile yan yana konaklamıştır. Ama henüz bir savaşa girmemiştir. Bu soğuk yerde soluklanmış ve dinlenmiştir. Albay Celal Dora geride kalarak, son birliklerin dönüşünü beklemiş, gece yarısı Wawon'a ulaşmıştır⁴⁴. Türk askerinin Kore'de savaştığı ilk cephe de burası

⁴⁴ Albay Celal Dora bir anısını şöyle anlatmaktadır: "Boğazdan çıkar çıkmaz karşılaştığım manzara çok acayipti. Tugayın bulunduğu Wawon Vadisi, küme küme yanan ateşlerle adeta bir bayram yerini andırıyordu,ve gündüzden savunma i.in verilen emirlerin uygulanmasına ait hiçbir şey göze çarpmıyordu, aksine sanki barış koşullarında konmaya geçmiş bir birlik manzarası gösteriyordu. Kolordudan savunma için tertiplenen emri alınmasına rağmen, birliklerin çok yoğun olduğu ve karanlığın basmış olduğu gibi

olmuştur. Sarp kayalıklara sahip olan bölgede Türk askeri gerillalara karşı üstün başarı göstermişlerdir. Türk Tugayı buradan Tockhon'a doğru harekete geçmiştir. General Tahsin Yazıcı düşmanın sessizce yaklaştığını anlamıştır⁴⁵. Tugay karargâha gelerek keşif görevini yerine getirdiği sırada düşmanın ani saldırısına uğramıştır. Askeri araçlar yakılmış ve dört asker bu baskından kurtulmuştur. Amerikalı kara muharebesi Yüzbaşı Lorenzo'nun askeri teçhizatları ile birlikte düşman tarafında kaldığını bildirmiştir (Küçük,2010:70). Tugay komutanı bu durum karşısında araçların kurtarılmasını ve geride kalan erlerin aranmasını istemiştir. Buna fırsat vermeden düşman tekrar taarruza geçmiştir. Düşman üç bölgeden büyük kuvvetlerle saldırıya geçmiştir. Ormanlık araziye fırsat bilip Türk askerlerini kuşatmak istemişlerdir. Vadi dar olduğu için birinci ve ikinci Tugay henüz harbe katılmamışlardır. Bu olay Türk askerlerinin çabuk hareket etmesini engellemiştir. Üçüncü taburun gelmesiyle buradaki askerler derin bir nefes almış, düşman askerleri tarafından Türk askerlerinin kuşatılması önlenmiştir.⁴⁶ Oluşturulan savunma hattına göre tugayın sağ kanadının savunması için askerlerin yerinde kalması uygun görülmüştür. Sol kanadının ise Simnini'ye doğru 4-5 kilometre geriye alınması gerekmiştir. Düşmanla karşılaşmış gelmiş olan birlikler, havanın kararmasıyla sıcak bir çatışmadan kaçınmışlardır. Düşman kuvveti hakkında da Türk askerlerinin herhangi bir fikri olmamıştır. Sadece iki Çin tümeninin olduğu tahmin edilmiştir. Geride kalan askerlerin çoğu hayatını kaybetmiştir.

Düşmanın gece ilerlemesi ve taarruza geçmesi Türk askerleri açısından olumsuz bir durum oluşturmuştur. Askerlerin araziye yeterince bilmemesi dezavantaj olmuştur. Düşman askerleri saldırılarda topluca hareket etmiştir. Mevzilerine dönen düşman askerlerin bir kısmı da imha edilmiştir. Geride kalan ve ölen Çinli askerlerin herbirinin üstünde 10'a yakın bomba ve bol sayıda şeritler halinde mermiler çıkmıştır. Bu cephanelerin ele geçirilmesi Türk askerlerinin işini oldukça kolaylaştırmıştır. Çinli askerler buradaki çatışmalardan sonra bu bölgeleri terk edip gitmişlerdir (Işık,2009:75-76). Çinli askerleri mağlup eden başlıca kuvvet Türk askerleri olmuştur. Türk Tugayı süngü hücumu ile çemberi yarmıştır. Kore'de Türk Ordusu'nun yarattığı bu olağanüstü kahramanlık örneği

düşünceler yüzünden savunmaya geçilememiş ve zayıf bir ileri karakol tertibatıyla konmaya geçilmiş olduğunu öğrenince derin bir endişeye kapıldığını vurgulamıştır'' (Artuç,1990:182).

⁴⁵ *Vakit gece yarısını geçmiş,28 Kasım gününün ilk saatine sükûnetle girilmişti. Bu halin sabaha kadar devamı, birliklerin dondurucu bir soğukta ne kadar mümkünse dinlenip uyku kestirmelerini temenni ediyordu. Bu dinlenme ve temenni pek kısa ömürlü oldu. Saat 03:00'den sonra dağdan gelen silah sesleri sessizliği bozdu (Artuç,1990:183).*

⁴⁶ *Türk Tugayının bugün gün boyu düşmanla yaptığı üstün mücadele ve yer yer yaptıkları süngü hücumları sayesinde düşman kuvvetlerini üzerine çekmiş ve bu kesimde düşmanın çok üstün kuvvetle yapmış olduğu taarruzları kırmış, düşmanı geri püskürtmüştür. Türk tugayı bu başarısından dolayı tebrik edilmiştir (Güven,2007:169).*

bütün dünya devletleri tarafından takdir edilmiş ve hayranlıkla karşılanmıştır. Basın yoluyla dünyanın her tarafına duyurulmuştur. Kore’de henüz ortalık sakinleşmemiş, çatışmalar çetin bir şekilde devam etmiştir. Türk Tugayı süngü ile hücumu yararak 200’e yakın Çinli askeri esir almıştır. Burada asker kaybının ne kadar olduğu bilinmemektedir (Diyarbakır, İç kale, 1 Aralık 1950:1).

Türk Komutanları tarafından ABD askerlerinin meydan muharebesi yapmayı bilmedikleri dile getirilmiştir. ABD askerlerinin tüfeklerinde ayrıca süngü bulunmamıştır. Savaşlarda yakın muharebelerde süngü oldukça önemli bir silah unsuru olmuştur. Mermisi biten askerler süngü ile harp etmiştir. Bu bölgede arazi taramasının iyi yapılmamış olması, düşmanın gizlenmesi ve halk arasına karışması Türk askerlerinin işini zorlaştırmıştır. Burada görev yapan askerler ani saldırılara maruz kalmıştır. Türk Tugayı Wawon yakınlarında Çin birlikleriyle çetin mücadelelere girişmiş ve ilk saldırıda Çin askerlerini geri püskürtmüşlerdir. Türk askerlerinin burdaki asıl hedefi 9. kolordunun kuşatılmasını engellemek ve düşmanın yayılmacı politikasını durdurmak olmuştur. Türk Tugayı coğrafi olarak uygun olan Wawon bölgesinde mücadelesinde oldukça başarılı olmuştur. Bu sayede 9. ve 8. ordu birliklerinin çekilmesi için zaman kazandırmıştır. Bölgedeki kayıplar askeri başarıları bir kat daha anlamlı kılmıştır. Sayıca üstün olan Çin askerlerinin bitmez bilmeyen saldırıları karşısında 9. bölük ve 3. tabur komutanı olmak üzere tüm askerler şehit olmuştur (Elmas, 2004:64-65). Çinli askerlerin başarılı taarruzları karşısında kuşatma çemberi içinde kalmış olan Türk askerlerine geri çekilme emri verilmişse de, askerler geri çekilmemiş ve bu çemberi süngü ile yarmıştır Binbaşı Fehrenbach Türk askerlerinin çekilmeyi reddettiklerini, komünist Çinli askerlere karşı savaşmada ısrarcı olduklarını belirtmiştir. BM orduları tarafından talihsiz geçen bu cephede yegane zafer elde eden kuvvet Türk Ordusu olmuştur (Işık, 2009:76-77).

2.1.2. Sinim-ni muharebeleri

Türk askeri bu cephede Çinli askerler tarafından ablukaya alınmıştır. Askerler, Çin askerlerine karşı mevzilenmiş ve başarılı savunmalar vermiştir. Çin askerleri buradaki çatışmalarda, Türk askerine kolay bir şekilde saldıramamıştır. Düşman birliklerinin gece sızmaları ve köyün bulunduğu konum itibari ile birliklerde kayıplar çok olmuştur. Kore harbi ciddiyetini muhafaza etmiştir. Birçok Çinli askerler, Türk askerleri tarafından öldürülmüştür. Radyolar Türk askerlerinin kaybının 500 olduğunu söylemiştir (Diyarbakır,

İç kale 4 Aralık 1950, Pazartesi). Bu cephede Türk askerinin yardım talebine rağmen ABD kuvvetleri tarafından gerekli yardımın sağlanmadığını görülmüştür. General Tahsin Yazıcı'nın uzun uğraşlar sonucunda ulaştığı ABD tank komutanı Yüzbaşı Gumby'e yardım istekleri bildirilmiştir. Yüzbaşı da çeşitli sebeplerden dolayı emri yerine getiremeyeceğini, emri yerine getirirse tüm bölüğü ateşe atacağını söylemiştir (Azman, 2019:36). Türk askerleri burada köye gelen sivil mülteciler, Güney Kore askeri kılığına girmiş olan Kuzey Kore çeteleri ve bunların Sinim-ni halkındaki işbirlikçileri tarafından saldırıya uğramıştır. Buradaki mücadeleler de çetin geçmiştir. Türk askerlerinden savaşan ilk tugay girdikleri her muharebeden başarı ile çıkarak kendilerine ve mensubu bulundukları Türk Silahlı Kuvvetleri'ni yüceltmişlerdir. Güney Kore halkının büyük sevgi ve saygısını kazanmışlardır. Bu bölgede açılan Ankara Okulu'nda⁴⁷ birçok yetim, öksüz ve kimsesiz çocuklar eğitim görmüştür (Özçelik,2017:20) Bu da Türk askerine olan güveni artırmıştır.

En zorlu ve çetin muharebeleri 1. Türk Tugayı yapmıştır. Taraflar birbirlerine üstünlük sağlamak için kıyasıya savaşmışlar. İki taraf da çok kayıplar vermiştir. 2. Tugay zamanında harekât mevziler savaşına dönüşmüştür. Buradaki birlikler birbirlerine üstünlük sağlayamamışlardır. Keskin nişancılar, vur-kaç taktiği ile savaş sürmüştür. Türk askerlerini burada en çok uğraştıran ise, düşman birliklerinin vur-kaç taktiği ile saldırması olmuştur. Türk Tugayı Tockhon'a hareket ettiği ilk günden beri göçmenleri ve yabancıları arasına sokmamış, önünden geçenleri toplayarak askerler eşliğinde geriye yollamıştır. Bölgesindeki köylüleri toplayarak şüpheli kimseleri, köylülerin de yardımıyla gözetim altında tutmuştur. Bu şekilde Wowon'da 100 kişiye yakın insanı toplamıştır. Türk askerlerinin yardımıyla Simnin-ni ve Kaechon köyleri taranmış, kuşkulu kimseler köylerden temizlenmiş ve uzak bölgelere sürülmüşlerdir. Bu güvenlik önlemlerinde tam bir titizlikle yapılmamıştır. Savaş ortamının olmasından dolayı ortalık çok karışmıştır. Güvenlikten söz etmek imkânsız olmuştur. Ateşkes görüşmelerinde daha söz sahibi olabilmek için taraflar daha şiddetli çarpışmalara girişmişlerdir. Düşmanın ağır kayıplarına karşılık Türk askerinin kaybı toplam 150 kadar olmuştur⁴⁸. Türk Komutanlarından Celal Dora o gece yaşanan çatışmalarla ilgili şunları dile getirmiştir:

⁴⁷ Tugayımız tarafından Güney Kore'de 1951 yılında Ankara Okulu adı ile bir okul açılmıştır. Bu okulda savaşta ailesini kaybetmiş yetim çocukların bütün ihtiyaçları karşılanmıştır. Özellikle Türk askerleri burada çocuklara eğitim alanında birçok hizmet vermiştir. Bu da askerlerimizin Güney Kore halkı tarafından sevilmesine yol açmıştır. Bu okulda eğitimin yanında Güney Kore halkına sağlık hizmeti de verilmiştir: Böylece çocukların yaşamsal hakları güvence altına alınmıştır (Özçelik,2017:84).

⁴⁸ Saat 23.00 sıralarında Tugay Komuta yerine gelen Albay Celal DORA, taburların yerlerini ve tertiplerini aldıklarını bildirdi. Bu saate kadar ortalık sakindi.28 Kasım'ın üzüntülü, yorucu fakat başarılı geçen günü

“Tugay Komuta yerine gelişimin üzerinden çok zaman geçmemiştir. Vakit 9 Kasım 1950 gece saat tam 01.00 idi. Bulunduğumuz odanın kapısı birdenbire hızla açılarak içeriye giren jipli haberci yüksek sesle (Generalim ilerideki birlikler dört taraflarından basıldılar, her taraftan ağır makineli ve havan ateşine maruz kaldılar. Ben topçu taburuna emir götürüyordum. Bu cehennem ateş altında tabura yanaşamadım ve size haber vermeye geldim) diyordu. Baskın Simninni köyünün içine yerleşmiş göçmen kıyafetli gerillacıların köy evlerinin pencere ve duvarlarından açtıkları şiddetli makineli tüfek ateşleri ile başlamış ve bunun hemen ardından köyün dört tarafındaki tepelerden ve vadi içinde yapılan makineli tüfek ve havan ateşleri takip etmiş ve burada başta düşman gerillacıları mühim rol oynamışlardı. Baskından en çok zarar gören, sıra ile bütün birliklerin köy içinde toplu bir halde bulunan ağırlıkları, mutfak arabaları, Topçu Taburu, Havan Bölüğü ve 3. Piyade Taburuydu.”(Artuç,1990:207).

Kuzeydeki düşman birlikleri var güçleriyle saldırıya geçmişlerdir. Bu çarpışmalar sırasında Türk askerinin gösterdiği üstün başarılar sayesinde, Türk askerleri saygınlık kazanmıştır. Halka müdahale etmek istemeyen Türk askerleri, halkın arasına karışan saldırganlardan dolayı kayıplar vermiştir (Elmas, 2004:65). Bunun üzerine Tugay komutanı çemberden ancak taarruza geçmekle kurtulabileceklerini düşünerek askerlerle birlikte saldırıya geçmiştir. Yapılan taarruz neticesinde Türk askeri yaralı askerleriyle birlikte ablukadan kurtulmuş, askeri ekipmanlar ağırlıkları yüzünden orada kalmıştır (Küçük, 2011:73). Burdaki birlikler de geri çekilerek Kaecheon’daki birliklere katılmışlardır. Türk askeri çok büyük bir çatışmadan çıkmıştır. Buradaki başarısıyla büyük kayıplar vermekten kurtulmuştur. General Tahsin Yazıcı düşmanın savaş hakkındaki tecrübesini şöyle dile getirmiştir;

“Düşmanın küçük büyük birliklerinin gece harekat ve muharebelerdeki kabiliyetleri, gece taarruz ve baskınları, tahkimat ve sükunetleri, meşahakat ve mezahime(zahmet ve sıkıntıya) dayanışmaları tek ere varıncaya kadar çeşitli muharebe hileleri takdirle zikredilmeye değer.” (Artuç,1990:205)

2.1.3. Kaecheon muharebeleri

Bu cephede Türk ve ABD askerleri, Çinlilere karşı müthiş savunmalar vermiştir. Daha sonra ABD birliklerinin hızlı bir şekilde Kanuri bölgesine çekilmesi ile Türk tugayı yalnız kalmıştır. 27 Kasım gece sıralarında keşif birlikleri Karillyong denilen bölgede Wowon’a 8 km uzakta saldırıya uğramıştır. Askerlerin direnişi kırılmış, ABD’li subayda esir düşmüştür. Bunlara karşı Tuğgeneral Tahsin Yazıcı Türk askeri birliklerine emir

böylece bitmiş,²⁹ Kasım gününün ilk saatlerine girilmişti. Bu ilk muharebe gününde düşmanın ağır kayıplarına karşın, bizim kayıplarımız toplam 150 kadar olmuştu(Artuç,1990:206).

vermişse de düşman birlikleri bu bölgeyi aşarak 10. bölüğün bulunduğu bölgeye ulaşmıştır (Haytoğlu, 2002:92). Düşman birliklerinin köye saldırıp, köye girmesi ile birlikte Türk askerleri Kaecheon denilen bölgeye doğru hızla geri dönmeye başlamıştır. İnsan ve malzeme kaybının çok olması, ABD askerlerinin geri çekildiği haberinin gelmesi, Türk askerlerinin moralini bozmuştur. Askerlerin bulunduğu bölgeden gelen ateş sesleri, kahraman Türk askerlerinin her şeye rağmen ayakta olduklarını ve kahramanca savaştıklarını göstermiştir (Artuç,1990:236-237). Bu durum üzerine General Tahsin Yazıcı Türk askerlerini Kaecheon denilen bölgede durdurmuştur. Morali bozulan Türk askerlerinin moralini yükselterek tekrardan savunma hattına çekmiştir (Haytoğlu,2002:93). Amerika askerinden yeteri kadar desteği görmeyen Türk askeri birlikleri sürekli geri çekilmiş, insan ve malzeme kaybı yaşanmıştır. Büyük kalabalık alanına dönen harp meydanında Türk askeri birlikleri tüfek süngüleri takmış bir şekilde kalan son mermisine kadar yaralıları sırtında taşıyarak savaştı⁴⁹. Bu cephede Amerikan kuvvetlerine ait jetlerin düşman birliklerini bombalamasıyla askerler rahat bir nefes almıştır (Artuç,1990:286-287). Destek kuvvetin gelmesinden dolayı, askerlerin hepsi yok olmaktan kurtulmuştur.

Çinlilerin sürekli saldırıları karşısında Türk askerleri Kaecheon kasabasından Kanuri denilen bölgeye doğru çekilmişlerdir. Bu durumda kuzey cephesi boş olduğundan, Türk askerleri çember içinde kalmışlardır. Amerikan askerlerinin tank ve uçak saldırılarının yardımıyla, Türk askerleri bu kuşatmadan kurtulmuşlardır. Türk askerlerinin en çok çarpıştığı birlikler Çinliler olmuştur. Kasım 1950'de Wawon, Sinnimni ve Kaecheon'da savaşan Türk askerleri, buradaki muharebelerde düşmanı iki gün boyunca engellemiş ve Amerika askerlerine değerli zamanlar kazandırmıştır. Suckon bölgesinde bulunan 9. ABD Kolordu Komutanı Tümgeneral Coulter 30 Kasım 1950'de Türk Tugayı sayesinde ABD askerlerinin yok olmaktan kurtulduğunu söylemiştir. Yoğun saldırılar üzerine Türk askerleri de geri çekilmekten başka çaresi kalmamıştır. Geri çekilirken Kanuri Boğazı'nı yarmak için askerler üstün başarılar göstermiştir (Güven, 2007:175). İki gün içinde düşman

⁴⁹ “Donmuş pirinç tarlalarının kenarlarında yürüyorduk. Türk askerleri yaralıları topluyor, bir ambulansa ve kamyonu bindiriyorlardı. Yol kenarında bulunan bir binayı yaralı toplama alanı olarak belirlemişlerdi. Etraf Çin askerlerinin ölüleriyle doluydu. Diğer taraftan askerler büyük bir çukur olabilecek tümseğe toprak atıyorlardı. Bir onbaşı dikkat dedi. Hazırol durumunda selamladılar, şehitlerini gömmüş olacaktı. Yanımdaki eri işaretlerle almalarını bildirdim. Karayağz er, bana birşeyler söyledi ve ayrılırken elimi sıkarak sırtımı okşadı. Askerlerle dolu araçlar hızla batıya doğru giderken gruplarda araziden hiç durmadan yaya olarak yürümelerini devam ettiriyorlardı. Anlaşılan Kaecheon'a doğru çekiliyorduk. Anlamadığım bir durum tabur dört bir yandan çevrildiği halde, nasıl oluyor da şimdi elimizi kolumuzu sallaya sallaya rahatça ilerleyebiliyorduk? Sağımızdaki tepeden 5-6 er,yaralı arkadaşlarını sırtlarında taşıyarak yola doğru iniyorlardı. Bu taburun artçı birliği idi (Artuç,1990:239-240).

birlikleri ağır kayıplar vermiştir. Türk askeri savaşta görevini başarılı bir şekilde yerine getirmiştir.

2.1.4. Kanuri muharebeleri

Türk askerlerinin Kore Savaşı'nda çarpıştığı ve akıllarda en çok kalan Kanuri Muharebeleri olmuştur. Bu muharebe Türk askerleri açısından Kore'deki en kanlı ve çetin çarpışmalara sahne olmuştur. Türk askerlerine, Amerika askerlerinin emrinde 18 Kasım 1950'de Kanuri bölgesine hareket etmesi emri verilmiştir. Türk askerleri zor şartlar altında 28 Kasım'da Kanuri denilen bölgeye ulaşmıştır. Kasım ayının son haftasında meydana gelen bu çarpışmalarda BM kuvvetleri karşısında düşman kuvvetleri büyük başarılar kazanmışlar. Amerikan birliklerinin çekilme yollarını güvence altına almak, Tokchon kenti civarında kuşatılan birlikleri kurtarmak için Türk Tugayı Wowan boğazında komutanlar tarafından durdurulmuştur. Düşman birliklerinin gece aniden saldırmasıyla Kanuri Savaşı başlamıştır (Özçelik,2017:54-55). Bu muharebede, Türk askerleri, düşman askerleri tarafından kuşatılmıştır. Türk askerleri üstün başarı sağlayarak BM askerlerinin ağır kayıplar vermesini önlemiştir. Düşman birliklerinin sayısal üstünlükleri, Türk askerlerinin bu bölgeye yabancı olması ve gerilla taktikleri karşısında Türk tugayı bütünlüğünü koruyamamıştır. Savunma taktiği ile geri çekilen Türk askerleri büyük kayıplar vermişlerdir. Radyolar Kanuri Muharebelerindeki Türk askeri kaybının 500 civarında olduğunu söylemiştir. Kore'de Çin kuvvetleri tarafından kuşatılan Türk askerleri, bu kuşatmayı süngü harbiyle yarararak kurtulduğunu bütün dünya takdirle karşılamıştır. Bu saldırılar altında Türk birliğinin verdiği kayıplar Amerika ordusunun verdiği kayıplar kadar önemli ve ağırdır. Şam radyosu ise Türk askerlerinin 800 kadar şehit verdiğini söylemektedir. Çarpışmalarda verilen kayıplarla ilgili net bir bilgi yoktur. İngiliz radyosu ise Türk askerinin verdiği şehit sayısının 500 kadar olduğunu söylemiştir. Bu muharebede düşman askerlerinin sayısı hayli fazladır (Diyarbakır içkale 4 Aralık 1950:1).

Bu çatışmalarda birçok asker şehit düşmüş, esir alınmış ve kaybolmuştur. Türk birliklerini yalnız bırakan Birleşmiş Milletler kuvvetleri, özellikle de Amerika askerleri Türk askerleri sayesinde geri çekilerek büyük kayıplar vermekten kurtulmuştur. 8. birlik komutanı Amerikalı Orgeneral Walton Walker Türk askerine kendilerine üç altın gün kazandırdıkları için özür mahiyetinde bir konuşma yaparak Türk askerlerinden özür dilemiştir. Amerikalı General tarafından bazı Türk subaylarına ve askerlerine madalyalar

takılmıştır (Özçelik,2017:55). Bu muharebede Türk askerleri Çinli askerler tarafından ikinci kez kuşatılmıştır. Bu kuşatmaya rağmen Türk askerleri ablukayı kaldırmış ve Çinli askerlere ağır kayıplar verdirmiştir. Açık muharebe taktiğinde ve süngü mücadelesinde çarpışan tek birlik Türk askeri olmuştur. Yaralı arkadaşlarını sırtında taşıyarak çarpışmaları ve geri çekilmeleri takdire şayandır. Kore’de Türk askerlerinin gösterdiği kahramanlık bir kez daha takdir edilmiştir. Ayrıca Türk askerlerinin göstermiş olduğu üstün başarı yurttan da büyük sevinç gösterilerine neden olmuştur. Sadece Türkiye değil, bütün dünya milletleri tarafından hayranlıkla karşılanmıştır (Diyarbakır,18 Aralık 1950:1). Türk askerleri, Çin askerlerini oyalayarak ABD askerlerin ağır kayıplar vermesini engellemiştir (Yıldız ve Doğramacı, 2014:555-556). Kanuri muharebelerini kazanan Türk tugayının da kayıpları çok olmuştur. Türk kuvvetleri %15 oranında kayıp vermiştir. Askerlerinin 218’i şehit, 94’ü kayıp, 455’ide yaralı olmak üzere toplam 767 zaiyat olmuştur. Askeri malzemenin de %70’i zaiyat olmuştur (Özcan, 2019:729). Bu büyük tehlike Türk askerinin kahraman çarpışmasıyla en az kayıpla atlatılmıştır. Türk birlikleri cephe gerisinde yaralarını sarmıştır, eksik olan silahlarını tamamlamışlardır. Şehit olan Türk askerleri için cenaze merasimleri düzenlenmiştir. Şehit olan askerlerin çoğu, Kanuri bölgesine defnedilmiştir.

Kanuri cephesindeki başarısı üzerine Türk askerlerine takdir, sevgi ve şükranlarını sunan birçok devlet vardır. Birleşmiş Milletler askerlerinin ve Güney Kore halkının kollarında ay-yıldız amblemi taşıyan askerleri gördüklerinde, sevgileri bir hayli artmış ve sıcak gösterilerde bulunmuşlardır. Türkiye’nin dört bir yanında da, Kore’de şehit düşen Türk askerleri için saygı duruşunda bulunulmuş, dünyada komünizme karşı topyekün savaşılmaya gerektiği vurgulanmıştır (Yaman,2005:240-241). TBMM oturumlarında da, Birleşmiş Milletler emrinde Kore’de kahramanca savaşan aziz Türk Milletinin fedakâr ve kahraman evlatlarına TBMM’nin selâm, sevgi ve başarı dileklerinin ulaştırılmasına oy birliği ile karar verilmiştir (TBMM,Tutanak Dergisi 1950:989).⁵⁰ Bütün bu kutlama, destek ve mitinglere karşı Kore savaşı’nda verilen büyük kayıplardan dolayı muhalefet ülke içinde halkın desteğini almak ve hükümeti zor duruma düşürmek için baskılarını artmıştır. Aralık 1950’de TBMM gündemine gelen gensoruda, hükümetin kimsenin fikrini almadan kanunlara aykırı davranarak, Kore’ye asker gönderdiği vurgulanmıştır.

⁵⁰ Dünya barışını korumak ve kurmak bu suretle insanlık âleminin emniyet ve huzurunu sağlamak yolunda Birleşmiş Milletler orduları saflarında bütün dünyada hayranlıklar yaratan süngüleri ile Kore’de şanlı tarihimize yeni bir başarı kazandıran Dumlupınar kahramanlarının yiğit evlatlarına Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin yürekten minnet ve şükran duygularının bir kere daha duyurulmasına oy birliği ile karar verilmiştir (TBMM, Tutanak Dergisi 1950:990).

Sonuç olarak, Türk askeri Kore Savaşları'nda üstün başarılar elde etmişlerdir. BM, ABD ve Güney Kore devletleri tarafından madalya ve nişanlarla ödüllendirilmiştir. Türk askerlerinin bu savaşlarda göstermiş olduğu üstün başarılarından dolayı birinci Türk tugayına Amerika meclisince ilk kez yabancı bir devletin ordusuna "Mümtaz Birlik Nişanı" ödülü verilmesi yönünde karar alınmıştır (Kumbasar,2010:2). Kore Savaşı dünyanın Türkiye'ye bakış açısını değiştirmiştir. Türkiye'nin Kore Savaşı'nda göstermiş olduğu üstün başarıdan dolayı, devletlerarasında saygınlığı artmış ve sonunda NATO'ya üye olmuştur.

2.2. Kore Savaşı'nda Diyarbakır Kamuoyu Şehit ve Gazileri

Diyarbakır, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin orta kısmında, El-cezire de denilen Mezopotamya'nın kuzey solundadır. Doğuda Siirt, Muş, güneyden Mardin, Batman, batıda; Adıyaman, Malatya, kuzeyde; Elâzığ ve Bingöl illeri ile sınırdadır. Yüzölçümü 15.354 km²'dir. Geniş ovalar ve dağlardan oluşmuştur. Tarım ve hayvancılık, oldukça, gelişmiştir (Beysanoğlu,1987:1). Bölgede karasal iklim hakimdir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ise soğuk ve azda olsa kar yağışlıdır. Dicle nehri tarımsal alanda sulamada kullanılması bakımından hayati önem taşımaktadır. Coğrafyasının elverişli olması ve verimli topraklara sahip olmasından dolayı tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca Irak ve İran'ı Anadolu'ya, Karadeniz'e ve Avrupa'ya bağlayan ticaret yollarının üzerinde bulunması, Diyarbakır'ı daha önemli kılmaktadır. Sırasıyla Roma İmparatorluğu, Sasaniler, Abbasiler, Eyyubiler, Mervaniler, Akkoyunlular ve Osmanlı Devleti hakimiyeti altına girmiştir (TDVİA, 1994:465).

Basın alanında tek parti döneminde Diyarbakır'da bir hareketlenme başlamışsa da asıl gelişmeler Demokrat Parti döneminde kendini göstermiştir (Mercan,1998).Kore Savaşı meydana geldiği sıralarda Diyarbakır'da birçok dergi ve gazete yayınlanmıştır. Haftada bir ya da her gün yayınlananlar da vardır. Bazı gazete ve dergiler ağır maliyetler yüzünden sadece ayda bir ancak yayınlanmıştır. Dönemin en uzun soluklu gazetesi Diyarbakır İç Kale Gazetesi olmuştur. Diğer gazetelerin çoğu ise artan maliyetler veya borçlar yüzünden kapanarak yeni isimler adı altında tekrar yayınlanmıştır. Kore Savaşı haberlerini gazeteler ancak sıcak çatışmalar bittikten sonra okuyuculara duyurmuştur. Dönemin şartlarından dolayı haberler, bir veya iki hafta sonra okuyuculara yansımıştır. Basın mensupları

sayesinde savaşıla ilgili sıcak haberler Diyarbakır halkına ulaşmıştır. Türk Askerleri ile birlikte birçok basın mensupları da Kore'ye gitmiştir.

Kore'de birçok cephede yaralı Türk askerleri bulunmuştur. Bunlar Japonya ve Amerika'daki hastanelere tedavi için gönderilmiştir. Gazeteciler cephedeki Türk askerlerinin son durumlarını, Japonya ve Amerika hastanelerinde yatan yaralıları, Türk askerleri ilgili gelişmeleri, haber ve fotoğrafları Diyarbakır halkına fazla zaman geçmeden ulaştırmıştır (Özçelik,2017:78). Türk askerlerinden ailelerine yazdıkları mektupları gönderemeyen ve ailelerinden gelen mektupları okumadan şehit olan Türk askerleri de vardır. Haberlerin yerel basına yansması ise, ulusal basından birkaç gün sonra olmuştur. Diyarbakır'a bağlı askerlik şubelerinden Kore Savaşı'na katılan 202 askerden 193 gazi, 9'u ise şehit olmuştur. Bunlardan savaşıa katılan ve ismi kayıtlı olmayan Türk askerleri de mevcuttur. Çatışmalar esnasında kaybolan birçok Türk askerinin ismi belirtilmemiştir. Şehit olan Türk askerleri Kore'de defnedilmiştir (Muharip Gaziler Derneği Diyarbakır Şubesi,2022). Diyarbakır'a geri dönen Türk askerlerinin çoğu gazi olmuştur. Bu da savaşıin ne kadar çetin geçtiğini göstermiştir. Diyarbakırlı Kore gazilerimizden olan Ahmet Kurtoğlu⁵¹ ve Salih Şeran⁵² adlı gazilerimizin vücutlarında savaşıtan kalma yara izleri halen mevcuttur.

Diyarbakır İç kale Gazetesi, Şark Postası ve Ümmid gibi gazetelerde savaşıin gidişatı ile ilgili haberler vermiştir. Kore Savaşı başlar başlamaz bu gazetelerde haberler yayınlanmıştır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Komünizm akımı, dünyayı tehdit eder boyuta gelmiştir. Çoğu ülkeler bu akımın yayılmaması için ellerinden geleni yapmışlardır. Bu ülkelerden biri de Türkiye olmuştur. Yabancı basında çıkan haberlerde Türk Milletinin komünizm ile büyük mücadele halinde olduğu vurgulanmıştır. Türkiye sürekli Komünist emperyalizmine karşılık ordusunu tetikte tutmuştur. Komünist zulmüne karşı sürekli mücadele halinde olmuştur (Diyarbakır İçkale 20 Aralık 1950:2).

⁵¹ Kore gazilerimizden olan Ahmet Kurtoğlu 1.1.1932 yılında Diyarbakır Merkez ilçesinde dünyaya gelmiştir. Ortaokul mezunu olan gazimizin 3 erkek,7 kız olmak üzere 10 kardeşi bulunmaktadır. Daha sonra kendisi belediyede muhasebede memur olarak işe başlamıştır. 1952 yılında İzmir Bornova'dan topçu çavuş olarak Kore Savaşı'na katılmıştır (Sözlü Tarih çalışması: Ahmet Kurtoğlu Görüşme Tarihi: 16.06.2021).

⁵² Kore gazilerimizden olan Salih Şeran 1.7.1932 yılında Diyarbakır Merkez ilçesinde dünyaya gelmiştir.9 çocuklu bir ailenin evladıdır. 6 kız,2 erkek kardeşi vardır. Okuma yazma bilmeyen gazimizin mesleği aşçılıktı. Kore Savaşı'na aşçı olarak katılmıştı. 4 yıl askerlik yaptığını söyleyen gazimiz ailesi ile hiç görüşmemiştir. Kura sonucu Kore Savaşı'na katıldığını söylüyordu. Savaş olursa tekrar seve seve gideceğini söylüyordu. Vatani için her şeyi yapmaya hazırdı (Sözlü Tarih Çalışması: Gülcan Şeran, Görüşme Tarihi:25.06.2021).

Güney Kore'ye karşı yapılmış olan bu tecavüzün geniş alanlara yayılacağı endişesi BM üye ülkelerde ortaya çıkmıştır. Komünist saldırılara karşı derhal önlem alınması gerekmiştir. Çinli birlikleri de, Kore Yarımadası'na çıkarma yapmak için hazırlıklar yapmıştır (Diyarbakır, İç kale 5 Temmuz 1950:1). Kore harbi ciddiyetini korurken Türkiye'de, Kore harbinin Türkiye açısından önemi tartışılmıştır. Türkiye içinde bu karara karşı duranlar ve asker gönderilmesine taraf olanlar da vardır. Bu karara muhalefet olanlar olsa da Türkiye asker göndermede kararlı davranmıştır. SSCB'nin yayılmacı politikası II. Dünya Savaşı'ndan sonra daha da artmıştır. Bu durum, Türkiye'yi de tehdit etmiştir. SSCB de Kore harbi ile yürüttüğü politikalarını faaliyete geçirmiştir (Diyarbakır İç kale 10 Temmuz 1950:1). Kore'den alınan haberlerde çatışmanın bütün şiddeti ile devam ettiğini, Komünistlerin kaybının BM kuvvetleri karşısında 50.000 civarında olduğu tahmin edilmiştir. Amerikalıların cephede zafere ulaşınca kadar savaşacağı vurgulanmıştır. Amerikalı askerler istikrarlı bir şekilde çarpışmalara devam etmiştir. Amerikalı askerlerin, BM kuvvetlerine ihtiyaç duyulduğunu aksi takdirde savaşın kaybedilmesi durumunda diğer alanlara yayılacağı ve kötü sonuçlar doğuracağı vurgulanmaktadır. (Diyarbakır iç kale 4 Ağustos 1950:1) ABD savaşı devam ettirmede kararlı davranmıştır. Böylece komünist devletlerin yayılmacı politikaları engellenmek istenmiştir. Başta Amerikalı askerler başarılı olsa da Kuzey Kore kuvvetlerinin saldırıları ve Çin çetelerinin vur-kaç taktiği ile Amerika birlikleri ağır kayıplar vermiştir. Bunun sonucunda Amerika BM konseyinin acil toplanmasını sağlayarak, üye devletlerden asker ve araç-gereç yardımı için talepte bulunmuştur. Birçok üye devletler yardım talebine olumlu yanıt vermiştir. Bu tarihte Türkiye ile beraber Kore'ye birçok ülke yardım talebinde bulunmuştur. 38 devlet Kore'ye askeri ve iktisadi yardım etmek için anlaşmıştır. 15 devlet kara, hava ve deniz kuvvetleri göndererek bir fiil savaşmışlardır. Diğer devletlerde askeri ve iktisadi yardımları artırma kararı almıştır (Diyarbakır, İç Kale 8 Aralık 1950:1).

Cephede Amerika askerlerinin büyük kayıplar vermesi sonucunda yapılacak yardımların bir an önce bölgeye ulaştırılması için yoğun çaba sarf edilmiştir. Bundan dolayı BM emrinde Kore Savaşı'na katılacak 4500 kişilik Türk askeri birliği acilen Amerika kuvvetleri emrinde cepheye sevk edilmesi gerekmiştir. İlk olarak Türk askeri birliklerinin 28. Tümenden seçileceği açık olarak belirtilmiştir. Genelkurmay İkinci Başkanı Zekai OKAN, basın mensuplarına verdiği demeçte seçilecek savaş birliğinin, Ankara'daki askerlerden seçileceğini belirtmiş ve bunun içinde derhal hazırlıklara başlayacaklarını söylemiştir (Diyarbakır, 7 Ağustos 1950 Pazartesi:1). Kore ülkesi uzak

olduğu için Türk askerlerinin adaya sevkıyatı esnasında zorluk çekmemeleri için hava yolu ile sevkıyatının uygun olduğu görüşü ağır basmıştır. Daha sonra Türk askerleri İskenderun'dan gemilerle sevk edilmişlerdir. Dünyada uluslararası alanda da komünizme karşı toplantılar yapılmış, bu akımın yayılmaması için gerekli önlemlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır. BM devletlerinin kendi aralarında almış olduğu kararlarda, komünist Çin ile herhangi bir çatışmadan kaçınmak ve Sovyet Rusya'yı kendi sınırları içerisine hapsetmek gerektiğine değinilmiştir. Bütün üye devletlerin bu doğrultuda hareket etmesi yönünde kararlar alınmıştır (Diyarbakır, 9 Ağustos 1950:1). BM kuvvetlerinin saldırmasıyla güneyde komünistler geri çekilmiş, kuzeyde ise Kuzey Kore birlikleri sürekli saldırı halinde bulunmuşlardır. Doğu kesimlerde komünistler bir limanı ele geçirmişler. Naktung ırmağının doğu kesimlerinde Cheng Yan bölgesinde bulunan komünist birlikleri ile çetin çarpışmalar devam etmiştir. Güney Kore birlikleri bölgeyi tekrar ele geçirmek için yoğun hazırlıklar içerisinde olmuşlar. BM güçleri de denizden ve havadan bu liman çevresini yoğun bombardıman altında tutmuşlardır. Havadan bombardıman uçakları buraya 600 tona yakın bomba atmışlardır (Diyarbakır İç Kale 11 Ağustos 1950, Cuma:1).

Türkiye hükümeti komünizme karşı ciddi önlemler almaya başlamıştır. Komünizme yönelik cezai yaptırımların uygulanmasına ağırlık verilmiştir. Türk hükümetin komünizme yönelik alacağı önlemler programlar şeklinde açıklanmıştır. Adalet Bakanlığında, Bakan Halil Özyürük'ün başkanlığında bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyon komünizme karşı alınacak önlemler ve cezai yaptırımları uygulamıştır. Ayrıca ülke içinde gizli faaliyetlerde bulunanlara karşı şiddetle önlemler alınmıştır. Bu politika doğrultusunda komisyon derhal görevine başlamıştır (Diyarbakır İçkale 11 Ağustos 1950:1-2).

Kore Harbi'ne gidecek askerlerin çoğu kura ile belirlenmiştir. Gönüllü olarak gitmek isteyenlerde olmuştur. Komutanlar adil olması için sevk edilecek olan Türk askerlerin çoğunu kura ile belirlemişler. Kura sonucu görevlendirilen Türk subay ve askerlerin sağlık kontrollerine başlanmıştır. Bu kontroller Ankara'da Gülhane Hastanesi ve Askeri Tıp Akademisi'nde başlanmıştır. Bu hastanelere sevk edilen Türk askerlerinin morali yüksek olduğu gözlenmiştir. Türk askerlerinin Kore'ye intikali ile ilgili Genelkurmay Başkanlığı'nda Orgeneral Nuri Yamut'un başkanlığında Amerika askeri yetkilileri ile bir toplantı yapılmıştır. Yapılan toplantının içeriği hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir (Diyarbakır, 11 Ağustos 1950:1). İzmir'den seçilen ve Kore'ye gidecek olan Türk askerlerini uğurlamak için büyük bir kalabalık İzmir Basmahane istasyonunda toplanmıştır. Türk bayraklarıyla her yer donatılmış, tarihi büyük destanlarla ve zaferlerle

dolu olan askerler büyük bir coşkuyla uğurlanmıştır. Her vagonun üzerinde kahramanlıklarla dolu şiirler, maniler ve türküler yazılmıştır. Tren vagonlarının üzerinde şu ibareler yazıyordu: “ İnönü sana layık olmaya gidiyoruz. İnönü senin izinde yürüyoruz.”, “İnönü seni örnek alıyoruz.” diye ibareler yazıyordu. İzmir Basmahane tren istasyonundan Türk askerleri büyük bir coşkuyla uğurlanmıştır. Askerlerin oldukça moralli oldukları dikkat çekmiştir. Askerlerin Kore’ye Türk bayrağını dalgalandırmaya gideceklerini söylemişlerdir. Her vagon dibinde son sözler söylenmiş ve Türk vatandaşların hayır duaları alınmıştır (Diyarbakır İç Kale 16 Ağustos 1950:2). Ankara’da Türk askerlerinin sağlık kontrollerine de bir yandan devam edilmiştir. Millî Savunma Bakanlığı maliyesi Kore Savaşı’na katılacak Türk subaylarının kendi ve ailelerinin ihtiyaçlarını gidermek için uzun vadeli kredi desteği içinde hazırlıklar yapılmıştır (Diyarbakır İç Kale, 6 Eylül 1950:1). Türkiye’nin dört bir yanından seçilen askerler, hazırlıklar için Ankara’da toplanmıştır. Kore’deki çarpışmalar bütün şiddeti ile devam etmiştir. Kuzeyde, Kuzey Kore askerleri tarafından şiddetli saldırılar düzenlenmiştir. Japonya’dan gelen haberlerde cephede çetin çatışmaların devam ettiği, Amerikan kuvvetlerinin durmadan havadan bombardıman uçakları ile bomba yağdırdığı bildirilmiştir. Bu saldırılar sonucunda Kızılların kaybının 80.000 civarında olduğu bildirilmiştir. Bu tarihte İngiliz birlikleri de savaşa katılmıştır. İngiliz birliklerine köprü kurma ve gedik açma görevi verilmiştir. Bu askerler son derece işlerinde uzman kişilerden seçilmişlerdir (Diyarbakır İç Kale,6 Eylül 1950:2).

Hazırlıklarını tamamlayan Türk askeri birlikleri yavaş yavaş cepheye doğru hareket etmiştir. Askerlerin yaşadığı en büyük zorluk araziye yeterince bilmemesi ve düşmanı tanımaması olmuştur. Böylece saldırının nereden gelebileceği bilinmemiştir. Bu da çok büyük bir tehlike oluşturmuştur. Kasım’ın son haftalarında Kanuri bölgesinde Türk askerleri ilk sıcak çatışmasına girmiştir. Böylece Kore’de Türk birliklerinin umumi taarruzu başlamıştır. Amerikalı General Mac Arthur karargâhında yaptığı bir açıklamada, BM kuvvetleri saflarında savaşan Fransız, Türk, Amerikan ve Kore kuvvetlerinin mücadelesi ile savaşın kazanılacağına inanmıştır (Diyarbakır, İç kale 24 Kasım 1950:1). Kanuri ve Sunchon savaşlarında kahramanca savaşan Türk askerleri düşman ilerleyişini durdurmuştur. Türk askerlerinin Kore’de savaştığı ilk cephe olmuştur. Düşman birlikleri sayıca Türk askerinden üstünmüş. Bu üstünlüğe rağmen, askerlerin yoğun çarpışmalar sonucunda düşman birliklerine karşı üstün başarılar kazanılmıştır. Türk tugayı sıcak çatışmalarda süngü ile düşman çemberi yarmıştır. Kore’de Tacehon denilen bölgede Çin kuvvetleri ile karşılaşan Türk birlikleri büyük düşman kuşatmasından kurtulmuş, 200 kişiyi

öldürmüş ve 200 kişiyi de esir almıştır. Türk askerinin göstermiş olduğu bu başarılar, dünya milletleri tarafından takdirle karşılanmıştır. Bu bölgede 200 binden fazla komünist Çin askerinin olduğu tahmin edilmiştir (Diyarbakır, İç Kale 1 Aralık 1950:1). Bu cephede yapılan savaşta Türk askerleri çok kayıplar verdiği söylenmiştir. Bunun nedeni Türk askerlerinin araziyi bilmemesi ve düşman birliklerinin sayıca Türk askerlerinden dört beş kat, çoğunlukta olmasıdır.

Radyolardan yapılan haberlerde Türk askerlerinin kaybının beş yüz civarında olduğu bildirilmiştir. Bu sayılar gerçeği yansıtmamakla birlikte, yapılan bir diğer haberde ise Türk askerlerinin kaybının Amerikan askerleri kadar olduğu ve bu sayının bayağı fazla olduğu vurgulanmıştır. Suriye haber ajansları ise Türk askerlerinin 800 şehit verdiğiğine değinmiştir. İngiliz radyosu ise yaptığı bir haberde bugüne kadar beş yüz şehit verdiğini söylemiştir. Bu tür birbirini tutmayan haberlerin yapılmasının nedeni, savaşın uzak bir coğrafyada meydana gelmesi ve haberlerinin sıcaklığına aktarılamamış olmasından kaynaklanmıştır. Ayrıca tugay komutanı Yazıcı'nın oğlunun da yaralılar arsında olduğu söylenmiştir. Bu cephedeki çatışmalar çok çetin geçmiştir. Türk askerleri var güçleriyle savaşmıştır. Bütün dünya bir kere daha Türk askerini savaşta göstermiş olduğu üstün başarıdan dolayı takdir etmiştir. (Diyarbakır, İç Kale 18 Aralık 1950:1). Bu başarılar Türk askerinin eğitilmiş olmasından kaynaklanmıştır.

Diyarbakır'da da Kore savaşına gösterilen tepkiler vardır. Dağ Kapı meydanında ve belediye önünde gençlik tarafından bir mitingler yapılmıştır. Bu mitinglerde hatipler Kore'deki Türk askerleri adına mevlitler okutmuştur. Burada toplanan halkın Kore gazilerimiz ve şehitlerimiz için yazdıkları şiirler okuduktan sonra program sona ermiştir (Diyarbakır, İç Kale 18 Aralık 1950). Yine şehir sineması toplantı salonunda yapılan bir toplantı ile Kore'de savaşan Türk askerlerinin kahramanlıkları dile getirilmiştir. Kore Türk askeri birliğinin komutanı olan Tahsin Yazıcı'ya tebrik telgrafları çekilmiştir (Diyarbakır İç Kale 11 Aralık 1950:1). Kore'de savaşan Türk askeri birliklerin değişmesi ile savaşta Türkiye'nin bir kısmı da Türkiye'ye dönmüştür. Büyük coşkularla karşılanan Türk askerleri büyük çoğunluğu tedavi için Ankara'ya götürülürken, üç Diyarbakırlı asker Diyarbakır'da bırakılmıştır. Türkiye'ye dönmeyen önce Türk askerleri BM tarafından Japonya'da tedavi edilmiştir. Askerlere burada çok iyi bakılmış ve yolculukları esnasında rahat etmeleri için ellerinden geleni yapmışlardır (Diyarbakır İç Kale 8 Ocak 1951:1). Kore'de yaralanan Türk askerleri katile halinde yurda dönmüştür. Yerlerine de başka birlikler Kore'ye sevk edilmiştir. Kore'de bulunan Türk askerlerinden ikinci bir katile daha

Türkiye'ye gelmiştir. Havaalanında kalabalık bir halk kitlesi tarafından törenle karşılanan askerler 22 kişiden oluşmuştur.(Diyarbakır İç Kale 12 Ocak 1951:1)

Kore'de meydana gelen çarpışmalarda, BM kuvvetleri tarafından komünist kuvvetlere ağır darbeler vurulmuştur. Bunun sonucunda Çinli birlikler 387 kadar asker kaybetmiştir. Bu bölgede bulunan İmchon Limanı BM filosu tarafından ateş altında tutulmuştur. Düşmana, gece hücumları yapılarak ağır kayıplar verdirilmiştir (Diyarbakır İç Kale 31 Ocak 1951:1). Türk askerleri buradaki çarpışmalarda çok kayıplar vermiştir. Türk askerlerinin diğer devlet birliklerinden sayıca fazla olmasından dolayı kayıpları çok olmuştur. Kore'de Türk askeri hakkında Amerika gazetesi makalesinde, Türk askerlerinin çok ağır kayıplar verdiğine değinilmiştir. St. Louis Dispatch gazetesi yayınladığı bir makalesinde bu habere yer vermiştir. Kore'de en çok kayıp veren askerler arasında sırayla Güney Koreliler, Amerikalılar ve Türkler oldukları vurgulanmıştır. 1192 Türk askerinin şehit olduğuna değinilmiş ve diğer 12 devlet askerlerinden fazla olmuştur. (Diyarbakır İç Kale 18 Nisan 1951:1)

Bu kayıplardan dolayı Türkiye, Kore'ye bu tarihte yeni bir birlik gönderme kararı almıştır. Diyarbakır'dan tren istasyonundan 150 kişilik bir askeri birlik Kore'ye gitmek için hareket etmiştir. Hareket eden askerler halk tarafından büyük bir coşkuyla uğurlanmıştır (Diyarbakır İç Kale 2 Mayıs 1951:1). Kore'ye ulaşan Türk askerlerine büyük karşılama törenleri düzenlenmiş, askerlere moral olsun diye konserler verilmiştir. Kore'de Türk askerlerinin boş vakitlerinde bando eşliğinde konserler ve dinletiler düzenlenmiştir. Amerikalı General John Michaelis ateş kesilmesinden faydalanarak, General Tahsin Yazıcı'yı ziyaret etmiş ve burada caz şarkıları dinlemişlerdir. (Diyarbakır İç Kale 11 Mayıs 1951:1) Birliğe katılan yeni askerler fazla zaman kaybetmeden cepheye gönderilmiştir. Bazen çarpışmalar dursa da, Çinli birlikler sürekli taarruz halinde olmuşlardır. Araziyi bilmeyen Türk askerleri bu durum karşısında oldukça zor duruma düşmüşlerdir. Kanuri savaşlarında düşman birliklerine ağır kayıplar verdiren, Diyarbakırlı ikinci tabur komutanı Binbaşı Mikdat Uluünlü burada şehit düşmüştür (Diyarbakır İç Kale 25 Mayıs 1951:1).. Kore'de Kanuri savaşlarında büyük kahramanlık örneği gösteren Mikdat Uluünlü, Amerika devletinin en yüksek harp madalyası olan Silverstarla ödüllendirilmiştir. Mikdat Uluünlü Diyarbakır adliyesinde çalışan İbrahim Efendi'nin oğludur. Diyarbakır'da ilk tahsilini yaptıktan sonra Kuleli askeri okulundan subay olarak mezun olmuştur. Bu dönemde başlamış olan Dersim Harekâtına katılmış ve büyük başarılar sağlamıştır. Evli olan Mikdat Uluünlü'nün bir kızı ve birde erkek çocuğu vardır (Diyarbakır İç Kale 25 Mayıs 1951:1).

Mikdat Ulu nl 'n n  ehit olması Türk ordusu açısından büyük bir kayıp olmuştur. Cepheden gelen haberlerde de savaşı n gittikçe  iddetlendi inden bahsetmişt r. Tepeler Savaşı diye adlandırılan muharebelerde oldu a kanlı  arpı malara sahne olmuştur. Komünistler durmadan saldırılarına devam etmişlerdir. BM kuvvetleri de bu güçleri püskürtmek için tepeleri sürekli ateş altında tutmuştur (Diyarbakır    Kale 6 Eylül 1951:1).  etin çatışmaların yaşandığı bu cephede karşılıklı olarak esir alınan askerler de vardır. Tümgeneral Tahsin Yazıcı'nın açıklamalarına göre, Kore'de savaş devam ederse komünistlerin yenilece ini s ylemişt r. BM kuvvetlerinin komünistlere karşı daha avantajlı olduğu hem giyecek ve yiyecek, hem de askeri teçhizat bakımından daha üstün olduğunu dile getirilmişt r. Bundan dolayı BM kuvvetlerinin savaşı kesin kazanacağını s ylenmişt r(Diyarbakır    Kale 5 Aralık 1951:1). Bunlar esir alındıktan sonra esir kamplarına götürülmüştür. Savaşı n ba ladığı 1950 Haziran ayından bu yana kadar 140.000 kadar Kuzey Kore askeri ve Çinli askerler Birleşmiş Milletler askerleri tarafından esir alınmıştır. Bu askerler sürekli değişik esir kamplarına götürülerek yerleri de i tirmi tir. Bunun amacı bu askerlerin yerinin belli olmaması için yapılmıştır (Diyarbakır    Kale 22 Eylül 1951:1). Türk esirler kaldıkları esir kamplarında ya ayı ları ile dikkatleri üzerlerine çekmiştir. Sava ta da bütün dünya milletleri tarafından en sert savaşan millet olarak anılmı lar. Bütün müttefik askerler arasında nam salmı  ve "  imal Yıldı ı" lakabını almıştır. Türk askerleri Çin askerlerinin savaşa katıldığı andan itibaren savaşa dâhil olmuşlardır. Çin askerleri en  etin  arpı maları Türk askerleri ile yapmış ve en çok kayıpları bu  arpı malarda vermiştir. Birleşmiş Milletler kuvvetleri de Çinli askerlerin çoğunlukla Türk askerleri tarafından durduruldu unu ve geri p sk rt ld klerini söylemiştir. Türk komutanlarının BM askerlerinin yakın mesafe sava larını bilmediği ve bu yüzden BM askerlerinin çok kayıplar verdiği vurgulanmıştır. Silahların sustu u veya cephanelerin bittiği yerde, süngü ve bıçak gibi kesici aletler devreye girmiştir. Kılıç, süngü ve bıçak tarih boyunca savaşlarda Türk askerleri tarafından ustaca kullanılmıştır (Diyarbakır,    Kale 31 Ocak 1952:1). Süngü ve kasatura denilen kesici aletlerde Türk askeri tarafından Kore savaşında aktif kullanılmıştır.

Kore'de cereyan eden savaş bu tarihte daha da  iddetlenmi tir. Karşılıklı saldırılar sonucu iki tarafta büyük kayıplar vermiştir. Karşılıklı tepeler ve mevziler el de i tirmi tir. Bu tarihe kadar komünistler en şiddetli saldırısını gerçekleşmiştir. 15 bin kişilik bir kuvvetle saldırıya geçen komünistler yediye yakın mevziyi ele geçirmişlerdir. Bu saldırı ile komünist delegeleri ile BM delegeleri arasında ba lamı  olan barış görüşmeleri de sona

ermiştir. Bu büyük saldırı üzerine BM kuvvetleri tekrar toplanarak karşı taarruza geçmiştir. Güney Kore askerleri süngü hücumu ile buraları tekrar ele geçirmiştir (Şark Postası, 11 Eylül 1952). Buradaki çarpışmalarda yaralanan ve yorulan birliklerin yerine yeni kuvvetler hazırlanmıştır. Bu kuvvetler daha diri ve tecrübeli askerlerden oluşmuştur. Bu kuvvetlerin sevki için derhal hazırlıklara başlanmıştır. Bu tarihte savaşa en fazla asker gönderen ülkenin Türkiye olduğu vurgulanmıştır. Bu haberler gerçeği yansıtmamıştır. Milli Savunma Bakanı Hulusi Köymen'in gazetelere verdiği bir demeçte, bu durumun hiçte böyle olmadığı vurgulanmıştır (Şark Postası, 2 Ekim 1952:1)

Türk askerlerinin Kore'ye intikali ile BM askerleri daha da güçlenmiştir. Kore'ye giden Türk askerleri hiç dinlenmeden kendini çatışmanın içinde bulmuştur. Müttefik uçaklar Kapitol denen tepeyi bombalamış, 150 adet komünist uçakları geri püskürtülmüş, 6 adet düşürülmüş, 7 adet ise hasara uğratılmıştır (Şark Postası, 11 Eylül 1952:1). Bu çatışmalarda komünist birlikler taraflardan BM kuvvetleri tarafına geçen birçok er ve subay vardır. Bunlar sıcak çatışmaların olduğu yerlerde değil nöbet tutulan bölgelerde daha çok olmuştur. Hatta komünistler tarafından, çatışmalardan kaçmak için planlar yapan subaylar bile vardır (Şark Postası, 9 Eylül 1952). Günümüzde devam eden Rusya-Ukrayna savaşında bile Rus birlikler tarafından Avrupa'ya kaçan birçok er ve üst rütbeli subaylar görmekteyiz.

Bu dönem yapılan çarpışmalarda, iki taraf birbirlerine üstünlük sağlayamamıştır. Ama çok şiddetli çarpışmalar olmuştur. İki taraftan da çok büyük kayıplar olmuştur. Kore cephesi merkez bölgesindeki çarpışmalarda, 1500 kişilik topçu Çinli birlikleri BM kuvvetlerine aniden saldırmıştır. Bu saldırı üç koldan ve ağır olmuştur. Kuzeyden de 1300 komünist Kore birliklerinin saldırılarıyla BM kuvvetleri dört ayrı koldan sarılmıştır. Bu gelişmeler üzerine Amerikalı yetkililer BM'den Kore'ye destek kuvvetlerin derhal gönderilmesi gerektiğini dile getirmiştir. (Diyarbakır İç Kale, 18 Kasım 1952:1) Amerika ve İngiltere, Kore'ye ek birlik gönderen ülkeler olmuştur. Diğer ülkelerde, ek askeri malzeme ve silah sevkiyatı göndereceklerini açıklamışlardır. Türkiye ise asker göndermiştir. Türkiye ekonomisinin yetersiz olması onu bu kararı almasına itmiştir. Bunun sonucunda Kore'ye yeni birlikler göndermiştir. Kore Türk Tugayının yeni komutan yardımcısı, Albay Daniş Karabelen ve beraberinde Kore'de görev alacak olan 15 asteğmen uçakla Tokyo'ya, oradan da Kore'ye gitmişlerdir (Şark Postası, 18 Kasım 1952:1).

Barış görüşmelerinde, BM, Komünistlerle bir sonuç alamayınca, Komünistlerle daha planlı mücadele edilmesine karar verilmiştir. Komünistlere karşı şiddetli ve daha çok

birliklerin katılacağı bir mücadele yapılmıştır. Kızılara ancak silah zoru ile antlaşmayı kabul ettirebilmişleridir. Bu taarruzda her ne kadar atom bombası kullanılmayacaksa da, ona eş değer olan taktik atom silahlarının ve atom topunun kullanılabileceği kaydedilmiştir (Diyarbakır İç Kale, 18 Aralık 1952:1). Bu çatışmalarda Türk askerlerinin kahramanlıklarına değinilmiştir. İngiliz basını Türk askerleri olmadan bu savaşın kazanılamayacağına dikkat çekmiştir. Türk askerinin kuvvetli, azimli ve savaş tecrübesinin iyi olduğuna değinilmiştir. Komünist birliklere en çok kayıp verdiren askerlerin Türk askerleri olduğu kaydedilmiştir. Çatışmalarda birçok Türk askeri şehit düşmüştür. Bu çatışmalarda yaralanarak hastaneye kaldırılan 1 teğmen ve 5 Türk askerini tedavi edildikleri hastanede iyileşerek, Valter Reed Hastanesi'nden taburcu olmuşlardır: Teğmen Abdül Tosun, Er Mehmet Ali Ayyıldız, Er İbrahim Alpay, Er Mehmet Fazlan, Er Mehmet Karadağ ve Er Mustafa Pınarcı (Diyarbakır İç Kale, 18 Aralık 1952:1).

Esir düşen, haber alınamayan veya kaybolan Türk askerleri de vardır (Diyarbakır İç Kale 18 Aralık 1952:1). Bu tarihe kadar barış görüşmelerinden dolayı bir sessizlik hâkimdir. Bu sessizliğin bozulması, Komünist Kore birliklerinin Türk askerlerine saldırmasıyla olmuştur. Türk askerlerinin bulunduğundan haberi olamayan Kuzey Kore askerleri, buralara yaptıkları ani baskınlarla, bir Türk askerini şehit etmiş ve dört Türk askerini hafif yaralanmıştır. Birçok kayıplar veren Kuzey Kore birlikleri de geri çekilmek zorunda kalmıştır (Diyarbakır İç Kale, 27 Kasım 1952:1). Diğer taraftan müttefik birlikler Kuzey Kore'nin içlerine kadar girerek havadan batı cephesindeki mevzileri bombalamışlardır. Mançurya bölgesinde bulunan bir petrol depolama bölgesine saldırmışlardır. Birleşmiş Milletler kuvvetleri tarafından bu bölgedeki komünist saldırıları püskürtülmüştür (Şark Postası, 20 Kasım 1952:1). Güney Kore birlikleri daha önce kaybedilen Topuz Tepe denilen bölgeyi ani süngü hücumu ile Komünist birliklerden geri almıştır. Birleşmiş Milletler hava kuvvetleri Piyongyang denilen bölgede bir tamir fabrikasını ve bir askeri okulu yoğun bombardıman altına almıştır (Şark Postası, 4 Aralık 1952:1).

Çatışmalarda yorgun düşen birliklerin yerine, daha diri ve gelenlerin tecrübelerinden yararlanacak birliklerin gönderilmesi istenmiştir. Kore'de çatışmalara girmiş ve tecrübe kazanmış Türk komutanları Kore'ye yeni gidecek birlikleri buradaki coğrafya ve çatışmalar hakkında bilgilendirmiştir. Bu tarihte Türkiye Kore'ye toplamda üç birlik göndermiştir. Gönderilecek olan dördüncü birlik için hazırlıklar yapılmıştır. Böylece Türk hükümeti Kore'ye gidecek olan dördüncü Türk birliği için kesin kararını vermiştir.

Bu birlikler derhal Bursa'ya intikal ederek burada hazırlıklarını tamamladıktan sonra gönderilmiştir. Türk askerleri Bursa'da özel olarak hazırlanmışlardır. Kore'ye dördüncü değiştirme birliğinin gideceği vurgulanmıştır. Kura, Ankara ve Bitlis'teki askeri tugaylarına çıkmıştır. Bunun sonucunda Bursa'da hazırlıklarını tamamlayan 4000 kişilik yeni değiştirme birlikleri üç ay içerisinde iki grup halinde Kore'ye sevk edileceklerdir. Sevkiyatın yine İzmir Limanı'ndan yapılması beklenmektedir (Diyarbakır İç Kale, 22 Aralık 1952:1).

Kore'ye intikal eden son Türk birliği olmuştur. İki yıla yakın barış görüşmeleri sürekli devam etmiştir. Bu barış görüşmeleri başarılı bir şekilde sonuçlanmadığı için çatışmalarda sürekli devam etmiştir. Bu görüşmeler bazen uzun, bazen de kısa sürmüştür. Kuzey Kore'nin ve komünist Çin'in istekleri yüzünden görüşmeler tıkanmıştır. Bundan dolayı da antlaşma görüşmelerine ara verilmiştir. Savaşın vermiş olduğu bir yorgunluktan dolayı iki taraf da, derhal bir ateşkes olmasını istemiştir. Bundan dolayı mütareke görüşmeleri sürekli devam etmiştir. Hem komünistlerin istekleri hem de Güney Kore lideri ile BM arasındaki ihtilafın giderilmemiş olması da bu görüşmelerin ve mütarekenin imzalanmasını uzatmıştır (Diyarbakır İç Kale, 10 Haziran 1953:1). Bu mütarekeler, 159 oturum halinde olmuş ve iki yıldan fazla sürmüştür. Savaş iki tarafa da çok ağır kayıplar verdirmiştir. Binlerce çocuk yetim ve sahipsiz kalmıştır. Dünya basınında da komünist Çin'in harbi durdurduğunu söylemiştir. Kudüs radyosunun haberine göre, başbakan Çu-An-Li'nin ateşkes emrini verdiği söylemiştir. Komünist Çin radyosu da Pekin'de toplanan Komünist Çin'in yüksek siyasi konseyinde başbakan Çu-An-Li'nin Kore'deki birliklere derhal ateşkes emrini verdiğini açıklamıştır. Pekin basını bu duyuruyu BM teşkilatının bu harbi sona erdirmek için hazırladığı antlaşmayı kurallara uygun olarak açıklamıştır. Komünist Çin'in bu adımı Çin halkı tarafından da memnuniyetle karşılanmıştır (Diyarbakır İç Kale, 7 Şubat 1953:1). Bütün bu hadiseler olurken Kore'ye gidecek olan Türk birliği nisan ayında yola çıkmıştır. İzmir'e hemen her gün Kore'ye gitmek için askeri birlikler gelmiştir. Kore'ye gidecek olan Türk askeri birliği mart ayının ortalarına doğru tamamlanacağı ve nisanın ilk haftasında Kore'ye intikal edeceği yazılmıştır (Diyarbakır İç Kale, 20 Şubat 1953:1). Türkiye Kore Savaşı'na dört birlik göndermiştir. Bu askerlerden yaklaşık 1000 kişi şehit düşmüştür.

Yaralı askerlerin çoğu bu bölgelerde ve Amerika hastanelerinde tedavi altına alınmıştır. İyileşen askerler bekletilmeden Türkiye'ye gönderilmiştir. Türk askerleri çoğu İzmir Limanı'na gelmişlerdir. Kalabalık halk tarafından coşkuyla karşılanmışlar.

Askerlerin hepsinde savaşın izleri kalmıştır. Bu da savaşın ne kadar etin geçtiğini göstermiştir. Kore’de iyileşen gaziler İzmir’de halk tarafından beklenmiştir. Savaşta yaralanan askerlerin bir kısmı da Japonya’da hastanelerde tedavi edilmiştir. Kore’den gelmekte olan gecikmiş gaziler, İzmir Limanı’nda köylerden, kasabalardan ve şehirlerden gelen kalabalık halk tarafından karşılanacaktır (şark Postası, 7 Ağustos 1952:1). Savaş esnasında kaybolmuş ve haber alınamayan birçok asker vardır. Kore’ye gidip geri dönmeyen askerler için de bir çalışma yapılmıştır. Bu askerlerin çoğu çatışma esnasında ya şehit olmuş ya da esir alınmıştır. Muharebe boyunca 168 Türk askeri kaybolmuştur. Bu askerlere ulaşılamamıştır. Kore’deki Türk Silahlı kuvvetlerine gönderilen listede kayıp olan subay ve erlerle ilgili kesin bilgilere ulaşılmamış, daha sonra ulaşılanlar ise ya şehit olmuş ya da sağ olarak kurtulmuştur. Bu askerlerle ilgili aileleri tarafından yapılan müracaatlarda, Milli Savunma Bakanlı tarafından ailelerine maaş odenmesi uygun grlmştir (Diyarbakır İç Kale, 7 Nisan 1952:1). 27 Temmuz’da mütarekenin imzalanmasından sonra diğer önemli mesele ise esirler ve bunların değişiminin nasıl olacağı sorunu olmuştur. İki tarafında elinde binlerce savaş esiri bulunmuştur.

Kore’de savaş esirlerinin ilk mübadelesi harp esnasında olmuştur. Pan Mun Jon kasabasının gerisindeki esir kampında komünistlerin elinde bulunan harp esirleri BM kuvvetlerine teslim edilmek üzere cepheye doğru yola çıkmıştır. Bu esirlerin içinde dört Türk askeri de bulunmuştur. Komünist askeri kuvvetlerinin verdiği listede 30 Amerikalı, 12 İngiliz, 4 Türk, bir Afrikalı, bir Filipinli, bir Yunanlı asker ve yaralı vardır. Tabi bu askerlere karşılık BM kuvvetlerinin de komünist kuvvetlere teslim edeceği askerler vardır. 400 Kuzey Koreli asker ve 100 Çinli hasta ve yaralı askerler komünist birliklere teslim edilmek üzere güneyden kuzey bölgelere doğru harekete geçmiştir. Buna göre mttetifkler her gün 500 esir komünist kuvvetlere teslim etmişlerdir (Diyarbakır İç Kale, 21 Nisan 1953:1). Komünist kuvvetler bu esirleri kendilerine güvence olarak görmüşlerdir. Bunların değişimi hiçte kolay olmamıştır. BM kuvvetlerinin teslim ettiği esirlere karşılık kendileri daha az esir teslim etmiştir. BM esir mübadelesi konusunda hassas davranmıştır. Hemen hemen hepsini kayıpsız geri getirmeyi amaçlamıştır. Esir mübadelesi görüşmelerinde komünist kuvvetlerin çoğunun istekleri yerine getirilmiştir. 10 kişiden oluştuğu bildirilen Türk ailesi komünist birliklerin elinden kurtulmayı beklemiştir. Kore harbi sırasında komünist kuvvetler tarafından ele geçirilen ve esir kamplarında üç yıl gözaltında tutulan 7 Amerikalı Newyork’a vardıktan sonra verdikleri beyanata göre, 10 kişiden oluşan bir Türk ailesi, Türk 7 Beyaz Rus ve bir Avusturyalı papaz Kuzey Kore birliklerinin elinde olduğu

vurgulanmıştır (Diyarbakır İç Kale 21 Mayıs 1953). Çoğu kez de komünist kuvvetlerin bitmek bilmeyen istekleri yüzünden bu esir mübadelesi görüşmeleri tıkanmıştır. Komünistler bütün esirlerin iadesi konusunda ısrarcı davranması ve bu inadını sürdürmesi, BM taraflarını görüşmelerde sabırlı davranmasına neden olmuştur (Şark Postası, 11 Eylül 1952:1). Diğer taraftan ortamın yumuşaması ile tıkanan barış görüşmelerine tekrar başlanılmasına karar verilmiştir. Yapılan görüşmelerde iki tarafında dayatmalarından dolayı bir türlü sonuç alınmamıştır. Hem şiddetli çarpışmalar hem de bir yandan mütareke görüşmeleri devam etmiştir. Üç yıl süren bu savaş iki tarafa da bir yarar sağlamamıştır. Savaşta can kayıpları da bir hayli artmıştır. Mütareke görüşmelerinin aksamasının bir diğer nedeni ise Güney Kore liderinin bir türlü ikna edilememesi olmuştur. Güney Kore liderinin savaşın durması halinde ve mütareke olduğu takdirde kendisinin tek taraflı olarak savaşa devam edeceğini beyan etmiştir. Sygman Rhee, Kuzey Kore'nin tamamen mağlup edilmesi ve kendisine ağır bir ders verilmesini istemiştir. Kore Yarımadası'ndaki söz sahibi tek kuvvetin ise Güney Kore'nin olması gerektiğini savunmuştur (Diyarbakır, 2 Haziran 1953:1) BM tarafının yoğun çabası sonucunda Güney Kore barış görüşmelerine tekrardan dönmesi için ikna edilmiştir. Başlangıçta çözülmeyen esir mübadelesi sorunu da halledilmiştir. Bütün bu sıkıntılar halledildikten sonra antlaşmanın imzalanması bir an meselesi olmuştur. Mütarekenin imzalanmasının uzamasının temel nedeni Güney Kore liderinin savaşta ısrar etmesi olmuştur. BM taraflarının Güney Kore Cumhurbaşkanına göndermiş olduğu mesajda, savaş planında bir değişiklik yapılması için baskı yapılmıştır (Diyarbakır, 10 Haziran 1953:1). Daha sonra ise, yaralıların ve hasta esirlerin mübadelesinin yapılacağını söylenmesi, tekrar barış görüşmelerine başlanacağını sinyali vermiştir. Sonunda 27 Temmuz 1953'de Seul'un batısında Panmunjom'da ateşkes mütarekesi imzalanmıştır. BM ve komünist kuvvetlerin bulunduğu bölgeler sınır olarak kabul edilmiştir. Böylece günümüzde geçerli olan sınırlar çizilmiştir.

Kore savaşı yaklaşık üç yıl sürmüş ve üç milyona yakın insan hayatını kaybetmiştir. Her zaman olduğu gibi birçok çocuk yetim kalmıştır. Savaşın tarafları ABD ve SSCB olmuştur. İki tarafta birbirlerine üstünlük sağlayamamışlardır. Kore savaşının faturası da Türkiye'ye ağır sonuçlar doğurmuştur. Türk askeri üstün başarılar gösterse de, 885 Türk askeri Kore Savaşı'nda şehit veya gazi olmuştur. Birçok Türk askeri de yaralı olarak yurda geri dönmüştür. Üç yıl sonunda dördüncü değiştirme Türk askeri birliğini saymazsa, Türk Silahlı Kuvvetleri'nden 24.822 subay, astsubay ve er görev almıştır. Savaşta 617 kişi şehit,

168 kişi kayıp, 100 kişi muhabere dışında ölmüş, 2150 kişi yaralanmış, yaralıların hepsi sağığına kavuşmuşlardır (Diyarbakır İç Kale 29 Temmuz 1953:1).

Komünistler tarafından esir alınan BM ve Türk askerleri de vardır. Türk esirler hiçbir şekilde itirafçı olmamışlar ve bunun sonucunda hiçbir Türk askeri komünist askerler tarafından öldürölmemiştir. Esir olan Türk askerleri, davranışları ile kısa sürede düşman askerlerin dikkatini çekmiştir. Komünist askerler tarafından BM askerlerine iade edilen Türk askerleri, kendilerine herhangi bir işkence yapılmadığı için Amerikalı askerler tarafından sorguya çekilmişler. Bu sorgularda da hiçbir netice alınmamıştır. Türk esirlerin tutanakları burada halen mevcuttur. Amerikan ve İngiliz kaynakları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir (Balım,2020:93). Tokyo hastanesinde 178 kişi Güney Kore’de ise 15 kişi tedavi görmüştür. Birçok Türk subayı da BM tarafından liyakat madalyası verilmiştir. Türk Askerlerinin Kore’de göstermiş olduğı üstün başarılarından dolayı uluslararası alanda takdir kazanmıştır. Savaş bitmesine rağmen Türk askerleri Kore’deki görev yerlerini terk etmemiş ve yeni bir cumhurbaşkanı kararı ile Türk askerlerinin görev süresi uzatılmıştır (BCA 30.18.1.2/26.03). Türk kuvvetleri yabancı olduğı bir coğrafyada soğığa ve zorluklara hiç aldırış etmeden düşman kuvvetlerine ağır kayıplar verdirmiştir. BM kuvvetleri saflarında savaşmaya en hazır kuvvet, Türk askerleri olmuştur. Kore Savaşının ağır faturasının yanında, Türkiye’ye getirdiğı avantajlarda vardır. Savaş sonunda Türk askerinin uluslararası alanda prestiji artmış ve Türkiye NATO’ya üye olmuştur. Dünya devletleri arasında bloklaşmalar başladığı için devletler kendilerini güvence altına almak için bazı devletlerin desteğine ihtiyaç duymuştur. Türkiye SSCB tehdidine karşı topraklarını NATO ile güvence altına almıştır.

2.2.1. Kore Savaşı’nda Diyarbakır şehit ve gazileri

Diyarbakır binlerce yıllık tarihiyle geçmişten günümüze kadar birçok medeniyete ev sahipliğı yapmış, eşsiz stratejik ve jeopolitik konumu ile tarihte önemli bir yere sahip olmuştur. Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan verimli toprakları, birçok medeniyet tarafından işgal edilmiştir. Ticaretin merkezi olmasından dolayı birçok devletin iştahını kabartmış ve bu coğrafya çok büyük mücadelelere sahne olmuştur. Surları, kervansarayları, camileri, hamamlarıyla ve değışik dine mensup insanların ibadethaneleri ile kültürlerin birleşme noktası olmuştur. Tarih boyunca bu kadim şehirde hüküm süren topluluk sayısı 58 olarak tespit edilmiştir. Bu da, bu şehrin tarih boyunca ne kadar önemli

bir yere sahip olduğunun göstermektedir (Şehitler Albümü,2020:4). Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte hızlı bir kalkınma hamlesi gerçekleştiren şehir, Türkiye'nin güneydoğusunda önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir.

Tarih boyunca savaşlar karşısında hassas olan şehir halkı, Millî Mücadele döneminde de ilk açılan meclise on iki milletvekili göndermiştir. Millî Mücadele yıllarında İngilizler ve Fransızlar tarafından işgal edilen Diyarbakır, halkı sayesinde bölgede verdiği mücadele ile düşmana geçit vermemiştir. Yıllar boyunca meydana gelen savaşlara (Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı, Kırım Savaşı, Kurtuluş Savaşı, Osmanlı-Rus Harbi, Kore Savaşı ve Kıbrıs Barış Harekâtı) birçok asker göndermiş ve gönüllü gitmek isteyen askerlerde, askerlik şubelerinin önünde kuyruklar oluşturmuştur. Meydanlarda halk mitingler ve yürüyüşler yaparak tepkilerini dile getirmişlerdir. 25 Haziran 1950 de çıkan Kore Savaşı'na Türkiye, sessiz kalmamıştır. (Atalay,2017:20). Meydana gelen savaşta düşman birliklerinde kayıpların fazla olmasının yanında, Türkiye de birçok asker şehit vermiştir. Savaşın kesin bir galibi olmamakla birlikte bu savaş dünyada komünist düşüncenin gelişmesine ve yayılmasına engel olmuştur.

Kore savaşı meydana geldiği sırada Diyarbakır'da da büyük bir heyecan hâkimdi. Diyarbakır halkının büyük bir kısmı, Türk askerlerine destek vermek amacıyla mitingler yapmış, Kore'ye giden askerlere giyecekler göndermiştir. Ayrıca öğrenciler tarafından askerlere birçok moral amaçlı mektuplar göndermiştir (Diyarbakır İçkale,2 Kasım 1950:1). Yapılan toplantılarda ve mitinglerde Kore'de savaşan Türk askerlerine moral amaçlı bildiriler yayınlanmıştır. Türk birliğinin komutanı Tahsin Yazıcıoğlu'na tebrik telgrafları çekilmiştir. Kore Savaşı ile ilgili şehir sinemasında yapılan toplantıda, Kore Savaş Türk birliğinin kahramanlıkları ve şehitlerimizin ruhları şad edilmiştir. Şehitler adına mevlid-i şerifler okutulmuştur. Sakarya, Dumlupınar ve İnönü muharebelerinde başarılar kazanan Türk askerleri, aynı başarıyı Kore Savaşı'nda da göstermiştir. Diyarbakırlı gençler tarafından askerler için yazılan şiirler okunmuştur. Kalabalık bir halk kitlesi tarafından doldurulan sinema salonunda yapılan törenin ardından okunan İstiklal Marşı ile tören sona ermiştir (Diyarbakır, 11 Aralık 1950:1).

Diyarbakır halkı sürekli askerleri destekleyen toplantılar yapıp, bildiriler yayınlamıştır. Diyarbakır'a bağlı askerlik şubelerinden Kore Savaşı'na toplam 202 asker katılmıştır. Bu askerlerden 193'ü gazi, 9'u şehit olmuştur. Şehit olan askerlerin 8'i piyade er, biri Binbaşı Mikdat Uluünlü'dür. Türk ordusunun ve Türk milletinin göğsünü kabartan, Diyarbakırlı Binbaşı Mikdat Uluünlü, Diyarbakır adliyesinde çalışan merhum İbrahim

Bey'in oğludur. Diyarbakır'da tahsilini tamamladıktan sonra, Kuleli Harp okulunu bitirdikten sonra, subay olarak mezun olmuştur. O tarihte Dersim'de başlayan olaylarda görev alarak üstün başarılar kazanmıştır. Kore'de göstermiş olduğu üstün başarılarla arkadaşlarının takdirini kazanmış ve BM askerleri tarafından da sevilmiştir. Mikdat Uluönlü'nün bir kız ve bir de erkek çocuğu olmak üzere iki çocuğu bulunmaktadır. Komutanın şehit haberi bütün ülkede derin üzüntü ile karşılanmıştır (Diyarbakır İç kale, 25 Mayıs 1951:1). Yoğun çabalarımıza rağmen Kore Savaşı'na Diyarbakır'dan katılan askerlerin tamamının isim listesine ulaşamadık. Ancak 53 askerimizin isim listesine ulaşabildik. Bu isim listesi aşağıda verilmiştir:

Tablo 2.1. Kore Savaşına Katılan Diyarbakırlı Askerler

SIRA	ADI	SOYADI	İLÇE	İL
1	Mehmet Ali	MEŞTEK	MERKEZ	DİYARBAKIR
2	Ali Rıza	BAYKAL	KAYAPINAR	DİYARBAKIR
3	Ali	KANDEMİR	KULP	DİYARBAKIR
4	Abdülkerim	DEMİR	SUR	DİYARBAKIR
5	Askeri	DİCLE	MERKEZ	DİYARBAKIR
6	Hüseyin	OKŞAK	MERKEZ	DİYARBAKIR
7	Mustafa	ÖNER	LİCE	DİYARBAKIR
8	Haci	KAYA	LİCE	DİYARBAKIR
9	Ahmet	ÜÇGÜL	KOCAKÖY	DİYARBAKIR
10	Hacı Bayram	YILDIRIM	MERKEZ	DİYARBAKIR
11	Mehmet	ALTUNKANAT	ÇÜNGÜŞ	DİYARBAKIR
12	Zülfukar	KILIÇ	MERKEZ	DİYARBAKIR
13	Eyyüp	KAÇAR	ERGANİ	DİYARBAKIR
14	Hüseyin	KARAKUŞ	ERGANİ	DİYARBAKIR
15	Ahmet	PULAT	MERKEZ	DİYARBAKIR
16	Ömer	ÇİÇEK	DİCLE	DİYARBAKIR
17	Mehmet	ÇAKMAK	MERKEZ	DİYARBAKIR
18	Aziz	GÖNÜLALAN	YENİŞEHİR	DİYARBAKIR
19	Hasan	DİCLELİ	BAĞLAR	DİYARBAKIR
20	Abdullah	GÜNER	MERKEZ	DİYARBAKIR
21	Hasan	ÇELİK	MERKEZ	DİYARBAKIR
22	Zülfikar	ÖZDEMİR	EĞİL	DİYARBAKIR
23	Abdulgafur	GÜL	ÇERMİK	DİYARBAKIR
24	Salih	KAN	BİSMİL	DİYARBAKIR
25	Şükrü	GÜZELSES	MERKEZ	DİYARBAKIR
26	Mahmut	ÖZTAŞDÖNDÜREN	MERKEZ	DİYARBAKIR
27	Ahmet	KURTOĞLU	BAĞLAR	DİYARBAKIR

28	Şeyhmus	İNAN	MERKEZ	DİYARBAKIR
29	Şeyhmus	ERDEM	MERKEZ	DİYARBAKIR
30	Hamza	ARGUN	MERKEZ	DİYARBAKIR
31	İsmail	ÇAĞIRAN	MERKEZ	DİYARBAKIR
32	Ali	UYGUR	ERGANİ	DİYARBAKIR
33	Ahmet	AMATOĞLU	MERKEZ	DİYARBAKIR
34	Hüseyin	KAYA	MERKEZ	DİYARBAKIR
35	Hikmet	MERGEN	BAĞLAR	DİYARBAKIR
36	Hüseyin	EKİN	MERKEZ	DİYARBAKIR
37	Yusuf	TURHAN	DİCLE	DİYARBAKIR
38	Mahmut	TEKİN	MERKEZ	DİYARBAKIR
39	Aziz	DÜŞÜN	MERKEZ	DİYARBAKIR
40	Mehmet	TUĞRUL	SUR	DİYARBAKIR
41	Salih	ŞERAN	MERKEZ	DİYARBAKIR
42	Ali	KOZAN	GÜNGÖREN	İSTANBUL
43	Mükerrem	BARİTUGAN	GAZİEMİR	İZMİR
44	Hüseyin	BUDAK	MERKEZ	KOCAELİ
45	Aziz	SAVAŞ	EDREMİT	BALIKESİR
46	O.Muzaffer	BAYKAL	MERKEZ	ANKARA
47	Ali Rıza	SEPİ	KARTAL	İSTANBUL
48	Kemal	TUNÇ	GÜNGÖREN	İSTANBUL
49	Reşit	SÖNMEZ	GEMLİK	BURSA
50	Aziz	TÜGERTİMUR	KÜÇÜKÇEKMECE	İSTANBUL
51	Halit	ÇETE	ŞAHİNBEY	GAZİANTEP
52	Mehmet Yılmaz	POLAT	ÇANKAYA	ANKARA
53	Mehmet	BALCI	MERKEZ	İZMİR

Kaynak: Türkiye Muharip Gaziler Derneği Diyarbakır Şubesi

Yukarıda değindiğimiz gibi Diyarbakır askerlik şubelerinden Kore Savaşı'na katılan 202 askerimizin tam olarak isim listesine ulaşılmamıştır. Kore Savaşı'na Diyarbakır askerlik şubelerinden katılan bazı askerlerde diğer illerde ikamet ettikleri için onların nüfus bilgilerinde diğer illerin adı geçmektedir. Fakat bu askerler Diyarbakırlıdır. Kore Savaşı'na katılan askerlerden çoğu Diyarbakır merkez nüfusuna kayıtlıdır. Bu askerlerin çoğu 1928 ve 1929 doğumludur.

Tablo 2.2. Kore Savaşı'na Katılan Diyarbakırlı Şehit Askerler (URL-1)

Sınıfı/ Rütbesi	Ad	Soyadı	Doğum Tarihi	Baba Adı	Memleketi İlçesi	Birliği	Şehit Olduğu Tarih
Piyade Er	Cevat	ALAN	10/01/1929	Hasan	Diyarbakır Çermik	1.Tugay	30/01/1951
Piyade Er	Resul	ERTAŞ	10/01/1928	Mehmet	Diyarbakır Lice	1.Tugay	11/05/1951
Piyade Er	Mehmet Ali	GÜNDÜZELİ	10/01/1929	Mehmet	Diyarbakır Çermik	1.Tugay	31/01/1951
Piyade Er	Cuma	GÜZEL	10/01/1928	Hasan	Diyarbakır Çermik	1.Tugay	29/11/1950

Piyade Er	Kemal	KARACADAĞ	10/01/1928	Kasım	Diyarbakır Çınar	1.Tugay	20/05/1951
Subay	Mehmet Mikdat	ULUÖNLÜ	01/01/1909	İbrahim	Diyarbakır Merkez	1.Tugay	18/05/1951
Piyade Er	Selahattin	BURÇOĞLU	10/01/1930	Abdülkerim	Diyarbakır Merkez	2.Tugay	19/11/1951
Piyade Er	Abdüllatif	ÇELİK	10/01/1930	İsmail	Diyarbakır Bismil	2.Tugay	16/11/1951
Piyade Er	Mehmet Sabri	OLCAY	10/01/1930	Haydar	Diyarbakır Kulp	2.Tugay	22/05/1952

Günümüzde Kore savaşına katılan Diyarbakırlı askerlerimizin çoğu vefat etmiştir. Hayatta olan gazilerden Ahmet KURTOĞLU ile görüşmemizde kendisi şunları ifade etmiştir:

“Adım Ahmet KURTOĞLU.1.1.1932 Diyarbakır’da doğdum.10 çocuklu bir ailenin çocuğuyum.7 erkek,3 kız kardeşim var Ortaokul mezunuyum. Askerden geldikten sonra belediyede muhasebe memuru olarak göreve başladım. 1952 yılında İzmir Bornova’da Topçu Çavuş olarak askerliğimi 24 ay yaptım. Kore’de bir savaş çıktığını komutanlarımızdan öğrendik. Gönüllü olarak gitmek istedik. Ama adil olsun diye kura çektiler. Bana çıkınca çok sevindim. Ölsem şehit, kalsam gazi olacaktım. Vatanımın ve devletim için seve seve her yerde savaşırdım. Ailemizi görmemiz için bize bir hafta izin verdiler. Diyarbakır’da ailemi gördükten sonra, Diyarbakır halkı bizi kahramanlar gibi uğurladılar. Yani Diyarbakır ayağa kalktı. Daha sonra birliğimize katıldık. Oradan gemilerle tahmini 60-70 gün sonra Kızıldeniz’den Kore’ye vardık. Kore’de Seul’de savaştık. Çok büyük çatışmalara girdik. Biz var gücümüzle savaştık. Düşmana büyük kayıplar verdirdik. Nasıl sağ kurtulduğumuz anlayamadım. Allaha binlerce şükürler olsun. Orda yemek ihtiyacımızı NATO karşılıyordu. Savaş süresince ailemizle hiç haberleşmedik. Savaş üç yıl sürdü.22 ay arda kaldım.500’e yakın şehit verdik. Ablukaya alındık. Üç gün aç susuz dayandık. Arkadaşlarım şehit düştü. Moralem çok bozuldu. Cesaretimizi kaybetmeden ablukayı yardık ve düşmanı püskürttük. 1953 yılında antlaşmadan sonra deniz yoluyla ülkemize döndük” (Sözlü Tarih Çalışması: Ahmet KURTOĞLU, Görüşme Tarihi,16.06.2021)

3. KIBRIS BARIŞ HÂREKATI, DİYARBAKIR KAMUOYU, ŞEHİT VE GAZİLERİ

Akdeniz'in üçüncü büyük adası olan Kıbrıs, tarih boyunca birçok medeniyetin uğrak yeri olmuştur. Burada ilk hüküm süren medeniyet Hitit'lerdir⁵³. M.Ö. sırasıyla Mısırlılar, Fenikeliler, Akalar, Asurlular, Persler, Büyük İskender, Romalılar, İngilizler ve Venedikliler Kıbrıs'ta hüküm sürmüşlerdir. (Ünal, 2019:22). Venedikler adaya 1489-1570 yılları arasında egemen olmuşlardır. Venedik döneminde Kıbrıs daha sıkı bir denetim altında olmuştur. Valiler askeri komutanlar ile anılmıştır. Bütün yönetim ve ekonomik işlerden sorumlu valiler olmuştur. Venedikler Kıbrıs'ı ticari bir üs olarak kullanmış ve halka çok ağır vergiler yüklemişlerdi. Surlar ve kaleler inşa ederek, adayı savunmuşlardır (Gazioğlu,2000:8). Bu nedenle Osmanlı Devleti yanı başında bulunan Kıbrıs adasına hakim olan Venedikliler ile ticari ilişkiler içerisinde bulunmuşlardır. Adanın giderek önemi artınca Osmanlı Devleti adayı 1571 yılında Venedikler'den almıştır (Akşin ve ark.2000:181-182).

1572 yılında Türk idaresi altında adanın sosyo-ekonomik yapısını ortaya çıkarmak için kapsamlı bir nüfus sayımı yaptırmıştır⁵⁴. Bu sayım sonucunda Kıbrıs Adası'nda birçok köyün boşaltıldığı anlaşılmıştır. Ada nüfusunu artırmak ve buradaki verimli toprakların tekrar işletilmesi için Osmanlı devleti savaşta görev alan ve adada kalıp yerleşmek isteyen birçok askeri buraya yerleştirmiştir. Anadolu'dan gelip buraya yerleştirilen halk da olmuştur (Gazioğlu,2008:100-101). Kıbrıs Adası 1571'den 1877-78 yılına kadar Osmanlı devleti idaresinde kalmıştır. Kıbrıs Adası Türkiye'ye Osmanlı'dan kalan bir miras ve kültür ürünü olmuştur. Türkiye'nin Kıbrıs Adası ile kültürel bağlarının olmasından dolayı önemi daha da artmıştır (Tan,2016:41). Kıbrıs Adası'nda bulunan halklar Osmanlı devleti zamanında oldukça demokratik bir ortamda yaşamışlardır. Her dinden halk istediği gibi dini törenlerini yapabilmıştır. Hür ve rahat yaşayabilecekleri bir ortam vardır. 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından dolayı İngilizlerin Osmanlı Devleti'ne yardım etmesi üzerine yapılan anlaşma

⁵³ Merkezi ticaret yolları üzerinde bulunan Kıbrıs adasına ilk hâkim olan devlet Hititler'dir. Hitit kralı Suppilulima I (1375-1335)'den itibaren bu bölgelerde yayılma politikaları çerçevesinde genişlemiş, Kadeş'e kadar gitmiş ve Kıbrıs'ı egemenliği altına almıştır. Bunda siyasi ve iktisadi bir mecburiyet vardı (Erzen,1976:106).

⁵⁴ Osmanlı Devleti, Lala Mustafa Paşa komutasındaki bir donanma ile 1571 yılında adayı Venediklerden ele geçirdi. Böylece ada Türk hâkimiyetine girmiş oldu. İlk iş olarak adaya devlet görevlileri atadı. Türk yönetiminin ilk işi adada genel bir sayım yapması idi. Adada beylerbeyi olarak bulunan Sinan Paşa'ya bir ferman gönderilerek kapsamlı bir tahrir yapılması istendi. Yapılan sayıma göre adada 14 ile 50 yaş arası vergiye tabi olan Rum, Marunî, Kıpti (Mısır ve Habeşistan asıllı Hristiyanlar) ve diğer halklardan olmak üzere toplam yaşayan insan sayısı 85.000 olarak saptanmıştır. Buna çocuklar ve kadınlar dâhil edilmemiştir. Diğer bir rivayete göre adada Türklerin fethinden önce 197.000 kişi yaşıyordu. Fetih sonrası 150.000 kişi yerli halk, 30.000 Türk askeri bulunuyordu (Gazioğlu,2008:121-122).

gereği Kıbrıs Adası İngiliz yönetimine kiralanmıştır. Böylece Osmanlı'nın Kıbrıs adası üzerindeki hakimiyeti sona ermiştir. İngilizler Ada'ya 1878 ve 1960 yılları arasında hakim olmuşlardır. Kıbrıs Adası'na İngilizlerin hâkim olmasıyla birçok müslüman Türk veya diğer toplumlardan oluşan halk Osmanlı topraklarına göç etmişlerdir. Bu göç olayından dolayı Kıbrıs Adası'nda müslüman nüfus azalmıştır. Bu göç, Kıbrıslı Türklerin aleyhine olmuştur. (Sonyel,1995:134).

3.1. Kıbrıs'ın Türkiye Açısından Jeopolitik Önemi

Günümüzde gelişen savaş teknolojilerini göz önünde bulundurduğumuzda, Kıbrıs'ın Türkiye için ne kadar önemli olduğu göz ardı edilemez. Akdeniz ticaret yollarını elinde bulundurmak isteyen bir devletin, mutlaka Kıbrıs'a hâkim olması gerekiyordu. 1869 yılında Süveyş Kanalı'nın açılması ile Kıbrıs'ın önemi bir kat daha artmıştır. Akdeniz ticaret yollarının bir kapısı konumunda bulunuyordu (Kaya,2018:186). Venedikliler, Fransızlar, Kıbrıslılar ve Cenevizliler Türk topraklarındaki limanlar aracılığıyla ticaret mallarını diğer ticaret merkezlerine rahatlıkla götürebilmişler. Ancak Türk tüccarlar Kıbrıs'a ve İskenderiye'ye kadar gidebilmişlerdi. Deniz aracılığıyla Avrupa limanlarında ticaret yapamamışlar (Turan,1964:218). Bu dönemde artan korsan baskıları, bunu mecbur hale getirmiştir. Kıbrıs Adası, Ortadoğu'nun deniz açısından kilit kapısı olmuştur (Taşkesen,2015:100). Türkiye'nin Kıbrıs halkı ile kültürel bağlarının olması, olaya ayrı bir değer katmıştır. Kıbrıs bulunduğu konum itibari ile Akdeniz'de bir kale ve gemi görünümündedir. 80 km genişlik, 230 km uzunluğu ile ortalama Trakya'nın 3'te biri büyüklüğündedir (Artuç,1989:11). Akdeniz'in doğusunda 9.250 km²'lik yüzölçümü ile Sicilya ve Sardunya adalarında sonra, Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır. Ada konumu itibarı ile Türkiye için tam bir kale vazifesi görmüştür. Türkiye'ye 70, Yunanistan'a 965 km, Mısır'a 418 km. uzaklıktadır (Tandoğan, 2016:8). İlkçağlardan itibaren verimli topraklara sahip olan Kıbrıs, Rumların güneyden gelen akarsuların yönünü değiştirmesi ve bunları kesmesinden dolayı su sıkıntısı çekmiştir. Türkiye'nin desteği ile KKTC'de, Güzelyurt bölgesinde sondajlar vurularak büyük kuyular açılmış, Gazimagusa ve Lefkoşa'nın su ihtiyacı büyük ölçüde giderilmiştir (Koday,2010:28).

1960 nüfus sayımına göre adanın nüfusu, yaklaşık yarım milyonu aşmıştır. Bu nüfusun %20'si Türk'tür (Gönlübol, 1996:337). Kıbrıs, Türkiye'nin uluslararası sulara çıkış kapısı üzerindedir. Ortadoğu ve Afrika kıtasından gelebilecek tehlikelere karşı bir

tampon görevi görmektedir. Türkiye'nin de ticari ve siyasi varlığını koruyabilmek için Kıbrıs Türkiye için hayati bir öneme sahiptir. Kıbrıs'ın bir Rum adası haline gelmesi, Akdeniz'de tüm dengelerin Türkiye aleyhine değişmesine neden olacaktır. Kıbrıs, Türkiye'nin uluslararası sulara çıkış kapısı üzerindedir. Ortadoğu ve Afrika kıtasından gelebilecek tehlikelere karşı bir tampon görevi görmüştür. Kıbrıs Adası'nda Türk varlığının korunması iki ülke arasında denge vazifesi görecektir (Tuncer,2012:21-22). Türkiye'nin burdaki varlığını sürdürmesi ulusal güvenliği açısından önemlidir. Kıbrıs'ın demografik yapısı, Türkiye ile bağlantılı olduğu için buradaki sorunun çözümü hayati önem arz etmiştir. 1946 yılında yapılan nüfus sayımına göre Türkler Rumların yarısı kadardı. Adanın % 65'i Rum, %33'ü Türk, geriye kalan oran ise İngiliz vatandaşlar ve Maruni kökenli insanlardan oluşmuştu (Beckingham,2019:143-144).

3.1.1. Kıbrıs Sorununun ortaya çıkışı

1878 Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması ile Osmanlı-Rus savaşı sona ermiştir. Bu antlaşmaya bağlı olarak Rusların Osmanlılardan birçok talebi olmuştur. Bunların başında da, sıcak denizlere inme emelleri gelmiştir. Rusların sıcak denizlere inmesini istemeyen İngilizler, Berlin'de yapılan bir konferans ile Ruslara karşı Osmanlı topraklarını koruyacağını beyan etmiştir. Bu yardıma karşılık olarak Kıbrıs adası, 1878 tarihinde Osmanlılardan, İngilizlerin idaresine geçmiştir (Gürsoy,1962:166). Daha sonra, Lozan'da Kıbrıs'ın statüsü ile ilgili düzenleme yapılmış ve Türkiye adadaki haklarından vazgeçmiştir. İngiltere'de Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'daki politikaları açısından Kıbrıs'a oldukça önem vermiştir (Altunay, 2020: 37-38). Bundan dolayı Kıbrıs'ı kontrolü altına almak istemiştir.

XIX. yüzyılda, milliyetçilik akımı Avrupa'ya yayılmıştır. Milliyetçilik akımının Avrupa'da, yayılması üzerine Yunan milliyetçilerin Megali İdea düşüncesi etrafında birleşmesi ve Avrupalı devletlerin desteğini alarak bağımsızlığını ilan etmesine neden olmuştur. 1821 yılında Etniki-Eteryalı liderlerinin Kıbrıs'ta örgütlenmeleri ve isyan girişimlerine başlaması Hristiyan halkı tahrik etmiştir. Rumlar Mora İsyanını başlatarak, bağımsızlığını ilan etmiştir (Erdoğan,2016:137-138). Mehmet Paşa'nın gayreti ile isyan bastırılmış ve başpiskoposlar idam edilmiştir. Bu isyan kilise ve başpiskoposun kışkırtmasıyla olmuştur. Kıbrıs'ta baş gösteren bu isyan Osmanlı idaresini kötü sarsmıştır. Osmanlı Devleti'nin Yunan toplumunun bağımsızlığını tanimasından sonra Kıbrıs'taki

Müslüman olmayan halka Yunan uyruğuna geçme hakkı vermiştir. Burada yaşayan Hristiyan halk gittikçe güçlenmeye başlamıştır. Artan vergi yükü, Osmanlı Devletinin zayıflaması ve dış güçlerin kışkırtması Müslüman halk arasında da huzursuzluklar başlamıştır (Vatansever,2012:1493-1494). Rumlar tarafından 1931 yılında çıkartılan isyanda ise Kıbrıs'ta Türklerin durumuyla ilgili pek bilgiler olmasa da Rumların tüm çabalarına ve kışkırtmalarına rağmen Türkler, tarafsız bir politika izlemiştir. Adada sükûneti sağlayarak kan dökülmemesi için yoğun çaba harcamışlardır. Bu siyaset diğer toplulukların takdirini kazanmıştır (Öztoprak, 1998:222).

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla İngilizler 5 Kasım 1914'te Kıbrıs'ı aldıklarını resmen duyurmuşlardır. İngilizler ve Yunanlılar, Türklerin Lozan Antlaşması gereği Kıbrıs adası üzerindeki tüm haklarından vazgeçtiklerini söylemişlerdir (Küçüköğlu,2011:793-794). Ama gerçekte bu söyledikleri gibi değildir. Türkiye hiçbir zaman Kıbrıs üzerindeki haklarından vazgeçmemiştir. 1945'te İngiltere'de iktidara gelen işçi partisi sömürgeler konusunda esnek politikalar izlemiştir. Bu da Rum toplumuna fırsatlar sunmuştur. Rum papazlar ortalıkta açık bir şekilde "Enosis"⁵⁵ fikrini yaymaya çalışmışlar, Megali İdea fikrini benimseyen Yunanistan tarih boyunca bu fikri kilisenin desteği ile devam ettirmiştir. Adada, Rum yönetimine seçilen ve devleti yöneten kişiler mutlaka kilisenin desteği ile seçilen kişilerden oluşmuştur. Megali İdea fikri Büyük Yunan devletini kurma amacını gütmüştür (Karakılınç,2006:103).

Rum siyasi liderler de İngiltere'ye gidip Kıbrıs adasını Yunanistan'la birleştirmek istemişlerdir. Bu fikir İngiltere tarafından reddedilmiştir. Bu fikir kendi çıkarlarına ters düştüğü için Türkleri bahane göstermişlerdir. 1950 yıllarında ise, Kıbrıs Rumlarının çıkardığı ayaklanmalardan dolayı adadaki huzur ortamı bozulmuş, Kıbrıs sorunu ortaya

⁵⁵ Enosis ile Megali İdea kavramları birbiriyle örtüşen kavramlardır. Büyük Yunan devletini meydana getirmek için güdülen politiklardır. İki kavram birbirleriyle örtüşmektedir. Enosis kavramı 1929 yılları sonlarında kullanılmaya başlanmış, anlamı ise Kıbrıs adasını Yunanistan ile birleştirme ya da Yunanistan'a bağlama anlamı taşımaktadır. Aslında kelime anlamına bakarsak bir ülkeye bağlanma, o ülkeye katılma anlamı taşımaktadır. Ama kelime daha sonraları Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması amacıyla kullanıldığı için bu kelime ile özdeşleşmiştir. Enosis yukarıda değindiğimiz gibi Yunanistan'ın Büyük Megali İdea' sının bir ürünüdür. Ama bu düşünce sadece hayalde kalmıştır. Yunanistan ve Rum halkı daima bu ülkü ile yaşamıştır. Sürekli yalan beyanlarda bulunarak bu hedefini gerçekleştirmek istemişlerdir. Ama bu gerçekleşmeyecek bir rüya olarak kalacaktır. 1878 yılında adanın İngilizlere devrinden sonra Kıbrıslı Türkler ve Türkiye olarak sürekli Enosis'e karşı mücadele halinde olduk. Yayınladıkları yalan bildirilerle sürekli kargaşa ve isyan çıkarmak istediler. Kıbrıs'ı Yunanistan'a başlama amacı taşıyan bu bildiriye kısaca şöyle özetleyebiliriz: Bütün Ege adalarının Yunanistan'a bağlanması (buna Kıbrıs'ta dâhil), Batı Anadolu'nun Yunanistan'a bağlanması, Türkiye'de Pontus Rum Devleti'nin kurulması, İmroz ve Bozcaada'nın Yunanistan'a bağlanması, İstanbul'un ele geçirilmesi, bu saydığımız maddelerin hiçbirinin gerçekleşmesi mümkün değildi. Yunanistan'ın amacı Bizans İmparatorluğu'nu yeniden diriltmek ve Türkiye topraklarını ele geçirmek olmuştur (Keser: 2006:145).

çıkmiştir. Rumların Kıbrıs Adası'nda çoğunlukta olması, ayaklanmaların artmasına yol açmıştır. Başlangıçta adadaki Rumlar, Türklerle birleşerek İngilizlere karşı bir egemenlik arayışı peşinde olmuşlardır. Makarios ve Georges Grivas gibi Yunan kökenli milliyetçiler bu politikanın başarılı olmasını engellemişlerdir. Amaçları Ada'da 'Enosis' fikirleri çerçevesinde Türklerin yönetiminde olmadığı bir model doğrultusunda adayı Helenleştirmek ve Yunanistan ile birleştirmektir (Oberling,1990:826). Rumların Megali İdea dedikleri eski Bizans İmparatorluğu'nu yeniden kurma hayali bu politikalarını sürdürmelerine neden olmuştur. "Enosis" fikri Rum kesiminin hiçbir zaman milliyetçi düşüncesinden vazgeçmediği bir fikir olarak belirmiştir. Bu günümüzde de önemini yitirmemiştir. 1960 yılında ise, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlara ABD ağırlığını koymuştur. Bunun nedeni de, NATO'ya üye olan iki ülkenin arasının bozulması, NATO'ya zarar vereceği endişesi oluşmuştur. Bunun sonucu olarak da, 1960 yılında Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Rum çete örgütü olan "EOKA⁵⁶" nın faaliyetleri tekrar ilişkileri germiştir. EOKA dağıttığı bildirilerde, İngilizleri ve Türkleri düşman olarak kabul etmiştir. Bu iki devletin, adada işgalci konumda olduğunu ve derhal adadan atılmaları gerektiğini söylemiştir (Küçük,2017:31). Bu kanlı örgüte karşı Kıbrıs'ta da Türkler tarafından teşkilatlar ve partiler kurulmuştur. Bu olaylar Kıbrıs Barış Harekatı'na kadar devam etmiştir. Rum mezalimleri ve şiddeti hiçbir zaman son bulmamış, günümüzde bile Kıbrıs sorunu devam etmektedir.

3.1.2. Kıbrıs Sorununun uluslararası sorun haline gelmesi

Enosis ve Megali İdea politikaları Yunanistan'ın günümüzde bile vazgeçmediği politikalarından olmuştur. Enosis Kıbrıs Adasını Yunanistan ile birleştirme düşüncesidir. İlk olarak 1828 yılında Yunanistan'ın bağımsız bir devlet olmasından sonra ortaya çıkmıştır. Yunanistan diğer devletlere nota vererek kendisini tanımalarını istemiş ve Enosis doğrultusunda Kıbrıs adasının kendisine bağlanmasını talep etmiştir. Avrupalı devletler, Kıbrıs'ı Yunanistan'a vereceklerini iddia ederek, Türklere karşı sürekli bir kalkan olarak

⁵⁶ EOKA terör örgütü Kıbrıs adasını Yunanistan'a bağlamak çabası ile Yunanlıların teşviki ve desteği ile 1955'te kurulan bir terör örgütüdür.1960 yılında yerini daha katı kurallara sahip olan ex-EOKA terör örgütüne bırakmıştır. Terör örgütünün lideri olan Grivas emekli olduğu halde Yunanistan'da generalliğe terfi ettirilmiştir. Kıbrıs'ta kalan yardımcıları ise ENOSİS fikirleri çerçevesinde faaliyet göstermiştir. Daha sonra ise adada kanlı eylemlerini gerçekleştirmek için 1963 Aralık ayında Türk kuvvetlerinin silahları toplatılıp, Rum polisler makinelili tüfekler dağıtılmıştır. Rum gençler ve çetelerde bu dönemde silahlandırılmıştır. Böylece adada Rumlar tarafından kanlı eylemler gerçekleştirilecektir (BCA, 030-1-0,64-394-29).

kullanmışlardır (Yılmaz,2017:89). Türklere karşı Yunan ayaklanmaları meydana getirmişlerdir.

Megali İdea, eski Bizans İmparatorluğu'nu yeniden canlandırma düşüncesidir. Çünkü Bizans İmparatorluğu çok geniş topraklara sahipti. Yunanistan'ın da hayali bu olmuştur. Enosis Rum kilise papazlarının halk arasına yaydıkları bir fikir olmuştur. Bu fikir gittikçe Rum kesimi tarafından benimsenmiş ve kabul görmüştür. Kıbrıs'ta komünist parti olan bir parti ile kilise Enosis için imza kampanyası başlatacaklarını ilan etmişler. 5 Aralık günü Etnarhia Konseyini toplayan Makarios'un amacı Enosis politikasını tüm dünyaya duyurmak olmuştur (İzmen, 2008:20-21). Kısa süre içinde Ortadoks kilisesi Rumlar içinde bir halk oylaması yapmış ve Rumların %95,7'sinin Enosis'i benimsediğini göstermiştir (Akşin, 2015:415). Türk hükümetinin BM baş delegesi Selim Sarper'e göre; Kıbrıs'a muhtariyetin uygulanabilmesi için herşeyden önce ayrımcılık hareketlerinin sona ermesi, her iki halkada eşit hakların sunulması ve Enosis fikrinin derhal bertaraf edilmesi gerektiğini dile getirmiştir (Armaoğlu, 2018:271-272). Zaten Enosis'in ortaya çıkmasının en önemli temel taşı, Megali İdea'dır. Megali İdea, Batı Anadolu, Doğu Karadeniz yani Trabzon dolayları, 12 Adalar, Girit, Rodos, Kıbrıs ve Kuzey Afrika sahillerine kadar olan bölgeyi ele geçirip Bizans İmparatorluğu'nu yeniden canlandırmaktır. Bu politika da Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi demektir(Çopur, 2019:16). 1950 yılında kilise ve Kıbrıs Rum Komünist Partisi tarafından Enosis doğrultusunda propogandalar yaparak, bu fikrin dünyaya yayılmasını sağlamışlardır. Türk hükümetinin pasif tutum sergilemesi ve yetkililerin Kıbrıs'ta hiçbir sorunun olmadığı vurgulaması, Rumları daha da cesaretlendirmiştir. Dönemin Dışişleri Bakanı Necmeddin Sadak ve daha sonra seçilen Demokrat parti dönemi Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün de TBMM'de yaptığı konuşmalarda, Kıbrıs meselesi diye bir sorunun olmadığını söylemesi, Enosis fikrini yaymaya çalışan Rumların işine gelmiştir(Yüksel,2009:168).

Kıbrıs Adası'nda bulunan Rum lider Makarios'un temel hedefi Enosis çerçevesinde faaliyetlerini artırmak olmuştur. Bu amacına ulaşmak için de adadaki nüfus üstünlüğüne güvenmiştir. Osmanlı-Rus harbinden sonra (1877-1878), Rus tehlikesine karşı Osmanlı devleti İngilizler'den yardım istemiş, buna karşılık olarak da Kıbrıs adasını İngilizler'e vermeyi tahaddüt etmiştir. Adanın İngilizler tarafından alınmasına müsaade ederken bazı şartlar öne sunmuştur⁵⁷. Kıbrıs Adası'nın İngilizler tarafından alınması Rumlar tarafından

⁵⁷ Osmanlı Devleti, Kıbrıs adasının İngiltere tarafından alınmasına o kadar da kayıtsız kalmamıştır. Bunun karşılığında İngiltere'den aşağıdaki maddeleri yerine getirmesini istemiştir:1) Müslümanlar arasındaki

memnuniyetle karşılanmıştır. Böylece Rumlar Enosis düşüncesi doğrultusunda amaçlarını daha kolay gerçekleştirmişlerdir. Bu durum adada Türkleri teddirgin etmiş ve adadaki nüfus çoğunluğunun Rumların lehine değişmesine neden olmuştur. Yaklaşık olarak 80 yıl İngiliz idaresinde kalan adada, bu tarihten sonra hiçbir zaman olaylar bitmemiştir. Sürekli Rumların çıkardığı olaylar ve kışkırtmalarla, Türkler kötü muamelelere maruz kalmıştır. İngilizler bu olayların ve isyanların bir kısmını askeri kuvvet kullanarak, bir kısmını ise siyasi yollardan halletmeye çalışmıştır (Köylü,2018:9-10). Bu uygulama ile Rumlarda Türklere karşı nefret artmıştır. Bu nefretten dolayı iki taraf kanlı çatışmalara girişmişlerdir. İki toplumu birbirlerine düşüren İngilizler, hedeflerine ulaşmıştır. Kıbrıs'ta gelişmeler Rumların lehine geliştikten sonra, Yunanistan'ın çabasıyla Kıbrıs konusu BM gündemine gelmiştir (Oktay, 2015:58-59). Yunanistan BM aracılığı ile Kıbrıs'taki hedeflerini gerçekleştirmek istemiştir.

3.2. Zürih ve 2. Londra Antlaşmaları

1958 yılından sonra, Rumlar tarafından Kıbrıs'taki Türk halkına karşı şiddet olaylarının artmasından dolayı Türk, Yunan ve İngiliz münasebetleri kötüleşmiştir. Bu tarihten sonra, Rumlar Kıbrıs Adası'nda Türklere karşı bir etnik kıyıma gitmişlerdir. Yunan emperyalizmin Enosis fikirleri çerçevesinde EOKA terör örgütü aracılığıyla, Türklere karşı katliamlara girişmesi ve kötü davranmaları nedeniyle Türkiye Ada'ya müdahale etmek zorunda kalmıştır (Çeçen,2003:40). Birleşmiş Milletlerin çabaları da şiddet ve baskı olaylarını engelleyememiştir. Tam tersine önerilen çözüm önerileri hep rafta kalmıştır. Birleşmiş Milletlerin sürekli yanlı davranması olayları daha da tırmandırmıştır. Artan şiddet olaylarını görüşmek üzere ilk defa İngilizler, Yunanlılar ve Türkler 1955 yılında Londra'da bu olayları görüşmek üzere toplanmışlardır. Görüşmelerden bir sonuç alınamayınca, Türkiye bu seferde adanın iki ayrı devlet tarafından yönetilmesi fikrini ortaya atmıştır. Başlangıçta Türkiye'nin bu fikri kabul görmese de daha sonra bu tez iki devlet tarafından kabul edilecektir. (İlhan,2015:261).

anlaşmazlıkları yine kendi mahkemeleri tarafından halledilecekti.2)Vakıf mallarını işletmek üzere İstanbul'dan atanan bir görevli ile bir İngiliz yetkili işletecekti.3) Adadan halktan tahsil edilen fazla vergiler Osmanlı devletine gönderilecekti.4) İngilizler devlet yararına bir yeri kamulaştırabilecekti.5) Rusya'nın son savaşta Ermeni toprakları üzerinde ele geçirdiği yerleri geri vermesi halinde İngilizler adayı Osmanlı Devletine geri verecekti. Yukarıda saydığımız çoğu maddeler gerçekleşmemiştir. İngilizler adayı 80 yıl boyunca istedikleri gibi kullanmışlardır. Bu tarihten sonra adada karışıklıklar ve olaylar hiç bitmemiştir (Doğan,1975:163-164).

Artan Rum baskınları ve şiddetleri karşısında Avrupalı devletlerin sessiz kalması, Enosis fikrini desteklediklerinin açık göstergesi olmuştur. Türkiye bu politikalar karşısında kararlı duruşuyla Kıbrıs'ta iki devletli bir çözüm modeli ortaya koymuştur.

Türkiye bu tür şiddet olaylarını önlemek için Türk Mukavemet Teşkilatı'nı aktif olarak kullanmıştır. Teşkilat üyeleri örgütlenerek Rumlara karşı koymaya çalışmışlardır. Adada Rumların çoğunlukta olması ve imkânlarının Türklerden daha fazla olması, Rumların ellerini güçlendirmiştir. 1958 yılında Rumlar bir ay içerisinde 43 Türk'ü öldürmüştür (Gedikli,2010:32). Bu olayların yaşanması üzerine iki NATO üyesi olan devletlerin ilişkilerinin bozulması istemeyen ABD devreye girerek, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin katılımıyla İsviçre'nin Zürih kentinde bir anlaşmaya varılmıştır. Türkiye adına Başbakan Menderes, Yunanistan adına Karamanlis 5 Şubat 1959'da Zürih'te bir araya gelmiştir. Görüşmeler altı gün sürmüştür. Anlaşmaya varılmış olması İngiltere'yi de memnun etmiştir. İngiltere Ada'da iki üs elde etmiştir (Özakman,2019:118). İngiltere'nin asıl amacı, Yunan ve Türk taraflarını oyalayarak herhangi bir çatışma durumunu ortadan kaldırmaktır. Yani iki tarafı da oyalamak istemiştir (Kodaz, 1998:44). Böylece adada kendi çıkarları doğrultusunda rahatça hareket edebilmiştir. Türk Hükümeti, Zürih Antlaşması'nın aslında, lehine olan bir gelişme olduğunu dile getirmişlerdir. Başbakan Menderes, Yunan ve Türk hükümetinin ilişkilerinin Atatürk döneminden daha farklı bir durum aldığını dile getirmiştir. Zürih'te yapılan antlaşmanın iki devlet açısından da olumlu olduğunu basın mensuplarına anlatmıştır. Türkiye bu antlaşma ile garantör devlet hakkı elde etmiştir (Dağlıoğlu,2019:219). Rumlar bu antlaşmanın etkisiyle bir nebze de olsa Türkiye'nin baskısını hissetmiştir. Türk jetlerinin Kıbrıs semalarında uçuşması, Rumları oldukça tedirgin etmiştir. Rumlar adada artık rahat hareket edememişlerdir. Garantör antlaşmasının Türkiye'ye verdiği müdahale etme hakkı da Türkiye'nin elini güçlendirmiştir.

Bu anlaşmadan sonra iki tarafın temsilcileri ile İngiltere hükümetinin temsilcileri bir araya gelerek, İngiltere'ye anlaşmayı bildirmişler. Kıbrıs sorununu görüşmek üzere Türkiye, İngiltere ve Yunanistan temsilcileri ile Kıbrıs Türk ve Rum temsilcilerinin katılımıyla Londra'da yapılacak toplantılara katılacak heyetler bir araya gelmişler. Türkiye'yi temsilen toplantıya Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin'in başkanlığında bir heyet katılmıştır (BCA,030-18-1-2,175-4-12). Zürih Antlaşmasına birkaç madde eklenerek Londra Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmalar her üç ülkenin lehine olmuştur (Gönlübol,1996:366-367). Bu antlaşma ile devletler Kıbrıs üzerinde garantör devlet hakkını elde etmişler. Bu antlaşma anayasal düzeni bozan her olaya müdahale etme hakkını

vermiştir. Lakin, Rumlar verilen sözleri tutmamış ve Enosis'i uygulamaya devam etmişlerdir. Doğuda bulunan devlet liderleride Bağdat Paktı için Ankara'ya toplantı için geldiklerinde, Türkiye'nin kağıt üzerinde değil de, sağlam garantilerle Kıbrıs'ı Yunanistan'a bırakmamasını savunmuşlardır. Türkiye'nin bu tutumuna karşılık, Yunanistan Enosis fikrinden vazgeçmemiş ve adadaki baskısını artırmıştır. Bunun sonucu olarak, Kıbrıs'ta Türkler ile İngiliz yönetimi arasında da çatışmalar başlamıştır. Türkiye'de olaylara karşı protestolar düzenlenmiştir. EOKA terör örgütü adadaki kanlı olaylarının şiddetini artırmıştır. Türkiye'de olaylara karşı, Anadolu'nun dört bir yanında mitingler yapılmaya başlanmıştır. Herkesin desteklediği tek bir fikir vardı: "Ya Taksim! Ya Ölüm!" (Armaoğlu,1996:751-752). Kıbrıs'ta olaylar hiçbir zaman bitmemiş ve Yunanistan Enosis doğrultusundaki politikalarından hiçbir zaman vazgeçmemiştir.

3.3. Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulması

Kıbrıs'ta olayların şiddetlenmesi ile Türkiye ve Yunanistan dışişleri bakanları İsviçre'nin Zürih kentinde, Kıbrıs Sorununu görüşmek üzere bir araya geldiler. Zürih'te yapılan görüşmeler olumlu geçmiştir. Daha sonra, İngiltere'de Kuzey Kıbrıs Türk kesimi ve Güney Kıbrıs Rum kesiminin temsilcilerinin katılımıyla Londra'da, Londra Konferansı imzalanmıştır. Yeni bir anayasaya ihtiyaç duyulmuş ve zaman geçmeden anayasa hazırlanmıştır (Şansal, 2007:17). Zürih ve Londra antlaşmalarından kalma, çözüme kavuşturulmayan sorunların halledilmesi gerekiyordu. Bu konuların halledilmesi için adada bir komisyon kurulmuş ve çalışmalara başlamıştır. Adada İngilizlerin yetkilerini kısıtlayan birçok sorun vardır. Bunlardan biri de, İngiliz askeri üssünün yetki alanıydı. Bu da 99 mil yetki sahası olarak anlaşmaya varılmıştır. Bağımsızlık gününde, her iki tarafın katılımıyla 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Devletin kurulmasıyla adadaki yönetim hakkı İngilizlerin elinden alınarak Kıbrıs Cumhuriyeti'ne devredilmiştir. Zürih ve Londra antlaşmalarında kabul edilen maddeler aynı şekilde kabul edilip imzalanmıştır (Akman,2012:73). Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması ile adada Türk ve Rum toplulukları arasında normalleşme adımlarının olması beklenmiştir. Ama bu beklendiği gibi gerçekleşmemiştir. Bunun dışında kurulacak olan askeri teşkilatta 950 Yunan ve 650 Türk askeri olacak, bu askerlerden oluşturulacak 2000 kişilik bir askeri birlik yetiştirilmiştir. Bu durum Rum tarafını tedirgin etmiş ve Rumlar antlaşmanın şartlarını geciktirmişlerdir. Bu durumu görüşmek üzere Türkiye ve Kıbrıslı Türkler arasında

toplantılar yapılmıştır. 1960 yılında buna paralel olarak Türk askerleri adaya sevk edilmiştir. Bu durum Rumları daha da telaşa düşürmüştür (Keser,t.y:260-261). Türkiye garantör devlet olmasından dolayı adaya istediği zaman müdahale edebilmiştir⁵⁸. Kıbrıs Barış Harekâtı'na kadar adaya askeri ve siyasi birçok müdahalede de bulunmuştur.

Yukarıda bahsi geçen anayasaya göre meclis 50 kişiden oluşmuştur. Bunların 35'i Rum, geri kalan 15 kişi ise Türk olacaktır. Cumhuriyet'in resmi dili Yunanca ve Türkçe olmuştur. Memurların %70'i Rum, %30'u Türklerden oluşmuştur. İngiltere, Türkiye ve Yunanistan garantör devletler olmuştur. Bu antlaşma Kıbrıslı Türkler açısından başarı demektir. Kıbrıslı Türklerin dayanacağı kanunlar ve tüzükler vardır. En önemlisi olan da, can ve mal güvenlikleri güvence altına alınmıştır. Bu antlaşmadan en karlı çıkan tarafta İngiltere olmuştur. Bir yandan Kıbrıs sorunundan kurtulmuş, bir yandan da adada iki deniz ve hava üssüne sahip olmuştur (Kundakçı, 2020,104-105). Şiddet olaylarında Türkiye'nin adaya asker sevk etmesi ve Kıbrıs semalarında uçuşlar düzenlemesi, Rumları sürekli tedirgin etmiştir. Rumlarda adadaki Türkleri sindirmek için ekonomik ve sosyal bütün güçlerini kullanmışlardır.

3.4. Anlaşmazlıklar ve Türk-Rum Mücadeleleri

Rumlar, Zürih ve Londra Anlaşmalarını tanımamışlardır. Kıbrıs'ta Şiddet olaylarını gittikçe artmıştır. Türk tarafı, Türk Mukavemet Teşkilatı aracılığıyla Rumların çıkardığı olaylara karşılık vermeye çalışmıştır. Yeni kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti Devleti, adadaki olayları dindirmeye gücü yetmemiştir. EOKA terör örgütü adadaki bütün Türkleri ortadan kaldırmak için kanlı faaliyetlerine başlamıştır. 1 Eylül 1955 tarihinde giderek artan şiddet olaylarının ardı arkası kesilmemiştir. Türkler, bu durum karşısında savunmaya çekilerek kendi imkânlarıyla bu saldırılara karşı koymaya çalışmıştır. 1963 tarihinde Rum lider Makarios, mahkeme ve anayasanın alacağı kararları tanımayacağını bildirmiştir. Bunun üzerine mahkeme başkanı istifa etmiş, anayasa da geçerliliğini yitirmiştir. Rumlar Türklere karşı zulümlere başlamış, Rum polisi silahlandırılmıştır. Türk polisi tavsiye edilmiştir. EOKA 1963'te Kanlı Noel olarak adlandırılan katliamda çocukları bile katletmiştir. Papaz Makarios 1964 yılında Zürih ve Londra anlaşmalarını tek taraflı yürürlükten kaldırmıştır

⁵⁸ Kıbrıs adasında Rumların terör örgütleri aracılığıyla Türk halkına zulüm yaptığı gerekçesiyle Türkiye'nin Zürih (Garanti Antlaşması) Antlaşması gereğince adaya askeri müdahalede bulunma hakkını karşı tarafa bildirmesi: Garantör olan diğer iki devlete de bu durumun bildirilmesi, ABD Ankara Büyükelçisine de tebliğ edilmesi, BM Genel Sekreterine durumu bildiren bir mektubun gönderilmesi, Bakanlar Kurulu toplantısının 12/03/1964 tarihi kararıyla karara bağlanmıştır (BCA,030-18-1-2,176-14-18).

(Gedikli,2010:32-33). 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri Makarios sürekli bahaneler üreterek, anayasanın bir maddesinden yararlanmak için Türk tarafını gerekçe olmaksızın uyumsuzlukla suçlayarak, haksız yere anlaşmaları feshedip, Cumhuriyeti ortadan kaldırmak için muhtıra yayınlamaya kalkışmıştır (Örek, 2010:39). Yapılan anlaşmalar ve kurulmuş olan Cumhuriyete rağmen Rum tarafı, sürekli Türk tarafını taciz etmiştir. Durum böyle olunca da husursuzluk ortamı doğmuş ve Rumlar, Türklere karşı tekrar katliamlara başlamışlardır. Bunun sonucunda Türkler kendilerini savunmak için birçok teşkilat kurmuştur. Türk Mukavemet Teşkilatı da bunlardan biri olmuştur. Teşkilatın amacı Rum baskılarına ve şiddet olaylarına karşı direnmektir. Yapılan gizli görevlerle Rumlar birçok kayıplar vermiştir. Rumların yapacakları baskınlara karşı önceden haber alan bu teşkilat gerekli önlemleri almıştır. Türk Mukavemet Teşkilatı göstermiş olduğu bu mücadele ile Rumlara karşı büyük başarılar kazanacaktır.

3.4.1. Akritas Planı

Makarios bahaneler uydurarak Zürih ve Londra anlaşmalarını tek taraflı olarak feshetmiştir. Kendine zemin hazırlamak için EOKA mensuplarını silahlandırmaya başlamıştır. Amaç Enosis politikalarını uygulamak ve Türkleri sindirmektir. Rum lider Makarios'un anayasayı değiştirme fikri Türk kesimi tarafından ret edilince, olaylar tekrar başlamıştır. Anayasa değişikliğini yapmaktaki amaç, anayasayı değiştirerek Türkleri azınlık durumuna düşürüp, ülke içinde istediği gibi davranmaktır. Azınlık durumunda kalan Türklere karışılmayacak, adadan göç etmek isteyenlere yardım edilecektir. Ülke yönetiminde Rumlardan başka hiçbir etnik gruptan kişi görev almayacaktır. Hükümete başkaldıranlar derhal cezalandırılacaktır (Yüksel,2018:345). Rumlar, asıl amaçlarını ortaya koymuştur. Türklere karşı katliamlar yaparak onları korkutmak, bir kargaşa ortamı yaratarak onların ülkeden kaçmasını veya göç etmesini sağlamaktır. Böylece, Kıbrıs adası kendilerine kalacak ve Enosis hayalini gerçekleştirmek için Yunanistan'la birleşecekti. Kendi rızası ile Kıbrıs'ı terk etmeyen Türklere karşı bir yıldırma politikası yürütülmüştür. 1963 tarihinde Akritas Planı'nı uygulamaya koyan Rumlar saldırılarına EOKA aracılığıyla devam etmişlerdir. Türk savaş jetlerinin uyarı uçuşları sonucunda bu saldırılar bir müddet durmuştur. İlk saldırılarda Lefkoşa'da 92 Türk şehit edilmiştir (Tandoğan, 2016:14). Köylerde de durum bundan farksız olmamıştır. Her türlü silahlı mücadeleyi haklı gören Akritas Planı'na Makarios'ta onay vermiştir (Etienne Copeaux, 2009:54-55).

Akritas Planı'na göre garanti ve ittifak anlaşmalarının ortadan kalkması yapılacak öncelikli yapılacak iş olmuştur. Böylece GKRY (Güney Kıbrıs Rum Yönetimi) yani Kıbrıs halkı kendi düşüncelerini dış devletlerin müdahalesi olmadan uygulayabilmiştir. Türkler bertaraf edilirse, dış devletlerin müdahale şansı kalayacaktır. Rumlar, amaçlarına ulaşmak için kendilerine Türkleri engel olarak görmüşlerdir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla Türkler adada birçok hak elde etmiş ve bu hakların kullanılmasını Rumların Enosis politikası yüzünden engellenmiştir. Türkler adanın %35'lik toprak oranına sahip olmalarına rağmen, daracık bir toprak parçasına hapsedilmiş, zor şartlar altında yaşamaya çalışmışlardır (Çapan,2019:57). Durum böyle olunca, Türkiye Garanti antlaşmasının kendisine verdiği yetkiye dayanarak, müdahale etmeye hazırlanmıştır. Müdahale ederken, ABD engeli ile karşı karşıya kalmışlardır. ABD kendi çıkarlarına ters düşen hiçbir olayı kabullenmemiştir. Türkiye'nin II. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında elinde yeterince silahının olmaması ve dünya ekonomik krizinin Türkiye'yi de etkilemesi, Türkiye'nin elini kolunu bağlamıştır.

3.4.2. Kanlı Noel olayları

1960 yılında yapılan görüşmeler sonunda, Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan sonra, Türkler ile Rumlar arasında olaysız bir gün olmamıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması, Rumlar tarafından hiçbir zaman kabul edilmemiştir. Rum lider Makarios anayasanın bazı maddelerini öne sürerek Cumhuriyeti kabul etmeyip, anayasayı ve mahkemenin kararlarını tanımayacağını söylemiştir. Bundan dolayı anayasa mahkemesi başkanı istifa etmiş ve anayasa yürürlükten kalkmıştır. Rum lider Makarios, Zürih ve Londra antlaşmalarını tek taraflı olarak kaldırdığını duyurmuştur. Enosis politikası çerçevesinde hareket etmiş ve EOKA terör yandaşlarını silahlandırmıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan sonra, EOKA silahlarını teslim ettiğini beyan etmiş, ama işin gerçeği böyle olmamıştır. Rumların silahları teslim etmediği de yaptığı katliamlar göstermiştir. Makarios'un anayasayı değiştirme çabası hüsrana uğrayınca, bu sefer kanlı eylemlerine girişmiştir. Saldırıları gittikçe daha da kanlı bir şekilde devam etmiştir. En kötüsü ise 21 Aralık 1963 Noel gecesine Kıbrıs'ta meydana gelen üzücü olay olmuştur. Rum saldırısında, Kıbrıs Türk Alayı'nın doktoru Binbaşı Nihat İlhan'ın evi EOKA tarafından basılmış, üç çocuğu ve eşi vahşice katledilmişlerdir. Bu olay tarihe "Kanlı Noel Faciası" olarak geçmiştir (Oktay, 2015:72). Adadaki Rumların bütün kışkırtmalarına rağmen Türk

toplumu sorunları barışçıl yollardan çözmek istemiştir. Bu çabalar ve girişimler sonuçsuz kalmıştır. Rum tarafı EOKA terör örgütünü silahlandırarak kanlı eylemlerine hız vermiştir. Savunmasız Türk vatandaşlarını acımasızca katletmiştir. Kumsal bölgesinin savunmasız olduğunu öğrenen Rumlar, bu tarihte bölgede saldırılarına ağırlık vermişler (Keser,2012:259). Rumların yaptığı bu saldırı olayı hiçbir zaman unutulmamıştır.

Rumlar yukarıda saydığımız bu olaylara benzer birçok olay gerçekleştirmiştir. Dünya kamuoyu da bu baskılara ve saldırılara karşı sürekli sessiz kalmıştır. Kanlı Noel Olayı Kıbrıs sorununun gittikçe daha da büyük bir sorun olmasına neden olmuştur. Türkiye Kıbrıs konusundaki baskılarını artırmaya başlamıştır. EOKA terör örgütü de yol kesmeye, hanelere baskınlar yapmaya, Türk halkından zorla mal ve mülk almaya başlamıştır. Türklerin olaylar karşısında direnmesi, karşı koyması ve Türk Mukavemet Teşkilatı'nın direnişleri Rumların bir nebze de olsa amaçlarına ulaşmasını engellemiştir. Rumlar açık bir şekilde adada Türkleri istemediklerini beyan etmişlerdir. Saldırıların ardı arkası kesilmemiştir. 23 Aralık 1963 tarihinde saldırılar daha da şiddetlenmiştir. EOKA terör örgütü çetelerinin saldırıları sonucunda 8 Türk vatandaşı şehit olmuş ve 25 vatandaş ise yaralanmıştır (Beter,2021:50). Türkiye'nin olaylar karşısında adaya müdahale etme fikri sonrası, ABD sürekli Türkiye'yi uyarmış ve silah ambargosu uygulamıştır. Bu tarihte Kıbrıs'ın dünya ile irtibatı kesilmiştir. Yaşanan olayları Rum basını sadece iki taraf arasında çatışmalar yaşanıyor diye lanse etmiştir. Hâlbuki gerçek hiçte öyle olmamıştır. Rumların tek taraflı yaptıkları katliamlardan başka bir şey değildir⁵⁹. Bütün bu katliamlar karşısında Türk jetlerinin Kıbrıs semalarında görünmesi saldırıları bir nebze de olsa azaltmıştır. Burada yaşanan talihsiz olay ise, Yüzbaşı Cengiz Topel'in uçağının vurulması ve şehit olmasıdır. Yüzbaşı Cengiz Topel uçak vurulduğunda şehit olmamıştır. Uçak vurulduğunda uçaktan atlamış, ama ölmemiştir. Şehit olana kadar cesaretli bir şekilde mücadele etmiştir. EOKA çeteleri tarafından yakalanarak haince ve işkence edilerek şehit edilmiştir. (Yiğit, 2019:110-111). Bu tarihten sonra artan Rum baskıları karşısında Türkiye'nin tavrı daha da sert olmuştur. Rumların da adada Türkleri istememesi ve kanlı eylemlerini artırması olayları daha da çıkmaza sokmuştur. Adada iki devletli bir idare

⁵⁹ Gerçekler Rum tarafının kamuoyuna yansıttığı gibi değildir. Yüzün üstünde Türk köyleri boşaltılmış, eşyaları yağmalanmış ve yurttaşlarımız öldürülmüştür. Türkleri topyekûn adadan atma planı yapan Rumlar devletin bütün kademelerindeki Türkleri işlerinden çıkarmışlardır. Rumlar Türkleri bezdirmek ve göçe zorlamak için ellerinde ne imkân varsa kullanmışlardır. Türk vatandaşlar bunun sonucunda uzun zamandan beri yaşamış oldukları yurtlarını terk etmek zorunda kalmışlardır. Rumların yaptığı baskılar BM tarafından da açık bir şekilde dile getirilmiş ve kayıt altına alınmıştır. Bu baskılar bu tarihte sürekli devam etmiştir (Emek,2014:16).

şeklinin daha verimli olacağı kanısı gittikçe güçlenmiştir. Federatif bir Kıbrıs Cumhuriyeti'nin olamayacağı açık şekilde ortadadır. Bundan sonra Türkler kendilerini yönetmek için ayrı bir devlet kurarak Rumlardan ayrılmışlardır.

3.4.3. Türkiye'nin müdahale fikri ve Johnson Mektubu

1960'tan sonra Kıbrıs Türklerine yönelik katliamların artması ve Makarios'un politikalarından vazgeçmeyerek ENOSİS politikalarını uygulamaya devam etmesi, 1963 yılında Kanlı Noel olaylarının meydana gelmesi bardağı taşıran son damla olmuştur. Türkiye Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in ABD başkanı Lyon Don Johnson'a mektup göndererek katliamların durdurulması için Rum kesimine baskı yapmasını istemiştir. ABD başkanı da yaklaşan seçimler yüzünden buna pek yanaşmamıştır. Çünkü ülkede yaşayan Rumların oylarını kaybetmek istememiştir. Çatışmaların barışçıl yolla çözülmesini istemiştir (Küçük, 2017:64). ABD başkanının olaya tarafsız kalması Türkiye'yi adaya müdahale fikrine yönetmiştir. Yapılan bunca katliamlar artık dayanılmaz hal almıştır. Bunalım karşısında, Türkiye adaya asker çıkarma hazırlıkları yapmıştır. Bunu haber alan ABD başkanı Johnson, muhtıra şeklinde bir mektup kaleme almıştır. Türkiye'nin adaya müdahalesini önlemek istemiştir (Değer,1993:225). Bu mektup karşısında İsmet İnönü'nün cevabı sert olmuştur. O dönemde Türkiye'nin kullandığı silahların çoğu ABD'ye ait silahlardır. ABD bu silahların, Rumlara karşı kullanılmasına izin vermemiştir. ABD, iki NATO üyesi devletin ilişkilerinin bozulmamasını ve kendisinin Doğu Akdenizdeki çıkarlarını düşünmüştür (Çiftçi,2010:280). Bunun içinde olası bir Türk-Yunan savaşını engellemek istemiştir. İki ülkenin Nato'ya üye devletler olmasından dolayı böyle bir çatışmanın olumsuz bir sonuç doğuracağı düşünülmüştür.

ABD'nin bu tavrı yüzünden ülke içinde ABD'ye karşı protestolar yükselmiş ve Türk halkının olaylara karşı başkaldırması da bu tarihten sonra başlamıştır. Bu olaylar karşısında Türkiye Kıbrıs'a çıkabilmek için bilhassa donanmasını güçlendirmek için çalışmalara ağırlık vermiş, silah ve malzeme teminine başlamıştır. Ordusunu modernize etmek için geceli gündüzlü çalışmıştır (Çopur,2019:69). Türkiye bunun meyvesini 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nda almıştır. Yapmış olduğu bu barış harekâtı ile artık adada iki halktan ve iki devletten oluşan bir siyasi teşekkül ortaya çıkmıştır. Ada kuzey ve güney olmak üzere iki ayrı toplum tarafından yönetilen devletlere ayrılmıştır. Artık adada iki milletten oluşan bir devletin varlığından söz edilemezdi. Rumlar güney kesimlere ve

Türkler kuzey kesimlere yerleşmiştir. Günümüzde de ada ikiye bölünmüş, iki ayrı devlet şeklinde yönetilmiştir. KKTC ve GKRY şeklinde iki ayrı devlet olarak ortaya çıkmıştır.

3.4.4. Rumların Geçitkale ve Boğaziçi'ne saldırıları

Türkiye yapılan bu katliamlara karşı harekete geçmek istemiş ve açık şekilde ABD tarafından engellenmiştir. ABD Başkanı Johnson ikili oynayarak Türk tarafını da kaybetmek istememiştir. Yaptığı açıklamada, Türk cemaatini tehlikeye maruz bırakacak herhangi bir şartı da desteklemeyi düşünmemiştir (Hasgüler, 2007:384). Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale etmesi durumunda, eğer SSCB, Türkiye'ye saldırırsa NATO'nun kendisine yardım etmeyeceğini öne sürmüştür. Bu tez, NATO'ya üye olan bir devlet için gündeme getirilecek bir konu değildir (Arı, 2009:422). ABD'nin bu davranışları Rumları tekrar cesaretlendirmiştir. Rumlar yeniden Enosis politikalarına yönelmişlerdir. Geçitkale köyü stratejik açıdan Rumlar açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Önce buraya saldırıp burayı denetim altına almak istemişler. Boğaziçi köyüne ulaşmak için ise buradan geçmek gerekiyordu. Burada görev yapan Türk komutanı Yüzbaşı Mehmet, Rumlarla çetin çarpışmalara girmiş ve Rumlara ağır kayıplar verdirmiştir (Özakman,2019:246). Rumların Kıbrıs Mücadelesinde Türkleri karşısına alıp savaştıkları nadir olaylar olmuştur. 1966 yılında tutuklanan iki Türk assubayı hesaba katılmazsa, Rum lider Makarios Türk alayına karşı cephe almaktan daima kaçınmıştır (Denктаş, 2008:319). Türk askeri ile mücadele edemeyeceğini anlayan Rum birlikleri, kinlerini köylüler ve savunmasız insanlardan çıkarmışlardır.

Geçitkale ve Boğaziçi'nde 600 kadar Türk komandosunun olması, Rumların buraya saldırılarını geciktirmiştir. Rumlar buraya saldırmak için planlar yapıp her ihtimali hesaba katmışlar. Rumlar burayı çok önemsemişler. Burası için 15 bin kişilik bir ordu hazırlamışlar. Rumlar 15 Kasım günü Geçitkale ve Boğaziçi'ni yoğun bombardımana tutmuşlar. Bütün mevziler düştükten sonra köylerin içlerini de havanlarla ateş altına almışlardır. Türk kesimi bu kadar çarpışmadan sonra 24 şehit vermiştir. Türkiye'nin verdiği sert nota ile esir düşen Türk vatandaşları son anda öldürülmekten kurtulmuştur. Rumlar buraları kendilerine üs olarak gördükleri için, bu bölgelerden vazgeçmeleri imkânsız olmuştur. Rumların Geçitkale ve Boğaziçi'ne saldırıları ve buradaki halkı sürekli tahrik etmeleri hiçbir zaman bitmemiştir. Bu olaylardan üç ay sonra 1967 yılında Rum birlikleri Geçitkale'yi tekrar kuşatmışlardır. Rumların saldırılarında birçok Türk vatandaşı

şehit olmuştur. Rum ve Yunan askeri birliklerinin buraya tekrar saldırımları Geçitkale ve Boğaziçi'nde geçici bir Türk idaresinin kurulmasına yol açmıştır. Bu yönetim Rumlar karşısındaki başarılı politikalarından sonra Kıbrıs Türk yönetimi adını almıştır (Duran,2008:124). Bu tarihten sonra Rum ve Yunan askeri birliklerin saldırıları bir türlü bitmemiş ve Türkiye adaya müdahale kararı almıştır. Bu karar artık kaçınılmaz olmuştur.

3.5. Kıbrıs Barış Harekâtı (I. ve II. Barış Harekâtları)

Geçitkale ve Boğaziçi olaylarından sonra Türkiye'nin Rumlara sert bir şekilde nota vermiştir. Bu tarihten sonra meydana gelen olayların ardı arkası kesilmeyince BM Genel Sekreteri'nin girişimleri sonucu barış görüşmeleri başlatılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda Türk halkına özerlik verilmesi tartışılmış, fakat Rum lider Makarios, bunun "Taksim"e yol açabileceğini düşündüğü için bunu reddetmiştir. Bu görüşmeler bir sonuca bağlanmamış ve 1974 yılına kadar sürmüştür (Tuncer, 2012:86). Bu süreçte Rum tarafı çalışmalarını sürdürmüştür. Yunanistan'daki Cunta yönetimi ile Makarios arasında fikir ayrılıkları olmuştur. Bu düşüncelerden biri, ani bir askeri operasyonla Türkleri yok etmek, diğer düşünce ise ekonomik ve siyasal baskılarla Türkleri yıldırmaktır. Yunan Cunta İdaresinde bulunan kişiler Makarios ve idaresindekilerin Enosis politikasına ihanet etmekle suçlanmışlardır. Makarios'u Türklere taviz vermekle suçlamışlar ve Yunan politikalarını uygulamadığını savunmuşlardır. Durum böyle olunca, Yunan Cunta ve Makarios yönetimi birbirine ters düşmüştür. Adada Makarios aleyhinde birçok karşı grupların belirmesine yol açmıştır. Eoka ve Enosis'i savunan gruplar açıkça Rum lider Makarios yönetimine karşı cephe almışlardır. 1954 yılında adada gizli faaliyetler yürüten Grivas, bu sefer İngilizler ve Türklere karşı değil, Makarios ve yönetimini devirmek için 1971 Eylül ayında adaya tekrar gizli bir şekilde gelmiştir. İsyancılarla birleşerek, Makarios ve yönetimini devirmek için harekete geçmişler. Bazı şehirlerin başpiskoposları da Makarios'un görevden çekilmesini istemiş ve Makarios'un bunu reddetmesi üzerine Makarios'u başpiskopos olarak tanımayacaklarını dile getirmişlerdir. Makarios birliklere gönderdiği emirde, Rum Muhafız ordusundaki subaylarının çoğunun görevden alınmasını ve Eoka'nın dağıtılmasını istemiştir. Ama bu istekleri kabul edilmemiştir. Yunan hükümeti Makarios'u uyararak, bir taraftan gizli oyunlarla Rum lider Makarios'u devirmek için hazırlıklara başlamıştır (Artuç,1989:107-108).

15 Temmuz 1974 tarihinde Rum muhafızları Makarios'a karşı bir darbe girişiminde bulunmuştur. EOKA lideri Nicos Sampson 'Kıbrıs Helen Cumhuriyetini' ilan etmiştir. Makarios baskılara dayanamayarak Londra'ya kaçmıştır. Bu darbenin amacı Kıbrıs'ı Yunanistan ile birleştirmektir (Tuncer,2012,:88-89).

Türk Milleti'nin mücadelesi Rumların ve Eoka⁶⁰ terör örgütünün yaptığı saldırıları önleme çalışmaları ile geçmiştir. Aslında başlangıçta Türk birlikleri adaya barışı sağlamak için gitmiştir. Rumlar Türk askerlerine ve halkına saldırmadıkça onlara bir saldırı olmamıştır. Durum böyle olmayınca Türk askerleri adada askeri operasyonlara başlamışlar ve Rumlara ağır kayıplar verdirmişlerdir. Türkiye tarafından adaya iki askeri hareket yapılmıştır. Bu iki askeri hareket sonucunda KKTC'nin temelleri atılmıştır. Türkiye askeriye'nin verdiği bir muhtıra ile iki buçuk yıl siyasi bir boşluğa düşmüştür. Bu olayın getirdiği olumsuz sonuçtan dolayı, Türkiye Kıbrıs meselesinde Rum lider Makarios ve Yunanistan'daki Cuntanın karşıt görüşlerinden faydalanacaktı. 1973'te Kıbrıs'ta Rauf Denktaş, Kıbrıs Cumhurbaşkanı Yardımcısı ilan edilmiştir. Türkiye'de CHP ve Milli Selamet Partisi hükümetleri kurulmuştur. Bu iki parti de ABD karşıtı bir politika savunmuştur. Bütün bu yapılanlara Türkiye'nin seyirci kalması imkânsız olmuştur⁶¹. 20 Temmuz 1974 tarihinde Türkiye Kıbrıslı Türklerin can güvenliğini sağlamak amacıyla adaya çıkarma yapmıştır. Buna dayanak olarak da, Garanti Anlaşması'nın 4. Maddesini göstermiştir. Askeri çıkarmadaki asıl amaç adada her iki topluma da barış getirmektir. Türkiye Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesini önlemek istemiştir. Türkiye bu davranışı ile ilk defa ulusal çıkarlarını korumak için tek başına hareket etmiştir. Ayrıca, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tehlikeye düşmesi, toprak ve güvenliğini sağlamak amacıyla TBMM'de

⁶⁰ Kıbrıs adasının Yunanistan'a bağlanması için çalışmalarını yürüten bu terör örgütü ENOSİS fikirleri çerçevesinde Yunanistan'dan ve Avrupa'dan birçok yerden maddi ve askeri yardım almıştır. Yunanistan devletinin gelişmesi için Kıbrıs adasında çalışan Gurbet Helen Teşkilatı'nı kutlayan G.Y. Rallisin yazdığı ENOSİS yönetim binasında bulunan raporda EOKA terör örgütüne aktarılan yardımlar anlatılmıştır. Altın, para vb. gibi değerli eşyalar ile askeri silahlar EOKA terör örgütüne gönderilmiştir. Bu yardımlar Noel ve Yılbaşlar da artmakta, kurdukları vakıflar ve teşkilatlar aracılığıyla örgüte aktarılmaktadır (BCA,030-01-0,60-373-12)

⁶¹ Bu darbe girişimleri karşısında Türk tarafının sessiz kalması imkânsızdı. Kıbrıs Türkleri sessizlik içinde olayları takip ediyor, kendilerine bir saldırı girişi olmasa da sürekli önlemler alarak tetikte bekliyorlardı. Rumlar arasındaki bu iç çatışmanın ve yönetime karşı yapılan bu darbe girişiminin kendilerini etkileyip etkilemeyeceğini belli değildi. Türkiye Devleti ise bu olayların başladığı tarihten itibaren tetikteydi. Darbe girişiminin Türk tarafına iyi sonuçlar doğurmayacağı belliydi. Bu darbeye başa geçen ve Türk düşmanı olarak bilinen Nikos Sampson 'un başa geçmesi Türk tarafında büyük bir tepkiye yol açtı. Kıbrıs Türk Yönetimi de eskiden birçok kanlı eyleme imza atan bu Türk düşmanının başa geçmesini kabul edilemez olarak görüyordu. Türkiye yönetimi darbenin Yunanistan kaynaklı olduğunu biliyordu. Bu darbe Kıbrıs ve NATO'nun iki müttefiki olan devleti savaşa noktasına getiriyordu. 1964 ve 1967 yıllarında da iki devlet Kıbrıs'ta yaşanan olaylardan dolayı savaşın eşiğine gelmişti. Bu sefer durum farklıydı. Artık Kıbrıs'ta tek çözümün iki devletli bir toplumun olmasını ön görüyordu. Türkiye böylece harekât hazırlıklarına başlıyordu (Artuç,1989:114-115).

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı devletlerde görevlendirilmesine ilişkin tezkere görüşülmüş ve kabul edilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi,1974:51-52). 18.07.1974 tarihinde TBMM'nde yapılan gizli toplantıda sayın Necmettin Erbakan⁶² milletvekillerine yaptığı konuşmada şunları dile getirmiştir:

“Muhterem arkadaşlarım,Büyük Millet Meclisi'nin bugünkü olağanüstü ve tarihi oturumunda şunu belirtmek isterim ki,bugün Kıbrıs'taki Türk Toplumunun hâk ve menfaatleri olduğu kadar,Türkiye'ninde yüksek menfaatleri ciddi bir tehdit altında bulunmaktadır.Olayların gerisinde kalmayarak sorumluluk duygusuyla bugünkü koşulların gerektirdiği kararları zamanında almak durumundayız.Türk tarihinin nazik anlarında çok zaman olduğu üzere, bugün de birlik ve beraberliğimizi muhafaza ederek milli politikamız etrafında bütün partilerimizin ve parti mensubu olmayan arkadaşlarımızın da tam bir tesanüt ve inanç içinde bulunduklarının ortaya koymamız davamıza güç katacaktır.Kısa süre içinde çok ciddi kararlar almamız gerekebilir.Yüce meclis üyelerinin iki hususta emin olmamaları rica ediyorum. Bunlardan bir tanesi bilinsin ki, Kıbrıs'ta ve Yunanistan'da cereyan etmekte olan olaylar Hükümetimiz tarafından büyük bir titizlikle, dikkatle incelenmektedir. Bu olayların her gerektirdiği anda, Hükümetimizin üzerimize düşen milli vazifeyi ifa edeceğinden hiçbir yüce meclis üyesinin şüphesi olmasın.

Huzurlarınıza geldik.Bu büyük milli olay karşısında Yüce Mecliste teesaniüdümüzü temin edelim. Yüce Meclisin vereceği fikirlerden faydalanalım ve bu olaylar karşısında, Hükümet olarak ihtiyaç duyduğumuz yeni yetkiler ile Hükümetimiz teçhiz edilsin. Ancak bu hususta müzakerelerin yürütülmesinde Hükümet olarak Yüce Meclise bir teklifimiz olacaktır. Türkiye, bilindiği gibi bugüne kadar anlaşmalarına sadık bir ülke olmakla ün yapmıştır. Bugün de tutumumuz anlaşmaların içinde yürümektedir. Anlaşmaların bize yüklemiş olduğu garantörlük vazifemizi yapacağımızdan herkes emin bulunmalıdır. Ancak şu hukuki vecibelerimizi yerine getirmekle meşgulüz. Bu da, bilindiği gibi garantör devlet olan İngiltere ile münasebetlere geçmemiz, onun bu husustaki tutumunu açıklıkla tespit etme mecburiyetimize gelip dayanmaktadır. Şu anda bu çalışmalar yapılmaktadır. Bu durum ümit ediyoruz ki, çok kısa bir zamanda aydınlığa kavuşacaktır. Bundan dolayı konunun Yüce Meclislerde müzakeresi, İngiltere'ye yapılmış olan bu müracatın aydınlanmasını müteakip ve Yüce Meclisin de ümit ederiz ki, partilerin kendi gruplarında konunun daha da olgunlaştırmasını müteakip eğer Yüce Meclis uygun görürse biz hükümet olarak teklif ediyoruz; müzakereleri cumaretsi günü yürütelim. Böylece konunun bir yandan siyasi bakımından olgunlaşmasını, öbür yandan da gruplarımızın konuyu olgunlaştırmasını imkânı hasıl olmuş olur. Bu itibarla,sayın Başkandan Hükümet olarak konunun müzakeresinin cumartesi gününe bırakılması hususunu rica ediyoruz.

Yüce Meclise bu milli konuda alınacak kararlar bakımından en isabetli kararları alması hususunu Cenab-ı Hak' tan dileyerek sözlerimi burada bitiriyorum. Cenab-ı Hak milletimize, Hükümetimize, Devletimize hayırlı başarılar ve şerefli sonuçlar nasip buyursun. Hepinizi hürmetlerimle selamlarım(TBMM Tutanak Dergisi,1974:5)

Kıbrıslı Rumların zulmünü protesto eden Türkiye içindeki şehirlerde mitingler yapılmış, Türk halkı Kıbrıslı Türklerin yanında olduğunu bildirmiştir. Uluslararası alanda

⁶² Necmettin Erbakan 1973 ile 1981 yılları arasında Milli Selamet Partisi çatısı altında Konya milletvekili olarak seçilmiştir. TBMM'de Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak görev yapmıştır.

Rumların zulümlerine karşı sessiz kalmamış, Batı Avrupa'daki İslam Cemiyeti tarafından Türkiye'ye gönderilen bir yazıda yapılan haksızlıklar protesto edilmiştir (B.C.A,30-1-0-64,394,1).

20 Temmuz 1974 günü yapılan harekâtla Rum zulmü durdurulmuştur. Türklere yapılan katliamların önü kesilmiştir. Rumlar bu yenilgiler karşısında Yunanistan'dan yardım talebinde bulunmuş, Nicos Sampson, Yunanistan'dan beklediği desteği görememiştir. 40.000 Türk askerinin savaşıyla Rumlar ve Yunanlılar bir başarı elde edememişler ve kaçmak zorunda kalmışlar. Harekâttan sonra Nicos Sampson'ın Cumhurbaşkanlığı görevi bitmiştir. Yunanistan'daki Cunta da yönetimi sivillere devretmiştir (Keser,2006:452-453).

Kıbrıs'ta artık iki halktan oluşan tek devlet yönetimi geçerliliğini yitirmiştir. Bu durumun temel nedeni ise Yunan ve Kıbrıs Rumlarının Enosis politikalarından vazgeçmeyişi olmuştur. Türkiye yaptığı bu harekâtla, artık Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin temellerini atmıştır. Kıbrıs'a yapılan müdahale başarılı bir şekilde ilerlerken, ABD ve BM isteği üzerine 22 Temmuz 1974 tarihinden itibaren her iki tarafa ateşkes çağrısı yapmıştır. Türk müdahalesi Yunanistan'daki rejimi değiştirmiştir. Ateşkes ile beraber Yunanistan, İngiltere ve Türkiye dış işleri bakanları Cenevre'de konuyu görüşmek için toplanmışlardır. Yapılan görüşmeler sonucunda 30 Temmuz 1974 tarihinde bir uzlaşmaya varılmıştır. Anlaşmaya göre işgal altındaki Türk toprakları boşaltılmış, esirler serbest bırakılmış veya mübadele edilmiş, Kıbrıs Türk Toplumunu ve Kıbrıs Rum Toplumunu diye iki toplum oluşturulmuştur. Bu protokolle Türk kesimi bağımsız olmuştur (Kapucu, 2020:96). Yunan ve Kıbrıs Rum güçleri tarafından işgal edilen tüm Kıbrıs Türk bölgeleri derhal boşaltılmış, bu bölgeler BM barış gücü tarafından korunmaya devam edilmiştir. Türkiye Devleti bu görüşmelerde bazı maddelerden asla taviz vermemiştir. Kıbrıs'ta hiçbir çatışmaya yer verilmemiş, yeni bir sistemin oluşturulması için altyapı hazırlanmış, Kıbrıs federasyonu için bir altyapı tahsis edilmiştir. Türk halkının güvenliğini yine Türklerin kuracağı askeri teşkilat sağlamıştır. Güvenlik sağlanana kadar Türk kuvvetleri adadan çekilmemiştir. Türk askerinin bulunduğu bölgede hiçbir kuvvet bulundurulmamıştır. Rauf Denktaş yönetimdeki görevine derhal başlamıştır. Bu maddelerden kesinlikle taviz verilmemiştir (Savcı,1989:32). 25 Temmuz'da yapılan görüşmeler 30 Temmuz'a kadar devam etmiş ve 8 Ağustos'ta başlamak üzere ara verilmiştir. İmzalanan anlaşmayla Türkiye Devleti'nin istekleri büyük ölçüde kabul edilmiştir. Bu imzalanan anlaşma Türkler açısından oldukça büyük önem arz etmiştir.

Türkiye hem savunduğu davanın doğruluğunu onaylatmış, hemde Kıbrıs toplumunun var olduğunu kabul ettirmiştir.

İkinci Cenevre Protokolü ise Kıbrıs'ın anayasal haklarını görüşmek üzere toplanmıştır. Kıbrıs Türk tarafı ise coğrafi sınırlara dayalı bir federatif yapıyı teklif etmiştir. Rum tarafı ve Yunan yönetimi ise Türkleri sürekli oylayarak, zulümlere ve baskılara devam etmişlerdir (Gönlübol, 1996:577). Ayrıca Başbakan Bülent Ecevit Türk tarafının çıkarı doğrultusunda herhangi bir çözümün kabul edilmeyeceğini ve ikinci harekâtın başlayabileceğinin sinyalini vermiştir. Türkiye askeri güvenlik nedeniyle daha fazla bekleyemeyeceğini dile getirmiştir. Bu tutum ikinci barış harekâtının yapılmasına neden olmuştur. Rumlar ve Yunanlılar bir türlü olanları kabullenmek istememiştir. Kıbrıs sorununun çözümüne Yunan ve Rum Devletleri'nin istekleri doğrultusunda değil, uluslararası kamuoyunda çözüme kavuşturulması fikri kesinleşmiştir. Bundan sonra görüşmeler günümüze kadar devam etmiştir. Günümüzde bile, Yunanlıların ve Rumların kabul edilemez istekleri bir türlü bitmemiştir.

8 Ağustos 1974'te başlayan İkinci Cenevre görüşmeleri de sonuçsuz kalınca, Türk tarafı görüşmeleri kesmiştir ve masadan kalkmıştır. Kıbrıs meselesinin, askeri müdahale ile çözülebileceği kesinleşmiştir. Hazırlıklar önceden yapılmıştır. Askeri birlikler I. Harekâttan sonra hazır bekletilmiştir. Başbakan Bülent Ecevit'in talimatıyla İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı gerçekleştirilmiştir. İkinci Barış Harekâtı ile günümüzdeki Kıbrıs Devleti'nin sınırları çizilmiştir. Başbakan Bülent Ecevit basın mensuplarına verdiği bir demeçte, Türk askerinin savaş için değil, barış için adada olduğunu vurgulamıştır. Kıbrıs'ı anavatana dâhil etmek için değil, adada vatandaşlara yapılan zulmü sona erdirmek için adaya çıkarma yaptıklarını vurgulamışlardır. Türk askerlerine herhangi bir saldırı olmadığı sürece, kendilerinin düşman askerlerine saldırmayacağını söylemiştir. Kıbrıs'ta tek bir devletli çözümün artık mümkün olamayacağı anlaşılmıştır. İki halkın kendini yöneteceği iki devletli bir yönetim şeklinin en ideal yönetim şekli olacağı ve sorunların ancak bu şekilde son bulacağı belirtilmiştir (Yelice, 2007: 108).

14 Ağustos 1974 tarihinde Türk askeri üstün başarılarla hedeflerine ulaşmıştır. Artık Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin sınırları belli olmuştur. Uzun süre sorunlarla uğraşan Kıbrıs Türklerinin acıları bitmiştir. Türklerin amacı Rum topraklarını ele geçirmek değil, adaya barış götürmektir. Türkiye'yi sürekli oyalayan Rumlara ve Yunanlılara karşı kesin zafer kazanılmıştır. Türk ordusunun Millî Mücadeleden sonra en kapsamlı savaştığı savaşlardan olmuştur. Bu nedenle müşterek ve milli bir görev olmuştur (Tandoğan,

2016:74). Kıbrıs Savaşı tarih boyunca önemini korumuştur. Kıbrıs adası da Türkiye için büyük önem arz etmiştir. ABD bu müdahale sonucunda Türkiye'ye birtakım ambargolar uygulamıştır.

3.6. Kıbrıs Barış Harekâtında Diyarbakır Kamuoyu, Şehit ve Gazileri

Diyarbakırlılar Osmanlı Döneminde olduğu gibi, Kurtuluş Savaşı'ndan günümüze kadar yapılan bütün savaşlarda aktif bir şekilde görev almışlardır. Birçok savaşa da gönüllü olarak katılmışlardır. Diyarbakır askerlik şubesinden savaşa katılan askerlerden şehit olan asker sayısı yaklaşık 488 kişidir. Bunların çoğu I. Dünya Savaşı'nda şehit olmuştur. Osmanlı-Rus Savaşı'nda 13, I. Dünya Savaşı'nda 398, Balkan Savaşları'nda 2, Kore Savaşında 9, Kıbrıs Savaşı'nda 5 şehit vermiştir. Savaşların olduğu dönemde Diyarbakır'dan birçok gönüllü savaşa katılmak için askerlik şubeleri önünde kuyruklar oluşturmuştur. Özellikle de Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Diyarbakır'da birçok mitinglerin yapılmıştır. 1958 yılında ülke içinde ve Diyarbakır'da Rumların yaptığı zulümler ciddi bir şekilde protesto edilmiştir (Çakmak,2011:14-15). Bu mitinglerin çoğu Dağkapı Meydanı'nda halkın büyük çoğunluğunun katılımıyla gerçekleşmiştir. Bu dönemde Diyarbakır, Ankara ve İstanbul'da da bu mitinglerdeki olaylar yüzünden sıkıyönetim kararları alınmıştır (TBMM, Tutanak Dergisi, 1973:658). Diyarbakır'da Kıbrıs'a duyulan sempati yüzünden birçok mahalle ve caddeye Kıbrıs, Girne, Lefkoşe adları verilmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı döneminde, Diyarbakır'da birçok gazete ve dergi mevcuttur. 1950 yılında ilk olarak Diyarbakır Gazetesi'nin yayınını sürdürdüğü görülmüştür. 1951 yılında Yeni Şark, bunu da Şark Postası gazeteleri izlemiştir. Ulusal gazeteler ise ulaşım olanaklarının kıt olmasından dolayı şehire ancak 4-5 gün sonra ulaşabilmiştir. Okur-yazar oranı düşük olduğu için halk, puntoları büyük ve resimleri bol olan dergilere daha fazla ilgi duymuştur (Mercan, 1998:43-44). Yeni Şark gazetesi 1951 ve 1952 yıllarında aktif olarak yayıncılık yapmıştır. Hatta adı Muhalif Gazetesi olarak anılmıştır. O dönemde DP iktidarda olduğu için hükümeti eleştirmek vatana ihanetle eş değer sayılmıştır. Gazetenin üyeleri ve yazarları Milliyetçiler Derneği Şubesi ile Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin üyelerinden oluşmuştur. Diğer gazeteler ise Demokrat Kale, Demokrat Şark, Demokrasiye Güven, Dicle, Dilek, Diyarbakır, Diyarbakır Festival, Diyarbakır Sesi, Diyarbakır, Dicle v.b olmuştur (Beysanoğlu, 1998:10). Daha sonra bu gazetelere Sesleniş, Yeni Dicle, Ümmüd, Kelek, Yeni Yurt, Şarkspor, Demokrat Şark,

Gökalp, Demokrat Kale, Yeni Şark Postası, Ziya Gökalp ve İleri Yurt gibi gazeteler eklenmiştir. Kelek Gazetesi daha çok mizahi bir gazete olmuştur.

Yukarıda saydığımız gazetelerin çoğu 1950 ile 1960 yılları arasında çıkan gazeteler olmuştur. 1960'tan sonraki dönemde ise Diyarbakır'da basılan gazeteler şunlardır: Müstakil Diyarbakır Sesi, Yeni Diyarbakır Sesi, Yeni Şark Postası, Mücadele, Güneydoğu, Şehir, Zaman, Yankı, Dilek, Öz Diyarbakır, Ufuk, Diyarbakır Sesi, Milli Hâkimiyet, Olay, Diyarbakır Söz, İletişim, Festival vb. (Mercan, 1998:48-51). Bu gazetelerden çoğu artan maliyetlerden dolayı kapanmış, ya da yayın hayatına başka isimler altında devam etmiştir.

3.6.1. Kıbrıs Sorununun Diyarbakır kamuoyuna yansımaları

1930'lu yılların başlarında gelişen olaylarda Rumlar tamamen İngiliz yönetimine başkaldırmış, bu olaylar Türk kesimini etkilememiştir. Daha sonra meydana gelen olaylarda ise isyanların seyri değişmiş ve Rumlar adada tamamen Enosis fikrini gütmeye başlamışlardır. II. Dünya Savaşı yıllarında da Rumlar İngiliz yönetimine karşı başkaldırmış, binlerce Rum adadın değişik yerlerinden Lefkoşa'ya akın etmiştir. Lefkoşa sokaklarında İngiliz yönetimine karşı yürüyüş düzenleyen Rumlar "*Yaşasın Enosis*", "*Kahrolsun İngilizler'in Anayasası*" diye sokaklarda sloganlar atmışlardır. Lefkoşa meydanında yapılan mitinglerde ada Rum Komünist Partisi lideri Eziakis Papayua'nın yaptığı konuşmada Enosis fikri desteklenmiştir (Demokrasiye Güven, 22Temmuz 1955:1). II. Dünya Savaşı sonrasında adada Rumlar tarafından çıkartılan birçok olayda Türk vatandaşlar zarar görmüş, adada Türkler aleyhinde gelişen olaylar karşısında iktidarda olan CHP olayların İngilizlerin iç meselesi olduğunu değerlendirerek olaylara karşı sessiz kalmıştır. 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti yönetiminde de Kıbrıs Sorunu ciddiye alınmamıştır. Türkiye'nin olaylara karşı sessiz kalması Rumları cesaretlendirmiş ve Yunan Başbakanı Sfokles Venizelos Kıbrıs'ın Yunanistan tarafından ilhakını ulusal kamuoyunda dile getirmiştir. 24 Şubat 1951'de Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün mecliste yaptığı konuşmada, olayların fazla büyütülmemesini ve Türk-Yunan dostluğuna vurgu yapmıştır. Bunun temel nedeni ise Rus tehdidi ve Kore Savaşı'nın çıkması, Türkiye'nin NATO'ya üye olmak için Yunanistan ile ilişkilerini bozmak istememesinden kaynaklanmıştır. Türk hükümeti olaylara ne kadar sessiz kalsa da Türkiye'nin birçok yerinde Kıbrıs olaylarına karşı protestolar olmuştur. Adada meydana gelen olaylar, Selanik'te Atatürk'ün doğduğu eve ve Türk konsoloslukuna yapılan saldırılar sebebiyle

Türkiye’de birçok yerde mitingler düzenlenmiş ve halk gösteriler yapmıştır. Yunanlıların Selanik’te Atatürk’ün doğduğu köşke attığı bomba Türkiye’de bütün halkın tepkisini çekmiş ve bu olaylardan dolayı ülkenin çeşitli yerlerinde mitingler düzenlenmiştir. Ankara, İzmir ve İstanbul’da yapılan mitinglerden dolayı çıkan olaylar yüzünden sıkıyönetim ilan edilmiş ve olayların daha da büyümesi engellenmiştir. İstanbul’da yapılan miting 9 saat aralıksız devan etmiştir. Diyarbakır’da da halk sokaklarda protestolar düzenlemiştir. Elllerinde Kıbrıs bayrakları ve levhaları olan halk, cadde ve sokaklarda yürüyüş yapmıştır. Bu yürüyüşlerde Rum ve Yunanlıların aleyhine sloganlar atarak olaylar karşısında sessiz kalmamıştır (Demokrasiye Güven, 8 Eylül 1955:1). Bu olaylar karşısında hükümet birçok ilde sıkıyönetim ilan etmiştir (BCA,30-18-1-2/140-82-2). Başbakan Menderes’e çekilen telgraflarda Türk Gençliğinin Kıbrıs meselesinde hiçbir zorluktan çekinmeyeceği vurgulanmıştır (Gayret, 18 Aralık 1957:1).

1955 yılında ise Türkiye’nin en önemli dış meselesinden biri Kıbrıs sorunu olmuştur. Kıbrıs’ta meydana gelen olayları gazeteler anında vermiştir. Rumların adada olayları artırması ve Türklere büyük zulümler yapması, artık Türkiye’nin olaya seyircisiz kalamayacağını göstermiştir. Balkan antlaşmasından sonra Kıbrıs’ın Yunanistan tarafından ilhakı sorunu Yunan Başbakanı Venizelos tarafından BM’e taşınmış ve 24 Eylül 1954’te BM Genel Kurulunda görüşülmeye başlanmıştır. Yapılan açıklamalardan sonra bir neticeye varılmamış ve Rumların adada İngilizlere ve Türklere yönelik şiddet olayları artmaya başlamıştır. Bu dönemde bu olaylar Türklere yönelmiş, çıkan olaylarda bir Türk polisinin ölümü ve 13 Türk vatandaşının yaralanmasına yol açmıştır (Dinç,2022:241) Rumlar tarafından İngilizlere ve Türklere artan şiddet olaylarından dolayı, Doğu Akdeniz’in savunması için İngiltere 30 Haziran 1955’te Yunanistan ve Türkiye’yi Londra’da düzenlenecek olan toplantıya çağırmıştır.

29 Ağustos’ta yapılacak olan toplantıya Türk hükümetinden de bir heyet gitmiştir. Türk Hükümeti adına Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu başkanlığında bir heyet katılmıştır. İngiltere adına ise Dışişleri Bakanı Harold Macmillan başkanlık etmiştir. Türk Hükümeti adına katılacak heyet Rumların yaptığı olayların kabul edilemez olduğu ve Akdeniz havzasının güvenliği dile getirmiştir (Demokrasiye Güven, 22 Ağustos 1955:2). Londra konferansına katılacak Yunan heyeti de belli olmuştur. Londra’da Kıbrıs konferansına katılacak olan Yunan heyetine Hariciye Vekili Stefan Ttefannopulos başkanlığında, Savunma Müsteşarı Dimitri Vurdumbas, Genelkurmay Başkanı General Konstantin Bovas katılacaktı. Bunlara ek olarak Türkiye, İngiltere ve Yunan büyükelçileri

olmuştur (Demokrasiye Güven, 24 Ağustos 1955:1). Yunanistan'ın bu kadar kişi ile konferansa katılması Kıbrıs konusunu ne kadar da ciddiye aldıklarını göstermiştir. Türkiye Hükümet olarak başlangıçta ne kadar sessiz kalmış da, sonradan olayları daha ciddiye almış ve Kıbrıs meselesi Türkiye'nin birinci dış politikalarından biri haline gelmiştir. Londra'da yapılan Kıbrıs toplantısında Yunan tarafının açıklamaları Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu tarafından kabul edilmemiştir. Kıbrıs'ın doğrudan doğruya Türkiye'den bağımsız bir şekilde düşünülemeyeceği aksi takdirde Türkiye'nin emniyetinin tehlike altında olacağı söylenmiştir. Papagos'un adayı Yunan milletine hediye etmesi yönündeki vaatlerinden derhal vazgeçmesi gerektiği ve bu tehlikeli oyuna bir son vermesi için net bir dille uyarılmıştır. Bunun içinde çalışmak, Yunanlıların ve Rumların oyunlarına el birliği ile cevap vermek gerekiyordu (Demokrasiye Güven, 5 Eylül 1955:2).

Hükümetin 24 Ağustos 1955'te yaptığı bir açıklamada Başbakan Menderes; adadaki vatandaşların can ve mal güvenliklerine verilen zarar karşısında sessiz kalinamayacağını ve buna derhal cevap verilmesi gerektiğini söylemiştir. Bu yapılan açıklama, adadaki Türk halkı için umut teşkil etmiştir. Türklerin adada yalnız olmadıklarını ve Türkiye devletinin arkalarında olduklarını görmüşlerdir. Adada, EOKA şiddetinin ardı arkası kesilmemiştir. Her gün Türk halklarının bulunduğu yerleşim yerlerine baskınlar yapıp büyük zararlar vermişlerdir. Rumlar 1957 yılında Mandra Köyü'ne bir baskın yapmışlar. Köylülerin verdiği bilgilere göre kayıplar kesin olmamakla beraber 4 Türk vatandaşın şehit olduğu söylenmiştir. EOKA çeteleri sürekli ormanlık alanlarda bu şekil baskınlar yapmışlardır. Baskınlarda ağır silahlar ve dinamitler kullanmışlardır. Bu da zararın ne kadar çok olduğunu göstermektedir. Bu tarihte Lefkoşa yakınlarında bir İngiliz üssüne de saldırmışlardır. İngiliz alayına yapılan bu saldırılarda malzeme depoları havaya uçurulmuştur. Bu saldırılarda kayıplar çok olmasına rağmen tam olarak gerçek kayıplar açıklanmamıştır. Bu saldırılardan bir hafta sonra aynı köyün yakınlarında, tüfek ve dipçik darbeleriyle ormanlık alanda öldürülmüş bir köylü bulunmuştur. Rum hükümet makamları, bu olaylarla ilgili ölü ve yaralıları hakkında açıklama yapmaktan kaçınmışlardır (Gayret, 31 Aralık 1957:1).

Rumlar Ada'da yaptıkları bu zulüm olaylarından dolayı büyük tepki çekmiştir. Dünyanın dört bir yanından Kıbrıs'ta Türk vatandaşlarına yapılan zulüm hareketlerine büyük tepki gösterilmiştir. Batı Avrupa'daki İslam Cemiyetleri tarafından Başbakan İsmet İnönü'ye gönderilen yazıda, Rumlar tarafından katledilen Müslüman kardeşlerimize yapılan bu saldırıları şiddetle kınamışlardır (BCA,30-01-0/64-394-1). Irak hükümeti Kıbrıs

meselesinde Türkiye'nin yanında olduklarını belirtmiş ve her türlü desteği vermeye hazır olduklarını söylemişlerdir. Irak büyükelçisinin (Necip Elvari) yaptığı açıklamaya göre; Ada'da Rumların yaptıkları şiddet olaylarının kabul edilemez olduğu ve bu olayların derhal durması gerektiğini söylemiştir (Gayret, 27 Aralık 1957:1). BM Genel Kurulunda Kıbrıs meselesinin görüşüldüğü sırada Pakistan delegesi Hariciye Vekili Firuz Han Noon Kıbrıs meselesinde son sözü Türklerin söylemesi gerektiğini ve bunun onların hakları olduğunu açıklamıştır (Gayret, 4 Ekim 1957:1-2). Economist Dergisi'nde çıkan bir haberde Türklerin Kıbrıs meselesinde Yunanlılar ve Rumlardan daha uzlaşıcı ve sakin olduklarını yazmıştır. Sorunların Rumlardan kaynaklandığını ve bu şekilde devam ederse Türklerin kesinlikle bunu kabul etmeyecekleri dile getirilmiştir (BCA,30-1-0-0/38-227-11). Bu olaylardan sonra Türk hükümetinin teşviki ile İngiltere tarafından adadaki Türk halkının menfaatleri korunup, güvence altına alınmıştır. Son zamanlarda artan şiddet olaylarından dolayı Türk hükümeti Ankara'daki İngiliz büyükelçisi aracılığıyla Kıbrıs'taki Türklerin can ve mal güvenliğini koruma altına almıştır (Gayret, 26 Aralık 1957:1).

İngiltere adaya gönderdiği valilere sürekli hassas davranmaları gerektiğini belirtmiştir. Kıbrıs adası için en büyük tehlikenin ise, dünyada bütün devletlerde hızlı bir şekilde yayılan komünizm rejimi olduğunu söylemiştir. Kıbrıs'ta görev yapan İngiliz valisi Sir John Harding'in bir beyanında, eğer Kıbrıs halkı kendi menfaatleri doğrultusunda davranırsa ve geleceğini şekillendirirse, bu doğrudan doğruya kendini komünizm içine atması demektir. Bu da adanın geleceğini tehlikeye atmak olacaktır (Şark Postası, 2 Ocak 1958:1). İngiltere adada sürekli kendi çıkarını düşünmüş ve bu doğrultuda Rum ve Türk halkını oyalamıştır. İki tarafında isteklerine hayır dememiş ve sonuç olarak da bu istekleri yerine getirmemiştir. Türkiye'de adada artan Rum baskısına karşı alınacak önlemleri gözden geçirmiştir. Kıbrıs ile ilgili birçok seçenek masada olmuştur. Bunlar arasında "Taksim"⁶³ görüşü ile ilgili hususlarda vardır. Bu fikir Rumları tedirgin etmiştir. Bu meseleyi görüşmek için Türkiye hükümeti, Kıbrıs Türkleri Lideri Dr. Fazıl Küçük ile Kıbrıs Türk Başkonsolosu Burhan Işın'ı Ankara'ya çağırmıştır. Bu tez ile ilgili görüşler

⁶³ Bu dönemde Kıbrıs meselesiyle ilgili birçok görüşler ortaya atılmıştır. Bunlara "Taksim" hususundaki görüşlerde eklenmiştir. Taksim şeklindeki görüşler gittikçe kuvvetlenmiş ve İngiltere tarafından beğenilmeyen bu görüş son çare olarak belirtilmiştir. Ankara'da görüşülen ve rapor haline getirilen bu tez şimdiye kadar hiç dile getirilmemiş ama adada Kıbrıs meselesi halledilmez ise bu seçenek gittikçe kuvvetli seçenekler arasında yerini alacaktır. Kıbrıs meselesi ile ilgili artık şu üç görüş vardı:

- 1- İdari olarak bir muhtariyet verilmesi ve NATO çerçevesinde uluslararası garantiler altında olması,
- 2- İdari muhtariyete ek olarak bağımsızlık verilmesi,
- 3- Son seçenek olarak da Taksim.

Yukarıda saydığımız bu üç seçenekte İngiltere ve Rumlar tarafından kabul görmedi. Son seçenek olan Taksim şekli yerini daha güçlü seçenek olan ikinci seçeneğe bırakacaktı (BCA,30-1-0-0/37-226-8).

tartışılmış ve Dr. Fazıl Küçük Türk konsolosu tarafından talimatlar alarak, Kıbrıs'ta olan biteni derhal Türkiye'ye bildirmiştir (Yeni Yurt, 1.1.1958:2). Tüm bu gelişmeler karşısında adadaki şiddet olayları dinmemiş ve Rumlar artık açık bir şekilde adada Türkler aleyhine olaylara başlamışlardır. Rum halkıda EOKA çetelerini beslemiş ve gizliden evlerinde bu çetelere silah yardımıyla bulunmuşlardır. Kıbrıs'ta yapılan aramalarda bir Rum kadının evinde 80 adet el bombasının yakalandığı, bundan dolayı bayanın mahkeme tarafından 12 seneye mahkûm edildiği belirtilmiştir (Demokrat Kale, 28 Ocak 1959:1). Diğer taraftan bir Rum vatandaşı, evinde bomba bulundurmaktan 3 yıl mahkûm edilmiştir. Rum yönetimi de EOKA'yı desteklemiş ve bu örgüt aleyhinde konuşanları veya propaganda yapanlar hakkında katı kanunlar çıkarmıştır. Kıbrıs'ta EOKA terör örgütü aleyhinde açıklamalarda bulunan bir kız 14 gün hapse atılmış daha sonra bu cezası paraya çevrilmiştir (Demokrat Kale, 22 Şubat 1959:1).

Rum halkının EOKA terör örgütüne sağladığı bu silahlarla, Türklere karşı baskıcı ve saldırgan politikalarına devam etmiştir. Yollarda yapılan aramalarda özellikle Türk halkına ait araçları durdurup yağmalarcasına aramalar yapıp Türk halkını canından bezdirmiştir. Çıkan tartışmalarda birçok Türk vatandaşı canından olmuştur. Kıbrıs'ta camilere ve ibadet yerlerine yapılan saldırılarda, artık bardağı taşıran son damlalar olmuştur. Yapılan bu saldırılar Türk halkı tarafından Rauf Raif Denktaş'a çekilen telgraflarla kınanmıştır. Türk halkının daima Kıbrıs halkının yanında olduğu, Türk bayrağı uğruna ölmeye hazır olduklarını dile getirilmiştir (BCA,30-01-0/7-41-8). 1960'lı yıllara gelindiğinde ise adadaki Türk halkının Enosis'e verdiği mücadele ve Türkiye'nin desteği adanın Yunanistan'a bağlanmamasını ve bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin doğmasını sağlayan en önemli etken olmuştur. İki halkın adadaki çarpışmaları ve taleplerinde uyuşmamaları sonucu Kıbrıs'ta bağımsızlık fikrini güçlendirmiş ve İngiltere'nin de katılımıyla üçlü görüşmeler başlamıştır. Türkiye, Yunanistan ve İngiltere dışişleri bakanlarının katılımıyla yakın zamanda görüşmelerin başlayacağı vurgulanmıştır. Kıbrıslı Türkler adına Dr. Fazıl Küçük, Rumlar adına papaz Makarios ve İngiltere'nin dışişleri bakanı katılmıştır (Demokrat Kale, 14 Şubat 1959:1). Bu tarihte Zürih'te yapılan görüşmelerde taraflar mutlu bir sonuca varmışlardır. Makarios ve Adnan Menderes yapılan toplantılarda her iki tarafında hakları konusunda bir bildiri yayınlamıştır (Sesleniş, 12 Şubat 1959:1).

Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iki toplum tarafından kabul görmesinden sonra, İsviçre'nin Zürih kentinde 11 Şubat 1959'da bir antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşmada

Türk Dışışleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu, Yunan Dışışleri Bakanı Evangelos Averoff ile Başbakan Adnan Menderes ve Yunan Başbakanı Konstantin Karamanlis'te vardır (Çopur,2019:38). Zürih antlaşmasının Kıbrıs'ın bağımsızlığına büyük katkılar sağlamıştır. Bu antlaşmanın Kıbrıslı Türkler ve Rumlar ile birlikte İngiltere tarafından da kabul görmesi ve onanması gerekiyordu. Londra'da yapılan toplantıda, Yunan ve İngiltere Dışışleri Bakanı, Rumlar adına Makarios ve Kıbrıslı Türkler adına Dr. Fazıl Küçük yer almıştır. Türkiye adına Başbakan Adnan Menderes antlaşmayı imzalamıştır. Adnan Menderes antlaşmayı uçak kazasından sonra tedavi gördüğü Landon Klinikte imzalamıştır (Demokrat Kale, 20 Şubat 1959:1). Bu görüşmeler sonucunda imzalanan üç antlaşma ile Kıbrıs'ta cumhuriyet kurulmuştur. Kıbrıs'a bağımsızlık verilmiş ve adada iki tarafın askeri birlikleri olacaktır. Askerlerden 950 Rum askeri ve 650 Türk askeri olmuştur. Ada'da herhangi bir olay olursa Türkiye, İngiltere ve Yunanistan garantör devlet olarak müdahale hakkına sahip olacaklardır.

Türkiye bu antlaşmalarla "Taksim" tezinden vazgeçmiştir. Ama Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması ile de adada Türklerin geleceği güvence altına alınmıştır. Bu kurulan yeni devlette Türkler azınlık konumuna düşürülerek hakları Rumlar tarafından gasp edilmiştir. Bu arada yeni kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasa çalışmaları da bir yandan devam etmiştir. 16 Ağustos 1960 tarihinde Lefkoşa'da Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan Krallığı, Britanya Krallığı, Şimali-İrlanda Birleşik Krallığı ve Kıbrıs Cumhuriyeti arasında antlaşma imzalanmıştır. Buna ek olarak bu devletler arasında Garanti Antlaşması da imzalanmıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın temel maddelerinin yürürlüğe girmesi ve kabul edilmesi en yakın zamanda olmuştur. Böylece bu antlaşmaların onaylanması için mecliste kanun teklifi verilmiş ve kabul edilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi 27.12.1961:407).

Anayasa çalışmalarını yürütmek için İsviçreli bilim adamı Hukuk Profesörü Marcel Bridel'in⁶⁴ Kıbrıs'a giderek yerinde çalışmalarını yürütmüştür. Türk ve Rum tarafların onayı ile oluşturulacak yeni anayasa için çalışmaları yürütmüştür. (Demokrat Kale, 27 Nisan 1959:1). Hazırlanan anayasa ve Türklere devlet kademelerinde verilen hakları ve görevleri Rum tarafı hiçbir zaman kabullenememiştir. Makarios, Türklere anayasa ile verilen bazı maddeleri kaldırmak için garantör devletlere ve Kıbrıs Türk kesimine açıklama gereksiniminde bulunmuştur. Amacı bu maddeleri kaldırarak Türkleri azınlık konumuna düşürmek ve Türkleri ortadan kaldırmak olmuştur. Bu teklif 1963 tarihinde

⁶⁴ Marcel Bridel 1954-55 yılları arasında Lozan Üniversitesi rektörlüğünü yürütmüş ve 61 yaşındadır.

Türkler tarafından sert bir dille reddedilmiştir. Rumlar yapılan antlaşmaların BM tarafından kendilerine zorla kabul ettirildiğini söylemişlerdir. Çünkü yapılan antlaşmalar ve Türklere verilen hakların Enosis fikirlerine ters olduğunu savunulmuştur. Kıbrıs Antlaşmasının metninin açıklanmasından sonra, antlaşmadaki maddelerin birçoğu Türklerin lehine olmuştur. Bazı elçilikleri Rum tarafı almasına rağmen Bonn büyükelçiliğini Türkler almıştır. Washington büyükelçisi yardımcısı ve New York'ta BM'de delege statüsünde bir temsilci Türk olmuştur (Ümmid, 14 Eylül 1960:1). Cumhurbaşkanı yardımcısı Türklerden seçilmiştir. Ordunun %40 Türk askerlerden oluşmuş ve Türkler kendi mahkemelerinde yargılanmıştır. Türklerin ikamet ettikleri yerlerdeki belediye başkanları Türkler tarafından seçilecek ve Türk olacaktır. Antlaşmadaki bu maddeler Rumlar tarafından kabul görmemiştir ve Enosis doğrultusundaki faaliyetlerine devam etmişlerdir. Yapılan hiçbir antlaşmaya da riayet etmemiştir (Sesleniş, 21 Şubat 1959). Yapılan antlaşmalara rağmen Rum kesimi hiçbir zaman şiddet olaylarını durdurmamıştır.

Yunanistan'da iki taraf arasında yapılan antlaşmadan dolayı memnuniyetsizlik oluşmuştur. General Grivas yapılan antlaşmalardan dolayı Türk Hükümetine ve Makarios'a eleştirilerde bulunmuş, antlaşmalara uyulmadığını bahane ederek, Zürih ve Londra antlaşmalarının geçerliliğini yitirdiğini söylemiştir. Bu antlaşmalarla Türk tarafına tavizler verildiğini, Enosis emellerinden vazgeçildiğini ve bu politikalar karşısında Yunanistan hükümetinin tavizler verdiğini beyan etmiştir. Bunun karşısında Yunanistan'da siyasete girişerek, Yunan iktidarını değiştirmek için göreve hazır olduğunu vurgulamıştır. Rum lider Makarios ise bu antlaşmaların uygulanması konusunda Türk tarafı ile mutabık halinde olduklarını söylemiştir (Sesleniş, 25 Ağustos 1959:1). Çünkü akıllarında hep Kıbrıs adasını Yunanistan'a bağlamak vardır. Özellikle Papaz Makarios Eoka terör örgütüne benzer ayrı bir grup kurmak istemiştir. Makarios'un amacı Kıbrıs adasını Yunanistan'a bağlamaktır. Makarios anayasa değişikliğini garantör devletlere sununca ve bu isteği Türkiye tarafından sert bir dille reddedilince, Akritas Planı'nı uygulamaya koymuş, adada Türkler aleyhine kanlı girişimlere başlamıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir bayrağı ve kendine ait bir bağımsızlık marşı olmamıştır. Yunan ve Türk bayrakları vardır. Eğitim sistemini de her iki toplum kendi geleneklerine göre yürütmüşlerdir. Hem Rum kesimi hem de Türk kesimi ortak bir geleceğin kurulması için bir çaba göstermemiştir. Eninde sonunda iki toplum birbirinden ayrılacaktır. Her iki halk da artık barışçıl bir siyasetten uzak olmuştur (Copeaux, 2009:55). Makarios Akritas Planı'nı uygulamaya ve bu

doğrultuda hareket etmeye karar vermiştir. Büyük vaatlerle kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti Yunanistan'ın kışkırtmalarıyla Rumların Türkler aleyhinde yaptığı olaylar yüzünden 3 yıl sonra geçerliliğini yitirmiştir. Adadaki Türkler artık Rumların istekleri karşısında sessiz kalmamışlar ve her olaya karşı tepkilerini dile getirmişler.

Kıbrıs'ta bu olaylar yüzünden Türklerin milliyetçilik duyguları daha da artmıştır. Şiddet olaylarının artması ve Türk halkına yapılan baskılar sonucu Türk askeri antlaşmalarla elde ettiği haklara dayanarak adaya müdahale etmiştir. Bunun için meclise Türk askerinin adaya müdahale etmesi için tasarı verilmiş ve kabul edilmiştir. Ayrıca adaya gönderilecek askere verilen ücretlerde Millî Savunma Bakanlığı ve Plan Komisyonlarınca kabul edilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 12.12.1963:607). Türkiye'den Kıbrıs'a gidecek olan askerlerin toplanma yeri Mersin olmuştur. Buradan da Ege vapuru ile Kıbrıs'a hareket edilmiştir. Türk halkı tarafından büyük bir coşkuyla uğurlanan Türk askerlerine hayırlı yolculuklar ve başarılar dilenmiştir (Yeni Diyarbakır Sesi, 16 Ağustos 1960:1). Adada yeni kurulacak olan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin törenlerine katılacak olan Türk askerleri, uçak ile saat 15.00 sıralarında Kıbrıs'a ayak basmışlar. Kıbrıs'a ayak basan Türk askerleri yöre halkı tarafından büyük coşkuyla karşılanmıştır. Hava alanında kısa bir konuşma yapan General Cemal Madanoğlu, Kıbrıs'ta barış için ellerinden geleni yapacaklarını ve bu hususta yeni kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'ne başarılar dilemiştir (Ümmid,15 Ağustos 1960:1). Türk askerinin Kıbrıs'a ayak basması Yunan ve Rum taraflarını tedirgin etmiştir. Türk halkına da büyük moral olmuştur. Türk Askerlerine General Cemal Madanoğlu komuta etmiştir. Halk 40 derecelik sıcaklığa aldırış etmeden çocuğu, genci, yaşlısı, sevinç gözyaşlarıyla ve büyük bir coşkuyla Türk askerleri karşılamışlardır. Adada bayram havası esmiştir. Lefkoşe'de daha önce şimdiye kadar şehit olan 80.000 Türk askerinin anısına anıt açılmıştır. Bütün halk ve Türk askeri hep bir ağızdan gür sesle İstiklâl Marşı'nı okumuştur (Yeni Diyarbakır Sesi, 20 Ağustos 1960:1). Adada bulunan Kıbrıs Türk halkı kendini daha emin ellerde hissetmiştir. Uluslararası arenada sürekli barışı sağlayan Türk askeri adaya da barışı sağlamak için gitmiştir. Yapılan açılışlar ve Atatürk anıtına konan çelenkler bütün halk tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Yapılan toplantılarda şiirler okunmuş, kutlamalar yapılmıştır. Bu olayların hiçbirini Rum tarafı hazmedememiştir. Sonraki yıllarda açılan Atatürk heykelleri kurşunların hedefi olmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti ile haklar elde eden Türk halkını sürekli azınlık konumuna düşürmek istemiş ve haklarını gasp etmiştir. Yalan beyanlarla Türk halkını hep seçimlerde az göstermişlerdir. Bu dönem yapılan nüfus sayımında İngiliz

üslerindeki askerler dâhil adanın toplam nüfusu 577.771'dir. Nüfusun 448.000 yani %77'si Rum, 105,000 yani %18 Türk ve ayrıca adada 23.000 Ermeni, İngiliz ve diğer ırklardan yaşayan halk vardır. Türk liderler bu sayıma çoğu kez itiraz etmişlerdir. Türk kesiminin çoğunun bu nüfus sayımında sayılmadığını, Rum tarafının 4 veya 5 kat fazla sayıldığı vurgulanmıştır (Ümmid,24 Aralık 1960:1). Rumlar bununla amaç yanlış bir algı yaratarak Türkleri azınlık konumuna düşürerek söz hakkı vermemek olmuştur. Rumlar kabul edilen Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının hiçbir maddesine uymamışlardır. Hemen hemen bütün maddelerini çiğnemişlerdir. Çünkü yapılan cumhurbaşkanlığı yardımcısı seçiminin Kıbrıs Türkleri kabul edilmesi yönünde görüş bildirmesine rağmen, Rumlar bunu kabullenememişlerdir (Ufuk, 25 Ocak 1968:2).

Rumların daha başlangıçtan beri Kıbrıs Cumhuriyeti'ne inanmamaları ve Enosis doğrultusunda faaliyetlerine devam etmesi nedeniyle Kıbrıs Cumhuriyeti fazla uzun sürmemiştir. Daha sonra iki taraf arasında sürekli tartışmaların olması ve kavgaların büyümesi tek bir devletin var olmasını olanaksız kılmıştır. Türklerin veto haklarını kullanması ve Rumların anayasa maddelerini değiştirmek istemeleri iki tarafı da çıkmaza sokmuştur. Büyük umutlarla kurulan ve Rumların sürekli Türkleri yok etmek istemesinden dolayı Kıbrıs Cumhuriyeti üç yıl içinde ömrünü tamamlamıştır. Akritas terör örgütü mensupları, Kıbrıs'ta olaylar gerçekleştirmek için yoğun çalışmalar yürütmüştür. Bu terör örgütünün amacı, bütün karşıt güçleri saf dışı bırakıp Kıbrıs'ı Yunanistan ile birleştirmektir. Akritas Planı 1974 Barış Harekâtı'na kadar faaliyetlerini sürdürmüş ama başarılı olamamıştır. Rumlar ve Yunanlılar halen bu fikirlerinden ve emellerinden vazgeçmemişlerdir. Rumların hiçbir antlaşmaya ve yasalara uymaması olayları daha da tırmandırmıştır. Türklerin antlaşmalarla elde ettikleri hakları yok sayması, sürekli Türklere saldırımları ve tahrik etmeleri nedeniyle iki taraf arasındaki çatışmalar daha da artmıştır. Kavgalar gittikçe büyümüştür. Rumlar Türklere ait arabaları durdurmuş, bazı Kıbrıslı Türk vatandaşlarını kaçırmıştır. Bu vatandaşlara işkence yapmış ve öldürmüşlerdir. Bu tarihten sonra Rum milliyetçileri ve Eoka yanlısı çeteciler saldırılarını artırmışlardır. Türklerin yerleşmiş oldukları kasabalara ve köylere saldırmışlar. Bu saldırıların sonucunda birçok Kıbrıslı Türk vatandaşı şehit olmuştur. Rum yönetimi müzakereler yoluyla isteklerini Türk tarafına kabul ettiremeyince şiddete başvurmuştur. Rum halkı, evlerinde bu çetecilere gizliden silah desteği sağlamıştır. Türkler, bu saldırılar karşısında kendilerini savunmuşlardır. İmkânlar Rum kesimine nazaran daha kısıtlı olmuştur. 23 Aralık 1963 tarihinde meydana gelen çatışmalarda 6 Kıbrıslı Türk vatandaşı ölmüş ve 50'den fazla

Kıbrıslı Türk vatandaşı yaralanmıştır. Bu saldırılardan sonra Türk savaş uçaklarının Kıbrıs semalarında uçuşu Rumları tedirgin etmiş ve Rum saldırıları yavaşlamıştır. Rumlar tarafından gerçekleştirilen ilk saldırılarda neredeyse 92 Kıbrıslı Türk vatandaşı ölmüş ve 146 kişi yaralanmıştır. Saldırıların en şiddetlendiği dönem bu tarihlerdir. (Tandoğan,2015:14).

Rum saldırılarından kurtulmak için Kıbrıslı Türkler, büyük köylere göç etmek mecburiyetinde kalmışlardır. Rum yönetimi yapılan bütün antlaşmaları iptal ettiğini açıklamıştır. Rum lider Makarios yaptığı gizli antlaşmalarla diğer devletlerden silah desteği sağlamıştır. Silah desteğinden sonra kendine ait bu mücadelelerde kullanmak için bir ordu kurmuştur. Bu ordu tamamen Enosis çerçevesinde ve amaçları doğrultusunda hareket etmiştir. 1963-64 yıllarında ise saldırılar daha da şiddetlenmiştir. Lefkoşa'nın kuzeybatısında bulunan ve yaklaşık 120-130 Kıbrıslı Türk'ün yaşadığı köyde göç etmeyen Kıbrıslı Türk vatandaşları, Rumlar tarafından barbarca öldürülmüştür. Yapılan araştırmalarda bu bölgede bulunan her mezarlarda, en az üç beş kişinin cesediyle karşılaşmıştır. Mezarlıklardan çıkarılan kişilerin kimlik tespitleri edilerek şehitlik mezarlığına gömülmek için Lefkoşa'ya götürülmüştür. Olayların ve saldırıların ardı arkası kesilmemiştir. Rum saldırıları şiddetlenince Türkiye gerektiği takdirde Kıbrıs'a müdahale edebileceğini söylemiştir. Bunun üzerine BM adaya barış gücü gönderme kararı almıştır⁶⁵. 1964 yılında BM kuvvetleri adaya gelmiştir. Adada hiçbir değişiklik gerçekleşmemiştir. Rumlar tekrardan şiddetli saldırılar gerçekleştirmiş ve birçok Kıbrıslı Türk köylüsünü yerinden etmiştir. Türkiye'nin bu olaylar karşısında artık sessiz kalamayacağı, dönemin hükümeti tarafından dile getirilmiştir. Türkiye tekrardan adaya müdahale etmek istemiş ve ABD tarafından engellenmiştir. Bu olaylar sonucunda İngiliz askerlerinin araya girerek mevziler oluşturması iki kesimi birbirinden ayırmıştır. İngiliz birliklerinin çizmiş oldukları bu hat '*Yeşil Hat*' olarak adlandırılmıştır. Yeşil Hat boyunca ateşkes olmuştur. İki tarafta kendi bölgelerinde, kendilerine ait yönetim birimleri teşkil etmiştir. Bu olay Rum ve Yunan tarafının pek hoşuna gitmemiştir. Amaçları Türk topraklarını ele geçirerek verimli

⁶⁵Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde Kıbrıs konusunda yapılan müzakereler sonucunda acil olarak adaya bir barış gücü gönderilmesi gerektiğine karar verilmiştir. Tarafsız arabulucular Kıbrıs meselesine kesin çareler araştıracaktır. Burada alınacak karar bir mektupla Türkiye, Yunanistan, İngiltere, Kıbrıs Hükümetine ve Güvenlik Konseyi üyelerine bildirilecekti. Konseyde bu ülkelerin yaptıkları konuşmalarda değişik fikirler ortaya atılmıştır. İngiltere devleti BM karşı sorumlu bir kuvvetin süratle adaya gönderilmesi, adada barış olduğu sürece garanti antlaşmalarının devletlere verdiği yetkileri kullanmamaları belirtilmiştir. Rum tarafı ise BM kuvvetinin adanın bağımsızlığını sağlaması ve muhafaza etmesi, Garanti Antlaşması, İttifak antlaşması, Londra ve Zürih Antlaşmalarının iptalini istemiştir (BCA, 30-01-0,19.02.1964:1-2). Güvenlik Konseyi'nde yapılan görüşmelerden de anlaşılacağı gibi Rum tarafı sürekli işi yokuşa sürmüştür. Birbirinin zıttı olan görüşler, görüşmeleri çıkmaza sokmuştur. Rum tarafının saldırgan tutumu hiçbir zaman bitmemiştir.

topraklara sahip olmak ve Türkleri adadan tamamen atmak olmuştur. Bu da bekledikleri gibi gerçekleşmemiştir. Yunan halkının Selânik'te Mustafa Kemal Atatürk'ün evine saldırması, İstanbul'da Türk halkını sokağa dökmüştür. 6-7 Eylül olayları olarak kayıtlara geçen bu olaylarda, Rumların çoğu ülkeyi terk etmiştir. İstanbul'da yaşayan 120.000 kadar Rum'dan sadece 3.000 civarında bir Rum topluluğu kalmıştır. Tabi olarak Rumların bu toprakları terk etmesi onlarda derin izler bırakmıştır. Adada bulunan Türk vatandaşlarına saldırılar aralıksız olarak devam etmiştir. Yalnızca silahların olmayışı değil, aralarında iletişim bile kuramamışlar. Kıbrıslı Türk vatandaşlar arasında bir kopukluk oluşmuştur. Bu Türk halkının adada ne kadar çaresiz olduğunu göstermiştir.

6 Ağustos 1964'te Rumlar, Erenköylü öğrenciler ve direnişçilerin savunduğu bölgeye Grivas komutasında yoğun saldırılar gerçekleştirmişler. Saldırılarda birçok Kıbrıslı Türk vatandaşı şehit düşmüştür. Uzun zaman buradaki insanlardan haber alınamamıştır. Böylece Rumların Enosis'i ve Akritas Planı birebir işlemeye devam etmiştir. Rumların Erenköy'e saldırma nedenlerinden en önemlisi ise burayı ele geçirerek Kıbrıslı Türklerin dünya ile olan bağlantılarını kesmek olmuştur. Erenköy coğrafi olarak Kıbrıs'ın dışarıya açılan kapısı konumundaydı. Türkiye'nin havadan müdahale etmesi üzerine saldırılar geri püskürtülmüştür. Türkiye'nin adaya havadan müdahale etmesi, Türk vatandaşlarına saldırıları azaltmıştır. Türklerin adaya müdahale etmesi, Rusların tepkisiyle karşılanmıştır. Türkiye bu tepki karşısında geri adım atmamıştır (Kundakçı,2020:157). ABD ve Rusya, Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale etme kararına karşı çıkmışlardır. Türkiye'nin amacı adada barışı tahsis etmek olmuştur. Her iki toplumunda barışçıl yollarla bir hayat sürmesini istemiştir. Rumların temel amacı Türkleri adadan atmak ve adayı Yunanistan'a bağlamaktır. Rumlar sürekli şiddet olaylarını artırmış ve Türk köylerinde yaşayan Türk vatandaşlarını göçe zorlanmıştır. 21 Nisan 1967'de Yunanistan'da askeri darbe olmasından sonra yönetim değişmiş ve tamamen Makarios karşıtı bir politika izlenmiştir. Albaylar Cuntası da denilen bu askeri hükümet Grivas'a, Makarios' tan daha çok güvenmiştir. Yunan hükümeti bundan dolayı Grivas'a büyük destek vermiştir. Bu yıllarda Kıbrıs'ta yaşaması yasak olan Rauf Denktaş'ın gizlice Kıbrıs'a dönmek istemesi ve yakalanıp tutuklanması, Türkiye'nin tepkisiyle karşılanmıştır (Çopur, 2019:79). Lefkoşa'da Türk kesimi cumhurbaşkanı yardımcısı için seçim çalışmaları yürütmüştür. Rumlar zaten yaptıkları açıklamalarla hiçbir antlaşmaya sıcak bakmamış ve yapılan birçok antlaşmaya sadık kalmamıştır. Rum lider Makarios Kıbrıs'ta Türk kesiminin cumhurbaşkanlığı yardımcılığı seçimini engellemek için elinden geleni yapmıştır. Türk

kesimi de bu seçimlerin geçerli olması için Rum dayatmalarına boyun eğmemiştir (Ufuk, 25 Ocak 1968:2).

Rumlar tarafından çıkarılan olaylar ve girişilen teşebbüsler sonuçsuz kalmıştır. Türk kesimi, seçimin anayasal ve kanun çerçevesinde yapılarak bu sonuca herkesin uyacağını vurgulanmıştır. Daha önce yapılan antlaşmalarla Türkler bu hakları elde etmiştir. Türkler sürekli iki taraf arasında yapılan antlaşmalara uymasına rağmen, Rumlar için bu durum hiçte öyle olmamıştır. Her defasında yapılan antlaşmalara aykırı davranmışlar. Rum lider Makarios bu önlemler doğrultusunda Türk Cemaati liderlerinin Lefkoşa'ya giriş ve çıkışlarının yasaklandığı söylemiştir (Ufuk, 26 Ocak 1968:3). Kıbrıs'ta Rumlar tarafından şiddet olayları devam etmiştir. Türkiye'nin yaptığı hava saldırısından sonra şiddet olayları azalmış olsa da yine de devam etmiştir. Türkler yaşadıkları bölgelerde tecrit edilip her türlü haklardan yararlandırılmamıştır. Köylerde yaşayan birçok Türk vatandaşı, yaşadıkları bölgelerden sürülmüşlerdir. 1967 yılında olaylar oldukça şiddetlenmiştir. 15 Kasım 1967 tarihinde Rumlar Geçitkale ve Boğaziçi'ne saldırmışlardır. Burada birçok Türk insanını öldürmüşler. Orada bulunan BM askerleri üstlerine bilgi vermesinler diye haberleşme sistemleri yok edilmiştir. 24 Kıbrıslı Türk vatandaşı şehit edilmiştir. Buradaki bütün yerleşim yerleri talan edilmiştir (Kundakçı,2020:163). Kıbrıslı Türkler gösterdikleri mücadele ile büyük kahramanlıklar göstermişlerdir. Neredeyse kendilerinden 40 kat daha fazla Rum askeri ile çarpışmışlardır. Rumlar ağır silahlar ve zırhlı araçlarla saldırmışlardır. Bu saldırıdan sonra Türkiye adaya müdahale kararı almıştır. Türkiye Yunanistan'a da nota vermiştir. Kıbrıs'ta vatandaşlara yapılan saldırılar yüzünden Anadolu'nun birçok yerinde çıkan olaylar sebebiyle sıkıyönetim ilan edilmiştir. Daha önce ilan edilen sıkıyönetim Ankara ve İstanbul illerinde iki ay, Diyarbakır ilinde ise bir ay tekrar uzatılması yönünde karar verilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi 24.7.1973:2). ABD'nin çabaları ve Türkiye'nin bütün isteklerinin Yunanistan tarafından kabul edilmesinden sonra Türkiye müdahale kararından vazgeçtir.

1968'li yıllarda ise Yunanistan'da darbe meydana gelmiştir. Yeni yönetim ile Rum lider Makarios'un arası bir türlü düzelmemiştir. Yunan yönetimi sürekli Makarios'u, Enosis emellerinden uzaklaşmakla suçlamıştır. Bu tarihte Yunan yönetimi sürekli Makarios'a bildiriler göndererek isteklerde bulunmuştur. Bu da Makarios'u oldukça rahatsız etmiştir. Makarios'da Yunan askerlerinin adayı terk etmesini ve artık adaya müdahale etmemesini istemiştir. Yunanistan hiçbir zaman adaya müdahale etmekten vazgeçmemiştir. EOKA-B terör örgütüne üye olan bu çete mensuplarının çoğunu

Yunanlılar Yunanistan'da eğitmişlerdir. Makarios EOKA-B terör örgütü yanlısı olan öğretmen, subay, asker ve memur kesimini temizleme peşine düşmüştür (Diyarbakır Sesi, 5 Temmuz 1974:3). Yaşanan bu mücadeleden sonra Yunan yönetimi kendisinden uzaklaşan Makarios'a darbe yapmış ve yönetimi ele geçirmiştir. Makarios'ta boş durmamış, zor durumda olmasından dolayı diğer devletlerden yardım talebinde bulunmuştur. Çin devletinin küçük devletlere yardım edeceğini düşünen Makarios BM Çin delegasyonundan kendilerini desteklemelerini istemiştir (Yeni Yurt, 22 Mayıs 1974:2). Yunan yönetimi defalarca örgütlediği kişiler aracılığıyla Makarios'a suikast girişiminde bulunmuşlardır. Ölüm haberleri çıkan Rum lider Makarios, İngiliz üslerindeki askerlere sığınmıştır. Adada bu sefer Rumlar ve Yunanlılar birbirlerine girmişlerdir. Limasol, Larnaka ve Magosa'da şiddetli çarpışmalar olmuştur. Biri polis diğeri ise Rum vatandaşı iki kişi öldürülmüş ve 11 kişide yaralanmıştır. Rum tarafından korku ve şiddet rüzgârları esmeye başlamıştır (Yeni Yurt, 20 Haziran 1974:3). Makarios'un sürekli dış basına verdiği demeçte, Yunan Cuntası'nın kendisini öldürmek istediğini ve Kıbrıs Rum Toplumu'nu bölmek istediğinden söz etmiştir. Rum lider Makarios bu doğrultuda Yunan Cumhurbaşkanı Fedon Gizikis'e bir mektup yazmış ve bütün kaygılarını dile getirmiştir. Yunanistan'ın Kıbrıs Rum Toplumu'nu bir felakete sürüklediğini dile getirmiştir (Yeni Yurt, 9 Temmuz 1974:3). 18 Temmuz 1974 tarihinde BM Genel Kurulu'nda konuşma yapan Rum lider Makarios diğer devletlerden yardım talebinde bulunmuştur. Bütün devletler Yunanistan'ı eleştirmiştir. Yunanistan hükümeti tarih boyunca hiçbir zaman bu kadar zor durumda kalmamıştır. Rumların Rusya'dan istediği askeri yardıma da, Rusya olumsuz cevap vermiştir (Yeni Şark Postası, 22 Eylül 1974:4). Rumların 1963'ten 1974'e kadar sürekli Türkleri silah zoru ile kendilerine bağlama fikirleri gittikçe zayıflamıştır. Yaptıkları baskılar ve Türklerin bütün haklarını kısıtlayıcı girişimler Türklerin mücadele gücünü geliştirmiştir. Bu sayede Türkler adada başarılı bir mücadele yürütmüşler. 1963'ten bu tarihe kadar meydana gelen olaylar Türkleri daha özgür bir statüye getirmiştir. 1967-1974 tarihleri arasında Türkiye'nin sıkıyönetim altında kalması ve partiler arasında muhalefetin olması, Türkiye'nin dış olaylarla fazla ilgilenmemesine neden olmuştur. 15 Temmuz 1974'te Kıbrıs'ta Yunanistan tarafından darbe yapılması sonucu yönetime el konulmuştur. Türklere karşı şiddet olayları tekrar başlamıştır. Rumların gizlice silahlanmaları ve yabancı devletlerin Rumlara silah yardımıyla bulunması dikkatlerden kaçmamıştır.

1967-1974 yılları arasında, Rumlar tamamen ikiye bölünmüşlerdir. Bu da adadaki Türk vatandaşların işine gelmiştir. Bir tarafta Yunan hükümet yanlısı politikalar güden EOKA-B terör örgütü mensupları, diğer taraftan bu kuvvetlerle mücadele eden Makarios ekibi mevcuttur. Kıbrıs'ta darbenin yapılmasından sonra Türkiye'de buna karşı sessiz kalmamış ve bazı önlemler almıştır. İngiltere devletine nota verilmiştir. Kıbrıs'ta hiçbir hadisenin kabul edilmeyeceği vurgulanmıştır. Yunanistan'da yapılan bu darbe sonrasında Yunanistan'ın amacı belli olmuştur. Bunu erken sezen Türkiye devlet adamları yaptıkları açıklamalarla adada Türk vatandaşlarının hak ve hürriyetleriyle can ve mal güvenliğini koruyacağını, eski dengenin tekrar teşkil edileceğini dile getirmişlerdir. Türkiye antlaşmalarla kendisine tanınan haklardan dolayı, garantör devlet olma sorumluluklarını yerine getirmeye kararlı olmuştur. 16 Temmuz 1974 tarihinde Genelkurmay başkanlığınca, bütün kuvvetlere hazır olması için emirler verilmiştir. Kıyı şeridindeki bütün şehirlere top ve ağır silahlar yerleştirilmiştir. Bütün adalar çevresinde önlemler alınmıştır. 17 Temmuz 1974 tarihinde Türk birlikleri Yunan sınırına doğru harekât halinde olmuşlardır. Türk hükümetinden yapılan açıklamada adaya derhal askeri müdahalenin olması yönünde kararlar verilmiştir. TBMM, 18 Temmuz'da Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün acil çağrısı üzerine toplanarak Garanti Antlaşması'nın Türkiye'ye verdiği yetkiyi kullanarak adaya müdahale etmesini istemiştir. Yunanistan'da bu dönemde sürekli deniz sahanlığı konusunda Türkiye ile bir antlaşmaya varmamış, denizlerde istediği gibi ihlaller yapmıştır. Bu davranışı Türkiye tarafından protesto edilmiştir (Diyarbakır Sesi, 4 Temmuz 1974:2). Yunanlıların adada darbe yapması ve istedikleri gibi hareket etmesi Türkiye'yi artık adaya müdahalede mecbur bırakmıştır. ABD'nin Türkiye'ye müdahale etme konusunda uyarması artık fayda etmemiştir. Çünkü daha öncede Türkiye adaya müdahale etmek istemiş ve hep dış devletler tarafından engellenmiştir. Başbakan Bülent Ecevit orduya Kıbrıs'a müdahale konusunda kesin emir vermiştir. Bütün hazırlıklar hızla tamamlanmıştır. Kıbrıs'a katılacak muhtemel birliklerin bütün ihtiyaçları ve iâşeleri eksiksiz olarak hazırlanmıştır. Olası bir harekât için birlikler hazır bekletilmiştir (BCA, 30-18-1-2,317-47-4). BM Güvenlik Konseyi'nin, Kıbrıs toplantısında Türkiye tek sorumlu merci sayılmasını istemiş, diğer devletler tarafından yapılan açıklamada Kıbrıs'ta yapılan darbeden Yunanistan sorumlu tutulmuş ve diğer devletler tarafından kınanmıştır. Adada Türk ve Rum toplumları arasında bozulan düzenin tekrar düzeltilmesine karar verilmiştir (Diyarbakır Sesi, 20 Temmuz 1974:3). Türkiye Kıbrıs'ta yapılan darbeden sonra adada Türklerin haklarını savunmaya kararlı olmuştur. Türkiye Anadolu'da, savaştan dolayı birçok önlemler almıştır. Bazı

illerde sıkıyönetim ilan edilmiştir. İstanbul, İzmir ve Mersin’de birer deniz Müsadere Mahkemesi ve Ankara’da Yüksek Deniz Müsadere Mahkemesinin kurulmasına karar verilmiştir. Bütün hazırlıklar ve bütün ihtimaller düşünülerek hareket edilmiştir (BCA, 30-18-1-2, 317- 47-6).

Yunanistan tarafından gelebilecek bir saldırıya karşıda sahillere hızlıca ağır silahlar ve toplar konuşlandırılmıştır. 20 Temmuz 1974’te Başbakan tüm dünyaya Kıbrıs’a yapacağı harekâtı anlatmıştır. 20 Temmuz sabahı Türkiye havadan ve denizden adaya çıkarma yapmıştır. Rum kuvvetleri ansızın baskına uğramışlardır. Türk askerleri bu avantajı tam anlamıyla kullanamamışlardır. Düşmanın ağır silahlar ile saldırmaması ve Türk askerlerinin yorgunlukları bunda etkili olmuştur. Harekâtın ilk günü yapılan indirmelerle aşağı yukarı 5 bine yakın asker adaya gönderilmiştir. Kıbrıs adasına Türkiye’nin yaptığı müdahale Diyarbakır’da da, Türk askerinin yaptığı çıkartma sevinçle karşılanmıştır (Diyarbakır Sesi, 20 Temmuz 1974:1). Rumlar 20 Temmuz günü Türk ordusunun havadan ve denizden yaptığı indirmelerde başarılı olamamıştır. Türk ordusu Yunanlıların ağır silahlarına rağmen başarılı olmuştur. Rumlar bu durum karşısında birliklerini toplamaya ve ağır silahlar yığarak karşılık vermeye çalışmıştır. 20-21 Temmuz günlerinde çok kanlı çarpışmalar olmuştur. Her iki taraftan da büyük kayıplar olmuştur. Türk ordusu gelen destek birlikleri ile Yunan ve Rum birlikleri karşısında hızla ilerlemiştir. Türk ordusunun ilerlemesinin sonucu olarak 200.000 bin Rum güneye göç etmek zorunda kalmıştır. Türk ordusundan kaçarken önlerine gelen Türk köylerinde büyük katliamlar gerçekleştirmişlerdir. Rumlar ve Yunanlılar, Türk ordusu karşısında büyük kayıplar verdiler. Türk ordusu tarafından birçok esir alınmıştır. Yunanistan Kıbrıs’a savaş esnasında asker göndermemiştir. Türk askerinin mücadelesi karşısında seyirci kalmıştır. Savaş Rumlar aleyhine gelişince, BM 20 Temmuz gece yarısı toplanıp barış kararı almıştır. Fakat Türkiye bu barış kararına hemen uymamıştır. Kanlı çarpışmalar hızla ve her yerde devam etmiştir. Türkiye’nin istekleri kabul edilince, Türkiye de BM’nin 353 sayılı ateşkes çağrısına 22 Temmuz 1974 günü saat 17.00’de uyma kararı almıştır (Yeni Şark Postası, 23 Temmuz 1974:1). Avrupa konseyi ise yayınladığı bir bildiride bütün ülkelerin Kıbrıs’ın bağımsızlığına saygı duyması gerektiğini, Zürih ve Londra antlaşmaları gereğince Türk ve Rum topluluklarının barış içinde yaşamalarını dile getirmiştir (Diyarbakır Sesi, 23 Temmuz 1974:3).

Ateşkes ilan edildikten sonra kesin sonuç alınıncaya kadar Türk askeri bulunduğu yerleri terk etmemiştir. Türk hükümetinin yaptığı bir açıklamada, kesin zafer kazanana

kadar askerin adadan çekilmeyeceğini söylemiştir. Başbakan Bülent Ecevit kamuoyuna yaptığı bir açıklamada savaşta Türk askerinin verdiği kayıpları şöyle açıklamıştır: 57 şehit, 184 yaralı, 242 kayıp... Bu açıklanan rakamlar Türk ordusunun üç günlük verdiği mücadelenin sonucunda olmuştur. Savaş sırasında Edirne sınırında nöbet tutan askerler görev yerlerinden ayrılmış ve ateşkesten sonra tekrar nöbet tutmak için görev yerlerine geri dönmüşlerdir. Ayrıca esir alınan 600 Rum askeri Türkiye'ye getirilmiştir. Muhalefetten de hükümete destek açıklamaları gelmiştir (Yeni Yurt, 25 Temmuz 1974:1). Bütün bu hadiseler olurken ABD Türkiye'ye verilecek olan yardımların kesilmesini talep etmiştir. Türkiye'ye hibe edilen silahların kullanılmaması yönünde uyarılarda bulunulmuştur (Diyarbakır Sesi, 3 Ağustos 1974:3). Ateşkesin ilanından sonra iki taraf Cenevre'de 25 Temmuz 1974 günü görüşmelere başlamışlardır. Yunanlılar sürekli adadan Türk askerinin çıkmasını istemiştir. Türkiye ise kesin sonuç almadan adadan askerlerini çekme gibi bir niyeti olmamıştır. Sürekli tartışma ortamında geçen görüşmelerde, nihayet 30 Temmuz'da adada Türk ve Rum varlığını kabul eden bir protokol imzalanmıştır. Buna göre iki devlet liderleri 8 Ağustos'ta buluşmak üzere anlaşmışlardır. Bu antlaşma Rumların ve Yunanlıların moralini bozmuştur. Rum lider Makarios Yunan Cuntası'nın kendisini devre dışı bırakması ile Türkiye'ye adayı işgal ortamı hazırladığını söylemiştir. Türkiye adada hemen bir çözüm almak istemiştir. Çünkü adaya çok sayıda zırhlı araçlar ve askerler yığılmıştır. Başbakan Ecevit de yaptığı bir açıklamada, hiçbir gücün Türk askerini adadan çıkaramayacağını ve kesin bir sonuç alınıncaya kadar mücadele edeceğini dünya kamuoyuna duyurmuştur (Yeni Yurt, 25 Temmuz 1974:2). Buda Türkiye'nin Kıbrıs konusunda ne kadar kararlı olduğunun göstergesi olmuştur. 8 Ağustos'ta yapılacak olan ikinci Cenevre görüşmesine Türkiye daha kalabalık bir grupla katılmıştır. Konferansın hazırlıkları genelkurmayda, dışişlerinde ve başbakanlıkta yürütmüştür. Türk askerinin ateşkesin uygulandığı tarihten itibaren geri çekilmesinin söz konusu olmadığı ve bu kurulacak tampon bölgenin 10 km² kadar olması vurgulanmıştır (Yeni Şark Postası, 7 Ağustos 1974:1). Türkiye'nin bu isteklerine Yunanlılar itiraz etmişlerdir. Başlangıçta batılı devletlerin baskısı Yunanistan'a moral vermiş olsa da daha sonra İngiltere'nin devre dışı kalması ve Türkiye'nin direkt ABD ile görüşmesi Yunanlıların moralini bozmuştur. 8 Ağustos'ta Cenevre'de Türk heyetine Dışişleri Bakanı Prof. Dr. Turan Güneş başkanlık yapmıştır (BCA,30-18-1-2,318-49-10).

Türkiye görüşmelerde verdiği öneride iki halk ayrı bölgelerde yaşayacak ve kendi sorunlarını kendileri çözmüştür. Yukarıda da belirttiğimiz gibi 1.Cenevre görüşmelerinde

adada iki toplumun varlığı kesin olarak kabul edilmiş ve birtakım önlemlerin alınması için anlaşmaya varılmıştır. Yapılan 2. Cenevre görüşmeleri ise tartışmalı bir ortamda başlamıştır. Yunanlılar ve Rumlar bir türlü Türklerin sunduğu tezleri kabul etmemiş ve kendi fikirlerinin kabul görmesini istemişlerdir. Türkler ise eskiye nazaran daha kuvvetli ve dik bir şekilde Rumların ve Yunanlıların karşısına dikilmişlerdir. Şimdiye kadar zulme uğrayan Türk vatandaşları artık buna bir dur demek istemiştir. Adada da iki devletli bir çözümden başka bir ihtimal düşünülmemiştir. Cenevre görüşmeleri yapıldığı sırada adada Rumların Türk vatandaşlarına yaptığı katliam haberleri gelince bu görüşmelerde de hiçbir sonuç alınmadan sona ermiştir. Kıbrıs'ta Rumlar bir türlü hazmedemedikleri mağlubiyetin acısını Türk vatandaşlarından çıkarmak istemişlerdir. Birçok Türk vatandaşı yerinden yurdundan edilmiş ve katletmiştir (Yeni Şark Postası, 30 Temmuz 1974:1). Cenevre görüşmeleri sona erince Diyarbakır'dan birçok Türk vatandaşı Kıbrıs'a gitmek için başvuruda bulunmuştur. Diyarbakır askerlik şubelerinin önünde uzun sıralar oluşturulmuştur (Diyarbakır Sesi, 15 Ağustos 1974:1). Rum katliamları durmak bilmemiştir. Kıbrıs'ın Alamyio Köyü'nde Rumlar 14 Türk vatandaşını şehit etmişlerdir. Bu haber yabancı basında da geniş yankı uyandırmıştır. Dünya kamuoyu ise Kıbrıs davasında Türkiye'nin ne kadar haklı olduğunu kanıtlamıştır (Yeni Şark Postası, 1 Ağustos 1974:1).

Rumların anlaşmaya bir türlü yanaşmamaları ve görüşmelerin çıkmaza girmesi yüzünden iş tekrar Türk ordusuna düşmüştür. 14 Temmuz sabahı Türk uçakları tekrar Rum mevzilerini bombalamaya başlamışlardır. Türk ordusu kısa sürede birçok yeri ele geçirmiştir. Sınır olarak Lefke, Lefkoşa ve Magosa hattı çizilmiştir. Rumlar ve Yunanlılar Kıbrıs'ta Türkler ile savaşamayacaklarını anlamışlardır. Diğer devletler de ikinci harekâtın sonra arabuluculuk yapmamışlardır. ABD, Yunanistan ile Türkiye'nin savaşmasını istememiştir. Çünkü iki devlet de NATO üyesi idi. Rumlar ise savaşta kaybetmenin moral bozukluğu ile Türk köylerine ve Kıbrıslı Türk vatandaşlarına saldırmakla bulmuştur. Birçok köyü ve evleri iş makineleri ile yıkmışlar. İnsanları evsiz bırakmış ve göçe zorlamışlardır. Murat Ağa Köyü'nde 88 Türk vatandaşını katletmişler. İkinci Barış Harekâtından sonra barışa uymayıp Magosa'nın Atlılar Köyü'nde yaşayan 60 kadar Türk vatandaşından 57'sini öldürüp iş makineleri ile açtıkları çukurlara gömmüşlerdir. Magosa'ya 25 km uzaklıkta Sandallar ve Murat Ağa köyü arasında Rumlar toplu saldırıya geçip zavallı ve savunmasız kadın, ihtiyar ve çocuk demeden insanları makineli silahlarla öldürmüşlerdir. 11 Kıbrıslı Türk vatandaşı da esir almışlardır

(Diyarbakır Sesi, 3 Ağustos 1974:1). Dünya basını buna sessiz kalmamıştır. Bu katliamları hepsini haber yapmıştır.

Türk ordusu kısa sürede gösterdiği üstün başarı ile adada birçok yeri ele geçirmiştir. Rumlar da Kıbrıs'ta Türkler ile mücadele etmenin olanaksız olduğunun farkına varmışlardır. Harekâttan sonra Türk yetkililerin yaptığı açıklamada artık federe bir Türk devletinin kurulduğunu söylemiştir. Türkiye devleti bu hareketlerle istediğini almıştır. 1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti, daha sonra ise yoğun çabalar sonucunda 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olarak kendini ilan edecektir.

3.6.2. Kıbrıs Barış Harekâtında Diyarbakırlı şehit ve gaziler

Kıbrıs Barış Harekâtı Türkiye için Kore Savaşı'ndan daha önemli bir yere sahiptir. Türkiye'nin kültürel bağlarının olduğu ve halkı Türk olan bir milletin zulüm altında olması Türkiye'yi, adaya müdahale etme mecburiyetinde bırakmıştır. Türkiye Kıbrıs Barış Harekâtına daha planlı ve kapsamlı bir şekilde katılmıştır. Kara, hava ve deniz birlikleriyle büyük çaplı bir mücadeleye girişmiştir. Toplamda 37.567 kişi savaşa katılmış, bunlardan 498 kişi şehit olmuştur. Diyarbakır diğer savaşlarda olduğu gibi bu mücadelede de yerini almıştır. Kıbrıs'ta Türk vatandaşlarına yapılan saldırılar Diyarbakır'da protesto edilmiştir. Diyarbakır askerlik şubeleri önünde Kıbrıs'a gitmek için birçok gönüllü kalabalık oluşturmuştur. Diyarbakır ilçelerinden Lice'de 230 imza toplayan Liceli gençler Kıbrıs'a gitmek için Başbakan Ecevit'e mektup yazmışlardır. Askerlik şubelerine akın etmişlerdir (Diyarbakır Sesi, 26 Temmuz 1974:1). Ayrıca yapılan mitinglerle Rumlar lanetlenmiş ve Kıbrıslı Türk vatandaşları ve şehitleri için törenler düzenlenmiştir. Dağkapı meydanında yoğun katılım sağlanarak Kıbrıs mitingi düzenlenmiştir. Yine Diyarbakır cezaevinde kalan mahkûmlar Başbakan Bülent Ecevit'e yazdıkları mektupta, Kıbrıs'ta savaşmak istediklerini dile getirmişlerdir (Diyarbakır Sesi, 19 Ağustos 1974:1). Diyarbakır halkı her zaman Kıbrıs'ta olan hadiseleri yakından takip etmiş ve sürekli Kıbrıs halkının yanında olmuştur. Esnaf ve odalar Kıbrıs halkı için yardım kampanyaları düzenlemişler ve aralarında yardım toplamışlardır. Belediye başkanlığınca düzenlenen yardım kampanyasına şoförlerde katılmışlardır (Diyarbakır Sesi, 29 Temmuz 1974:1). Diyarbakır olayların yaşandığı tarihte sıkıyönetim ilan edilen iller arasında olmuştur. Halk Kıbrıs'ta, Rumların Türk vatandaşlarına karşı yaptıkları katliamlara çok büyük tepkiler vermiştir. Diyarbakır'ın yanı sıra Edirne, Ankara, İstanbul, Tekirdağ, Kırklareli, Aydın, Muğla ve İzmir illerinde de

iki ay süre ile sıkıyönetim ilan edilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1974:58). Halkın çoğunluğu artık olaylara karşı sessiz kalmamıştır. Yerel basın sürekli yaşanan olayları vatandaşlarımıza aktarmıştır. Diyarbakır askerlik şubelerinden Kıbrıs Savaşı'na 535 kişi katılmış, 5 Türk askeri şehit olmuştur (Tandoğan, 2016: 92). Savaşa katılan 535 askerden 344 askerin isim listesine ulaşılmıştır. 231 asker Diyarbakır merkez nüfusuna kayıtlıdır. Diğer askerler ise Diyarbakır'ın çeşitli ilçelerinden katılmıştır. Ergani'den 35, Bismil'den 19, Çermik'ten 12, Silvan'dan 12, Eğil'den 9, Lice'den 7, Dicle'den 5, Hazro'dan 4, Kulp, Çınar ve Çüngüş'ten 3 kişi ve Hani'den 1 kişi katılmıştır. İsim listesi aşağıda verilmiştir. Bu askerlerin çoğu 1950 ve 1953 yılı doğumludur. Özellikle de tecrübeli askerler, komutanlar tarafından kura ve gönüllülük arz ederek seçilmişlerdir.

Tablo 4.1. Kıbrıs Savaşı'na Katılan Diyarbakırlı Askerler

SIRA	ADI	SOYADI	MEMLEKETİ
1	M. YAŞAR	DEMİR	DİYARBAKIR
2	VEYSİ	HAZAR	DİYARBAKIR
3	SELAHATTİN	ALKAN	DİYARBAKIR
4	DAVUT	DOĞAN	DİYARBAKIR
5	MAHMUT	UÇAR	DİYARBAKIR
6	M. RECEP	ATEŞ	EĞİL/DİYARBAKIR
7	NASUH	AYGÜN	EĞİL/DİYARBAKIR
8	ÖMER	UÇAR	EĞİL/DİYARBAKIR
9	MEHMET	BOZKUŞ	DİYARBAKIR
10	AHMET	BİNGÖL	DİYARBAKIR
11	HAŞİM	DEMİR	DİYARBAKIR
12	BAHADDİN	MEŞE	DİYARBAKIR
13	KEMAL	GÜZELGÜL	DİYARBAKIR
14	ŞERAFETTİN	OKTAY	DİYARBAKIR
15	YUSUF	ÖZASLAN	DİYARBAKIR
16	FUAT	AKTAŞ	DİYARBAKIR
17	FEYZİ	POLAT	DİYARBAKIR
18	RAMAZAN	ATLI	DİYARBAKIR
19	ABDURRAHMAN	KAYA	DİYARBAKIR
20	ABDULKADİR	ÇINAR	DİYARBAKIR
21	VAHYEDDİN	ATLI	DİYARBAKIR
22	AHMET	ATLI	DİYARBAKIR
23	M. SİDDİK	BASALAK	DİYARBAKIR

24	OSMAN	AKKURT	DİYARBAKIR
25	SÜLEYMAN	AKTAŞ	DİYARBAKIR
26	ATİK	TARTUK	DİYARBAKIR
27	BEDRİ	TANRIVERDİ	DİYARBAKIR
28	ABDULKERİM	ERCE	DİYARBAKIR
29	KASIM	SEVİNÇ	DİYARBAKIR
30	M. ALİ	AY	DİYARBAKIR
31	İHSAN	ÖZGÜN	DİYARBAKIR
32	HACI	ÇİFTÇİOĞLU	DİYARBAKIR
33	CELALETTİN	YILMAZ	DİYARBAKIR
34	REŞAT	DEMİR	DİYARBAKIR
35	M SİDDİK	EMEN	DİYARBAKIR
36	MUSTAFA	KARAAĞAÇ	ÇERMİK/DİYARBAKIR
37	ÖMER	ÇELİKTEN	DİYARBAKIR
38	NURETTİN	ALPALTUN	ERGANİ/DİYARBAKIR
39	RAMAZAN	YÜKSEL	ÇERMİK/DİYARBAKIR
40	ABDULSAMET	SARIHAN	DİYARBAKIR
41	TEYYAR	KILIÇ	DİYARBAKIR
42	HASAN	EKİN	DİYARBAKIR
43	MEHMET	ASLAN	DİYARBAKIR
44	ENÜŞ	KÜÇÜKDAL	ÇERMİK/DİYARBAKIR
45	AHMET	YILDIZHAN	ÇERMİK/DİYARBAKIR
46	ALİ	KILIÇ	HANİ/DİYARBAKIR
47	DERBAŞ	İŞİNERİ	HAZRO/DİYARBAKIR
48	ABDULLAH	DÜRÜK	DİYARBAKIR
49	MEHMET	DURMAZ	DİYARBAKIR
50	MEHMET	ÇAKIŞTIR	DİYARBAKIR
51	MEHMET	AĞAÇTUTAN	DİYARBAKIR
52	M. ALİ	ÇAKIR	DİYARBAKIR
53	M. DİYATTİN	AKDEMİR	DİYARBAKIR
54	ALİ	BİLGİ	LİCE/DİYARBAKIR
55	FADIL	IŞIKTAŞ	DİYARBAKIR
56	MUHSİN	MALTAŞ	DİYARBAKIR
57	BAKİ	BAŞBUĞ	DİYARBAKIR
58	MEHMET	MERAL	DİYARBAKIR
59	ABDULVAHAP	AKKUŞ	DİYARBAKIR
60	EKREM	ÖZEN	DİYARBAKIR
61	SABRİ	MUTLU	DİYARBAKIR

62	TELHAT	ÇELİK	LİCE/DİYARBAKIR
63	AHMET	TURUN	DİYARBAKIR
64	ABDURRAZZAK	KUZU	LİCE/DİYARBAKIR
65	MEHMET	DEMİRHAN	LİCE/DİYARBAKIR
66	AHMET	SUN	DİYARBAKIR
67	CELAL	ERMAN	DİYARBAKIR
68	ÖMER	KAPLAN	DİYARBAKIR
69	MEHMET	KAYA	DİYARBAKIR
70	HÜSNÜ	YAZAR	DİYARBAKIR
71	BAKİ	MERCAN	DİYARBAKIR
72	RAMAZAN	BALARI	ÇERMİK/DİYARBAKIR
73	İSMAİL	AK	ÇERMİK/DİYARBAKIR
74	ÖMER	ULU	ERGANİ/DİYARBAKIR
75	İBRAHİM	BİÇAK	DİYARBAKIR
76	ABDURRAHMAN	KURGA	DİYARBAKIR
77	MAHMUT	VURAL	DİYARBAKIR
78	ŞÜKRÜ	ŞİMŞEK	BİSMİL/DİYARBAKIR
79	FAİK	ATAŞ	DİYARBAKIR
80	ÖMER	ÇALI	DİYARBAKIR
81	HASAN	PARLAR	BİSMİL/DİYARBAKIR
82	AZİZ	CEYLAN	DİYARBAKIR
83	M HİLMİ	ÇELEBİ	DİYARBAKIR
84	MÜNİR	KARATAY	DİYARBAKIR
85	MEVLÜT	KAŞIM	DİYARBAKIR
86	SİRAÇ	EZER	DİYARBAKIR
87	BEDRİ	AKIN	BİSMİL/DİYARBAKIR
88	ABDULLAH	POLAT	DİYARBAKIR
89	HÜSEYİN	YAKIŞIR	DİYARBAKIR
90	HACI	DEMİR	DİYARBAKIR
91	ABDULLAH	AKDUMAN	DİYARBAKIR
92	YUSUF	ATAŞ	DİYARBAKIR
93	M. ŞAH	AKDUMAN	EĞİL/DİYARBAKIR
94	ŞÜKRÜ	GÜLTEKİN	EĞİL/DİYARBAKIR
95	MEHMET	GÜLŞEN	DİYARBAKIR
96	MEHMET	BUHUR	DİYARBAKIR
97	MEHMET	BAYANA	DİYARBAKIR
98	MUHYETTİN	ATAŞ	DİYARBAKIR
99	HÜSEYİN	ALANLI	DİYARBAKIR

100	BİŞAR	ÖZDEMİR	DİYARBAKIR
101	M. ZÜLFÜ	YILDIZ	DİYARBAKIR
102	AHMET	DURUR	DİYARBAKIR
103	CELAL	DOĞAN	DİYARBAKIR
104	ESHAT	KIZILTOPRAK	ÇERMİK/DİYARBAKIR
105	ABDULAZİZ	ŞAN	DİYARBAKIR
106	MEHMET	YILDIZ	DİYARBAKIR
107	NECMETTİN	BEKSEK	LİCE/DİYARBAKIR
108	HALİM	PERÇİN	DİYARBAKIR
109	MEHMET	TOLAN	DİYARBAKIR
110	FETTAH	ALKLAY	DİYARBAKIR
111	FETTAH	DAĞDELEN	DİYARBAKIR
112	İBRAHİM	ÇİĞ	DİYARBAKIR
113	SABRİ	TAŞ	DİYARBAKIR
114	ABDULREZAK	ATEŞ	SİLVAN/DİYARBAKIR
115	HÜSEYİN	YILDIZ	DİYARBAKIR
116	FİKRİ	ASLAN	KULP/DİYARBAKIR
117	CEMİL	ATAŞ	SİLVAN/DİYARBAKIR
118	SALİH	ÇABUK	DİYARBAKIR
119	ABDULBAKİ	BULMUŞ	KULP/DİYARBAKIR
120	M ŞİRİN	SEVİMLİ	SİLVAN/DİYARBAKIR
121	AYDIN	KILIÇ	DİYARBAKIR
122	REŞAT	AYDIN	DİYARBAKIR
123	BEŞİR	ÇELİK	SİLVAN/DİYARBAKIR
124	TAHSİN	GÜNEŞ	DİYARBAKIR
125	ŞÜKRÜ	CEYLAN	DİYARBAKIR
126	AYDIN	CAN	DİYARBAKIR
127	VEHBİ	BAL	DİYARBAKIR
128	NİZAMETTİN	AKDENİZ	KULP/DİYARBAKIR
129	ADİL	ÇİÇEK	SİLVAN/DİYARBAKIR
130	İRFAN	NİÇAN	DİYARBAKIR
131	RAMAZAN	MEMİŞ	DİYARBAKIR
132	RAMAZAN	ERDEMER	DİYARBAKIR
133	BEKİR	ÇİFTSÜRER	DİYARBAKIR
134	OSMAN	CENEVİZ	HAZRO/DİYARBAKIR
135	SÜLEYMAN	CANCAN	HAZRO/DİYARBAKIR
136	RAMAZAN	GEZER	BİSMİL/DİYARBAKIR
137	ZİYA	ALAKUŞTEKİN	DİYARBAKIR

138	REMEZAN	ELHAKAN	DİYARBAKIR
139	HACI	ÇETİNYAMAÇ	DİYARBAKIR
140	REMZİ	ÇATALKAYA	ÇÜNGÜŞ/DİYARBAKIR
141	HASETTİN	YAŞAR	ERGANİ/DİYARBAKIR
142	NECAT	ÇAKMAK	ERGANİ/DİYARBAKIR
143	ASKERİ	ATSIZ	ERGANİ/DİYARBAKIR
144	MEHMET	KARADENİZ	ERGANİ/DİYARBAKIR
145	M REŞİT	KAYA	ERGANİ/DİYARBAKIR
146	ADEM	TABAN	ERGANİ/DİYARBAKIR
147	MEHMET	SAYAN	ERGANİ/DİYARBAKIR
148	MEHMET	KAYA	DİYARBAKIR
149	M. HAKKI	YILDIZHAN	ERGANİ/DİYARBAKIR
150	ŞEHMUS	YAVUZ	ERGANİ/DİYARBAKIR
151	NURİ	ÖZTÜRK	ERGANİ/DİYARBAKIR
152	M. SALİH	ÇOBAN	ERGANİ/DİYARBAKIR
153	ŞABAN	ÇELİK	DİYARBAKIR
154	MİKAİL	UYAR	DİYARBAKIR
155	BİŞAR	DİRİ	DİYARBAKIR
156	HAMİT	DEMİR	ÇINAR/DİYARBAKIR
157	MECİT	ÖZGECECİ	DİYARBAKIR
158	ŞEHMUS	FURA	DİYARBAKIR
159	NUSRET	BALİ	DİYARBAKIR
160	AHMET	SAV	ERGANİ/DİYARBAKIR
161	AHMET	CENNET	ERGANİ/DİYARBAKIR
162	CEBELİ	KARDAŞ	DİYARBAKIR
163	MEHMET	ŞAHİN	DİYARBAKIR
164	ALİ	ECE	ERGANİ/DİYARBAKIR
165	KUTBETTİN	KAYA	ERGANİ/DİYARBAKIR
166	M REŞİT	ARCA	DİYARBAKIR
167	SELAHADDİN	UĞURLAYAN	HAZRO/DİYARBAKIR
168	AHMET	ORAK	DİYARBAKIR
169	ÖMER	NASIL	DİYARBAKIR
170	PAŞA	KAYA	ERGANİ/DİYARBAKIR
171	RESUL	YILDIZ	DİYARBAKIR
172	ÖMER	KAÇAR	ERGANİ/DİYARBAKIR
173	MEHMET	DERTLİ	DİYARBAKIR
174	HAMDİ	YEŞİL	ERGANİ/DİYARBAKIR
175	BİŞAR	METE	ERGANİ/DİYARBAKIR

176	EYYÜP	TURHAN	ERGANİ/DİYARBAKIR
177	HALİL	ŞENER	DİYARBAKIR
178	NECMEDDİN	ÇOKTAN	DİYARBAKIR
179	CELAL	YOLDAŞ	ERGANİ/DİYARBAKIR
180	HAMİT	KAYA	ERGANİ/DİYARBAKIR
181	CUMA	YASİN	ERGANİ/DİYARBAKIR
182	NECMETTİN	ASLAN	DİYARBAKIR
183	ABBAS	AKKILIÇ	DİYARBAKIR
184	RAMAZAN	YALÇIN	BİSMİL/DİYARBAKIR
185	HALİM	IŞIKTAŞ	DİYARBAKIR
186	ABDÜLBAKİ	BULUT	DİYARBAKIR
187	ABDULLAH	DOĞAN	DİYARBAKIR
188	NİYAZİ	YARAR	DİYARBAKIR
189	MUSTAFA	YAĞIZ	DİYARBAKIR
190	MUSA	ERTÜRK	ÇERMİK/DİYARBAKIR
191	ABDULLAH	BAGIŞ	ÇINAR/DİYARBAKIR
192	MEHMET	ORAL	DİYARBAKIR
193	SİNAN	KARAKAŞ	ERGANİ/DİYARBAKIR
194	İBRAHİM	ÖNAL	DİYARBAKIR
195	MEHMET	MARAL	DİYARBAKIR
196	ŞEYHMUS	GÜNDÜZ	DİYARBAKIR
197	FEYZİ	DİMDİK	ÇÜNGÜŞ/DİYARBAKIR
198	ALİ	VARDAR	DİYARBAKIR
199	ZÜLFİ	OKTEN	DİCLE/DİYARBAKIR
200	SABRİ	KAYA	DİYARBAKIR
201	ESAT	AYZİT	DİYARBAKIR
202	MEHMET	TAY	DİYARBAKIR
203	MUSTAFA	KARAHAN	DİYARBAKIR
204	MEHMET	TEMEL	DİYARBAKIR
205	ZÜLKİF	BAŞEGMEZ	DİCLE/DİYARBAKIR
206	M. ŞERİF	KILIÇ	DİYARBAKIR
207	M. HAFİZ	POLAT	DİYARBAKIR
208	CEMİL	ÇİÇEK	DİYARBAKIR
209	M EDİP	ATAN	DİYARBAKIR
210	AHMET	TOSUNLU	DİYARBAKIR
211	SEYDOŞ	ESEN	DİYARBAKIR
212	ALAADDİN	ORAK	SİLVAN/DİYARBAKIR
213	ALAATTİN	TEKEŞ	DİYARBAKIR

214	HANİFİ	BADUR	DİYARBAKIR
215	MEHMET ŞİRİN	TANELÇİ	DİYARBAKIR
216	MİRZE	TEKİN	SİLVAN/DİYARBAKIR
217	M. FİKRİ	SANLI	SİLVAN/DİYARBAKIR
218	M. CAN	GÜLÜCÜ	DİYARBAKIR
219	MEHMET	KARADAŞ	DİYARBAKIR
220	ALİ	EKEN	BİSMİL/DİYARBAKIR
221	MEHMET	YAKIŞAN	DİYARBAKIR
222	SÜPHAN	BİLGİÇ	SİLVAN/DİYARBAKIR
223	M. HADİ	DEĞİRMENCİ	BİSMİL/DİYARBAKIR
224	M. MEHDİ	MİRAY	DİYARBAKIR
225	M. EMİN	ATLAN	SİLVAN/DİYARBAKIR
226	MEHMET	ŞİRİNKARDAŞ	SİLVAN/DİYARBAKIR
227	SEYİTHAN	ASLANLI	SİLVAN/DİYARBAKIR
228	KEMAL	GÖKHANER	DİYARBAKIR
229	MEDENİ	TAVAR	BİSMİL/DİYARBAKIR
230	MEHMET	YILDIRIM	BİSMİL/DİYARBAKIR
231	MEHMET	ÇİFTSÜREN	DİYARBAKIR
232	İBRAHİM HALİL	İPEK	DİYARBAKIR
233	SÜLEYMAN	ADİBELİ	DİYARBAKIR
234	MUSTAFA	KARATAŞ	DİYARBAKIR
235	ABDULAZİZ	TAŞER	DİYARBAKIR
236	HASAN	KURÇAK	DİYARBAKIR
237	HALİL	GÜLALAN	DİYARBAKIR
238	SALİH	DELİDOLU	DİYARBAKIR
239	ABDULKADİR	BOĞA	DİYARBAKIR
240	MUSTAFA	TURHAN	DİYARBAKIR
241	VAHAP	SÜSÜN	DİYARBAKIR
242	ABDULKADİR	YAVUZ	DİYARBAKIR
243	ABDURRAZZAK	BOZKURT	DİYARBAKIR
244	ABDULKADİR	ELALMIŞ	DİYARBAKIR
245	SALİH	YILDIZ	DİYARBAKIR
246	ŞİHMEHMET	BAYRAM	ÇÜNGÜŞ/DİYARBAKIR
247	ABDÜLREZZAK	SEYDAL	BİSMİL DİYARBAKIR
248	MEHMET	YAMAN	DİYARBAKIR
249	M. SALİH	ÇEVİK	DİYARBAKIR
250	M. NEZİR	YAŞAR	DİYARBAKIR
251	ABBAS	DEMİREL	DİYARBAKIR

252	MEHMET	SEZER	DİCLE/DİYARBAKIR
253	BAZİT	DEMİR	DİYARBAKIR
254	RESUL	FİDANTEN	DİYARBAKIR
255	ŞÜKRÜ	TEKTAŞ	LİCE/DİYARBAKIR
256	M. NEŞET	TÜRK	BİSMİL/DİYARBAKIR
257	M. SALİH	ERKEK	ÇINAR/DİYARBAKIR
258	ÖMER	ŞAHİN	DİYARBAKIR
259	ALİ	POLAT	DİYARBAKIR
260	BURHAN	DENİZER	DİYARBAKIR
261	HASAN	EKİNCİ	DİYARBAKIR
262	ESHAT	DEMİR	ÇERMİK/DİYARBAKIR
263	M. FASİH	KORT	DİYARBAKIR
264	ENSARİ	ADİYAMAN	DİYARBAKIR
265	FAHRETTİN	AĞIRBAŞ	DİYARBAKIR
266	YEMLİHAN	DURUK	DİYARBAKIR
267	AĞA	BABAYİĞİT	DİYARBAKIR
268	HÜSEYİN	EKİN	BİSMİL/DİYARBAKIR
269	TAHİR	GÜNEŞ	BİSMİL/DİYARBAKIR
270	CELAL	TEMEL	ERGANİ/DİYARBAKIR
271	RAMAZAN	ÇİÇEK	ÇERMİK/DİYARBAKIR
272	SUPHİ	ASLAN	DİYARBAKIR
273	M. NURİ	BAYRAM	BİSMİL/DİYARBAKIR
274	ABDURRAHMAN	TOPUZ	DİYARBAKIR
275	SADIK	ATAŞ	DİYARBAKIR
276	M FADİL	GÜZEL	DİYARBAKIR
277	İBRAHİM ALİ	DURUKAN	DİYARBAKIR
278	ZÜLKÜF	IŞIK	ERGANİ/DİYARBAKIR
279	EYYÜP	KAYA	ERGANİ/DİYARBAKIR
280	SABRİ	BAŞARI	DİYARBAKIR
281	ASKERİ	BİROĞLU	DİYARBAKIR
282	SALİH	ÖZBİLMEZ	DİYARBAKIR
283	İSKENDER	DEMİR	DİYARBAKIR
284	MEHMET	ÇEÇEN	DİYARBAKIR
285	MEHREM	SAMİAN	DİYARBAKIR
286	ABUZEYT	GÜNEŞ	DİYARBAKIR
287	SITKI	GÜL	BİSMİL/DİYARBAKIR
288	M. ALİ	KILIÇ	DİYARBAKIR
289	ESAT	İMİR	DİYARBAKIR

290	MEHMET	BALIKÇI	BİSMİL/DİYARBAKIR
291	AHMET	SALTIK	DİYARBAKIR
292	ÖMER	DİNÇ	DİCLE/DİYARBAKIR
293	NAİF	BALCI	DİYARBAKIR
294	FUAT	YILDIZ	DİYARBAKIR
295	RAMAZAN	DEMİR	DİYARBAKIR
296	M. ATA	KARATAY	DİYARBAKIR
297	MEHMET	KURT	DİYARBAKIR
298	SALİH	AKTAR	DİYARBAKIR
299	ŞÜKRÜ	KILIÇ	DİYARBAKIR
300	M. KAİM	ÇETİNKAYA	EĞİL/DİYARBAKIR
301	MEHMET	ÇELİK	DİYARBAKIR
302	MEHMETDİRİİ	TAYIK	DİYARBAKIR
303	BAHRİ	ŞİMŞEK	DİYARBAKIR
304	MEHMET	ZEYREK	DİYARBAKIR
305	EYÜP	KORKMAZOĞLU	ÇERMİK/DİYARBAKIR
306	ZÜLFİ	AYGÜN	DİCLE/DİYARBAKIR
307	MEHMET	ÇİÇEK	ERGANİ/DİYARBAKIR
308	ALİ	ŞİMŞEK	EĞİL/DİYARBAKIR
309	ÖMER	TENSİK	DİYARBAKIR
310	ABDURRAHMAN	AKDEMİR	DİYARBAKIR
311	YAŞAR	OCAK	ÇERMİK/DİYARBAKIR
312	ALATTİN	ATEŞ	DİYARBAKIR
313	BABEKİR	ALGAN	DİYARBAKIR
314	ŞEMSETTİN	ASLAN	DİYARBAKIR
315	ABDULKADİR	ZEBEK	ERGANİ/DİYARBAKIR
316	ÖZAY	EYÜP	BİSMİL/DİYARBAKIR
317	ABDULKERİM	GÜZEL	BİSMİL/DİYARBAKIR
318	OSMAN	ACAR	ERGANİ/DİYARBAKIR
319	ŞEVKİ	KİKİZADE	DİYARBAKIR
320	AĞA	YEŞİL	ERGANİ/DİYARBAKIR
321	HASAN	YILMAZ	EĞİL/DİYARBAKIR
322	HÜSEYİN	GÖK	DİYARBAKIR
323	ENVER	ERİK	DİYARBAKIR
324	M. HÜSEYİN	TUĞRUL	EĞİL/DİYARBAKIR
325	ŞEYHMUS	GÜGER	DİYARBAKIR
326	HALİL	TALVA	LİCE/DİYARBAKIR
327	HASAN	GÜNEŞOĞLU	DİYARBAKIR

328	MEHDİN	ASLAN	DİYARBAKIR
329	ŞABAP	VAROĞLU	DİYARBAKIR
330	ABDULLAH	GÜNEŞ	DİYARBAKIR
331	AHMET	YOLDAŞ	DİYARBAKIR
332	YUSUF	BARUT	BİSMİL/DİYARBAKIR
333	SİNAN	SEVDİRİR	DİYARBAKIR
334	ÖMER	KAÇMAZ	DİYARBAKIR
335	MEHMET ŞAH	KUZU	DİYARBAKIR
336	ABDURRAHMAN	ÖZDOĞAN	DİYARBAKIR
337	ÖMER	POLAT	DİYARBAKIR
338	HÜSNÜ	ANUŞTEKİN	DİYARBAKIR
339	HAKKI	BARAN	DİYARBAKIR
340	BURHAN	KAYA	DİYARBAKIR
341	HAŞİM	KAŞTI	DİYARBAKIR
342	ORHAN	TÜRE	ERGANİ/DİYARBAKIR
343	HÜSNÜ	ARIĞ	DİYARBAKIR
344	FİKRİ	TAŞTAN	ERGANİ/DİYARBAKIR

Kaynak: (Türkiye Muharip Gaziler Derneği Diyarbakır Şubesi)

Kıbrıs ile ilgili Diyarbakır’da birçok miting yapılmıştır. Devlet radyolarında, Kıbrıs ile ilgili gelişmeler yakın takip edilmiştir (Çakmak, 2011:14-15). Diyarbakır halkı Kıbrıs sorunu karşısında hiçbir zaman sessiz kalmamıştır. Diyarbakır’da birçok cadde ve sokağa Kıbrıs ve Kıbrıs’taki yer isimleri verilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: Girne Caddesi, Kıbrıs Anıtı, Lefkoşa Apartmanı, Lefkoşa Kiraathanesi, Kıbrıs Apartmanı vb. Diyarbakır’dan Kıbrıs savaşı için Türk Silahlı Kuvvetleri adına yardım kampanyası düzenlenmiş ve on iki milyon lira toplanmıştır. Bu yardım kampanyasına köy ve kasabalar da katılmıştır. Diyarbakır’ın komşu illerinden olan Siirt’te, Batman⁶⁶ ilçesinde, Türk Petrolleri işçileri de kampanyaya katılmış ve Türk Hava ve Donanma Vakfı için 527.627 lira bağış toplanmıştır (Diyarbakır Sesi, 12 Ağustos 1974:1). Kıbrıs’ta yaralanan mehmetchikler için meydanlarda kan bağışı da yapılmıştır. Kan vermeye gelen gençlerin ve yaşlılardan daha çok kadınların da olması dikkatlerden kaçmamıştır. Tıp fakültesinde de sürekli kan bağışı duyuruları yapılmıştır (Diyarbakır Sesi, 16 Ağustos 1974:1). Yukarıda toplanan paranın yanı sıra Türk Silahlı Kuvvetleri adına bu dönem yeniden yapılan yardım kampanyasında daha önce toplanan para 15 milyon liraya yükselmiştir. Yardım

⁶⁶ Batman o tarihte daha il olmadığından, Siirt iline bağlı bir ilçe konumundaydı. Batman daha sonra 16 Mayıs 1990 tarihinde il olmuştur.

kampanyaları da devam etmiştir (Diyarbakır Sesi, 14 Ağustos 1974:1). Şehit olan 5 askerin isim listesi aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 4.2. Kıbrıs Savaşı'na Katılan Diyarbakırlı Şehit Askerler

SIRA	ADI-SOYADI	DOĞUM TARİHİ	MEMLEKETİ
1	Ahmet AKBAŞ	10.01.1951	DİYARBAKIR/ÇERMİK
2	Mahmut PINAR	03.03.1953	DİYARBAKIR/ÇINAR
3	Mehmet DÖNDÜ	03.03.1953	DİYARBAKIR/SİLVAN
4	Mustafa BİNGÖL	10.01.1953	DİYARBAKIR/EĞİL
5	Sadık KARATAY	01.01.1953	DİYARBAKIR/DİCLE

Kaynak: Kayapınar Belediyesi Şehitler Albümü, 2020

4. SONUÇ

Kore Savaşı ve Kıbrıs Barış Harekâtı Türkiye açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Türkiye Kore Savaşı'na, uluslararası arenada yalnız kalmamak için girmiştir. Bu dönemde Rus tehdidinin baş göstermesi ve NATO'ya üye olmak amacıyla, Türkiye Kore Savaşı'na asker göndermiştir. Türkiye NATO'ya üye olmadan Kore Savaşı'na BM çağrısı üzerine asker göndermiştir. NATO'ya daha sonra üye olmuştur. Kore'de Türk askerinin göstermiş olduğu üstün kahramanlıktan dolayı, uluslararası alanda Türkiye'nin itibarı artmış ve Türkiye artık kararlarını kendisi alabilecek konuma gelmiştir. Kore Savaşı ile Türkiye diğer devletlerle ilişkilerini de kuvvetlenmiştir. Rusya'ya karşı yalnız olmadığını göstermiştir. Türkiye'nin amacı BM kararları doğrultusunda dünya barışına katkı sağlamaktır. Bu kararından da hiçbir zaman vazgeçmemiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı ise Türkiye açısından Kore Savaşından daha önemlidir. Kıbrıs Türkleri ile kültürel bağlarının olması, Kıbrıs'ın coğrafi konumu açısından çok önemli bir yerde bulunması, buranın Türkiye açısından değerini artırmıştır. Kıbrıs, Türkiye'nin güneyinde bulunan bir kale konumundadır. Kıbrıs'a hâkim olan devlet, hemen hemen bütün Doğu Akdeniz'in güvenliğini eline almıştır. Tarih boyunca bu adaya sahip olan devletler ticaret için bu adayı ele geçirmişlerdir.

Rum ve Yunanlılar tarafından Kıbrıslı Türklere zulüm ve katliamlar yapılması, Kıbrıs adasının ENOSİS politikası doğrultusunda Yunanistan'a bağlamak istemeleri ve Rumların bu emellerinden vazgeçmemeleri nedeniyle Türkiye Kıbrıs'a müdahalede bulunmuştur.

Yunanistan Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak ve büyük Megali İdea fikrini gerçekleştirmek istemiştir. Bu emellerinde de asla vazgeçmemiştir. Günümüzde bile sürekli Türkiye'yi taciz etmektedir. Denizde ihlaller yapmakta ve adaları silahlandırmaktadır. Batılı devletlerde sürekli buna destek vermektedir. En büyük destekçisi de ABD'dir. ABD'nin Türkiye'ye silah satmaması veya satan devletleri uyarması da bu politikayı destekler niteliktedir. Yunanistan'ın yukarıda değindiğimiz Megali İdea fikri ve bu politikası da hiçbir zaman gerçekleşmeyecektir. Türkiye'nin Kıbrıs'tan vazgeçmesi de asla söz konusu değildir. Kıbrıs sorunu karşısında sürekli diğer devletlerden destek görmese de kendi kararını verebilecek güçteydi. Rumların ve Yunanlıların adada yaptığı katliamların ardı arkası kesilmemiştir. Haksızlıklar ve katliamlar karşısında Türkiye artık sessiz kalmamıştır. Türkiye daha öncede adaya

müdahale kararı almış fakat diğer devletler tarafından sürekli engellenmiştir. Adaya müdahale kararı alırken hiçbir devlete danışmamıştır. Bu müdahale ile Kıbrıs Türkleri bağımsızlığına kavuşmuş ve Kıbrıs adası KKTC ve GKRY diye ikiye ayrılmıştır.

Diyarbakır, Kore Savaşı ve Kıbrıs Barış Harekâtında yerini almış, bu iki mücadeleye de asker göndermiştir. Savaşlar sırasında da Diyarbakır halkı tarafından Türk ordusuna birçok yardımlar toplanmıştır. Diyarbakır Kıbrıs sorunu karşısında daima Kıbrıs halkının yanında yer almış ve savaşmak için askerlik şubelerinin önlerinde uzun kuyruklar oluşturmuşlar. Yapılan mitinglerle Rumların yaptığı katliamlar protesto edilmiş ve halk bilinçlendirilmiştir. Bu olaylar büyüdükçe hükümet tarafından sıkıyönetim kararı alınmıştır. Halkın Rumların yaptığı katliamları kabullenmeleri söz konusu değildir. Türk Ordusu adına düzenlenen yardım kampanyaları ve kermeslerde çevre illerde dâhil, 15 milyona yakın para toplanmıştır. Diyarbakır halkı Türk askerlerine çoraplar ve atkılarda örmüşlerdir. Yerel basında Kıbrıs olaylarını her gün Diyarbakır halkına iletmiştir. O dönem Diyarbakır da birçok gazete basılmıştır. Halk bu gazeteler aracılığıyla bilgilendirilmiştir. Bu gazetelerden en uzun soluklu gazeteleri Diyarbakır Sesi, Yeni Şark Postası ve Yeni Yurt olmuştur. Bu gazeteler Kıbrıs haberlerini ilk sayfalardan vermişlerdir. Diyarbakır halkı da Kıbrıs olayları karşısında hassasiyet içerisinde olmuştur. Kıbrıs'a duyulan sempatiden dolayı birçok cadde, sokak ve parka isimler verilmiştir.

5. KAYNAKLAR

A) Arşiv Belgeleri

BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2./120.57.16
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2./121.90.18
BCA, Fon Kodu: 30.1.0./37.226.8
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2./140.82.2
BCA, Fon Kodu: 30.1.0./6.31.41
BCA, Fon Kodu: 30.1.0./38.227.11
BCA, Fon Kodu: 30.1.0./52.312.4
BCA, Fon Kodu: 30.1.0./7.41.8
BCA, Fon Kodu: 30.1.0./64.394.29
BCA, Fon Kodu: 30.1.0./64.394.1
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2./175.4.12
BCA, Fon Kodu: 30.1.0./71.452.4
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2./176.14.18
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2./317.47.4
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2./317.47.6
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2./317.47.8
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2./317.47.12
BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2./318.49.10

B) Resmi Yayınlar

TBMM, TD, D:9 C:1 On beşinci birleşim (30.06.1950) s.310-312.
TBMM, TD, D:9 C:2 On birinci birleşim (15.07.1950) s.791.
TBMM, TD, D:9 C:3 On dördüncü birleşim (4.12.1950) s.28-29.
TBMM, TD, D:9 C:3 On beşinci birleşim (6.12.1950) s.87-88.
TBMM, TD, D:9 C:3 On yedinci birleşim (11.12.1950) s.195.
TBMM, TD, D:1 C:1 Yirmi yedinci birleşim (27.12.1961) s.407.
TBMM, TD, D:1 C:23 On dördüncü birleşim (12.12.1963) s.607.
TBMM, TD, D:12 C:12 On sekizinci birleşim (24.7.1973) s.658.
TBMM, TD, D:13 C:13 Birinci birleşim (28.6.1974) s.2.
TBMM, TD, D:13 C:2 İkinci birleşim (18.7.1974) s.5.
TBMM, TD, D:13 C:13/1 İkinci birleşim (18.7.1974) s.2-6.
TBMM, TD, D:13 C:13/1 Üçüncü birleşim (20.7.1974) s.19.
TBMM, TD, D:13 C:1 Üçüncü birleşim (20.07.1974) s.53.
TBMM, TD, D:13 C:13 Beşinci birleşim (19.8.1974) s.56.

C) Araştırma ve İnceleme Eserler

Akbaş, Z. vd., 2019. İkinci Yüzyılında İşbirliği ve Çatışma Sarmalında Türk- Amerikan İlişkileri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19): 2226-2258.

Akman, H., 2012. Kıbrıs Cumhuriyeti İlanından Johnson Mektubuna, Kıbrıs Sorunu (1960-1964). *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, (22): 65-98.

Akşin, S., 2000. Türkiye Tarihi (1-5 cilt). Cem Yayınevi, İstanbul.

- Aksoy, M.,** 2019. Kore Savaşı'nın Türkiye'de Demokrasinin Gelişimine Etkisi. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1-12.
- Akşin, S .,** 2015. Kısa 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Altunay, Ö. A.,** 2020. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Çözülüşü (1963-1967). *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Ticaret Üniversitesi. İstanbul.202s.
- Ansiklopedisi, D.,** 2013. Kore Savaşı'nda Diyarbakır. Elvan Yayınları, Ankara.
- Antony Best, J. M.,** 2015. 20.Yüzyılın Uluslararası Tarihi. çev. T. U. Belge, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Arı, B.,** 2020. Âşıkların Dilinden Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kıbrıs Meselesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(46): 433-448.
- Arı, T.,** 2009. Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika. Marmara Kitap Merkezi, Bursa.
- Armaoğlu, F.,** 1996. Amerikan Belgelerinde Kıbrıs Sorunu (1958-1959). *Belleten*, LX(229): 745-782.
- Armaoğlu, F.,** 2018. Türk Siyasi Tarihi. Kronik Kitap Yayıncılık, İstanbul.
- Armaoğlu, F.,** 2020. 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995). Kronik Kitap Yayıncılık, İstanbul.
- Arsava, A.,** 1996. Kıbrıs Sorunu'nun Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 51(1): 43-51.
- Artuç, İ.,** 1989. Kıbrıs'ta Savaş. Kastan A.Ş. Yayınları, İstanbul.
- Artuç, İ.,** 1990. Kore Savaşları'nda Mehmetçik. Kastaş A.Ş. Yayıncılık, İstanbul.
- Atalay, A.,** 2017. Kore Savaşı ve Konyalılar. Çizgi Kitabevi, Konya.
- Azman, A.,** 2019. 8.Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçilik Dersinde Kore Savaşı'nın Yeri ve Tarih Eğitimiindeki Önemi. *Yüksek Lisans Tezi*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.110s.
- Baharççek, A., Ekici S.,** 2016. Nato'ya Üyelik Sürecinde Türkiye ABD İlişkileri. *Birey ve Toplum*, 6(11): 149-166.
- Balım, Ç.,** 2020. Rewiev of Ben Türk,Kore Savaşı'nda Türk Esirler, by Aynur Onur Çiftçi. *Journal of Anglo-Turkish Relations*, 92-93.
- Beckingham, C. F.,** 2019. Kıbrıs Türkleri. Dz. M. A. Eroğlu, *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(1): 143-156.
- Belediyesi, D. K.,** 2020. Diyarbakır'ın Ölümsüz Kahramanları Şehitler Albümü. Başaran Matbaa, Diyarbakır.

- Beter, S.,** 2021. Kıbrıs Barış Harekâtı ve İğdırlı Kıbrıs Gazileri. *Yüksek Lisans Tezi.* İbrahim Çeçen Üniversitesi. Ağrı
- Beysanoğlu, Ş.,** 1987. Anıtları ve Kitabeleri İle Diyarbakır Tarihi. Nehir Yayıncılık, Ankara.
- Beysanoğlu, Ş.,** 1998. Diyarbakır Bibloğrafyası. Diyarbakır Tanıma, Kültür ve Yardımlaşma Vakfı Yayını, Ankara.
- Biber, T. E.,** 2020. II. Dünya Savaşı Sonrası ABD Politikalarının Türkiye-Yunanistan İlişkilerine Etkileri. *Marmara Türkiyet Araştırmaları Dergisi*, 7: 313-342.
- Bingöl, Ş.,** 2004. Türkiye Tarımına Dayalı Sanayide Pazarlama Yönetimi ve Rekabette Başarı Kriterleri. *Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Verimlilik Dergisi*, 1: 1-43.
- Copeaux, E.,** 2009. Taksim! Bölünmüş Kıbrıs,1964-2005. çev. A. Berkay, Çev. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Çakır, H., Yavalar, E.,** 2017. Demokrat İktidarı ve Basın. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3): 1-14.
- Çakmak, F.,** 2011. Türk Kamuoyunda Kıbrıs Algısı; 1958 Yılı Kıbrıs Mitingleri. *İkinci Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu*, 1-17.
- Çapan, N.,** 2019. Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrası Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Güvenlik Meseleleri (1974-2010). *Yüksek Lisans Tezi.* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.Çanakkale.143s.
- Çeçen, A.,** 2003. Kıbrıs: Dünyanın Ortasında Bir Uçak Gemisi. *Aydınlanma 1923 Dergisi*, (45): 39-42.
- Çiftçi, K.,** 2010. Tarih Kimlik ve Eleştirel Kuram Bağlamında Türk Dış Politikası. Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Çınar, M.,** 2014. Uluslararası İlişkilerde Müttefiklik Kavramı ve Bu Çerçeve Türkiye-Amerika Birleşik Devletlerini İlişkilerinin Değerlendirilmesi. *Doktora Tezi.* Gazi Üniversitesi.Ankara.271s.
- Çolakoğlu, E., Çolakoğlu, S.,** 2008. Kore Toplumu, Kültürü, Siyaseti. Orion Kitabevi, Ankara.
- Çopur, İ.,** 2019. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Anılar. Kastaş Yayınevi, İstanbul.
- Dağhoğlu, B.** 2019. 1923-1960 Yılları Arasında Türkiye'nin Kıbrıs Politikası. *Doktora Tezi*, Gaziantep Üniversitesi.Gaziantep.267s.
- Değer, M. E.,** 1993. Oltadaki Balık Türkiye. Çınar Yayınları, İstanbul.
- Demir, M.,** 2018. İstanbul'da Yaşayan Kore Savaşı Gazileri Üzerine Sözlü Tarih Çalışması. *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi.İstanbul.249s.

- Demirtaş, B.,** 2019. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük. Mevsim Yayıncılık, Ankara.
- Denktaş, R.,** 2008. Kıbrıs Elli Yılın Hikayesi. Mart, İstanbul.
- DİA.,** 1994. Diyarbakır. Türk Diyanet Vakfı, İstanbul.
- DİA.,** 2002. Kore Cumhuriyeti. Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.
- Dinç, F. T.,** 2022. Türk'ün Milli Davası "Kıbrıs Meselesi'nin" 1955-1967 Yılları Arasında Muş Basınına Yansımaları. *Belgi Dergisi*, 24: 239-365.
- Doğan, İ.,** 1975. Kıbrıs Sorunu'nun Milletlerarası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 41(3-4), 163-193.
- Doğan, N.,** 2005. Nato'nun Örgütsel Değişimi, 1949- 1999:Kuzey-Atlantik İttifakından Avrupa-Atlantik Güvenlik Örgütüne. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 60(3): 69-108.
- Duran, H.,** 2008. BM ve AB Çerçevesinde Kıbrıs Sorununa Güncel Bir Bakış. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 119-140.
- Elmas, A.,** 2004. Kore Savaşı'nda Türk Ordusu. *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi.165s.
- Emek, F. A.,** 2014. 1958-1974 Yılları Arasında Kıbrıs'ta Yerel Basında Rum Mezalimi. *Yüksek Lisans Tezi*, Adnan Menderes Üniversitesi.Aydın.179s.
- Erdoğan, H.,** 2016. Kıbrıs Meselesinin Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Etkileri. *Akademik Hassasiyetler*, 135-161.
- Erkan, M. S.,** 2009. T.C. Tarihinde Kore Savaşı,Önemi, Öncesi ve Sonrası İle İlgili Değerlendirme. *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi.Ankara.
- Erlevent, B.,** 2014. Kore Savaşı'nda Esir Kamplarındaki Türkler. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi.İstanbul.
- Ersan, M.,** 1999. Vilbrand von Oldenburg Seyahatnamesine Göre XIII. Yüzyılın Başlarında Kıbrıs. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 3(2): 75-80.
- Erzen, A.,** 1976. İlkçağ Tarihinde Kıbrıs. *Belleten*, XL(157): 93-115.
- Gazioğlu, A. C.,** 2000. Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878). Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP), Lefkoşa.
- Gedikli, Y.,**2010. Kıbrıs'ta En Eygün Çözüm Nedir?. Bilgeoğuz, İstanbul.
- Gönlübol, M.,** 1996. Türk Dış Politikası. Siyasal Kitabevi, Ankara.

- Gül, T.,** 2014. Ulusal Basında Kore'ye Asker Gönderme Kararı. *Belgi Dergisi*, 7.
- Gürsoy, C. R.,** 1962. Kıbrıs Müşahedeleri (XX). *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 3(4): 163-212.
- Güven, C.,** 2007. Sebep Ve Sonuçlarıyla Kore Savaşı ve Türkiye. *Yüksek Lisans Tezi*, Pamukkale Üniversitesi.Denizli.262s.
- Hasgüler, M.,** 2007. *Kıbrıs'ta Enosis Ve Taksim Politikaların Sonu*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Haşimi, N.,** 2014. Türkiye'nin Kore Savaşına Katılmasının Siyasi Nedenleri ve Sonuçları. *Yüksek Lisans Tezi*, Batman Üniversitesi.Batman.77s.
- Haytoğlu, E.,** 2002. Kore Savaşı ve Denizli Kore Şehitleri ile Gazileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11.
- İlhan, M.,** 2015. Kıbrıs Sorununun Türk-Amerikan İlişkilerine Yansıması (1958-1974). *Türkiyat Mecmuası*, 25(2): 255-280.
- Işık, A.** 2009. Kore Savaşı'nda Türk Ordusu'nun Lojistik Desteği. *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi.İzmir. 134s.
- İşler, E., Anah, S.** 2015. Kore Savaşı'na Katılma Sürecinde Basın Yoluyla Halkın Onayını Arttırmak. *Erciyes İletişim Dergisi*, 4(2): 86-104.
- İtik, M. İ.,** 2019. Türk Basınında Kore Kavaşı Yıl Dönümleri (1950-1970). *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi.İzmir.116s.
- İzmen, M. A.,** 2008. Kıbrıs'ta Kurtuluş Savaşı. Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, N.,** 2020. Kore Savaşı Ve Türkiye'Nin Savaşa Katılma Kararının Türk Basınına Yansıması Üzerine Bir Analiz (Haziran-Ağustos 1950). *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1375-1408.
- Kapucu, D.,** 2020. 1974 Kıbrıs Barış Hârekatı. *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 4(2): 82-104.
- Karaca, M., Gazi, M. A., Çakı, C.,** 2020. Kore Savaşı Ekseninde ABD-Çin İlişkilerinin Çin Propaganda Posterleri Üzerinden Analizi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9): 1142-1156.
- Karakılınç, F.** 2006. Fener Rum Ortodoks Patrikhane'sinin Tarihi Gelişimi Amaçları Siyasi Faaliyetleri Ulaşmak İstedığı Statü ve Türkiye'nin İzlemesi Gereken Politikalar. *Yüksek Lisans Tezi*, Gebze Yüksek Teknoloji Üniversitesi.Kocaeli.172s.
- Kaya, F.,** 2018. Türkiye'nin AB Üyeliği Açısından Kıbrıs Sorunu. *Akademik Bakış Dergisi* 66: 184-195.

- Kaymakamlığı, K.,** 2020. Şehitler Albümü. Diyarbakır.
- Keser, U.,** 2012. Kıbrıs'ta 21 Aralık 1963 Kanlı Noel'i ve Kızılay. *Çağdaş Türkiye Tarih Araştırmaları Dergisi*, 12(24): 255-304.
- Keser, U.,** (t.y.). Kıbrıs'ta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970). Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Kocaoğlu, Z.,** 2020. Kant'ın Ebedi Barış Teorisi Çerçevesinde Uluslararası Düzen İnşası; Wilson İlkeleri ve Milletler Cemiyeti Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, Atılım Üniversitesi. Ankara. 115s.
- Kodaz, Y.,** 1998. 1950-1960 Yılları Arasında Demokrat Parti Döneminde Türk-Amerikan İlişkilerinin İç Politikaya Yansıması. *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi. 91s.
- Komisyon.** 2014. Uluslararası Okullar İçin Kore Tarihi. çev. Ç. Çıdamlı, Renas Yayıncılık, Ankara.
- Köylü, M.,** 2018. Geleceğini Arayan Kıbrıs. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2): 5-19.
- Kumbasar, H.,** 2010. Kore Savaşı (25.06.1950-27.07.1953) ve Tarih Bilinci (1953-2010). https://koresavasiveizleri.com/dosya/Kore_savasi_ve_tarih_bilinci_hakan_kumbasar.pdf.
- Kundakçı, H.,** 2020. Kıbrıs'ta Barış İçin Savaş. Görev Kitap Ve Yayıncılık, İstanbul.
- Kuzu, B.,** 2011. Federasyon ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti. *Milletlerarası Hukuk ve Millatlararası Özel Hukuk Bülteni*, 37-56.
- Küçük, C.,** 2017. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Yer Alan Vanlı Gaziler. *Yüksek Lisans Tezi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Van. 157s.
- Küçük, N. E.,** 2011. Kore Savaşı ve Gaziantep Kore Gazileri. *Yüksek Lisans Tezi*, Gaziantep Üniversitesi. Gaziantep. 163s.
- Küçüköğlu, B.,** 2011. Kıbrıs Sorununa Dair Yaklaşım ve Algıların Türk Basınına Yansıması (1954-1974). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 791-814.
- Mercan, M.,** 1998. Anadolu'da Gazetecilik ve Diyarbakır Basını. Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti, Diyarbakır.
- Metintaş, M. Y.,** 2020. İkinci Dünya Savaşı Başlarken Türkiye'nin Dış Politikası (1939). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, 4(7).
- Oberling, P.,** 1990. Kıbrıs Faciası. *Belleten*, LIV: 825-861.

- Oktay, H.**, 2015. Türk Tarihinin Kayıp Yılları. Akis Kitap, İstanbul.
- Ordu, M. K.**, 2008. Amerikan Kamuoyu'nda Kore Harbi (1950-1953). *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi. Ankara.151s.
- Örek, Y.**, 2010. Belgelerle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Tarihi Gerçekleri. Alfa Basın Yayıncılık, İstanbul.
- Özakman, T.** 2019. Şu Çılgın Türkler. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Özateş, H.** 2010. Türk Basınında Kore Savaşı (1950- 1953). *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi. Ankara.263s.
- Özcan, S.** 2019. Kore Savaşı Ve Savaşa Katılan Amasyalı Şehit Ve Gaziler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33: 714-755.
- Özçelik, N.**, 2017. Mehmetçik Kore'de,Kore Savaşında Türk Ordusu. Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- Öztoprak, İ.**, 1998. Kıbrıs'ta 1931 İsyanı ve Yankıları. *Belleten*, LXII(233): 165-178.
- Pancar, E.**, 2014. Demokrat Parti Döneminde Diyarbakır'da Sosyal Hayat. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11: 15-31.
- Peker, G.**, 2020. Kore Savaşı ve Vanlı Kore Gazileri. Van.
- Sonyel, S. R.** 1995. İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Türklerinin Varlık Savaşımı (1878-1960). *Belleten*, 9(224): 133-188.
- Sarıçoban, G.** 2020. İkinci Dünya Savaşı Döneminde (1939-1945) Türk Dış Politikası. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1755-1777.
- Savcı, M.** 2018. Kore Savaşına Katılan Türk Birlikleri. *Doktora Tezi*,İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul.268s.
- Savcı, S.**, 1989. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Siyasal Sorunları. *Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi.İstanbul.249s.
- Sesören, A.**, 2017. Kore'de Türk Olmak. Alternatif Yayıncılık, İstanbul.
- Sipahi, S.**, 2007. Kore Savaşı ve Türk Kamuoyu. *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir. 183s.
- Şansal, S.**, 2007. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Ekonomik Yapısı Ve Türkiye İle Ekonomik İlişkileri. *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi.İstanbul.96s.

- Talıcalı M. S.** 2004. Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin Avrupa Birliği yeliğinin Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Olası Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi.Konya.121s.
- Tan, .** 2016. Türkiye'nin Avrupa Birliği Sürecinde Kıbrıs Sorunu. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10): 40-47.
- Tandoğan, M.** 2016. Kıbrıs Barış Harekatı. Türkiye Muharip Gaziler Derneği, Ankara.
- Taşkesen, A.** 2015. Jeopolitik ve Stratejik Bağlamda Kıbrıs'ın Türk Toplumundaki Yeri, *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, 1(2): 7-29.
- Temur, N. S.** 2019. The Korean War and Turkish-American Relations. *Master Thesis*, A Thesis Submitted to The Graduate School Of Social Sciences Middle East Technical University.
- Tuncer, H.** 2012. Kıbrıs Sarmalı Nasıl Bir zm?. Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Tunç, İ.** 2019. Kore Savaşı'nda Kanuri Muharebeleri'nin Askeri Harekât Prensipleri Açısından Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Milli Savunma niversitesi.137s.
- Turan, O.** 1964. Kıbrıs Tarihi üzerinde alışmalar: Orta ağlar'da Türkiye Kıbrıs Münasebetleri. *Belleten*, XXVIII(110): 209-227.
- Tutsak, A.** 2017. Hitler Almanya'sının Yayılmacı Politikası ve II.Dünya Savaşı (1932-1945). *Akademik Bakış Dergisi*, 63.
- Uygur, A.** 2018. Vatan Toprağı Kıbrıs'tan KKTC'ye 1974 ve ncesi Yaşananlar. Togan Yayıncılık, İstanbul.
- Ülgen, E.** 2007. Bir Kore şehidimiz ve Ardından Yazılanlar. *Türklük Bilimi araştırmaları Dergisi*, XXII.
- nal mış, A. N.** 2019. AB'nin Kıbrıs Sorununa Bakışı ve Türkiye Ab İlişkileri (1960-2012 Arası Dönem). Akçağ Yayınları, Ankara.
- zmez, A.** 2006. İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Gelişen Olayların Işığında Kore Savaşı ve Türkiye. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul niversitesi.150s.
- Vatansever, M.** 2012. Kıbrıs Sorunu'nun Tarihi Gelişimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(2010): 1487-1530.
- Yaman, A. E.** 2005. Kore Savaşı'nın Türk Kamuoyu'na Yansıması. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (37-38): 231-245.
- Yelice, G.** 2007. 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harektını Hazırlayan Koşullar. *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi.İzmir.113s.

Yiğit, H., 2019. Kıbrıs Bizim Canımız. Az Yayıncılık, İstanbul.

Yıldız, N., 1996. Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basın. Eskişehir.

Yıldız, Ö., Doğramacı, H., 2014. Muğla-Milas Kore Gazilerinin Anıları Işığında Kore Savaşı Üzerine Bir Değerlendirme. *Tarih Okulu Dergisi*, XVII: 545-570.

Yılmaz, H., 2017. Kıbrıs Barış Harekâtı ve Sonuçları. *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1): 87-97.

Yüksel, D. Y., 2009. Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi (1914-1958). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8(18): 161-184.

Yüksel, D. Y., 2018. Kıbrıs'ta Yaşananlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1957-1964). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 34(2): 311-376.

Zor, A. R., 2012. Türk Dış Politikası'nda Milletler Cemiyeti. *Yüksek Lisans Tezi*, Beykent Üniversitesi.132s.

D. Süreli Yayınlar

Demokrasiye Güven
Demokrat Kale
Diyarbakır İç kale
Diyarbakır Sesi
Demokrat Yeni Yurd
Gayret
Sesleniş
Şark Postası
Ufuk
Ümmid
Yeni Diyarbakır Sesi
Yeni Şark Postası
Yeni Yurt

E) İnternet Erişimi

URL-1, <https://koresavasiveizleri.com/>

Sözlü Tarih Çalışması: Ahmet Kurtoğlu (Kore Gazisi), 16.06.2021, Doğumu: 1.1.1932, Diyarbakır Belediyesi'nde memur.

Sözlü Tarih Çalışması: Gülcan Şeran (Kore Gazisi Salih Şeran'ın Kızı),25.06.2021 Doğumu: 01.07.1932,

Sözlü Tarih Çalışması: Sıraç Ezer (Kıbrıs Gazisi), 22.03.2022, Doğumu: 01.01.1953, Diyarbakır Muharip Gaziler Derneği Başkanı.

Sözlü Tarih Çalışması: Mehmet Durmaz (Kıbrıs Gazisi), 22.02.2022, Doğumu: 11.29.1953, Diyarbakır Muharip Gaziler Derneği Başkan Yardımcısı

EKLER

EK 1: Kore Gazimiz Ahmet Kurtoğlu ile Birlikte (Oğlu, Veysi Kurtoğlu'nun evi. Sözlü tarih çalışması 15.06.2021)

EK 2: Kore Gazimiz Ahmet Kurtoğlu'na Ait Berat

EK 3: Kore Gazimiz Ahmet Kurtoğlu'na Ait Madalyalar

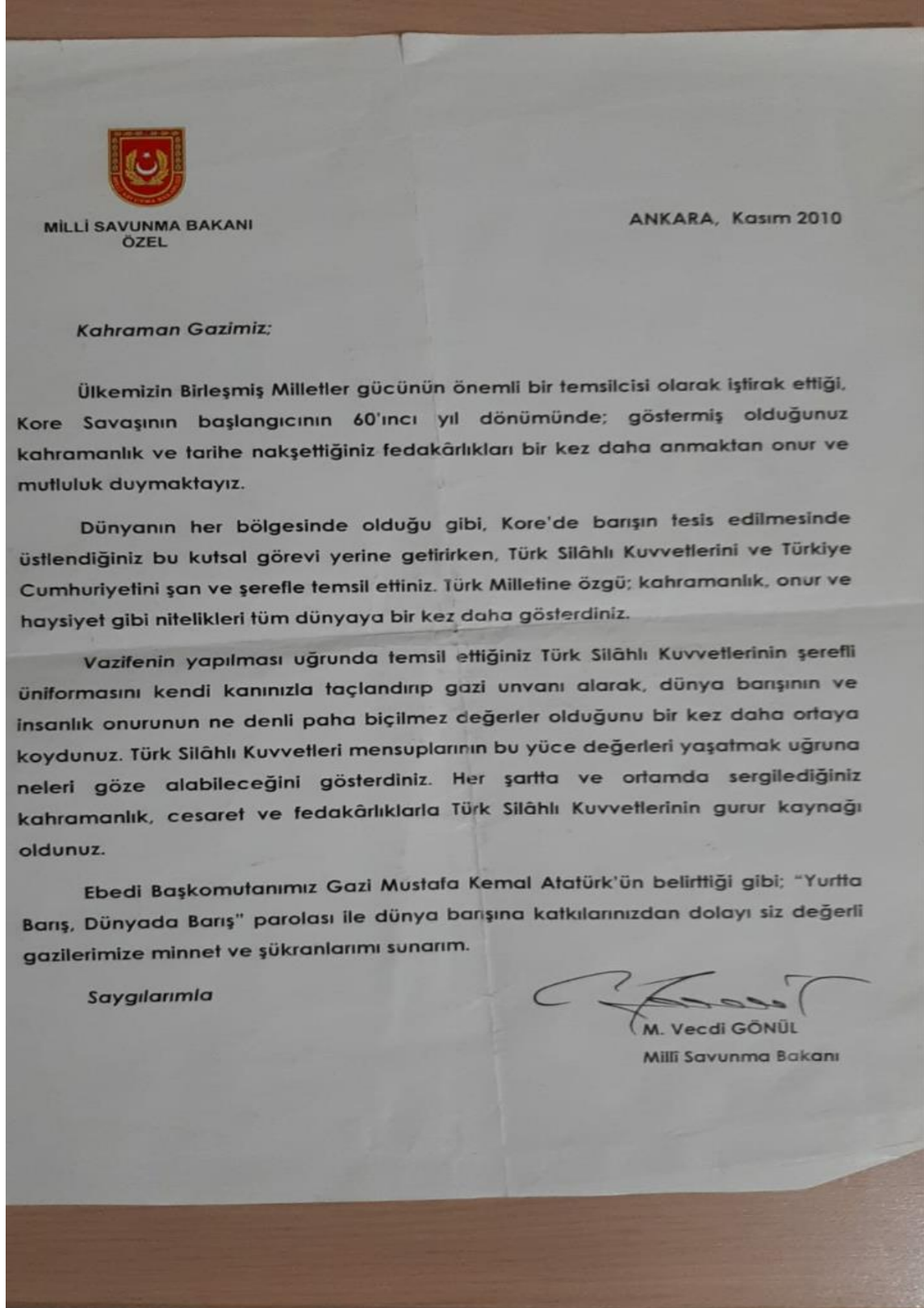
EK 4: Kore Gazisi A.Rıza Baykal'a Ait Madalyalar

EK 5: Kore Gazisi A.Rıza Baykal'ın Kore Savaşı'nda Çektiği Fotoğraf

EK 6: Milli Savunma Bakanı M. Vecdi Gönül'ün Kore Savaşı'nın 60. Yıl Dönümü Münasebetiyle Diyarbakırlı Kore Gazisi A.Rıza Baykal'a gönderdiği mektup

EK 7: Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından Kıbrıs'a karşı fiili mücadelede bulunmasına ve Yunanistan'ın bir tecavüzü halinde bu devlete karşı da harekate geçilmesine emir verme konusunda Başbakan'ın yetkili kılınması (BCA,30-18-1-2/317-47-8).(19.07.1974).

T. C.
BASBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Sayı: 7/ 8613

KARARNAME

T. C.
BASBAKANLIK
ÜRİYET ARSİVİ

Kıbrıs'ta son gelişmeler nedeniyle, Büyük Millet Meclisinin 17/11/1967 tarihli ve 148 sayılı kararında verilen müsaade ile Garanti Andlaşmasının 3 üncü maddesi ve Birleşmiş Milletler Yasasının 51 inci maddesi gereğince meşrû savunma hakkını kullanmak üzere Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından Kıbrıs'a karşı fiili müdahalede bulunulmasına ve Yunanistan'ın bir tecavüzü halinde bu Devlete karşı da harekate geçilmesine emir verme konusunda Başbakanın yetkili kılınması; Bakanlar Kurulunca 19 Temmuz 1974 günü kararlaştırılmıştır.

T. C. Kıbrıs
CUMHURBAŞKANI

030 18 01 02 317 47 8

Başbakan
Devlet Bakanı
Devlet Bakanı
Devlet Bakanı
Devlet Bakanı

Adalet Bakanı
Millî Savunma Bakanı
İçişleri Bakanı
Dışişleri Bakanı
Maliye Bakanı

Millî Eğitim Bakanı
Bayındırlık Bakanı
Ticaret Bakanı
Sağ. ve Sos. Y. Bakanı
Güm. ve Tekel Bakanı

Gıda, Tar. ve Hay. Bakanı
Ulaştırma Bakanı
Çalışma Bakanı
Sanayi ve Tek. Bakanı
En. ve Tab. Kay. Bakanı

Turizm ve Tan. Bakanı
İmar ve İskan Bakanı
Köy İşleri ve Koop. Bakanı
Orman Bakanı
Genç. ve Spor Bakanı

Dosya No: 100-51 1250

EK 8: Kıbrıs'ta gelişen olayların sonucu savaşı gerektiren bir durumun baş göstermesi nedeniyle alınacak tedbirler (BCA,30-18-1-2, /317-47-12), (20.07.1974)

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI

KARARNAME

Sayı: 7/ 8617

T. C.
BAŞBAKANLIK
TUTANAK ARŞİVİ

Kıbrıs'ta gelişen olayların sonucu savaşı gerektiren bir durumun baş göstermesi nedeniyle;

1-Harekâtın devamında doğması muhtemel ihtiyaçları karşılamak amacıyla genel seferberlik ilânına,

2-Harekâtın başlangıcında personel ihtiyacının Millî Alârm Sistemi Talimatı gereğince, Genelkurmay Başkanlığının emirleri ile uygulanacak özel çağrı planlarına göre sağlanmasına,

3-7/6/1939 tarihli ve 3634 sayılı Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun lüzum görülecek maddelerinin Genelkurmay Başkanlığınca verilecek emirlerle yürürlüğe konulmasına,

4-1050 Sayılı Muhasebî Umumiye Kanununun 58 inci maddesi hükmünün Millî Savunma ve Maliye Bakanlıklarınca derhal uygulanmasına,

5-Bu Kararnamenin yayımına, Genelkurmay Başkanlığının göstereceği lüzum üzerine Başbakanlığın yetkili kılınmasına,

Genelkurmay Başkanlığının 19/7/1974 tarihli ve HRK:1115.3-1-74/Ser.S.(33) sayılı yazısı üzerine, 5/3/1928 tarihli ve 1211 Sayılı Seferberlik Kanununun birinci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 20/7/1974 tarihinde karar verilmiştir.

Cumhurbaşkanı

BAŞBAKAN

Devlet Bakanı
Başbakan Yrd.

Devlet Bakanı
Devlet Bakanı
Devlet Bakanı
Devlet Bakanı

Adalet Bakanı
Millî Savunma Bakanı
İçişleri Bakanı
Dışişleri Bakanı
Maliye Bakanı

Millî Eğitim Bakanı
Bayındırlık Bakanı
Ticaret Bakanı
Sağ. ve Sos. Y. Bakanı
Güm. ve Tekel Bakanı

Gıda, Tar. ve Hay. Bakanı
Ulaştırma Bakanı
Çalışma Bakanı
Sanayi ve Tek. Bakanı
En. ve Tab. Kay. Bakanı

Turizm ve Tan. Bakanı
İmar ve İskân Bakanı
Köy İleş. ve Koop. Bakanı
Orman Bakanı
Genç. ve Spor Bakanı

02 317 47 12

03 18 0'

00-51
254

T.C.
BASBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Say : 7 / 8611

KARARNAME

T.C.
BASBAKANLIK
CUMHURİYET ARSIVI

Kıbrıs olayları dolayısıyla muhtemel bir hareketin başlatılmasıyla beraber zapt ve müsadere hakkının kullanılması için İstanbul, İzmir ve İçel illerinde birer deniz müsadere mahkemesinin ve Ankara'da Yüksek Deniz Müsadere Mahkemesinin kurulması; Genelkurmay Başkanlığının 19/7/1974 tarihli ve HRK: 7230-92-74 Sayılı yazısı üzerine, 3894 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 19/7/1974 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Eki

CUMHURBAŞKANI

Devlet Bakanı Başbakan Yrd.

Adalet Bakanı

Milli Savunma Bakanı

İçişleri Bakanı

Dışişleri Bakanı

Maliye Bakanı

Millî Eğitim Bakanı

Başvuruluk Bakanı

Ticaret Bakanı

Sağ. ve Sos. Y. Bakanı

Güm. ve Tekel Bakanı

Gıda, Tar. ve Hay. Bakanı

Ulaştırma Bakanı

Çalışma Bakanı

Sanayi ve Tek. Bakanı

ve Tab. Kay. Bakanı

EK 10: Diyarbakır Sesi Gazetesi (12 Ağustos 1974)

12 AĞUSTOS PAZARTESİ

«BASIN» HALKIN MÜSTEREK SESİDİR

Diyarbakır Sesi

GÜNLÜK SİYASİ MÜSTAKİL GAZETE

ADRES : İZZETPAŞA CAD. NO : 54 DIYARBAKIR TLF. 2727

SAHİBİ
Hikmet Karşoğlu
Yazı İşleri Müd.
Fikri BENZİK
SAYI : 79
YIL : 1

Devlet Nüshası

Türk Silahlı Kuvvetleri Yardım Kampanyası'na Diyarbakır'dan on iki milyon lira toplandı

Türk silahlı kuvvetlerinin Kıbrıs'ta yaptıkları haklı indirim ve çıkartma hareketine paralel olarak vatandaşın Türk silahlı kuvvetlerine yaptıkları yardım bağış kampanyası sürdürülürken Diyarbakır ve çevresinden (Köy ve Kasaba) tam 12 milyon lira toplanmış olup yardım bağış kampanyası devam etmektedir.

İlgililerin belirttiği ne göre 12 milyon lira toplanan vilayeti-mizden bağışların kesilmediği ve vatandaşların hava ve donanma vakfı için yardımlarını devam ettirdiklerini ilerde 12 milyonluk bu meblağ daha yüksek düzülere ulaşacağı bildirilmiş tir.

Bunun yanı sıra Diyarbakırın çok yakın komşusu olan ve Siirt'e bağlı olan (BATMAN) T.P.A.O işçileride yardım kampanasına büyük bir seikle katılıp Türk hava ve donanma vakfı için 527 bin 627 Devamı S. 4. te

YUNANİSTAN'DA TARİH ve TANRI!

Ş. ELALTINTAŞ

Bir Millette Din tarih ül kü ve demokrasi bağları ol mazsa o milleti ayakta tutan yaşatan ve körü körüne itaate mecbur eden bireylerin ne ol duğu merak konusudur.

Yunan, Yunan olalı Tarihe çok şey kazandırmıştır. (!.) Her ulusun Tarihi Yunanistanın içtimai ve fiili yaşamlarını asırlardan beri

SERİ CİNAYETLERDEN BİR TANE DAHA!

Dağkapı Semtinde bir genç bıçakla öldürüldü

EK 11: Diyarbakır Sesi Gazetesi (14 Ağustos 1974)

14 AĞUSTOS ÇARŞAMBA

«BASIN» HALKIN MÜSTEREK SESİDİR

Diyarbakır Sesi

GÜNLÜK SİYASİ MÜSTAKİL GAZETE

ADRES : İZZETPAŞA CAD. NO : 54 DIYARBAKIR TLF. 2727

SAHİBİ
Hikmet Karşoğlu
Yazı İşleri Müd.
Fikri BENZİK
SAYI : 81
YIL : 1

Devlet Nüshası

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNE DIYARBAKIR'DAN 15 MİLYON LİRA TOPLANDI

Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'ta yaptıkları çıkarma ve indirim hareketine paralel olarak halkımızda o n sbette gu rur ve kıvanç içinde Türk silahlı kuvvetlerine ve ordumuzu güçlendirmek için «yardım bağış kampanyası» açmıştır.

Bu kampanya ya Diyarbakır vilayetinde is: 9.8.1974 tarihinde 12 milyon lira toplanmışken dün bu meblağ 15 milyona yükselmiştir.

Yardım bağış kampanyasının çevre vilayetlerden de bağışlar devam etmekte olup, Diyarbakır kazası ve köylerindende yardımlar gelmektedir.

SÖMÜRÜLDÜK!

Ş. ELALTINTAŞ

Eğün içinde bulunduğumuz "ağır yaşama" koşulları ve uğradığımız ekonomik saldırılar uzun baskı dönemlerinin birer ürünüdür. Bu saldırılar bilhasa bu Kıbrıs olaylarında daha belirgin bir vaziyette kendilerini belli etmiştir.

Yıllardan beri sömürü düzenin Türkiye ekonomisine yumuşak olarak indirilen darbenin bugün çelikleştiğini sanayi yokluğu neticesinde daha iyi anlaşılmıştır.

Türkiye dış devletlere karşı yani dışa olan eski çıkarıcı politikanın bayatlaşan ve Avrupa olan hayranlık bizi ağır sanayiden

NOT: 9 yıl evvel Gazete mizde neşrettiğimiz bu yazıyı, o gün sanki bu gün gibi neşrediyoruz...

BİR MİLLETİN ŞAHLANIŞI

Vehbi KÜRÜM

Ey Fatih .
Gözümün önüne atınla denizi yarışın bir devri kapatıp BAHT ufuklarını bütün insanlığa, açışın geliyor.

Ey Fatih :
Bak senin torunların bütün dünyaya; İnsan hakları, SÖZ ve NAMUS dersi veriyor. İşte Kore harbi İşte Zurich anlaşması.

Ey Fatih :
Senin bütün dünyada sulhu gerçekleştiren

Deve Geçidi Barajı yolu çok Bozuk

ŞİİR KÖŞESİ

Mehmetçik

Yetişir Mehmetçik ağı sızıya
Acımadı Yunan; kadına, kıza
Dünyayı sızlattı yaptığı ezâ
Bayrağı Kıbrıs çekti Mehmetçik

* * *

Mehmetçik âzımdır vatana, dine
Kıbrıs'ta daşı gösterdi yine
Yunan, Mehmetçiğin karşısında ne?
Düşmanını ezdi gitti Mehmetçik.

* * *

Girne'ye girmişti Türkün askeri,
Yunanı gırtladı çavnsu, ırı
Üstüne basamaz dinsiz serâri
Yunan bayrağını yırttı Mehmetçik

* * *

Korkma, yücü Allah sana yardımcı
Eyliyalı yurtta sana duacı
Yunan mezaîmi ne kadar acı
Yine de âcizdir sana Mehmetçik

* * *

Dursun Uçar

Kıbrıs Destanı

Ecdadın çalışmış yaşamın için
Dünyaya bedeldir senin Haliç'in
Lâfı mı olurmuş, dolsuz itlerin
Vazifeni yap ki, gururla şahlan!...

* * *

Hüç m etmek ister Yunan militan,
Yâr olmaz kimseye bu cennet vatan,
Senin yanındadır şühedâ atan,
Uyanık al Mehmet! Çıkma Kıbrıs'tan ...

* * *

Gövde gösterisi yapar Süperler,
Sana par gelmesin sakın siperler.
Bir şey yapamaylar dış iz köpek'ler
Tarihini oku, ecdadın an.

* * *

Balık ol denizde iyi nişan al,
Zıpkını hasmının taa kalbine sal,
Kay döktüğün yeri vern e geri, al!
Fatih, Yıldırım ol, Abdulhamit Han.

* * *

Sevin Peygamberin bnyı'du bir gün,
Artık sonu gelecektir Kayser'in,
Dayan imandaşım kalsın Kıbrıs'ın
Selâm gönder bize Girne ve Baf'tan

* * *

Yahya Kemal Duman

raflı bir
ransı
konuşu
karşı ol
lemiştir.

Bil

Sovyetler
güvenlik
lerinin v
ilgili büt
katılacak
toplantış
mıdır. Be
nistanın
müş Tür
dan redd

İly

ce Glafk
ile görüş
rüş birli
lardır.

Ra

görüştü
zeteciler
Rusyanın
diki du
ğetirmeye

zararlı o

lirterek l

iyi sonuç

taraf an

maslarla

tır de miş

De

leri ile

yaptığı

belirtmek

ifade etür

De

için tek

nu feder

düklerini

mıştır.

KARAMA

PAZAR

ŞAR

Yu

bekani K

ramanlis

sunda A

destegini

çin orta

olmalar

ne geldiğ

dirmiştir.

25

TEMMUZ

1974

Perşembe

Yıl 1 Sayı 61

YENİ YURT

GÜNLÜK SİYASİ TARAFSIZ GAZETE

SAHİBİ

YAŞAR EVİRGİN

Yazı İşleri Müdürü

SALİH EVİRGİN

Kuruluş Tarihi 1953 Müracaat Süleymannazif Sokak No — 23 Diyarbakır Telefonlar : 1653 — 1675

Ecevit Kıbrıs kaybımızı açıkladı

Şehit : 57
Yaralı : 184
Kayıp : 242

Yunanlılar boşaltıkları hudut karakollarına dönmeye başladılar

Edirne Kibris'ta olayların başlamasından sonra Pazar kule gümrük kapısından çekilen Yunan nöbetçileri, dün saat 10.00'dan sonra eskisi gibi normal nöbetlerine dönmüşlerdir. Yunan askerleri bayraklarını alıp hudut karakol-

larına da gelmeye başlamışlardır. TURSİTLER KABUL EDİLDİ... Ayrıca Yunan hükümet tarafından benzin ihtiyacı karşılanmayan ve Türkiye'ye geçiren tırlar da dün Yunanlılar tarafından kabul edilmeye başlanmıştır.

Başbakan Bülent Ecevit TBMM'nin dün yaptığı birleşik toplantısında Kıbrıs hareketi konusunda bilgi vermiş ve üç günlük hareket sıra-

sında 57 şehit verdiğini açıklamıştır.

Başbakan, 184 yaralı ve 242 kayıp bulunduğunu bildirmiş ve bunların toplam 483 rakamına ulaştığını söylemiştir.

Dışişleri Bakanı

Güneş de esir alınan 600 Rum askerinin Türkiye'ye getirildiğini açıklamıştır.

Ecevit'ten sonra parti liderleri de Kıbrıs konusunda konuşmuşlardır

FİLİTRELİ SİGARA KARABORSACILARDA 30 KİLO SİGARA ELE GEÇTİ

Diyarbakır Diyarbakır Mali Şube ve Tekel memurlarının müşterek çalışmaları sonunda muhtelif cırs 30 kilo filitreli sigara satıcıları satış yaparken ele geçirildi. Yaşları 11-13 arasında Nizam Taş, Ali Yaramış, Rıdvan Çolu, Mehmet Ali ve Selahattin adındaki çocuklarla birlikte yakalanan karaborsacı filitreli sigara lar müsanere edilmiş ve karaborsacı çocuk lar hakkında gerekli kanuni işlem yapılmıştır.

Yapılan soruşturma Bağlar semtinde Tekel bayii Mehmet Oruç tarafından filitreli cigaralar karaborsacı çocuklara satılmakta ve böylece piyasaya sürülmektedir. Tekel Bayii Mehmet Oruç Tekel Bayii ruhsatı iptal edilmiştir. Tekel Baş Müdürlüğü filitreli sigara konusunda gerekli hassasiyet göstermekte olup vatandaşları sigara taminini hususunda gerekli çabayı sarfetmektedir.

Özel idare işhanı inşaatı devam ediyor

Diyarbakır — Özel idare Müdür lüğü tarafından Vilayet civarında yaptırılmakta olan özel idare iş hanı inşaatı tamamlanmak üzeredir. Başta Valimiz olmak üzere ilgililerin teşebbüsleri ile inşaatına başlanan özel idare işhanı şehrimizin Ticari ve iktisadi iş hayatında mühim rol

oynayacaktır. özel idare işhanı inşaatının kaba inşaat kısmı tamamlanmıştır.

Bu yıl içinde tamamlanacak olan inşaat bilhassa yenişehir sakinlerinin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamış olacaktır.

Bu büyük eser memleketimize hayırlı ve uğurlu olsun.

Büyük Kumandan'a

Son Kıbrıs çıkarmasında Türk milleti nin şeref ve haysiyetini koruması pahasına ön saflarla çarpışarak Vatan uğrunda seve seve canını feda ederek şehadet şerbetini içen Piyade Albay İbrahim Karaoğlu Vatan sana minnettardır.

Allah takdiratını af etsin. Nur içinde uyu millet seni hiç bir zaman unutmayacaktır. Ne mutlu o anaya ki senin gibi evlatlar yetiştirmiş. Türk milleti sana olan bağlılık ve muahletisi esirgemeyecek ve seni rahmetle anacaktır.

Ey şehit Allah sana layık olduğun mertebeyi verdi müsterih uyu. Allah'ım Vatan uğrunda ölümü göze alarak seve seve canını veren şehitlerden rahmetini esirgeme.

M. Y.

Açıkta satılan meşrubatlar men ediliyor

Diyarbakır Bir süreden beri ilimizi etkisi altında bulunduran çeşitli hastalıklar nedenile gerekli tedbirlerin alınmasına devam ediliyor.

Şehirde açıkta satılan meşrubatların satışları men edilmiştir. Ayrıca açıkta satılan ve halkın sağlığını tehdit eden diğer yi-

kanmadan yiyilebilen maddelerde yasaklanmıştır. Bu arada sokak aralarında ve kenar semtlerde satılan yiyecek maddelerinde sağlığa zararlı olmasından dolayı bunların satışları men edilmesi gerekir. Vatandaşın sağlığı ön planda geleceğine göre sağlık kuruluşlarının uyarılarına uymak gerekir.

EK 14: Diyarbakır Süryani Kadim Cemaati Kıbrıs yardımı için Türkiye Kızılay Cemiyeti'ne 1010 lira bağışta bulundu. (15 Ocak 1964) (Mehmet Şimşek Arşivi)

EK 15: Kıbrıs Barış Anıtı (Diyarbakır Bağlar Belediye Başkanlığı tarafından 2022 yılında havalimanı yolunda yaptırılmıştır.)

